અર્પણપત્રિકા.

પરમકૃપાલુ પૂજ્યપાદ સદ્‌ગુરૂ પરમાત્મા શ્રી ૧૦૮,

શ્રીમન્નથુરામશર્માં આચાર્યજીનાં

પરમપુનીત ચરણારવિંદમાં

સવિનય અનેકાનેક સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામપૂર્વક વિનંતિ કેઃ—

સનાતનધર્મોદ્ધારક પ્રભો !

આપશ્રીએ આપશ્રીના દિવ્ય જીવનમાં સનાતન વેદધર્મને હૃદયપ્રિય ગણીને તેના ઉદ્ધારને અર્થે જે શ્રમ લીધો છે તે અવર્ણનીય હોઇ જગત્પ્રસિદ્ધ છે. આપશ્રીના શ્રમને પરિણામે ગુજરાત કચ્છ કાઠિયાવાડ તથા મુંબઇ-કરાચી-આદિ સ્થળે ગુજરાતી-ભાષા-જાણનારી પ્રજામાં વૈદિકધર્મનો પુનરૂદ્ધાર થયો છે દ્વિજો પોતાનાં નિત્યનૈમિત્તિક કર્મ ઉત્તમપ્રકારે આચરવા લાગ્યા છે. આપશ્રીના અનુપમ શાસ્ત્રોપદેશને પ્રતાપે બ્રાહ્મણો ઉપરાંત ક્ષત્રિયવૈશ્યોમાં પણ મહારૂદ્ર તથા વિષ્ણુયાગ-આદિ વૈદિકયાગો પુનઃ ચાલુ થયા છે, અને શૂદ્રવર્ગ તથા સ્ત્રીવર્ગ પણ પોતાનાં ધાર્મિક કર્તવ્યો યથાશક્તિ આચરવા લાગ્યા છે અષ્ટાંગયોગનું, પ્રભુભક્તિનું અને વેદાંતપ્રતિપાદિત બ્રહ્મજ્ઞાનનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ પણ આપશ્રીએ પ્રજાને બહુ સ્પષ્ટપણે સમજાવ્યું છે, અને એ સંબંધે પણ ભાગ્યશાળી પ્રજાને નવી જાગૃતિ આપી છે. ખરેખર, આ કળિકાળના ઘાટા અન્ધકારના સમયમાં આપશ્રીએ કોઇ નવો અલૌકિક પ્રકાશ પાડયો છે. આપશ્રીનો આ પ્રભાવ સનાતની પ્રજાએ સુભાગ્યે જોયો છે, અને હજી અધિકપણે જોશે એમ મારૂં અંતઃકરણ સાક્ષી પૂરે છે. જો કે આપશ્રીનું દિવ્યતનુ આ લોકમાંથી અદશ્ય થયું છે, તોપણ મહેશ્વર સ્વરૂપે આપ સદા સર્વત્ર વિરાજી રહ્યા છો. સનાતનધર્મના મૂળભૂત આ વેદગ્રંથ હૃદયની ભાવના વડે આપશ્રીની પરમપાવન સેવામાં ધરી અતિશય નમ્રતાપૂર્વક આપશ્રીનો આંતર આશીર્વાદ યાચું છુ કે-પ્રભો ! આપશ્રીની મહત્કૃપાથી મારા સનાતની બંધુઓ જાગ્રત્ થઇ વેદો કે જે મહાજ્ઞાનના ભંડારરૂપ છે તેને શબ્દ, ઉચ્ચાર, અર્થ તથા રહસ્યપૂર્વક સારી રીતે સમજવા શક્તિમાન્ થાઓ, અને વેદોના ઉપદેશને હૃદયસ્થ રાખી વેદાજ્ઞાનુસારી સચ્ચારિત્ર્ય વડે પોતાનું અને અન્ય જીવાત્માઓનું આ લોકનું તથા પરલોકનું કલ્યાણ ઉત્તમ પ્રકારે સાધો.

આપનો આજ્ઞાંકિત સેવક,
ગોવિંદજી ડાહ્યાભાઈ લાખાણી.

પ્રકાશકનું નિવેદન.

પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તથા શ્રી સદ્‌ગુરૂદેવની મહત્કૃપાથી આ **શ્રી "સામવેદ સંહિતા"** નો ગુજરાતી ભાષાન્તર પ્રકટ કરવાનો સંયોગ શી રીતે પ્રાપ્ત થયો તે સંબંધી સંક્ષિપ્ત હકીકત અત્ર નિવેદન કરવા રજા લઉં છું.

મ્હારા પ્રિયમિત્ર શ્રીયુત રા. રા. મોતીલાલ રવિશંકર ઘોડા બી. એ. એલ. એલ. બી. જેઓ જુનાગઢના રહીશ વડનગરા નાગર ગૃહસ્થ છે અને હાલમાં નડીયાદમાં વકીલાત કરે છે તેમનો સંસ્કૃત ભાષાનો ઉંચો અભ્યાસ છે અને તેમણે કેટલાએક પ્રાચીન વેદાંતાદિક ઉત્તમગ્રન્થોનાં ભાષાન્તર કર્યાં છે સદર ગ્રન્થો પૈકી શ્રી **"શંકરાનન્દી** ભગવદ્‌ગીતા તથા મધુસૂદનસ્વામીકૃત શ્રી **ભક્તિરસાયનનાં** ભાષાંતરો જોતાં મને તેઓશ્રીને પ્રત્યક્ષ મળવા ઉત્કંઠા થએલી. ત્યારબાદ, પ્રભુ ઇચ્છાથી કેટલાએક સમયપશ્ચાત્ તે સંયોગ પ્રાપ્ત થતાં તેઓશ્રીની વિદ્વત્તા તથા નિરભિમાનિતાનો મને અનુભવ થતાં અત્યંત આનંદ થયો. આ પ્રસંગે, આદ્યગુરૂ શ્રીશંકરાચાર્ય પ્રણીત "ઉપદેશસાહસ્રી" ના ગદ્યભાગનો ભાષાંતર પ્રસિદ્ધ કરવા તેઓશ્રીએ મને ઇચ્છા જણાવતાં તે વાતનો મેં આનંદથી સ્વીકાર કર્યો અને તે ગ્રંથ મારા પુત્રના નામથી પ્રસિદ્ધ થએલ છે.

આ ઉપરાંત, શ્રી વિદ્યારણ્યમુનિવિરચિત '**શ્રી અનુભૂતિપ્રકાશ**" નો ગુજરાતી ભાષાંતર પણ શ્રી મોતીલાલભાઇએ કરેલો છે. બ્રહ્મીભૂત પરમપૂજ્ય ગુરૂશ્રી આ ગ્રન્થનું પ્રવચન કરતા હતા. આ ગ્રંથ અપૂર્વ તથા વેદાંતપ્રચુર હોવાથી તેનો ગુજરાતી ભાષાન્તર કરાવવા મને તીવ્રઇચ્છા થતાં મેં ગુરૂશ્રીને વિજ્ઞપ્તિ પણ કરેલી. પરંતુ તેઓશ્રીનું સ્વસ્વરૂપાવસ્થાન થતાં મારી તે ઇચ્છા ફલીભૂત થઇ શકી નહિ. કેટલાક સમય બાદ મેં શ્રી મોતીલાલભાઇને તે કાર્ય પરિપૂર્ણ કરવા ઇચ્છા જણાવતાં તેમણે તે ભાષાંતર કરતાં નામદારશ્રી લીંબડી નરેશની પુણ્યસહાયથી સ્વ. કુમારશ્રી રામરાજેન્દ્રસિંહજી સ્મારકગ્રન્થ માળાના ગ્રન્થાંક ૨ જે તે ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ થયો છે અને તેથી મને અધિક આનંદ થાય છે.

ત્યારબાદ, ગઇ સાલ તેઓશ્રીએ '**શ્રી શુક્લયજુર્વેદસંહિતા,**' '**શ્રી સામવેદ સંહિતા,**' તથા '**શ્રી અથર્વવેદસંહિતા** ના ભાષાંતર તૈયાર કરવાનો વિચાર જણાવી, તે પ્રસિદ્ધ કરાવવા સંબંધી બનતો પ્રયાસ કરવા મને ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરતાં તે મેં અત્યંત આનંદ સાથે સ્વીકારી, તે સંબંધી પ્રભુપ્રેરણાપૂર્વક પ્રવૃત્તિ આરંભેલી.

આ પ્રવૃત્તિના પરિણામે નામદાર વઢવાણ ઠાકોર સાહેબ તથા નામદાર લીંબડી ઠાકોર સાહેબની સહાયથી '**શ્રી શુક્લયજુર્વેદસંહિતા**" છપાવવાનું કામ ચાલુ છે.

વળી શ્રી પોરબંદરના નામદાર મહારાણા સાહેબ તરફથી '**શ્રી અથર્વવેદસંહિતા**' નો પ્રથમ ભાગ પ્રસિદ્ધ કરાવવા રૂા ૫૦૦) ની સહાય આપવા આજ્ઞા થએલી છે.

"**શ્રી સામવેદસંહિતા**" નો ભાષાંતર છપાવવા શ્રી કપડવંજનિવાસી તથા બોમ્બે (છીત્તે થાણા) ના રહીશ મ્હારા પૂજ્ય ગુરૂબંધુ સ્વ. શેઠ નીકમલાલ મથુરભાઇને તીવ્ર ઉત્કંઠા હતી તે મને વિદિત હતું.

તેમણે સંવત ૧૯૮૭ ના વૈશાખ માસમા પોતાના વતન કપડવંજમા અમારા પૂજ્ય-પાદ સદ્ગુરૂશ્રી ૧૦૮ **શ્રીમન્મથુરામશર્મા આચાર્યજી** ની ખાસ પધરામણી કરાવી હોમાત્મક મહારૂદ્રયાગ બહુ ઉત્સાહપૂર્વક ભારે ધામધુમથી કરી, પોતાના ચિ રામનાનને યજ્ઞોપવીત ધારણ કરાવેલુ આ શુભ પ્રસગે તે મહોત્સવનો લાભ મેં તથા મ્હારા કેટલાક ગુરૂબધુઓએ પણ લીધેલો

આ શુભપ્રસગે સ્વ શેઠ ત્રીકમલાલજીએ પોતે સામવેદી હોવાથી **"શ્રી સામવેદ સંહિતા"** નો ગૂજરાતી ભાષાતર કરવાની પૂજ્યપાદ ગુરૂશ્રીને અત્યંત ઉત્કંઠા-પૂર્વક વિજ્ઞપ્તિ કરેલી ને તે પરમપૂજ્ય ગુરૂશ્રીએ આનદપૂર્વક સ્વીકારેલી પણ ખરી કિન્તુ દૈવવશાત્ ગુરૂશ્રી બ્રહ્મીભૂત થતા તેઓશ્રીની તે ઉત્કંઠા પરિપૂર્ણ થઇ શકી નહિ.

આમ હોવાથી શ્રીયુત મોતીલાલભાઇએ **"શ્રી સામવેદસંહિતા"** નો ભાષાતર કરવા આરભેલો તે વાત મને જણાતા મેં ભીમડી લખી જણાવી તથા યાત્રાર્થે શ્રીનાસિક જતા શેઠશ્રીને રૂબરૂ મળતા તેઓશ્રીએ પોતાની મનોવાઞ્છના સિદ્ધ થવાનુ સમજી, ઘણા આનંદ સાથે આ આખાય ગ્રન્થ પોતાને ખરચે પ્રસિદ્ધ કરાવવા મને ઇચ્છા જણાવી તેના પરિણામે ગુરૂ દયાથી આ ગ્રન્થ પ્રગટ કરવાનો સુયોગ પ્રાપ્ત થયો

મને અહીં જણાવતા અત્યંત ખેદ થાય છે કે આ ગ્રન્થ (પૂર્વાર્ચિક) પ્રકટ થવાની લગભગ અણી ઉપર આવેલો તે ક્ષણે શ્રી ત્રિકમલાલભાઈએ આ ફાની દુનિયાનો ત્યાગ કર્યો. તેઓશ્રીની ગુરૂભકિત, રૂઢીધર્મશ્રદ્ધા, મહત્કાર્યને ઉચિત ધૈર્ય તથા પ્રશસ્ય વ્યવહારિક ઉદારતા ઉદાહરણીય હતા. તેમની પુણ્યભાવના તેમની પ્રજામા અવિચ્છિન્ન ઉતરો તથા તેમનો પુણ્યાત્મા બ્રહ્મીભૂત પરમપૂજ્યગુરૂના સ્વરૂપમા ભળો એવી પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના કરૂછુ. પ્રભુઇચ્છા તો ઉત્તરાર્ચિકમા સ્વ. ત્રિકમલાલભાઇના ક્ષરજીવનની રૂપરેખા વિગતથી અપાશે

વળી, આ સ્થળે જણાવવુ જોઇએ કે નામદાર શ્રી ગાયકવાડ સરકારના ઉદાર આશ્રયના પરિણામે શ્રીયુત મોતીલાલભાઇએ "શ્રી ઋગ્વેદસંહિતા" નો ભાષાતર તૈયાર કરેલો તેમા પ્રથમઅષ્ટકના બે વિભાગો પ્રસિદ્ધ થએલા છે અને બીજું અષ્ટક છપાય છે

આ ઉપ્રાત, મારે છેવટમા આ સ્થળે જણાવવુ જોઇએ કે શ્રી મોતીલાલભાઇએ, **"શ્રી ઉપદેશસાહસ્રી"** "શ્રી અનુભૂતિપ્રકાશ" તથા **"શ્રી શુકલયજુર્વેદસંહિતા"**, **"શ્રી સામવેદસંહિતા"** તથા **"શ્રી અથર્વવેદસંહિતા"**ના ગૂજરાતી ભાષાતર કેવળ નિસ્વાર્થ-પણે તથા ધર્મબુદ્ધિપૂર્વક કરેલા છે તે મારે તેને સર્વદા ધન્યવાદ ઘટે છે અને વળી, સનાતનધર્મવિલમ્બી જનતા તેના આ ધર્મકાર્યમાટે સદા સર્વદા કૃતાભિજ્ઞ રહેશે એમ કહી, શ્રીયુત મોસુફને આવા પરોપકારી ધર્મકાર્યો કર્યે જવા પૂર્ણ આરોગ્ય તથા શક્તિ આપો તથા ધર્મપ્રેમી મુમુક્ષુઓ આપણા આવા પ્રાચીન અપૌરુષેય દૈવીગ્રન્થો મધ્યે રહેલ મધુર તત્વામૃતનુ સદા પાન કરો એવી પ્રભુપ્રાર્થના સાથ હું વિરમુછુ

સંવત ૧૯૮૯ના અષાડ સુદ ૧૫ શુક્રવાર

લિ

પોરબંદર. ધર્માવલમ્બી જનતાનો આજ્ઞાંકિત

તા ૭-૭-૩૩ સેવક

ગોવિંદજી ડાહ્યાભાઈ વકીલ.

શ્રી પોરબંદર વેદશાળા વ્યવસ્થાપક.

પ્રસ્તાવના.

સામ સંહિતા અને શાખાઓ.

મહર્ષિ વેદવ્યાસે ઋગ્વેદને ચાર સંહિતામાં ગોઠવી સામવેદની સંહિતા પોતાના શિષ્ય જૈમિનિને જણાવી. આ સામવેદની એકંદર ૧૦૦૦ શાખાઓ હતી (જુઓ **મુક્તિકોપનિષદ્** મંત્ર ૧૩); પરંતુ હાલ **કાથમી** શાખાનું સાહિત્ય ઉપલબ્ધ છે. **જૈમિનીય** શાખા જેનું બીજું નામ **તલવકાર** શાખા છે, તેનું સર્વાંશ સાહિત્ય મળી આવતું નથી. તે ઉપરાંત **રાણાયણીય** શાખાનું પઠનપાઠન દક્ષિણાપથમાં થાય છે. ઉત્તર હિંદુસ્થાનમાં **કૌથમી** શાખાનું અધ્યયન અધ્યાપન થાય છે.

તેના વિભાગ અને રચના

સામવેદની મંત્ર સંહિતાના બે વિભાગ છે. દરેક વિભાગને **આર્ચિક** એવું નામ આપવામાં આવે છે. **આર્ચિક** એટલે ઋચાઓનો સંગ્રહ. સામવેદના ઋત્વિજને **ઉદ્ગાતા** કહે છે. કારણ કે તેનું કર્તવ્ય યજ્ઞવિધિમાં ઋચાઓને ગાનની રીતિએ ભણવાનું હોય છે. પ્રથમ ભાગને **પૂર્વાર્ચિક** અને ઉત્તર ભાગને **ઉત્તરાર્ચિક** કહે છે. એકંદર ૧૮૧૦ ઋચાઓ પૈકી ઘણો મોટો ભાગ **ઋગ્વેદ** સંહિતાના મંત્રોનો બનેલો છે અને તે **ઋગ્વેદ**ના આઠમા અથવા નવમા મંડળમાંના મંત્રોનો બનેલો છે. ઘણી ઋચાઓ ગાયત્રી, પંક્તિ, જગતી છંદની છે. આ ઋચાઓને ગેય રૂપમાં લઈ જવાની પ્રથા ઘણી જૂની હતી, અને તેથી ગાયત્રી પંક્તિ અને જગતી પંક્તિ મેળવી **પ્રગાથ** છંદમાં ગાવાનો સંપ્રદાય ઉત્પન્ન થયો હતો.

આ અનુવાદમાં સમાવેલો પૂર્વાર્ચિક અને તેની ઋચાઓ

આ અનુવાદમાં **પૂર્વાર્ચિક**ની ઋચાઓનો સંગ્રહ છે. **પૂર્વાર્ચિક**ના આંતર વિભાગને **અધ્યાય** અથવા **પ્રપાઠક** કહે છે, અને તેના પેટાવિભાગને ખંડ કહે છે. પ્રત્યેક ખંડમાં ઘણે ભાગે દસ દસ ઋચાઓ હોય છે જેને **દશતી** કહે છે. આ રચના સર્વાંશ જળવાતી નથી. કેટલાક ખંડમાં ૬, ૮, ૯, ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪ ઋચાઓનો સમૂહ જોવામાં આવે છે. **પૂર્વાર્ચિક**માં દેવતા પરત્વે વિચારીએ તો પહેલા અધ્યાય અથવા પ્રપાઠમાં **આગ્નેયપર્વ**, બીજા, ત્રીજા અને ચોથામાં **ઐન્દ્ર પર્વ** અને પાંચમામાં **પવમાન પર્વ**નો સમાસ થાય છે. દેવતા સંબંધી પર્વોની ઋચાઓ પૂર્ણ થાય છે. છઠ્ઠા અધ્યાય અથવા પ્રપાઠકમાં **આરણ્યક પર્વ** છે અને તેનો સંબંધ વેદના આરણ્યક સાથે હોવો જોઈએ. તેમાં ૫૫ ઋચાઓ છે. એકંદર આ અનુવાદમાં સમાયેલા **પૂર્વાર્ચિક**માં ૬૪૦ ઋચાઓ છે.

સામ સંજ્ઞાનું લક્ષણ

આ ઋચાઓને **સામ** નામ આપવામાં આવી છે તેનું કારણ એવું જણાય છે કે ઋચા તે મંત્રની યોનિ છે અને તેના ઉપર ગાનની અથવા સ્વરની પદ્ધતિ રચાયેલી છે. ઉપનિષદમાં એવી ભાવના દાખલ કરવામાં આવી છે કે **વાક્** એ ઋચાની યોનિ છે અને તેના ઉપર **પ્રાણ** આરૂઢ થાય ત્યારે **સામ**ની ઉત્પત્તિ થાય છે. મારાંશ **વાક્** શક્તિ સાથે **પ્રાણ**

પુરૂષના સંયોજનથી સામ અથવા સ્વરસંવાદ ગેયરૂપે પ્રકટે છે. આ સ્વરસંવાદનું સર્વોત્તમ ફલ તે ઉદ્‌ગીથ અથવા પ્રણવ છે એટલે સામવેદનો પ્રણવ વિદ્યા સાથે નિકટ સંબંધ છે. (જુઓ છાન્દોગ્ય ઉ० પ્ર ૧ ખંડ ૬–૭)

સામવેદના ગાન વિભાગ કરીએ તો:–

સામવેદના ગાન વિભાગ	સંખ્યા	
૧ સંહિતાગાન.	૧૨૩૨	સામ
૨ આરણ્યકગાન.	૨૯૧	,,
૩ ઉહ્યગાન.	૧૮૦૨	,,
૪ રહસ્યગાન.	૩૫૬	,,
	કુલ ૩૬૮૧	

આ વિભાગ જૈમિનીય શાખાના સામવેદગાન ગ્રંથ ઉપરથી લીધા છે

ગાનના વિષય વિભાગ. સંહિતાગાનમાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આગ્નેય, ઐન્દ્ર અને પવમાન એવા ત્રણ પર્વો છે. આરણ્યક ગાનમાં વ્રત, શુક્રીય, શાક્કર અને ઔપનિષદ્ એવા ચાર પર્વો છે.

સામવેદનું ગાન સંબંધી સાહિત્ય. સામવેદના ગાન સંબંધમાં વિશેષ સ્વર સંબંધી અને ગાનની પદ્ધતી સંબંધી જેમણે માહિતી મેળવવી હોય તેણે સાંગ સામવેદના ઉદ્‌ગાતા પાસેથી શિક્ષણ લેવું જોઇએ. તે સંબંધી સાહિત્ય નીચે પ્રમાણે ઉપલબ્ધ છે, પરંતુ તે મુદ્રિત નથી.

१ गीतिकल्प.
२ गायत्रविधान.
३ सामपरिभाषा.
४ स्वरवर्णलक्षण અથવા सप्तस्वरबिंधु.
५ स्वरमंजरी.
६ स्वरसिद्धांतचक्र.
७ स्वरसिद्धांतचन्द्रिका.
८ स्वरांकुश [जयंतस्वामीના ભાષ્ય સાથે.]
९ स्वराविधानचक्र.
१० स्वराष्टक.

ઉત્તરાર્ચિકની રચના. સામવેદના ઉત્તરાર્ચિકમાં ત્રણ ત્રણ ઋચાનું એક એક ગાન છે. તેનાં ચારસો ગાન તેમાં આવે છે. વિશેષ શોધમાં જણાય છે કે:—

૨૮૭ પદ્યો અથવા ગાન ત્રણ ત્રણ રુચાનાં છે.
૬૬ ... ... બબ્બે રુચાનાં છે.

૧૩	...	...	એક એક ૠચાનાં છે.
૧૦	...	...	છ ૭ ૠચાનાં છે.
૯	...	...	ચાર ચાર ૠચાનાં છે.
૪	...	...	પાચ પાચ ૠચાનાં છે.
૩	...	...	નવ નવ ૠચાનાં છે
૭	...	...	સાત અને બાર ૠચાના છે.
૧	...	...	આઠ ૠચાનું છે.
૪૦૦			

સ્વરની ઉત્પત્તિનાં સ્થાનો અને સ્વાભાવિક સ્વરની સમજણ.

શબ્દ જેવી રીતે ઉચ્ચારવામાં આવે તેવા આંક ૠચાના અક્ષરો ઉપર મૂકવાની પદ્ધતિ છે. ગાન કરતી વખતે જે અક્ષરને લંબાવવામાં આવે અથવા પ્રક્ષેપ કરવામાં આવે તેને **સ્તોભ** કહે છે. ઉદાહરણ તરીકે **हाई, हुवा**, વિગેરે. સામના પંચ સામ અને સપ્તસામ–એવા વિભાગો ઉપનિષદ્‌માં આવે છે. તેની સંજ્ઞા નીચે પ્રમાણે તારવી શકાય છેઃ–

પંચ સામ સંજ્ઞા.	સ્વર ઉચ્ચાર	સપ્ત સામ સંજ્ઞા
૧ હિંકાર	**हाउ**	૧ હિંકાર
૨ પ્રસ્તાવ	**हाइ**	૨ પ્રસ્તાવ
૩ ઉદ્‌ગીથ	**अथ**	૩ આગ્નેય
		૪ ઉદ્‌ગીથ
૪ પ્રતિહાર	**उह**	૫ પ્રતિહાર
		૬ ઉપદ્રવ
૫ નિધન	**ई**	૭ નિધન

પ્રણવ અથવા ઉદ્‌ગીથ સાથે સ્વર સપ્તક (**षड्जादि** અથવા સરીગમપધની) ની પદ્ધતિ જોડવામાં આવી છે; અને એમ સમજાવવામાં આવે છે કે પ્રથમ સામનો ઉદયક્રમ તાલુ સાથે, બીજાનો ભ્રૂમધ્યમાં, ત્રીજાનો કણ્ઠમાં, ચોથાનો નાસિકાગ્રમાં, પાંચમાનો તથા છઠ્ઠાનો ઉરસ્ એટલે છાતીમાં અને સાતમાનો ઉરસ્‌ના ઊંડા ભાગમાં થાય છે, એટલે કે અમુક સ્વરનો થડકો તે તે સ્થાનમાં થાય છે. નાદનો મૂલ ઉદય મૂર્ધાના સહસ્રદલમાં દૈવી ભૂમિકામાં થયા પછી એટલે **क्रुष्ट** સ્વર અથવા નાદનો આદ્ય ક્ષોભ થયા પછી ઉતરતા ક્રમમાં નાદલહરી આવે છે. એમ કહેવામાં આવે છે કે પ્રથમ સામનો સ્વર વસુદેવોનો સ્વાભાવિક છે, બીજાનો સ્વર ગંધર્વનો સ્વાભાવિક છે. ત્રીજાનો સ્વર અપ્સરાઓનો સ્વાભાવિક છે. (આ ત્રણે સ્વરો મનુષ્યપ્રાણીના સ્વાભાવિક હોય છે) ચોથાનો સ્વર પક્ષિ-સર્પનો સ્વાભાવિક છે; પાંચમાનો સ્વર પિશાચ, રાક્ષસ અને અસુરોનો સ્વાભાવિક છે અને સાતમાનો સ્વર સ્થાવર જંગમ પદાર્થોમાં સ્વાભાવિક થઇ ગયો હોય છે. મૂર્ધાના નાદના દેવતાને દેવદેવ કહે છે

સાત સામના સ્વરો ઉપરના અધિદૈવતને અનુક્રમે ૧ સાહિત્ય, ૨ સાધ્ય, ૩ અશ્વિન્ ૪ વાયુ, ૫–૬ સૂર્ય અને, મૈત્રાવરણ કહે છે એટલે કે તે તે દેવતાના સ્વાભાવિક ઉપકાર વડે તે તે સ્વરોનો ઉદય થઇ શકે છે. પાછળના ગાંધર્વ વેદમા **सरीगमपधनी**ના સ્વર સપ્તકના સ્વાભાવિક સ્વરોદય સારૂ ક્રમપૂર્વક મયૂર, ચાતક, ઘેટું, ક્રૌંચ, કોયલ, દેડકો અને હાથી એ પ્રાણીઓના કુદરતી સ્વરને ઉદાહરણ તરીકે આપવામા આવે છે તેનુ બીજ આ સામગાનની સ્વરપદ્ધતિ સાથે સરખાવી વિચારવા યોગ્ય છે.

સામવેદનાં મુખ્ય ગેય પદોનો સગ્રહ નીચેની કારિકામા કરવામા આવ્યો છે.—

સામવેદનાં મુખ્ય ગેય પદો.

वैराजं[१] पौरुषंसूक्त[२] सौपर्णं[३] रुद्रसंहिताम्[४] ।

शैशवं[५] पंचनिधनं[६] गायत्रं[७] ज्येष्ठसाम[८] च ॥

वामदेव्यं[९] बृहत्[१०]सौम्यं[११] रौरवं[१२] सरथंतरम्[१३]

गवांव्रतं[१४] विकर्णं[१५] च रक्षोघ्नं[१६] च यशस्[१७]तथा

गायेयुः सामगाः राजन् पश्चिमं द्वारमाश्रिताः ॥

આ ગેયપદોનાં પ્રતીકો નીચે મુજબ છે.—

		आ	प्र.	अर्ध.
१	पिबा सोम मदनुत्वा० इति	उ	३	१
२	सहस्रशीर्षा० ,,	पू	६	३
३	मुदद्ये दर्भि श्रुतामश्म् ,,			
४	आपो राजानाम्०	पू	१	२
५	उच्चा ते जातमधस०	उ	१	१
६	रहस्य०			
७	तत्सवितु०	उ	६	३
८	मूर्धानं दिव०	पू	१	४
९	कया नश्चित्र०	पू	२	२
१०	त्वामिद्धि हवामहे०	पू	३	१
११	सेते ममासि०	पू	३	३
१२	पुनर्मार्मि०			
१३	अभित्वा शूरनोनुम०	पू	३	१
१४	अग्निमीळे०	पू	६	३
१५	विभार०	पू	६	२
१६	अग्नेरेक्षाण० । अग्नेयुथवाह्नि०	पू–उ	१–६	१–२
१७	बृहदिन्द्राय०	पू	३	२

સામવેદની સંહિતા ઉપરાંત વેદ સાહિત્યમા અંતર્ગત **કૌથમી** શાળાના બ્રાહ્મણ ગ્રંથોનું **સામવેદના બ્રાહ્મણ ગ્રંથો** વિપુલ સાહિત્ય છે. બ્રાહ્મણ ગ્રંથો એકંદર સામવેદના આઠ છે.

१ आर्षेय, २ देवताध्याय, ३ वंशब्राह्मण, ४ संहितोपनिषद्, ५ उपनिषद् ब्राह्मण, ६ प्रौढ ब्राह्मण અથવા **तांड्य, ७ षाड्विंश ब्राह्मण, ८ सामविधि ब्राह्मण.**

પ્રૌઢ બ્રાહ્મણને મહા બ્રાહ્મણ, તાંડ્ય બ્રાહ્મણ અથવા પંચવિંશ બ્રાહ્મણ પણ કહે છે. આઠે બ્રાહ્મણ ગ્રંથો **छान्दोग्यब्राह्मण** નામથી પણ ઓળખાય છે. બ્રાહ્મણ ગ્રંથના વિભાગની સંજ્ઞા-અધ્યાય, પાંચ પાંચ અધ્યાયની પંચિકા, અને અધ્યાયના ખંડો સુપ્રસિદ્ધ **छान्दोग्य** ઉપનિષદ્ તે ઉપર પાંચમાં આંકનું છે અને તે **कौथमी** શાખાનું ગણાય છે; આંક ૪ અને ૫ સાથે વિચારવાના ગ્રંથો છે. પહેલા બે પ્રપાઠક (આંક ૪) "બ્રાહ્મણ" સાહિત્ય છે, અને છેલ્લા આઠ પ્રપાઠક તે વાસ્તવ **उपनिषद्** છે,

जैमिनीय શાખાના બ્રાહ્મણો નીચે પ્રમાણે આઠ છેઃ-

	સંજ્ઞા.	ખંડ
१	महाब्राह्मण	३६० ખંડ
२	द्वादशाह	३८८ ,,
३	महाव्रतम्	१५२ ,,
४	एकाहम्	१५३ ,,
५	अहीनम्	९९ ,,
६	सत्रम्	३७ ,,
७	आर्षेयम्	८४ ,,
८	उपनिषद्	१५४ ,,

પ્રસિદ્ધ **केन** અથવા **तलवकार** ઉપનિષદ્ આઠમા ગ્રંથમા સમાયેલુ છે.

ઉપરના બ્રાહ્મણ ગ્રંથોમા સમાયેલાં **छान्दोग्य** અને **केन** ઉપનિષદ્ ઉપરાંત બીજાં **સામવેદનું** ઉપનિષદ્ સાહિત્ય= ચૌદ ઉપનિષદો સામવેદની શાખાના ગણવામા આવે છે.

+
१ आरुणि, २ मैत्रायणि, ३ मैत्रेयी, ४ वज्रसूची, ५ योगचूडामणि, ६ वासुदेव, ७ महत, ८ संन्यास, ९ अव्यक्त, १० कुंडिका, ११ सावित्री, १२ रुद्राक्ष, १३ जाबालदर्शन, १४ जाबाल.

સામવેદનાં ઉપનિષદોનો શાંતિપાઠ —

आप्यायतु ममांगानि वाक्प्राणश्चक्षुः श्रोत्रमथो बलमिन्द्रियाणि च । सर्वाणि

= બૌદ્ધ અશ્વઘોષાચાર્યની પ્રગઢતિનો અનુવાદ ઉપનિષદ્ સાહિત્યમાં પેઠો છે.
+ આ મંતવ્ય શુદ્ધ ભરેલુ છે **मैत्रायणि** શાખા યજુર્વેદની છે.

सर्वं ब्रह्मोपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुर्यां मा मा ब्रह्म निराकरोत् अनिराकरणमस्तु अनिराकरणमऽस्तु तदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मयि संतु ॥

ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ॥

મારાં સ્થૂળ શરીરનાં સર્વ અંગો વાક્ પ્રાણ ચક્ષુ શ્રોત્ર વીર્ય અને ઇન્દ્રિયો પુષ્ટ બનો. સર્વ બ્રહ્માત્મક છે એવી રહસ્યમયી દૃષ્ટિ ઉઘડો; હું વેદની અવગણના ન કરૂ, અને વેદ મને છોડે નહિ; વેદાર્થ મારા મનમાંથી કદી ખસો નહિ. અંતર્નિષ્ઠ આત્મામાં ઉપનિષદમાં પ્રતિપાદન કરેલા ધર્મો આવીને ઠરો. ૐ શાંતિ! શાંતિ!! શાંતિ!!!

સામવેદના આવા મંત્ર બ્રાહ્મણ અને ઉપનિષદ્‌ના વિપુલ સાહિત્ય પૈકીનો પૂર્વાર્ચિકનો પહેલો ભાગ અનુવાદના રૂપમાં ગુજરાતીમાં પ્રકટ કરવાની યોજના અને અનુકૂળતા કરનારનો આ ઉપોદ્‌ઘાત વડે હું માત્ર પુરસ્કારજ કરૂ છું અનુવાદ ખરી રીતે અભ્યાસનું એક સહાયક અંગ છે, પરંતુ વેદાર્થની સિદ્ધિ પઠન-પાઠન અને વિચારણા વિના કોઈને થઈ નથી અને થવી સંભવતી નથી. જેથી વેદાભ્યાસીએ પઠન-પાઠન અને વિચારણા કરવામાં તત્પર રહેવું જોઈએ.

ખંભાત
તા. ૪-૬-૩૧

નર્મદાશંકર દેવશંકર મહેતા.

બ્રહ્મ જાણ્ય તું જાણ્ય તું જાણ્ય તું રે, હું હું કરછ તે તો કોણ હું રે,

તું શું દેહ આ, દેહ તો પંચભૂતનો વિકાર;
જડ મલિન અશુચિ, એ તાહરૂં રૂપ નહિ નિરધાર ૧

પ્રાણ તે શું તું, બાહ્ય વાયુ જ્યમ વેહે ત્યમ વેહે છે પ્રાણ;
શ્વાસોશ્વાસ કરે છે નિરંતર, તે તું નહિ નિરવાણ ૨

સંકલ્પ વિકલ્પ કરે મન, તે તો ક્ષણ ક્ષણ થઈને જાએ;
તે તું જાણે તો, તાહારૂં રૂપ તે કયમ કહેવાએ. ૩ બ્ર

અહંકાર બુદ્ધ તે પણ, થાએ સુષુપતિ માહે લીન;
તે કારણ તેહેનું કારણ, નહિ દાતા નહિ દીન. ૪ બ્રહ્મ

કારણથી સૂક્ષ્મ, સૂક્ષ્મથી થાએ સ્થૂલ શરીર;
કારય કારણનું તું કારણ, તું ચેતન અશરીર ૫ બ્રહ્મ.

જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપતિ ત્રણે, એ તાહરિ છે દ્રશ્ય;
તે તું જાણે તે તું વડીએ, તું દ્રષ્ટા અદ્રશ્ય. ૬ બ્રહ્મ.

અનાત્મ શું આત્મા બુદ્ધિ થઇ, એજ વાસના લિંગ;
આત્મા શું આત્મબુદ્ધિ થઈ, એજ લિંગનો ભંગ. ૭ બ્રહ્મ.

આદિ મધ્ય અંતે ભરપૂરણ, જ્યમ સઘળે આકાશ;
કલ્પિત દેહ ઉપાધ્ય ટાલે, પણ તાહરો ન થાએ નાશ ૮ બ્રહ્મ.

આદિ મધ્ય અંતે તું સરખો, સ્વપ્રકાશ ચિદ્રુપ;
એજ અનુભવાનંદ પ્રગટ તું, ઓલખ્ય સત્ય સ્વરૂપ, ૯ બ્રહ્મ.

(શ્રી નાથભવાન કૃત-વિષ્ણુપદ)

અનુવાદકના બે બોલ.

આ "શ્રી સામવેદસંહિતા" નામક સંસ્કૃત ગ્રન્થનો ગુજરાતી અનુવાદ કરવાનો તથા તેના પ્રકાશનાદિકનો યોગ મને શી રીતે પ્રાપ્ત થયો તેનુ અત્રે સંક્ષિપ્ત નિરૂપણ કરવું અસ્થાને નહિ ગણાય.

મ્હારા અમદાવાદના નિવાસ દરમ્યાન, મેં સને ૧૯૨૨–૨૩ના અરસામાં "શ્રી ઋગ્વેદ-સંહિતા" આખીયનો ગૂજરાતીમાં અનુવાદ તૈયાર કરેલો. તે પૈકી પ્રથમ અષ્ટકના બે વિભાગો **"શ્રી સયાજી સાહિત્યમાલા"**માં તા. ૧૦–૬–૩૦ના રોજ પુષ્પ ૧૮૨+૧૯૫મે પ્રસિદ્ધ થએલા છે.

ત્યારબાદ, કેટલાક સમયે મારા પરમપૂજ્ય વડીલભાઇ શ્રી જીવણલાલે બીજા ત્રણે વેદોના ભાષાંતર પણ તૈયાર કરવા ઇચ્છા મને જણાવેલી. તેવામાં મ્હારા જ્યેષ્ઠ પુત્ર સૂરેન્દ્રલાલ (ઉર્ફે-બાબુભાઇ)ની છેવટ બીમારી તથા અવસાન વેળા હું બીકાનેર (રજપૂતાના) ગએલો. તે પ્રસંગે તેમના સસરા રા. બા. દીલસુખરાય મનસુખરાય નાણાવટીએ પણ આ ગ્રન્થનો ગૂજરાતી ભાષાંતર કરવા મને ઉત્કટ ઇચ્છા જણાવેલી.

ઉપર કહેલી સૂચનાનુસાર મ્હારા સ્વ. પુત્રના સ્મરણાર્થ આ ગ્રન્થનો ભાષાંતર કરવા સંકલ્પ કરી, મેં સં. ૧૯૮૮ના વૈશાખ સુદી ૩ રવી તા ૮–૫–૩૨ના રોજ તેનો આરંભ કરી અષાઢ સુદી ૬ શનિ તા. ૯–૭–૩૨ના રોજ પૂર્વાર્ચિકભાગ પૂર્ણ કર્યો.

ત્રણે વેદોના ભાષાંતર કરવા સંબંધી મ્હારા આ સંકલ્પવિષયમાં મેં શ્રીયુત ગોવિંદજી-ભાઇને લખી તે ગ્રન્થો પ્રકટ કરાવવા યોગ્ય પ્રયાસ કરવા વિનંતી કરેલી તે ઉપરથી મને અહીં જણાવવાને આનંદ થાય છે કે :તેઓશ્રીએ પ્રેમપૂર્વક અવિરત પ્રયત્ન કરી ટુંક સમયમાં તે સંબંધી યોજના પરિપૂર્ણ સિદ્ધ કરી આપી. આ માટે તેઓશ્રીનો હું સદા-સર્વદા ઋણી છું.

શ્રી કપડવંજ (તાબે નડીઆદ)ના રહીશ શ્રીમાન્ ત્રીકમલાલ મથુરભાઇ ત્રિવેદી શ્રીયુત્ ગોવિંદજીભાઇના ગુરુબંધુ થાય. તેમને આ ગ્રન્થના ભાષાંતર સંબંધી શ્રી. ગોવિંદજીભાઇએ લખી જણાવતાં તેઓશ્રીએ ઉત્સાહપૂર્વક પોતાની અનુમતિ દર્શાવેલી. આ સંબંધમા તેમના પત્રનો જરૂરનો મજકૂર નીચે પ્રમાણે છેઃ—

ભીમડી. ૧૯૮૯ કારતક સુદ ૬ શુક્ર.

મુ. નડીઆદ. શ્રીયુત્ રા. રાં. મોતીલાલભાઈ રવીશંકરની સેવામાં લી. આજ્ઞાંકીત સેવક ત્રીવેદી ત્રીકમલાલ મથુરભાઇના સા. દં. પ્રણામ સ્વીકારશો. × × × × × × × × × × મુરાદાબાદવાળા તરફથી હીંદી ભાષામાં શ્રી સામવેદસંહિતાનું ભાષ્ય થએલું છે તે આપના જાણવામાં હશેજ. તે સંબંધમાં મારા પરમપૂજ્ય ગુરુવર્ય શ્રીમન્નાથભગવાનને બે વર્ષ પૂર્વે તેઓશ્રીની હયાતીમાં ગુજરાતી ભાષાંતર માટે મેં વિનંતી કરેલી તે પ્રમાણે તેઓશ્રીએ કૃપા કરીને સમય પરત્વે તે પુસ્તક ભાષાંતર કરીને બહાર પાડવાને હા કહેલું પણ મ્હારા દુર્દૈવને લઇને તેઓશ્રીનું અંતર્ધાન થયું અને તે ઇચ્છાને પરિપૂર્ણ કર-વાને આપશ્રીનેજ પરમાત્મા તરફથી પ્રેરણા થઇ હોય તેમ સમજાય છે. × × × × ×

મને અહીં જણાવવાને અત્યંત આનંદ થાય છે કે ઉપર જણાવેલ મુરાદાબાદવાળાના હિંદી પુસ્તકાનુસાર મેં પણ આ ભાષાંતર આરંભેલોજ હતો એટલે, સ્વ. ત્રિકમલાલભાઇની ઇચ્છા સર્વાંશે પરિપૂર્ણ થવામાં મને આ અચિંત્યો સુયોગ મળ્યો અને તે માટે હું મ્હારા પરિશ્રમને સફળ સમજું છું.

દૈવની ગતિ અત્યંત ગહન હોય છે. શ્રી. ત્રિકમલાલભાઇએ અત્યંત ઔદાર્યતાપૂર્વક ર ગ્રન્થ પ્રસિદ્ધ કરવામા સહાય કરી અને ગ્રન્થ છપાઇ પ્રસિદ્ધ થવા પર આવ્યો તેજ અરસા તેમનું અકાળ અવસાન થયું અને તેથી તેમના પ્રત્યક્ષ સમાગમનો પ્રસંગ મને પ્રાપ્ત થયો ના તે માટે મને બહુ ગ્લાનિ થાય છે. પરમાત્મા તેમના પુણ્યાત્માને પરમશાંતિ આપો.

મ્હારા સ્વ. પુત્ર અમદાવાદની ટયુટોરીઅલ હાઇસ્કુલમાં અભ્યાસ કરી, ગુજરા કોલેજમાંથી સને ૧૯૨૪માં બી. એ. (ઓનર્સ) થએલા, બાદ મુંબઇ લો–કલાસમાં એ. ટર્મ ભરી તબીયત નરમ રહેતાં સને ૧૯૨૫માં ડીસેમ્બરમાં દીલ્હી મુકામે લેવાયલી પ્રથમની "ઇમ્પીરીયલ-સેક્રેટરીયટ-કોમ્પીટીટીવ" પરીક્ષામાં ઉંચે નંબરે ઉત્તીર્ણ થતાં સને ૧૯૨૬ના મેમાસમા એજ્યુકેશન, હેલ્થ એન્ડ લેન્ડઝ ડીપાર્ટમેન્ટમાં નીમણુંક થએલી.

ત્યારબાદ, એચ. બી. કલેટન, સી. આઇ ઇ. એસ્કવાયરના અધ્યક્ષપણુ નીચે "**હજ ઇન્કવાયરી કમીટી**" ના સેક્રેટરી ખાં૦ બાં૦ મોહમદ ઇનામુલ હક્ક પુના મુકામે એકાએક ગુજરી જતા તે કામ કરવા સુરેન્દ્રલાલને દીલ્હીથી ડીપ્યુટ કરતાં બેમાસ ત્યાં (પુને, કામ કરી સીમલે જઇ ક્ષયની બીમારી લાગુ પડતાં બીકાનેર ગએલા. ત્યાં સંવત ૧૯૮૬ના શ્રાવણ વદી ૧૪ ને શનિવાર, તા. ૨૩-૮-૩૦ના રોજ ૨૬ વર્ષની વયે મ્હારા સન્મુખ પ્રભુને બંને હાથ જોડી ૐકારનો આઠવાર ઉંચે સ્વરે ઉચ્ચાર કરી, "**वासांसि जीर्णानि यथा विहाय**" આટલો ગીતાનો શ્લોક બોલતાં સાથ આ મિથ્યા દુનિયાનો ત્યાગ કરી ગયા. શ્રી વેદભગવાન્ તેના આત્માને શાંતિ આપો.

ઉપકાર દર્શન. અત્યંત સમયસંકોચ હોવા છતા દી. બા. સાક્ષરવર્ય મુ૦ નર્મદાશંકરભાઇ દેવશંકર મહેતાએ આ ગ્રન્થની સમર્થ પ્રસ્તાવના લખી આપી તે માટે તેમનો, શ્રી પોરબંદરના વે૦ શા૦ સં૦ વિદ્વાન્ શાસ્ત્રીજી રેવાશંકર બેચરે પોતાના વડીલોની જૂની હસ્તલિખિત સંહિતાનુસાર સ્વરાદિકની પુફ સુધારણા કરી આપેલી તે માટે તેમનો, શ્રી કપડવંજ નિવાસી શ્રીયુત્ મણિલાલ જાદવરાય ત્રિવેદીએ પોતાનું મુરાદાબાદવાળું હિંદી પુસ્તક તથા દેવ દેવીઓના કેટલાક સુંદરશ્લોકો જે ખંડો નીચે છાપવામાં આવેલા તે આપતાં તેમનો, તથા અહીંના સુનિર્મલ સ્ટીમ પ્રી. પ્રેસના મેનેજર દેસાઇ મગનભાઇ છોટાભાઇ તથા કમ્પોઝીટર મગનલાલ ઇશ્વરભાઇએ જે ત્વરા તથા કાળજીથી આ ગ્રન્થ છાપેલ તે માટે તેમનો આભાર માનુ છું.

આ ગ્રન્થનો બીજો ભાગ (ઉત્તરાર્ચિક) તૈયાર છે તે હવે પછી પ્રસિદ્ધ થશે.

છેવટમાં જણાવવાનું કે આ [અસલહિંદી] ગ્રન્થમાં શાસ્ત્રીજી રેવાશંકરના હસ્તલિખિત ગ્રન્થ સાથે મેળવતાં સ્વરાદિકના ઘણા દોષો જણાયલા તે સુધારતાં શુદ્ધિપત્ર વધુ લંબાણવાળુ થયું છે તો તેની તથા બીજા દોષો આ અનુવાદમાં જણાય તેની ઉપેક્ષા કરી, આ ગ્રન્થનું નિરીક્ષણ થવા વિનંતિ છે. વેદાભ્યાસી અર્થ પ્રત્યેક ખંડના અંતભાગમાં શબ્દાર્થ કોશ આપેલો છે તે ઉપયોગી થશે એમ આશા છે.

અનુવાદ ખરીરીતે અભ્યાસનું એક સહાયક અંગ છે અને વેદાર્થની સિદ્ધિ પઠન–પાઠન અને વિચારણાથી થઇ શકે છે તો કોઇ વેદાભ્યાસી આ અનુવાદની સહાયથી પઠન–પાઠન તથા વિચારણામાં તત્પર થશે તો આ ગ્રન્થના સહાયકનો, પ્રકાશકનો તથા મ્હારો પરિશ્રમ સફળ થશે એમ જણાવી વિરમુ છું.

સંવત ૧૯૮૯ના અષાઢ સુદી ૧૧ સોમ.
તા. ૩–૭–૩૩ મુ. નડીઆદ. } **મોતીલાલ રવિશંકર ઘોડા.**

સ્વ. સુરેન્દ્રલાલ (ઉર્ફે બાબુભાઈ) મોતીલાલ ઘોડા

જન્મ
સંવત ૧૯૬૦ દ્વિ. જેઠ વદ ૪
શુક્રવાર, તા. ૧-૭-૧૯૦૪

મૃત્યુ
સંવત ૧૯૮૬ શ્રાવણ વદ ૧૪
શનિવાર, તા. ૨૩-૮-૩૦

વીકાસ્યું સાક્ષીરૂપ તમારૂંજી, અવળું માંને સદા હું મહારૂંજી;
જાંણે નહિ કે ઇ નિરતૂં ને સારૂંજી, સૂઝે નહીં કાંઇ શું સંભારૂંજી ૧ ૯ ળ
સૂઝે નહિ કાંઇ શું સંભારૂં, 'હું' કેણ તે જાણે નહિ;
દેહાસક્તિ જીવ થઇ રહ્યો, અવળો ભાવ રહ્યો ગ્રહી. ૨
મેં કીધું આ પાપ પૂન્ય, જયમ માંને તેમ બંધાય;
જયમ છે ત્યમનું ત્યમ ભાસે, કર્મ કરી ભ્રમાય. ૩
કર્મથી વળી દેહ પાંમે, દેહથી વળી કર્મ.
કલ્પ પર્યંત અંત નાવે, ત્યમનો ત્યમ રહે ભ્રમ. ૪
દેહાધ્યાસે જીવ થઇ રહ્યો, દીન હીન થઈ જાય;
લક્ષચોરાસી ફરે ફેરા, કલ્પ કલ્પ અવટાય. ૫
હું પાપી દીન – હીન હત્યારો, કામી ક્રોધી અતિ લોભીયો;
અવળો પડી એ રીતિ માંને, ઉપાય છૂટવાનો કીયો. ૬
જાંણે પછે હરિશર્ણ જાઉં, નવધા ભકિતને આચરે;
હરિ જાંણી હરિજન સેવે, ઉપાય તરવાનો કરે. ૭
મન કર્મ વચને સંત સેવે, એ લક્ષણુ જે માંહે;
પ્રગટ દીસે છાનૂં નહિ, કાંઇ ગીતા પુરાંણે ગવાયે. ૮
ભજન પ્રતાપે પાપ બળે, તહિયે યથાર્થ સમઝાય;
સાક્ષીરૂપ તમારૂં જાણે, તિહાં જીવપણું ટળી જાય. ૯
સંત સંગ સમઝી કરે જો, નિઃકપટ ગર્વ પરહરી;
અનુભવાનંદ પ્રગટ ભાસે, નાશે ભ્રમ ગ્રંથી ખરી ૧૦

[શ્રી નાથભવાન ઉર્ફે અનુભવાનંદ કૃત–ચ્યાતુરિ પદ ૩]

अध्यायानुक्रमणिका.

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीवेदपुरुषाय नमः ॥

श्री सामवेदसंहिता ।

(विभाग १) लो

पूर्वार्चिक ।

· आग्नेय पर्व ।

अध्याय १. खण्ड १ लो

२ ३ १ २ ३ १२ ३ २ ३ १ २
अग्न आ याहि वीतये गृणानो हव्यदातये ।
१ २र ३ १ २
नि होता सत्सि बर्हिषि ॥१॥

अन्वय –अग्ने वीतये गृणान आयाहि हव्यदातये होता बर्हिषि निषत्सि ॥

अर्थ०–હે અગ્નિદેવ ! હવ્યનું ભક્ષણ કરવા અમે સ્તુતિ કરતાં તું આવ તથા (દેવતાઓને) હવ્ય પહોંચાડવા તેમને બોલાવનારો બની (પાથરેલ) કુશાસન ઉપર વિરાજમાન હો. ૧

१ ७ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
त्वमग्ने यज्ञानाꣳ होता विश्वेषाꣳ हितः ।
३ २ ३ १ २ ३ १ ७
देवेभिर्मानुषे जने ॥२॥

अन्व० अग्नेत्वम् विश्वेषाम् यज्ञानाम् होता (यद्वा) यज्ञानाम् विश्वेषाम् होता मानुषे देवेभि हित ॥

अ हे અગ્નિદેવ ! સકલયજ્ઞોના હોમને સિદ્ધ કરવાવાળો અથવા યજનને યોગ્ય દેવતાઓનુ આહ્વાન કરવાવાળો તૂ મનુષ્ય–યજમાન–વિષયમા સ્તુતિ કરવાવાળા ઋત્વિજો વડે (ગાર્હપત્ય આદિ રૂપે) સ્થાપન કરાય છે. ૨

३ २ ३१ २ ३ १२ ३ १ २
अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २
अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ॥३॥

अन्व० होतारम् विश्ववेदसम् अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् दूतम् अग्निम् वृणीमहे॥

અ૦ અમે દેવતાઓનું ભલેપ્રકારે આહ્વાનકરવાવાળા સકલના જ્ઞાતા અથવા, સકલધનના સ્વામિ આ વર્તમાન યજ્ઞને સુસિદ્ધ કરવાવાળા દેવતાઓના દૂતકર્મ કરનાર અગ્નિદેવને ભલે પ્રકારે ભજીએ છઇએ. ૩

३ २३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अग्निर्वृत्राणि जंघनद्द्रविणस्युर्विपन्यया ।
१ २ ३ २र
समिद्धः शुक्र आहुतः ॥४॥

अन्व० द्रविणस्युः समिद्धः शुक्रः आहुतः अग्निः विपन्यया वृत्राणि जंघनत्॥

અ૦ પોતાના ઉપાસકોને ધનદેવાચાહનાર વા પોતાના માટે હવિરૂપ ધનની ઇચ્છાવાળા સમિધ્ આદિવડે પ્રજ્વલિત- પ્રદીપ્ત તથા હવ્ય વડે આહુત અગ્નિદેવતા, અમોએ કરેલી સ્તુતિવડે રાક્ષસાદિકનો વાળબલાત્કારે જગતને આચ્છાદિત કરનાર અજ્ઞાનાન્ધકારતો નાશ કરો. ૪

१२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
प्रेष्ठं वो अतिथिं स्तुषे मित्रमिव प्रियम् ।
२ ३ २ ३ १ २र
अग्ने रथं न वेद्यम् ॥५॥

अन्व० अग्ने प्रेष्ठम् अतिथिम् मित्रमिव प्रियम् रथ न वेद्यम् वः स्तुषे ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! સ્તુતિકરવાવાળાને ધનદેનાર હોવાથી પરમપ્રિય અતિથિતુલ્ય સર્વને પૂજ્ય સખાસમાન પ્રસન્નતાદેવાવાળા રથસમાન લાભના હેતુરૂપ તથા પૂજ્ય તુંને હું સ્તુતિવડે પ્રસન્ન કરૂં છું. ૫

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि विश्वस्या अरातेः ।
३ २ ३ १ २र
उत द्विषो मर्त्यस्य ॥६॥

अन्व० अग्ने त्वम् नः महोभिः अरातेः उत द्विषः मर्त्यस्य पाहि ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ! તું અમને બહુ ધન દઇને તે વડે ધન-ન-દેવાવાળા તથા દ્વેષકરવાવાળા મનુષ્યો થકી રક્ષા કર. ૬

२ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
एह्यूषु ब्रवाणि तेऽग्न इत्थेतरा गिरः । एभिर्वर्धास इन्दुभिः ॥७॥

अन्व० अग्ने एहि ते गिरः इत्था सुब्रवाणि उ इतराः एभिः इन्दुभिः वर्धास॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! આવો. તમારે માટે સ્તુતિઓ આ પ્રકારે ભલી રીતે ઉચ્ચારણ કરીશ તેને સાંભળો તથા અસુરોની સ્તુતિઓ સાંભળો. તથા આવીને આપ આ સોમરસોથી વૃદ્ધિ પામો. ૭

१ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्सधस्थात् ।
२ ३ १ २ ३ २
अग्ने त्वां कामये गिरा ॥८॥

अन्व० अग्ने वत्सः गिरा ते मनः परमाच्चित् सधस्थात् आयमत् त्वाम् कामये ॥

અ० હે અગ્નિદેવ ! કણ્વગોત્રના વત્સઋષિ, સ્તુતિવડે ત્હારા મનનું પરમોત્તમ દ્યુલોકધામથી પણ આકર્ષણ કરે છે. (હે અગ્નિદેવ !) હું ત્હારી ચાહના કરૂં છું. ૮

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत।
३ १ २र ३ १ २
मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः ॥९॥

अन्व० अग्ने अथर्वा त्वाम् मूर्ध्नः विश्वस्य वाघतः पुष्करात् अधि निरमन्थत ॥

અ० હે અગ્નિદેવ ! અથર્વાઋષિએ તૂંને મસ્તકની પેરે ધારણકરનાર કમલના પાંદડા વિષે અરણિઓ વડે મથી ઉત્પન્ન કર્યો. ૯

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ २
* अग्ने विवस्वदा भरास्मभ्यमूतये महे। देवो ह्यसि नो दृशे ॥१०॥

अन्व० अग्ने त्वम् अस्मभ्यम् महे ऊतये विवस्वत् आभर हि नः दृशे देवः असि॥

અ० હે અગ્નિદેવ ! તૂં અમારી મહાન રક્ષાને લઈને સ્વર્ગાદિલોકોમાં વિશેષરૂપે નિવાસના હેતુરૂપ આ કર્મને સિદ્ધ કર. કેમકે, તૂં અમને દર્શન દેવા પ્રકાશમાન થયો છે ૧૦

इति प्रथमः खण्डः समाप्तः ॥१॥

खण्ड. १

१ वीतये–લક્ષણાર્થ.
२ सुक्रतुम्–શોભનકર્મા.
३ द्रविणस्यु.–ધનદેવાની ઈચ્છાવાળો.
४ विपन्यया–સ્તુતિવડે (पनतिः स्तुत्यर्थः)।
५ येयं–ધનહિતં અર્થાત્ લાભના હેતુરૂપ.
६ सधस्थात्–સહસ્થાન અર્થાત્ દ્યુલોક, તે થકી.
८ वाघतः–वाहकात।
८ विवस्वत–સ્વર્ગાદિવિષે વિશેષ કરીને નિવાસના હેતુરૂપ (આ કર્મને).

* આ સામવેદનો સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

खण्ड २ जो.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
नमस्ते अग्न ओजसे गृणन्ति देव कृष्टयः ।
१ २ ३ १ २
अमैरमित्रमर्दय ॥१॥

अन्व० अग्नेदेव कृष्टयः ओजसे ते नमः गृणन्ति अमैः अमित्रम् अर्दय ॥

अ० હે અગ્નિદેવ! મનુષ્ય-યજમાનો-બલનિમિત્ત તું-અર્થ નમઃ-શબ્દનું ઉચ્ચારણ કરે છે. (એથી હું પણ તુંને નમસ્કાર કરૂં છું.) તું બલો વડે શત્રુનો નાશ કર. १

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
दूतं वो विश्ववेदसꣳ हव्यवाहममर्त्यम् ।
१ २ ३ २
यजिष्ठमृञ्जसे गिरा ॥२॥

अन्व० विश्ववेदसम् हव्यवाहम् अमर्त्यम् यजिष्ठम् दूतम् वः गिरा ऋञ्जसे ॥

अ० (હે અગ્નિદેવ!) સર્વજ્ઞ દેવતાઓને-હવ્ય-પ્હોંચાડનાર અમર યજ્ઞના પરમસાધનરૂપ દેવતાઓના દૂતરૂપ તુંને હું-યજમાન સ્તુતિરૂપ વાણી વડે વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત કરૂં છું. २

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
उप त्वा जामयो गिरो देदिशतीर्हविष्कृतः ।
३ १ २र
वायोरनीके अस्थिरन् ॥३॥

अन्व० हविष्कृतः गिरः जामयः देदिशतीः त्वा उप वायोः अनीके अस्थिरन् ॥

अ० (હે અગ્નિદેવ!) યજમાનની સ્તુતિઓ બ્હેનની પેરે ગુણકીર્ત્તન કરતી ત્હારી સમીપ ઉપસ્થિત થાય છે. તેઓ વાયુની સમીપ (તુંને પ્રજ્વલિત કરતી) સ્થિત હોય છે. ३

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३२
उप त्वाग्ने दिवे दिवे दोपावस्तर्धिया वयम् ।
२ ३ १२ १ १ २
नमो भरन्त एमसि ॥४॥

अन्व० अग्ने वयम् दिवे दिवे दोषावस्तः धिया नमः भरन्तः त्वा उप एमसि ॥

अ० હે અગ્નિદેવ! અમે અનુષ્ઠાનકરવાવાળા પ્રતિદિન રાત્રિમાં તથા દિવસમાં બુદ્ધિવડે નમસ્કાર કરતા ત્હારી સમીપમાં પ્રાપ્ત થઈએ છઈએ. ४

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ २
जरावोध तद्विविड्ढि विशे विशे यज्ञियाय।
१ २ ३ १ २ ३ २
स्तोमꣳ रुद्राय दृशीकम् ॥५॥

अन्व० जरावोध विशे विशे यज्ञियाय तत् विविड्ढि रुद्राय दृशीकम् स्तोत्रम्॥

अ० હે સ્તુતિવડે બોધ્યમાન અગ્ને! પ્રત્યેક યજમાનરૂપપ્રજા ઉપર અનુગ્રહ કરવા યજ્ઞસંબંધી અનુષ્ઠાનની સિદ્ધિનિમિત્ત યજ્ઞસ્થાનમાં પ્રવેશ કર. યજમાન પણ ક્રૂર અગ્નિ અર્થે દેખવાયોગ્ય સુંદર સ્તુતિ કરે છે. ૫

२ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २
प्रति त्यं चारुमध्वरं गोपीथाय प्रहूयसे।
३ १ २ ३ १ २
मरुद्भिरग्न आ गहि ॥६॥

अन्व० अग्ने तम् चारुम् अध्वरं प्रति गोपीथाय प्रहूयसे मरुद्भिः आगहि॥

अ० હે અગ્નિદેવ! તું આ અંગવૈકલ્યરહિત–સાંગોપાંગસિદ્ધ–યજ્ઞ પ્રતિ સોમપાનાર્થે અધિકતાએં આહ્વાન કરાય છે તેથી તું મરૂદેવો સહ આવ. ૬

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः।
३ १ २ ३ १ २
सम्राजं तमध्वराणाम् ॥७॥

अन्व० वारवन्तम् अश्वं अध्वराणाम् सम्राजम् तं त्वां अग्निम् नमोभिःवन्दध्यै॥

अ० પૂંછડાવાલા અશ્વની સમાન યજ્ઞોના સ્વામિ તે પ્રસિદ્ધ તું–અગ્નિને અમે સ્તુતિઓ વડે વન્દન કરવા પ્રવૃત્ત થયા છઇએ. અર્થાત્ અશ્વ જેમ પૂંછડાના વાળવડે પીડાદેનાર મછરાદિકને દૂર કરે છે તેમ તું જ્વાલાઓ વડે અમારા વિરોધિઓને હટાડ. ૭

३ १ २र ३ १ २र
और्वभृगुवच्छुचिमप्नवानवदाहुवे।
३ १ २ ३ १ २
अग्निꣳ समुद्रवाससम् ॥८॥

अन्व० और्वभृगुवत् अप्नवानवत् समुद्रवाससम् शुचिम् अग्निम् आहुवे॥

अ० ઔર્વભૃગુનીસમાન તથા અપ્નવાનનીસમાન સમુદ્રમધ્યે વર્તમાન વાડવનામના શુદ્ધઅગ્નિને હું આહ્વાન કરૂં છું. ૮

३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
अग्निमिन्धानो मनसा धियꣳ सचेतमर्त्यः।

३ १ २ ३ १ २
अग्निमिन्धे विवस्वभिः ॥९॥

अन्व० मर्त्यः अग्निम् इन्धानः मनसा धियम् सचेत विवस्वभिः अग्निम् इन्धे॥

અ० મનુષ્ય અગ્નિને અમિધ્ વડે પ્રજ્વલિત કરતો માનસિકશ્રદ્ધાપૂર્વક યથાસમય કર્મ કરે તથા ઋત્વિજો દ્વારા અગ્નિને પ્રજ્વલિત કરે. ૯

२उ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
आदित्प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिः पश्यन्ति वासरम् ।

३ २उ ३ १ २ ३ २
परो यदिध्यते दिवि ॥१०॥

अन्व० दिवि परः यत इध्यते आदित् प्रत्नस्य रेतसः वासरम् ज्योतिः पश्यन्ति॥

અ० દ્યુલોકના ઉપર જ્યારે આ વૈશ્વાનરઅગ્નિ સૂર્યરૂપે દેદીપ્ત થાય છે તદનન્તર સકલ જીવ ચિરન્તન-ગમન-કરવાવાળા સૂર્યના નિવાસહેતુભૂત પ્રકાશવાન્ તેજને દેખે છે. ૧૦

इति द्वितीयः खण्डः समाप्तः ॥२॥

खण्ड २

१ कृण्वः-मनुष्याः । મનુષ્યો.
२ अमैः-બલો વડે.
३ अर्दय-નાશ કરો.
४ ऋञ्जसे-प्रसाधयामि । વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત કરૂં છું.
५ जामयः-બ્હેનો
६ देदिशतीः-दिशन्त्यः । ગુણકીર્ત્તન કરતી.
७ अनीके-સમીપમાં.
८ दोषावस्तः-રાતદિવસ.
९ भरन्तः-સંપાદન કરતા.
१० जराबोध-जरया स्तुत्या बोध्यमान સ્તુતિવડે બોધ્યમાન
११ विविड्ढि-પ્રવેશ કર.
१२ दर्शीकम्-દેખવાયોગ્ય.
१३ गोपीथ-સોમપાન.
१४ वारवन्त-વાળવડે યુક્ત.
१५ वन्दध्या-वन्दध्यै । વંદન કરવા.
१६ समुद्रवाससम-સમુદ્રમધ્યવર્તી.
१७ सचेत-ભજેત।
१८ विवस्वभिः-ઋત્વિજો વડે.
१९ आदित-અનન્તરજ.
२० प्रत्न-ચિરન્તન.

खण्ड ३ जो.

३ १ २ ३१२ ३१२ ३११
अग्निं वो वृधन्तमध्वराणां पुरूतमम् ।
२ ३ २ ३ १२
अच्छा नप्त्रे सहस्वते ॥१॥

अन्व० यः अध्वराणाम् नप्त्रे सहस्वते वृधन्तम पुरूतमम् अग्निम् अच्छा ॥

अ० હે ઋત્વિજો! તમે હિંસા–ન–કરવાયોગ્ય બલવાનોના બન્ધુ બલવાન જ્વાલાઓ વડે વૃદ્ધિપામનાર અગ્નિ પ્રત્યે અધિક અભિગમન કરો. વા તેનું પૂજન કરો. ૧

३ २ ३ १२ ३२ ३२ ३२ ३ २ १ २ ३ १ २
अग्निस्तिग्मेन शोचिषायꣳसद्विश्वं न्या३त्रिणम् अग्निर्नो
३ २
वꣳसते रयिम् ॥२॥

अन्व० अयं अग्निः तिग्मेन शोचिषा विश्व अत्रिणम् नियंसत अग्निः नः रयिम् वंसते ॥

अ० આ અગ્નિ, તીક્ષ્ણ તેજવડે સકલ ભક્ષક રાક્ષસાદિકને નષ્ટ કરો. અગ્નિ અમને ધન અર્પણ કરો. ૩

१ २ ३२ ३२ ३ २३ १ २३१ २२
अग्ने मृड महाꣳ अस्यय आ देवयुं जनम् ।
३१२ ३२३१२
इयेथ बर्हिरासदम् ॥३॥

अन्व० अग्ने मृड महान् असि अयः देवयुम् जनम् बर्हिः आसदम् आ इयेथ॥

अ० હે અગ્નિદેવ! અમને સુખ દ્યો. તું મહાન્ છે. ગમન–કરવાવાળો–તું દેવતાઓનાં દર્શનચહાનાર યજમાનની સમીપ દર્ભાસન પર વિરાજવા આવે છે. ૩

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३२
अग्ने रक्षाणो अꣳहसः प्रति स्म देव रीषतः ।
१२ ३१२
तपिष्ठैरजरो दह ॥४॥

अन्व० अग्ने नः अंहसः रक्षा देव अजरः रीषतः तपिष्ठैः प्रति दह स्म ॥

अ० હે અગ્નિદેવ! તું અમને પાપથકી રક્ષા કર. હે પ્રકાશમાન વિભાવસો! જરારહિત—તું હિંસા–કરવા–ચાહનાર–શત્રુને અત્યંતતાપ દેનાર તેજોવડે ભસ્મ કર. ૪

१ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
अग्ने युंक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देवसाधवः ।
२ ३ १ २ ३ १ २
अरं वहन्त्या शवः ॥५॥

अन्व० देव अग्ने युंक्ष्वा ये हि तव आशवः साधवः अश्वासः अरम् वहन्ति॥
अ० હે પ્રકાશવાન્ અગ્ન! તે ઘોડાને તારા રથમાં જોડો જે તારા શીઘ્રગામી સુશીલ ઘોડાઓ ત્હારા રથને ઠીક લઇ જાય છે. ५

१ २ ३ १ २ ३ २
निरवा नक्ष्य विश्पते द्युमन्तं धीमहे वयम् ।
३ १ २
सुवीरमग्न आहुत ॥६॥

अन्व० नक्ष्य विश्पते आहुत अग्ने द्युमन्तम् सुवीरम् त्वा वयम् निर्धीमहे ॥
अ० ઉપાસનાકરવાયોગ્ય ! **धनपते** ! અનેકયજમાનો વડે હોમેલ હે **અગ્નિદેવ** ! દીપ્તિમાન્ તથા જેની સ્તુતિકરનાર કલ્યાણભાગી હોય છે એવા તું'ને અમે સ્થાપન કર્યો છે. ६

३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र ३ २ ३ २
अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् ।
३ १ २र
अपाꣳरेताꣳसि जिन्वति ॥७॥

अन्व० मूर्द्धा दिवः ककुत् पृथिव्याःपतिः अयं अग्निः अपां रेतांसि, जिन्वति ॥
अ० દેવતાઓમાં શ્રેષ્ઠ દ્યુલોકથી ઉંચો પૃથિવીનો સ્વામી આ અગ્નિ જલોનાં વીર્યરૂપ સ્થાવરજંગમ પ્રાણિઓને પ્રેરણા કરે છે. ७

३ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३१र २र
इममू षु त्वमस्माकꣳसनिं गायत्रं नव्याꣳसम् ।
१ २ ३ २ १ २
अग्ने देवेषु प्र वोचः ॥८॥

अन्व० अग्ने अस्माकम् इमम्ऊषुम् सनिम् नव्यासम् गायत्रम् देवेषु प्रवाचः ॥
अ० હે **અગ્નિદેવ**! અમારા આ અનુષ્ઠાનકરાતા હવિર્દાનને તથા અતિ નવીન સ્તુતિરૂપ વચનને દેવતાઓની આગળ કહો. ८

१ २ ३ १ २ ३ १ २र
तं त्वा गोपवनो गिरा जनिष्ठदग्ने अङ्गिरः ।
१ २ ३ १ २
स पावक श्रुधी हवम् ॥९॥

अन्व० अग्ने तं त्वाम् गोपवनः गिरा जनिष्टत् अङ्गिरः पावक हवम् श्रुधि॥

अ० હે અગ્નિદેવ! તે-તૂને ગોપવન ઋષિ સ્તુતિ વડે ઉત્પન્ન કરે છે તથા વધારે છે. હે સર્વત્ર-ગમન-કરવાવાળા શોધક અગ્નિદેવ ! તૂં આહ્વાનને સાંભળ. ૯

२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
परि वाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् ।
२ ३ १ २ ३ १ २
दधद्रत्नानि दाशुषे ॥१०॥

अन्व० वाजपतिः कविः दाशुषे रत्नानि दधत् अग्निः हव्यानि पर्यक्रमीत् ॥

अ० અન્નોનો પાલક અતીતવિષયોને દેખવાવાળો હવિદેનાર યજમાનને અર્થે રમણીય ધન દેનાર અગ્નિદેવ, હવ્યોને વ્યાપ્ત કરે છે. ११

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः ।
३ १ २र ३ १ २
दृशे विश्वाय सूर्यम् ॥ ११ ॥

अन्व० केतवः विश्वाय द्रष्टुम् त्यम् जातवेदसम् देवम् सूर्यम् उद्वहन्ति-उ ॥

अ० સૂર્યનાં કિરણો, સકલભુવનોને જોવા પ્રસિદ્ધ પ્રાણિઓના જ્ઞાતા દીપ્તિમાન સૂર્યને ઉપર વહન કરે છે. ११

३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २
कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे ।
३ १ २ ३ १ २
देवममीवचातनम् ॥ १२ ॥

अन्व० अध्वरे कविम् सत्यधर्माणम् देवम् अमीवचातनम् अग्निम् उपस्तुहि॥

अ० હે ઉપાસકો! યજ્ઞમાં મેધાવી સત્યવચનરૂપ ધર્મથીયુક્ત દ્યોતમાન શત્રુનાશક અગ્નિને ઉપસ્થિત થઇ સ્તુતિ કરો. १२.

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
शं नो देवीरभिष्टये शं नो भवन्तु पीतये ।
२उ ३ १ २
शं योरभिस्रवन्तु नः ॥ १३ ॥

अन्व० नः शम् देवी आप अभिष्टये भवन्तु न. पीतये शं भवन्तु शम् या. नः अभि स्रवन्तु ॥

अ० અમારૂં પાપ દૂર થઈ સુખ પ્રાપ્ત હો. દિવ્ય જલ, અમારા યજ્ઞનું અંગ બનો અમારા પાનાર્થ તે સુખરૂપ હો. ઉત્પન્નરોગોને શાન્ત કરનાર હો. ન ઉત્પન્ન-થયેલ-રોગોને દૂર કરો, અમારા ઉપર તે અમૃતરૂપે ટપકે. ૧૩

१ २ ३ १ २र ३ १ २
कस्य नूनं परीणसि धियो जिन्वसि सत्पते ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २
गोपाता यस्य ते गिरः ॥ १४ ॥

अन्व० हे सत्पते नूनम् कस्य धिय. परीणसि जिन्वसि यस्य ते गिर. गोपाता [भवन्तु] ॥

अ० હે સજ્જનોના પાલક અગ્ને ! આ સમય કોના કર્મને બ્રહ્મમાં પહોંચાડી રહ્યા છો જે-ત્હારા-સંબંધી સ્તુતિયો ગાયોનો લાભ કરાવનારી હો. અર્થાત્ આ સમય કયા ભગવદ્ભક્તનુ કાર્યસાધન કરતા કયાં છો ? આ સમય અમને ગાયો પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા છે. ૧૪

इति तृतीयः खण्ड समाप्तः ॥३॥

खण्ड ३

१ पुरूतम-અતિશય બહુ.
२ अच्छा-अभिगच्छत-અભિગમન કરો વા પૂજો
३ अत्रिणम्-अत्तारम्-રાક્ષસાદિકને
४ वसते-ददातु-દે.
५ अय.-ગન્તા.
६ देवयुं-દેવોનો કામયિતા.
७ इयेय-आगच्छसि ।
८ रपित -હિંસા કરનાર શત્રુને.
९ तपिष्ठ-અત્યંત તાપક.

१० अरं अलं।

११ नक्ष्य-ઉપાસના કરવા યોગ્ય.

१२ ककुभ्-પૃથિવી

१३ सनि-હવિર્દાન.

१४ अंगिरः-સર્વત્રગન્તા વા અંગિરાનો પુત્ર.

१५ केतवः-સૂર્યરશ્મિઓ.

१६ अमीवचातन-રોગ વા શત્રુનો નાશક.

१७ अभिष्टये-यज्ञाय। यज्ञांगमाधाय।

१८ परीणसि-ब्रह्मणि।

१९ जिन्वसि-प्रीणयसि।

२० गोषाता-गोसाती-ગાયોના લાભપરત્વે

अ. १ खण्ड ४ थो

३ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२
यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरा च दक्षसे।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २२
प्रप्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शꣳसिषम् ॥१॥

अन्व० वः च यज्ञायज्ञा दक्षसे अग्नये गिरागिरा वयमपि अमृतम् मित्रं न प्रियम् जातवेदसं प्रप्रशंसिषम् ॥

अ० હે સ્તોતાઓ! તમે પણ સર્વ યજ્ઞોમાં વૃદ્ધિનેપામેલ અગ્નિના અર્થ સ્તુતિરૂપ વાણી વડે [સ્તુતિ કરો] અમે પણ મરણરહિત મિત્રની સમાન અનુકૂલ તથા પ્રાણિમાત્રના જ્ઞાતા અગ્નિની સ્તુતિ કરીએ છીએ. १

३ १ २ ३ १ २ १ २ २ ३ २ १
पाहि नो अग्न एकया पाह्युत द्वितीयया।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पाहि गीर्भिस्तिसृभिरूर्जां पते पाहि चतसृभिर्वसो ॥२॥

अन्व० अग्ने नः एकया उत द्वितीयया पाहि ऊर्जाम् पते तिसृभिः गीर्भिः पाहि वसो चतसृभिः पाहि ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! અમારી એકઋચારૂપી વાણીવડે તથા બીજી ઋચા વડે રક્ષા કરો. બલ વા અન્નોના સ્વામિન્ અગ્ને ! ત્રણ સ્તુતિઓ વડે રક્ષા કરો. હે અગ્ને ! ચાર સ્તુતિઓ વડે રક્ષા કરો. ૨

३१ २ ३ १ २ १ १ २ ३ १ २
वृहद्भिरग्ने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
भरद्वाजे समिधानो यविष्ठ रेवत्पावक दीदिहि ॥३॥

अन्व० देव यविष्ठ पावक अग्ने शुक्रेण शोचिषा भरद्वाजे समिधानः वृहद्भिः तेजोभिः नः रेवत् दीदिहि ॥

અ૦ દાનાદિગુણયુક્ત અત્યન્તતરૂણ શોધન કરનાર હે અગ્ને ! નિર્મલ તેજ વડે અમારા ભ્રાતાસંબંધમાં પ્રજ્વલિત એ મહાન્ તેજવડે અમારા નિમિત્ત ધનયુક્ત થઈ દેદીપ્ય હો, ૩

१ २ ३ १ २ ३ १ २
त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वं दयन्त गोनाम् ॥४॥

अन्व० स्वाहुत अग्ने त्वे सूरयः प्रियासः सन्तु ये मघवानः यन्तारः जनानाम् गोनाम् ऊर्वम् दयन्त ॥

અ૦ યજમાનોદ્વારા રૂડીરીતે હવનકરેલ હે અગ્નિદેવ ! તમારા પ્રેરક સ્તોતા પ્રિય હો. જે ધનવાન્ દાતાઓ અમારા પુરૂષોના તથા ગાયોના સમૂહને દે છે [તે પણ તમને પ્રિય હો]. ૪

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अग्ने जरितर्विश्पतिस्तपानो देव रक्षसः ।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
अप्रोषिवान् गृहपते महाꣳअसि दिवस्पायुर्दुरोणयुः ॥५॥

अन्व० अग्ने देव जरितः विश्पतिः रक्षसः तपानः असि गृहपते अप्रोषिवान् महान् असि दिवः पायुः दुरोणयुः असि ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમે સ્તુતિનેયોગ્ય પ્રજાઓના પાલક તથા રાક્ષસના સંતાપ દેનારા છો. હે યજમાનના ઘરની રક્ષાકરનાર અગ્ને ! યજમાનના

ઘરનો ત્યાગ-ન-કરનાર તમે મહાન્ પરમપૂજ્ય છો. ઘુલોકના રક્ષક તથા યજમાનને ઘેર સદા વર્તમાન છો. ૫

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
अग्ने विवस्वदुपसश्चित्रꣳ राधो अमर्त्य।
२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आ दाशुषे जातवेदो वहा त्वमद्या देवाꣳउषर्बुधः ॥६॥

अन्व० अमर्त्य जातवेदः अग्ने: त्वम उषसः विवस्वत चित्रम् राधः दाशुषे आवह अद्य उषर्बुधः देवान् आवह ॥

अ० હે મરણધર્મરહિત્ પ્રાણિમાત્રના જ્ઞાતા અગ્નિદેવ! તમે ઉષા દેવતા સકાશથી: વિશિષ્ટનિવાસયુક્ત નાનાપ્રકારનું ધન હવ્યદેનાર યજમાનને અર્થે લાવી પ્રાપ્ત કરાવો. આજ ઉષાકાળે જાગેલા દેવોને લઇ આવો. ૬

१ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २
त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधाꣳसि चोदय।
३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र
अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः ॥७॥

अन्व० वसो अग्ने चित्रः ऊत्या राधांसि नः चोदय अस्य राधः रथीः असि नः तुचे गाधं तु विदा: ॥

अ० હે વ્યાપક અગ્નિદેવ! દર્શનીય તમે રક્ષાસહિત ધનની અમારા અર્થ પ્રેરણા કરો. આ લોકમાં દેખાતા ધનના તમે પ્રેરક છો. અમારા પુત્રના અર્થ પ્રતિષ્ઠા જલ્દી દ્યો. ૭

२उ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
त्वमित्सप्रथा अस्यग्ने त्रातर्ऋतः कविः।
१ २र ३ १ २ ३ १ २
त्वां विप्रासः समिधान दीदिव आ विवासन्ति वेधसः ॥८॥

अन्व० त्रातः अग्ने ऋतः कविः त्वमित सप्रथाः असि समिधानः दीदिवः विप्राः वेधसः त्वाम् आविवासन्ति ॥

अ० હે રક્ષક અગ્નિદેવ! સત્ય તથા જ્ઞાનદૃષ્ટિરૂપ તમે જ સર્વથી મોટા છો. હે પ્રજવલિત! હે દેદીપ્ત અગ્ને! મેધાવી સ્તુતિકરનારા તમારી ઉપાસના કરે છે. ૮

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
आ नो अग्न वयोवृधꣳरयिं पावक शꣳस्यम्।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
रास्वा च न उपमाते पुरुस्पृहꣳसुनीती सुयशस्तरम् ॥९॥

अन्व० पावक अग्ने वयोवृधम् शंस्यम् रयिम् नः आभर उपमाते नः सुनीती पुरुस्पृहम् सुयशस्तरम् रास्व ॥

अ० હે શોધક અગ્નિદેવ ! તમે અન્નને વધારનાર તથા સ્તુતિને યોગ્ય ધન અમારા અર્થ [લાવો]. હે ઘૃતની સમીપતાવાળા અગ્ને ! અમારા અર્થ સુંદર નીતિ–નયન–નીદ્વારા અનેક ને સ્હાવાયોગ્ય સર્વથા અમારી કીર્તિરૂપ ધન દ્યો. ૯

२उ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
यो विश्वादयते वसु होता मन्द्रो जनानाम्।
२ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा यन्त्वग्नये ॥१०॥

अन्व० होता मन्द्रः यः जनानाम् विश्वा वसु दयते अस्मै अग्नये मधोः प्रथमानि पात्रा न स्तोमाः प्रयन्तु ॥

अ० દેવતાઓનું આહ્વાનકરનાર આનન્દદેનાર જે અગ્નિ યજમાનોને સકલ ધન દે છે તે આ અગ્નિના અર્થ મદકારક સોમનાં મુખ્યપાત્રોની સમાન સ્તોત્ર પ્રાપ્ત હો ૧૦

इति चतुर्थः खण्डः समाप्तः ॥४॥

—⁂—

खण्ड ४

१ वृक्षसे–प्रवृद्धाय–પ્રવૃદ્ધ
२ यमो–अग्ने।
३ रेवत्–ધનયુક્ત.
४ मत्छात्रे–અમારા ભ્રાતાના વિષયમાં
५ यन्तारः–प्रदातारः।

६ ऊर्वम्-સમૂહ.
७ दयन्त-દે છે. [प्रयच्छन्ति]।
८ जरितः-સ્તુતિયોગ્ય.
९ तपानः-સંતાપક.
१० पायुः-પાલન કરનાર; રક્ષક.
११ अंम्रोपिवान-યજમાનના ઘરનો ત્યાગ ન કરનાર.
१२ दुरोणयुः-યજમાનને ઘેર સદા વર્તમાન.
१३ विवस्वत्-વિશિષ્ટનિવાસંયુકત.
१४ वसो-વ્યાપક.
१५ ऊत्या-રક્ષાસહિત.
१६ रथीः-પ્રેરક.
१७ तुचे-अपत्याय-પુત્રને
१८ गाधम्-પ્રતિષ્ઠા.
१९ सप्रथाः-સર્વથી મોટો.
२० वेघसः-સ્તુતિ કરનાર.
२१ आविवासन्ति-ઉપાસના કરે છે.
२२ वयोवृध-અન્નને વધારનાર.
२३ रास्व-દે.
२४ उपमाते-उपास्मात् समीपे मातिर्घृतम् इति उपमातिः। અર્થાત્ ઘૃતની સમીપતાવાળો.
२५ सुनीती-સુંદરનયન વડે.
२६ मंद्रः-આનંદ દેનાર.
२७ मघोः-મદકારી સોમનાં.

अ. १ खण्ड ५ मो.

३ १ २ ३ १ २र १ १ २र ३ १ २
एना वो अग्निं नमसोर्जो नपातमा हुवे ।
३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
प्रियं चेतिष्ठमरतिᳬस्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् ॥१॥

अन्व० च ऊर्जं नपातम् अस्माकम् प्रियम् चेतिष्ठम् अरतिम् स्वध्वरम् विश्वस्य दूतम् अमृतम् अग्निम् एना नमसा आहुवे ॥

अ० હે સ્તોતાઓ ! તમારા નિમિત્ત બલના પુત્ર વા રક્ષક અમારા પ્રિય પૂર્ણજ્ઞાતા ગન્તા વા સ્વામી સુંદરયજ્ઞવાળા સકલયજમાનોના દૂત તથા નિત્ય અગ્નિને આ સ્તોત્રવડે આહ્વાન કરૂં છું. ૧

२ ३ १ २ ३ २ ३ २ १ १ २
शेषे वनेषु मातृषु सं त्वा मर्तास इन्धते ।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २
अतन्द्रो हव्यं वहसि हविष्कृत आदिद्देवेषु राजसि ॥२॥

अन्व० वनेषु मातृषु शेषे त्वा मर्तास समिन्धते अतन्द्रः हविष्कृतः हव्यम् वहसि आदित् देवेषु राजसि ॥

अ० હે અગ્ને ! વનોમાં તથા માતાઓમાં વર્તમાન-તૂંને મનુષ્ય [મન્થનદ્વારા ઉત્પન્ન કરી] પ્રજ્વલિત કરે છે. ત્યારે પૂર્ણરૂપથી વધેલો તૂં આલસ્યરહિત થઇ યજમાનના હવિને દેવોની સમીપ પહોચાડે છે. અનન્તર દેવતાઓ મધ્યે શોભા પામે છે. ૨

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
अदर्शि गातुवित्तमो यस्मिन् व्रतान्यादधुः ।
२ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
उपोषु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्तुनो गिरः ॥३॥

अन्व० यस्मिन् व्रतानि आदधुः गातुवित्तम अदर्शि सुजातम् आर्यस्य वर्धनम् अग्निम् न गिर उ नक्षन्तु ॥

અ૦ જે અગ્નિમાં કર્મોને યજમાનોએ સ્થાપન કર્યાં તે માર્ગોનો પૂર્ણ જ્ઞાતા અગ્નિ પ્રગટ થયો રૂડીરીતે પ્રગટેલ, શ્રેષ્ઠવર્ણને-વધારનાર અગ્નિને અમારી સ્તુતિરૂપ વાણીઓ પ્રાપ્ત હો. ૩

३ २३२ ३१२३ १२ ३१२३२
अग्निस्तुक्थे पुरोहितो ग्रावाणो बर्हिरध्वरे ।
३ १ २ १ २३ २३ १२
ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पते देवा अवो वरेण्यम् ॥४॥

अन्व० उक्थे अध्वरे अग्निः पुरोहितः यथा ग्रावाणः बर्हिः मरुतः ब्रह्मणस्पते देवाः वरेण्यम अवः ऋचा वः यामि ॥

अ० સ્તોત્રશાસ્ત્રાત્મક હિંસારહિત એ યજ્ઞમાં અગ્નિને, જે પ્રકારે સોમરસ કાઢવા પાષાણુને આગળ રાખે છે તથા કુશને આગળ રાખે છે તેમ યજ્ઞની આગળ ઉત્તરવેદિમાં સ્થાપિત કરેલો છે. હે ઓગણુપચાસ મરૂદ્ગણો ! હે સ્તોત્રરક્ષક બ્રહ્મણસ્પતિ દેવ ! હે [ઇંદ્રાદિ] દેવો ! વરણીયરક્ષાની, હું સૂક્ત રૂપ સ્તુતિદ્વારા તમારી શરણુમાં આવેલો યાચના કરૂં છું. ૪

३ १ २३ १२३ १ १ ३ १ २
अग्निमीडिष्वावसे गाथाभिः शीरशोचिषम् ।
३ २ ३ १ २ ३२उ ३ १ २३ १ २ ३ २
अग्निंराये पुरुमीढ श्रुतं नरोऽग्निः सुदीतये छर्दिः ॥५॥

अन्व० पुरुमीढ शीरशोचिषम् अग्निम् अवसे राये गाथाभिः ईडिष्व श्रुतम नरः अग्निः सुदीतये छर्दिः प्रयच्छतु ॥

अ० હે પુરૂમીઢ ! [ઋષિ] ફેલાયલજ્યોતિરૂપ અગ્નિની, રક્ષા અર્થે ધન અર્થે મંત્રરૂપ વાણીયોથી સ્તુતિ કર. સાંભળ્યું છે કે આની અન્ય યજમાન પણ પોતાના મનોરથ નિમિત્ત સ્તુતિ કરે છે. આ અગ્નિ સુદીતિ અર્થે [મારા અર્થે] ઘર [દ્યો]. ૫

२ १ २ १ १ २ ३१२ ३ १ १
श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।
१ २ ३१२ ३ १ २३१ २३ २ ३२
आ सीदतु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावभिरध्वरे ॥६॥

अन्व० श्रुत्कर्ण अग्ने श्रुधि [वः] मित्रः अर्यमा प्रातर्यावभिः सयावभिः वह्निभिः अध्वरे बर्हिषि आसीदतु ॥

अ० શ્રવણુસમર્થકાનોવાળા હે અગ્નિદેવ ! તમે અમારૂં વચન સાંભળો. જે મિત્રદેવતા તથા અર્યમાદેવતા છે તે પ્રાતઃકાલ દેવયજનમાં

જાનાર દેવતાઓની સાથે આહવનીયઅગ્નિના સમાનગતિવાળા વહ્નિ દેવતાઓની સાથે યજ્ઞને વિષે કુશાસન પર વિરાજમાન હો ૬

१ २र ३ २ ३२उ ३ २ ३ १ २
प्र दैवोदासो अग्निर्देव इन्द्रो न मज्मना ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ १ २
अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौ नाकस्य शर्मणि ॥७॥

अ० देव इन्द्रः दैवोदासः अग्निः मातरम् पृथिवीम् अनु प्र विवावृते मज्मना न आजुहाव नाकस्य शर्मणि तस्थौ ॥

અ० દીપ્તિમાન્‌ઐશ્વર્યવાલા દિવોદાસ–દેવભક્ત–વડે આહ્વાનકરાતા અગ્નિદેવ! સર્વલોકોને ધારણ કરવાવાળી પૃથિવી માતાને દેવતાઓની સમીપ હવિ પહોચાડવા વિશેષ રીતે પ્રવૃત્ત કરે છે કેમકે યજમાને–દિવોદાસ–આ અગ્નિને બલપૂર્વક આહ્વાન કરેલો છે તેથી આ [અગ્નિ], સ્વર્ગના પોતાના સ્થાનપર સ્થિત થયો છે. ૭

२ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
अध ज्मो अध वा दिवो बृहतो रोचनादधि ।
३ १ २ ३ क२१ ३ २उ ३ १ २
अया वर्धस्व तन्वा गिरा ममा जाता सुक्रतो पृण ॥८॥

अन्व० अध ज्मः अध वा दिवः बृहतः रोचनात् अधि [आगत्य] अया तन्वा ममा गिरा वर्धस्व सुक्रतो जाता पृण ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! આ સમય પૃથિવીસકાશથી વા અન્તરિક્ષથકી મોટા તથા નક્ષત્રોવડે દેદીપ્યમાન સ્વર્ગથકી આવીને આ શરીર વડે તથા વિસ્તારવાળી મારી સ્તુતિવડે વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત હો. હે શોભનકર્ત્તા ઇન્દ્ર! અમારા માણસોને ઇચ્છિત ફલોવડે પૂર્ણ કરો. ૮

१ २ ३ २र ३ १ २र ३ २
कायमानो वना त्वं यन्मातॄरजगन्नपः ।
१ , २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३२उ ३ १ २
न तत्ते अग्ने प्रमृषे निवर्त्तनं यद्दूरे सन्निहाभुवः ॥९॥

अन्व० अग्ने वना कायमानः त्वम् यत् मातॄः अपः अजगन् तत् ते निवर्तनम् न मृषे यत् दूरे सन् इह आभुवः ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ! વનોની ઇચ્છા કરતા તથાપિ તમે જે તેનો ત્યાગ કરી માતારૂપ જલોને પ્રાપ્ત થયા છો અર્થાત્ જલમાં પ્રવિષ્ટ થઇ શાન્તભાવથી સ્થિત છો તેથી તમારો ત્યાંહાં અત્યન્ત વાસ સહન થતો નથી કેમકે અદૃશ્ય રૂપથી રહીને પણ આ અમારાં અરણીકાષ્ઠોમાં ચોમેર પ્રગટ થાઓ છો અર્થાત્ મથન કરતાં આપ ક્ષણમાત્રમાં અમારી સમીપ આવો છો. ૯

१ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।
३ २ ३ १ २ २ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
दीदेथ कण्व ऋतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः॥१०॥

अन्व० अग्ने ज्योतिः त्वाम् शश्वते मनुः निदधे ऋतजात उक्षितः कण्वे दीदेथ यम् कृष्टयः नमस्यन्ति ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ! પ્રકાશરૂપ-તમને અનેકપ્રકારના યજમાનના અર્થ **પ્રજાપતિ** એ દેવયજનસ્થાનમાં સ્થાપન કર્યા છે. યજ્ઞનેનિમિત્ત ઉત્પન્ન, હવિઓ વડે તૃપ્ત સતા કણ્વના સંબંધમાં તમે દેદીપ્ત થયા છો. જેને મનુષ્યો નમસ્કાર કરે છે. [તે તમને સ્થાપન કર્યા છે.] ૧૦

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥५॥

खण्ड ५

१ वना–વનેન-આવડે.
२ नमसा–સ્તોત્ર વડે.
३ चेतिष्ठ–પૂર્ણજ્ઞાતા.
४ अरतिः–સ્વામી વા, ગન્તારૂપ.
५ मर्तासः–મર્ત્ય મનુષ્યો.
६ गातुवित्तमः–માર્ગોના પૂર્ણજ્ઞાતા.
७ नक्षन्तु–गच्छन्तु । પ્રાપ્ત હો.
८ मयः–રક્ષા.
९ शोचिष्केशम्–શયનસ્વભાવ અર્થાત્ ફેલાયલ જ્યોતિરૂપ.
१० छर्दिः–ઘર

११ सयावभिः–સમાનગતિવાળા.
१२ शर्म–ગૃહ; સ્વાયતન.
१३ मज्मना–બલપૂર્વક.
१४ अध–अपि.
१५ ज्मः–પૃથિવીસકાશથી. [ज्मन्ति गच्छन्ति]
१६ जाता–जातान–અમારા જનોને.
१७ कायमानः–कामयमानः।
१८ प्रमृषे–प्रमृष्यते–સહન કરાતો.
१९ ऋतजातः–યજ્ઞના નિમિત્તે ઉત્પન્ન.
२० कृष्टयः–મનુષ્યો.

अ. १ खण्ड ६

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
देवो वो द्रविणोदाः पूर्णां विवष्ट्वासिचम् ।
१ २ ३ २ ३ १ २ २ १ २र ३ १ २
उद्वा सिंचध्वमुप वा पृणध्वमादिद्वो देव ओहते ॥१॥

अन्व० द्रविणोदाः देवः वः पूर्णाम् आसिचम् (स्रुचम) विवष्टु वा उत्सिञ्चध्वम वा उपपृणध्वम् आदित् देवः वः ओहते ॥

अ० દ્રવ્યનો દાતા અગ્નિદેવતા તમારી હવિવડે પૂર્ણ ચોમેરથી સિંચિત સ્રુક્‌ને ચાહો અથવા, સોમવડે પાત્રને સિંચો અથવા, હોતાના ચમસને સોમવડે પૂર્ણ કરો અર્થાત્ અગ્નિના નિમિત્ત સોમ અર્પણ કરો. તદનન્તરજ અગ્નિ તમને આહુતિ પહોંચાડે છે. १

२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३क २र ३ १ २
प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्ये तु सूनृता ।
१ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २
अच्छा वीरं नर्य्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ॥२॥

अन्व० ब्रह्मणस्पतिः प्रेतु सूनृता देवी प्रेतु देवाः वीरम् नर्यम् पंक्तिराधसम् यज्ञम् नः अच्छा नयन्तु ॥

અ० બ્રહ્મણસ્પતિ દેવતા અમને પ્રાપ્ત કરો. સત્યા તથા પ્રિયા વાગ્દેવતા અમને પ્રાપ્ત કરો. બ્રહ્મણસ્પતિ-આદિ દેવતાઓ શત્રુને નિઃશેષભાવે દૂર કરો. તે મનુષ્યોને હિતકારક બ્રાહ્મણોક્ત હવિદ્વારા પંક્તિ-આદિવડે સમૃદ્ધ યજ્ઞની સમીપ અમને અભિમુખપૂર્વક પ્હોંચાડો. ૨

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ ३र ३ २
ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊतये तिष्ठा देवो न सविता ।
३ १ २र ३ १ २ ३ २३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदञ्जिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे ॥३॥

अन्व० नः ऊतये ऊर्ध्वः सुतिष्ठा सविता देवः न ऊर्ध्वः वाजस्य सनिता यत् अञ्जिभिः वाघद्भिः विह्वयामहे ॥

અ० હે યૂપકાષ્ઠસ્થિત અગ્નિદેવ! અમારી રક્ષાનિમિત્ત ઊંચા થઇને સુન્દર પ્રકારે સ્થિત હો. સૂર્યદેવતાની સમાન ઊંચાપદ પર સ્થિત થઈ અન્નના દેનારા હો. કેમકે યજ્ઞવડે યૂપને અઞ્જિતકરવાવાળા યજ્ઞને સમાપ્તિ પર પ્હોંચાડવાવાળા ઋત્વિજોની સાથ તમને આહ્વાન કરીએ છઇએ અર્થાત્ અન્નદાનાર્થે આપની પ્રાર્થના કરીએ છઇએ તેથી આપ અમને અન્નદાન દ્યો. ૩

२३ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र यो राये निनीषति मर्त्तो यस्ते वसो दाशत् ।
२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
स वीरं धत्ते अग्न उक्थशꣳसिनं त्मना सहस्रपोषिणम् ॥४॥

अन्व० वसो अग्ने यः राये प्रनिनीषति यः मर्त्तः ते दाशत् सः उक्थशंसिनम् त्मना सहस्रपोषिणम् वीरम् धत्ते ॥

અ હે વ્યાપક અગ્નિદેવ! જે તમ્હારો ભક્ત ધનનિમિત્ત તમને પ્રસન્ન કરવા ચ્હાએ છે જે મનુષ્ય તમારા અર્થે હવિ દેવા ચ્હાએ છે, જે મનુષ્ય વેદપાઠી તથા આપ દ્વારા સહસ્રોમનુષ્યોનું પાલન કરનાર અર્થાત્ બહુધની પુત્રને ધારણ કરે છે.

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र वो यह्वं पुरूणां विशां देवयतीनाम् ।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २३ ३ २ ३ १ २
अग्निꣳसूक्तेभिर्वचोभिर्वृणीमहे यꣳ समिदन्य इन्धते ॥५॥

अन्व० देवयर्तानाम पुरूणाम त्रिशाम व यह्वम अग्निम सूक्तेभिः वचोभिः वृणीमहे अन्य इत यम् समिन्धते ॥

अ० હે ઋત્વિગ્યજમાનો ! દેવતાઓની શરણેજાવાવાળા અનેકપ્રજા રૂપ તમો તેના અનુગ્રહાર્થે મહાન્ અગ્નિની સૂકતરૂપ વાકયોવડે પ્રાર્થના–આરાધના–કરીએ છઇએ તથા અન્યઋષિઓ પણ જે અગ્નિને રૂડી રીતે દેદીપ્ત કરે છે [તે અગ્નિની આરાધના કરીએ છઇએ]. ૫

३२३ २ ३२३ २ ३ १ २र

अयमग्निः सुवीर्य्यस्येशे हि सौभगस्य ।

३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २

राय ईशे स्वपत्यस्य गोमत ईशे वृत्रहथानाम् ॥६॥

अन्व० अयम अग्नि सुवीर्यस्य सौभगस्य हि ईशे गोमत स्वपत्यस्य राय ईशे वृत्रहथानाम् ईशे ॥

अ० આ યજનકરવાયોગ્ય અગ્નિ શોભનસામર્થ્યયુકત સૌભાગ્યના નિશ્ચે સ્વામી છે. ગૌ–આદિપશુયુકત સુન્દર સન્તાન તથા ધનના તથા શત્રુભૂત પાપોના વિનાશના સ્વામી છે. ૬

अन्व० सखायः मर्त्तासः अपां नपातम् सुभगम् सुदंससम् सुप्रतूर्त्तिम् अनेहसम् ऊतये ववृमहे ॥

અ० હે અગ્ને ! સૌભાગ્યાદિ સોમ તથા ઘૃતાદિહવ્ય દેવાનાકારણે મિત્રરૂપમનુષ્ય અર્થાત્ અમે ઋત્વિજો, જલોના નપ્તા શોભનધનયુકત તથા શ્રેષ્ઠકર્મ કરવાવાળાને સુખપૂર્વક પ્રાપ્ત-થવાને-યોગ્ય ઉપદ્રવરહિત-તમને રક્ષા અર્થ આરાધના કરીએ છઇએ. ૮

इति षष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

—————

खण्ड ६

१ विवक्षु-ચાહો.
२ ओहते-वहति ।
३ वीरं-શત્રુને.
४ नर्य्यं-મનુષ્યોને હિતકારી.
५ पंक्तिराधसम्-પંક્તિ-આદિ-છંદોદ્વારા સંપન્ન.
६ वाघद्भिः-वहद्भिः । યજ્ઞનિર્વાહકરનાર ઋત્વિજો વડે.
७ वीरम्-પુત્રને.
८ उक्थशंसिनम्-વેદપાઠી.
९ त्मना-आत्मनैव ।
१० यह्वम्-મહાન્.
११ वृणीमहे-આરાધના કરીએ છઇએ
१२ वृत्रहथ-શત્રુભૂતપાપનો વિનાશ.
१३ विश्ववार-સર્વને આરાધવાયોગ્ય.
१४ प्रचेताः-प्रकृष्टमतिः-ઉત્કૃષ્ટ.
१५ वार्य्यम्-વરણીય હવિ.
१६ सुप्रतूर्त्तिम्-કર્માનુષ્ઠાનકરનારને સુખપૂર્વક પ્રાપ્ત.
१७ अनेहसम्-ઉપદ્રવરહિત.

अ. १ खण्ड ७

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
⊛आ जुहोता हविषा मर्जयध्वं नि होतारं गृहपतिं दधिध्वम्।
३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३क २र
इडस्पदे नमसा रातहव्य ँसपर्यता यजतं पस्त्यानाम् ॥१॥

अन्व० आजुहोता हविषा मर्जयध्वम् ईड. पदे होतारम् गृहपतिम् विदधिध्वम् नमसा रातहव्यं पस्त्यानाम् यजतम् सपर्यता ॥

અ० હે ઋત્વિજો! અગ્નિને આહ્વાન કરો. હવિવડે તેને સુખી કરો. ભૂમિની ઉત્તરવેદિમાં દેવતાઓનું આહ્વાન કરવાવાળા ગૃહરક્ષકઅગ્નિને પૂર્ણ રૂપે સ્થાપન કરો. નમસ્કાર વા હવિવડે યુક્ત હવિ–અર્પેલ તથા યજ્ઞગૃહો વિષે પૂજનીય અગ્નિની આરાધના કરો. ૧

३ २उ ३ १ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
चित्र इच्छिशोस्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावन्वेति धातवे।
३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ १ २
अनूधा यदजीजनदधा चिदा ववक्षत्सद्यो महि दूत्यं चरन्।२।

अन्व० शिशोः तरुणस्य वक्षथः चित्र इत् यः मातरौ धातवे न अन्वेति यद् अनूधा. अजीजनत् अधचित् सद्य महि दूत्यम् चरन् आववक्षत् ॥

અ० બાલરૂપ તરૂણઅગ્નિનુ હવિર્વહન આશ્ચર્યભૂત છે, જે ઉત્પન્ન થયલ અગ્નિ સર્વનાં માતૃભૂત દ્યાવાપૃથિવી વા અરણિનુ સ્તનપાન કરવા પ્રાપ્ત થતો નથી. જ્યારે ઊધોરહિત સતો આ લોક, આ અગ્નિને ઉત્પન્ન કરે [ત્યારે જો સ્તનપાન કરવા ન જાય તો ઠીક છે. પરન્તુ સર્વની અભિલાષા પૂર્ણકરવાવાળાં દ્યાવાપૃથિવી તેને ઉત્પન્ન કરે છે તથાપિ તે સ્તનપાન કરવા જતો નથી એથી એનુ હવિર્વહન આશ્ચર્યકારક છે] ઉત્પત્તિ થયા બાદ તત્કાલ મોટુ દૂતકર્મ કરતો તે દેવતાઓને હવિ પ્હોંચાડે છે. २

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इदं त एकं पर ऊ त एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विशस्व।
३ १ २ ३ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
संवेशनस्तन्वे ३ चारुरेधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे ॥३॥

⊛ મર્જન મંત્ર

अन्व० ते इदम् एकम् ऊ ते एकम् तृतीयेन ज्योतिषा संविशस्व तन्वे चारुः प्रियः देवानाम् परमे जनित्रे संवेशनः एधि ॥

અ૦ હે મૃતપ્રાણિનૂ ! ત્હારી આ અગ્નિનામક જ્યોતિ એક અંશ છે એથી ત્હારા દેહવ્યાપીઅગ્નિના અંશથી બહારના અગ્નિમાં ભળો. અને ત્હારો એક વાયુનામક અંશ છે તે પ્રાણવાયુનામક અંશથી બહારના વાયુમાં ભળો. [શરીરમધ્યેનો અગ્નિ તથા પ્રાણવાયુ તથા બહારનો અગ્નિ તથા વાયુ એકરૂપ છે તે કારણે અંશ કહો છે] ત્રીજા આદિત્યનામક તેજસહ ત્હારા આત્માને ભેળવ કેમકે સૂર્યગતચૈતન્ય તથા આત્મચૈતન્યમાં કાંઇ ભેદ નથી. ફરી શરીર ગ્રહણ-કરવા-નિમિત્ત કલ્યાણરૂપ થઇ તેની સાથ પ્રીતિ કરતો, દેવતાઓના ઉત્તમ ઉત્પાદક સૂર્યમાં રૂડીરીતે પ્રવેશ કરવાવાળો હો. ૩

३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
इमꣳ स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।
३ २उ ३ १ २ ३ ३ २र ३ १ २र ३ १ २र
भद्रा हि नः प्रमतिरस्य सꣳसद्यग्ने सख्ये मा रिषाम वयं तव॥४॥

अन्व० अर्हते जातवेदसे मनीषया इमम् स्तोमम् रथं इव संमहेम अस्य संसदि नः प्रमतिः भद्रा हि अग्ने तव सख्ये मा रिषामः ॥

અ૦ પૂજનીય તથા પ્રાણિમાત્રના જ્ઞાતા-અગ્નિના અર્થ અમે તીક્ષ્ણબુદ્ધિ વડે આ સ્તોત્રને જેમ તક્ષા [સુતાર] રથનો સંસ્કાર કરે છે તેમ સમ્યક્ પ્રકારે પૂજિત કરીએ છઇએ આ અગ્નિના સમ્યક્ પ્રકારના સેવનમાં અમારી શ્રેષ્ઠબુદ્ધિ નિઃસંદેહ કલ્યાણમયી તથા સમર્થ હો. હે અગ્નિદેવ ! તમારી સાથ અમારો મિત્રભાવ હોવાથી અમે કોઇવડે કષ્ટ ન પામીએ અર્થાત્ આપ અમારી રક્ષા કરો. ૪

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २उ ३ २ ३ २
मूर्द्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम्।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
कविꣳसम्राजमतिथिं जनानामासन्नः पात्रं जनयन्त देवाः॥५॥

अन्व० दिवः मूर्द्धानम् पृथिव्याः अरतिम् वैश्वानरम् ऋतम् आ कविम् संम्राजम् अतिथिम् आसन् पात्रम् नः देवाः आजनयन्त ॥

૩ બૃહદુકથઋષિ આ મંત્રવડે વાજિનામના મરીગયલા સ્વપુત્રને ઉદ્દેશી કહે છે.

અ० ઘુલોકના શિરોભૂત ભૂમિનાસ્વામી મહત્પુરુષોના સંબંધી સત્ય વા યજ્ઞના સાધનરૂપ, સૃષ્ટિની આદિમાં ઉત્પન્ન, ભૂતવિષયોના જ્ઞાતા, ભલે પ્રકાર વિરાજમાન, યજમાનોનાં હવિ પહોચાડવા નિરન્તર ગમનકરવાવાળા અથવા, અતિથિસમાનપૂજ્ય દેવતાઓના મુખરૂપ રક્ષક વા મુખરૂપે ધારણ કરવાવાળા અગ્નિને અમારા યજ્ઞમાં ઋત્વિજોએ વા દેવતાઓએ અરણિયોમાંથી ઉત્પન્ન કરેલો છે. ૫

२उ ३ १ २र ३२३ १ २ ३ २
त्विं त्वदापो न पर्वतस्य पृष्ठादुक्थेभिरग्ने जनयन्त देवाः।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र३ १ २
तं त्वा गिरः सुष्टुतयो वाजयन्त्याजिं न गिर्वाहो
३ १ २
जिग्युरश्वाः ॥६॥

अन्व० अग्ने त्वत उक्थेभिः देवाः व्यजनयन्त पर्वतस्य पृष्ठात आपः न गिर्वाहः तम त्वा वाजयन्ति सुष्टुतयः जिग्युः अश्वाः आजिं न॥

અ० હે અગ્નિદેવ! તમારા થકી સ્તોત્ર, યજ્ઞ તથા હવિઓવડે સ્તોતાઓ પોતાના મનોરથોને નાના પ્રકારે ઉત્પન્ન કરે છે. મેઘની પીઠ થકી જલોની પેરે તથા સ્તુતિરૂપ વાણીયોની અનુસાર ચાલનાર હે અગ્ને! સ્તુતિ કરનાર તે [પ્રસિદ્ધ] તમને બલવાન્ કરે છે અથવા, તમારા થકી અન્નની ચહાના કરે છે અને તમને સુંદર સ્તુતિરૂપ વાણિયો વશ કરી લે છે. ઘોડા જેમ શીઘ્ર સંગ્રામને વશ કરી લે છે. ૬

२ ३ १ २ ३१२ ३१ २र ३ २३ १ २
आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययजं रोदस्योः।
३ २ ३१ २ ३२२ २ ३ १ २ ३ १ २
अग्निं पुरा तनयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे कृणुध्वम् ॥७॥

अन्व० अध्वरस्य राजानम होतारम रुद्रम रोदस्योः सत्ययजम हिरण्यरूपम अग्निम् वः अवसे तनयित्नोः अचित्तात् पुरा आकृणुध्वम्॥

અ० હે ઋત્વિક્ તથા યજમાનો! યજ્ઞના અધિપતિ, દેવતાઓનું આહ્વાન કરનાર, શત્રુઓનેરડાવનાર, દ્યાવાપૃથિવીનાં અન્નના દેનાર અથવા આનન્દ સ્વરૂપ સત્યને પ્રાપ્તકરાવનાર સુવર્ણની સમાન કાંતિવાળા અગ્નિની તમારી રક્ષા અર્થે વજ્રની સમાન મરણ પહેલાંજ ચોમેર હવિદ્વારા આરાધના કરો. ૭

[1] સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

३ २उ ३ २३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्धे राजा समर्यो नमोभिर्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २
नरो हव्येभिरीडते सबाध अग्निरग्रमुपसामशोचि ॥८॥

अन्व० राजा अर्यः अग्निः नमोभिः समिन्धते यस्य प्रतीकम् घृतेन आहुतं नरः सबाधः हव्येभिः ईडते अग्निः उपसाम् अग्रम् आ अशोचि ॥

અ० દેદીપ્ત, સ્વામી વા હવિયોની પ્રેરણા કરવાવાળા અગ્નિ સ્તુતિયો સાથ પ્રદીપ્ત થાય છે. જે અગ્નિનું રૂપ ઘૃતવડે ચોમેર હોમાએલું થાય છે અને જેની મનુષ્ય બાધાઓને પામીને હવિયો સાથ સ્તુતિ કરે છે તે અગ્નિ ઉષાઃકાળ પહેલાં ચોમેર દેદીપ્ત થાય છે. ૮

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
प्र केतुना बृहता यात्यग्निरा रोदसी वृषभो रोरवीति।
३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
दिवश्चिदन्तादुपमामुदानडपामुपस्थे महिषो ववर्द्ध ॥९॥

अन्व० अग्निः बृहता केतुना आ रोदसी प्रयाति वृषभः रोरवीति दिवश्चित् अन्तात् उपमाम् उदानट् अपाम् उपस्थे महिषः ववर्द्ध ॥

અ० અગ્નિ મોટા જ્ઞાન–પ્રજ્ઞાનવડે યુક્ત સતા આ સમય દ્યાવાપૃથિવીને પ્રાપ્ત થાય છે અને દેવતાઓને બોલાવવા સમય વૃષભની સમાન અત્યન્ત ગર્જના કરે છે તથા અન્તરિક્ષલોકની પણ સમીપથી મેઘની સમીપ પ્રકાશમય આદિત્યરૂપ થતા ઉપર ફેલાઈ જાય છે તથા વૃષ્ટિરૂપ જલોના સ્થાનરૂપ અન્તરિક્ષમાં વિદ્યુતરૂપે મહાન્ વધે છે ૯

१ २उ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
अग्निं नरो दीधितिभिररण्योर्हस्तच्युतं जनयत प्रशस्तम्।
३ १ २ ३ १ २ ३ २
दूरेदृशं गृहपतिमथव्युम् ॥१०॥

अन्व० नरः प्रशस्तम् दूरेदृशम् गृहपतिम् अथव्युम् हस्तच्युतम् दीधितिभिः जनयत ॥

અ० ઋત્વિજ, અત્યન્તસ્તુતિકરેલ, દૂરદેખનાર, ઘરોનારક્ષક, અગમ્ય, હાથોવડે ઉત્પન્ન થયલ અગ્નિને અંગુલિયોવડે ઉત્પન્ન કરે છે. ૧૦

इति सप्तमः खण्डः समाप्तः ॥७॥

खण्ड ७

१ मर्जयध्वं–સુખી કરો.
२ इडस्पदे–ભૂમિની ઉત્તરવેદીમાં.
३ रातहव्यम–અર્પણ કરેલ છે હવિ જેને તે.
४ पस्त्य–યજ્ઞગૃહ.
५ सपर्यत–परिचरत। આરાધના કરો.
६ वक्षतः–હવિર્વહન.
७ धातवे–પાનાર્થ. [धेट्पाने]।
८ अनूधाः–ઊધોરહિત.
९ अधचित्–ઉત્પત્તિની અનન્તર.
१० संविशेत–સમ્યક્ પ્રવેશ.
११ जनित्रि–जनके। ઉત્પાદક સૂર્યમાં.
१२ संमहिमा–सम्यक् पूजितं कुर्मः સમ્યક્ પ્રકારે પૂજિત કરીએ છઇએ.
१३ संमदि–संमजने। સમ્યક્ પ્રકારના સેવનમાં.
१४ रिषाम–હિંસિત થઇએ. કષ્ટ પામીએ.
१५ अरतिं–ગન્તા વા ગન્તવ્યસ્વામી.
१६ पातं–पातारं–રક્ષક.
१७ पर्वत–મેઘ.
१८ गिर्वाहः–સ્તુતિરૂપવાણી અનુસાર વહનીય–ચાલવાવાળા.
१९ वाजि–સંગ્રામ.
२० सत्ययजम–અન્નદાતા અથવા આનન્દરૂપસત્યને પ્રાપ્તકરાવનાર.
२१ ततयित्नोः–વજ્ર સમાન.
२२ अचित्तात्–મરણની.
२३ अर्यः–સ્વામી.
२४ मर्तीकं–રૂપ.
२५ उपमाम्–મેઘની સમીપ.
२६ उदानट्–उदश्नुते। ઉપર ફેલાઇ જાય છે.
२७ महिषः–મહાન્.
२८ दीधितिः–અંગુલી.
२९ हस्तच्युतं–हस्तजातम।
३० अगच्युम–अगम्यम [अयवतिर्गत्यर्थः]।
३१ उपस्थ–અંતરિક્ષ.

अ. १ खण्ड ८

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
अबोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुपासम्।
३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
यह्वा इव प्र वयामुज्जिहानाः प्र भानवः सस्रते नाकमच्छ॥१॥

अन्व० अग्निः जनानाम् समिधा अबोधि धेनुम् इव आयतीम् उषासम् भानवः यह्वाः वयाम् प्रोज्जिहानाः अच्छ नाकम् प्रसस्रते ॥

अ० આ અગ્નિ, અધ્વર્યુઆદિના સમિધવડે પ્રજ્વલિત થતા અગ્નિહોત્રની ગાયનિમિત્ત જેમ પ્રાતઃકાલે જાગીએ તેમ આવનાર ઉષાકાલસમય જાગૃત–સાવધાન–રહે છે અને પ્રજ્વલિત અગ્નિનાં રશ્મિઓ મહાન્ શાખાઓને ફેલાવનાર વૃક્ષોની સમાન પોતાના સ્થાનનો ત્યાગ કરી ભલેપ્રકાર અન્તરિક્ષપર્યંત ફેલાય છે. १

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
प्र भूर्जयन्तं महां विपोधां मूरैरमुरं पुरां दर्माणम् ।
१ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र ३ २
नयन्तं गीर्भिर्वना धियं धा हरिश्मश्रुं न वर्मणा धनर्चिम् ॥२॥

अन्व० नयन्तम् महाम् विपोधाम् मूरैः पुराम् दर्माणम् अमुरम् प्रभूः गीर्भिः वना नयन्तम् वर्मणा हरिश्मश्रुं न धनर्चितम् धियम् धाः ॥

अ० હે **સ્તુતિકરવાવાળા**! તું અસુરસેનાનેજીતવાવાળા મહાન્ મેધાવીઓના ધારણકરવાવાળા મૂઢોવડે અધિષ્ઠિત શરીરોના આદરસાથ રક્ષક અમૂઢ–**અગ્નિની** સ્તુતિ કરવાને સમર્થ હો. સ્તુતિઓ વડે આરાધવાયોગ્ય, ધનોને પ્રાપ્તકરાવવાવાળા કવચસમાનજ્વાલા–લપટો વડે યુક્ત, હરિતવર્ણના કેશવાળાસમાન, પ્રસન્નકરવાવાળું. છે સ્તોત્ર જેનું તેવા અગ્નિના નિમિત્ત પૂજન ક્રિયા કરો. २

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यद् विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि।
२ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २
विश्वा हि माया अवसि स्वधावन् भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु॥३॥

अन्व० पूषन् ते शुक्रम् अन्यत् ते यजतम् अन्यत् विषुरूपे अहनी द्यौःइव असि हि स्वधावन् विश्वाः मायाः अवसि ते भद्रा रातिः इह अस्तु ॥

અ૦ હે પૂષાદેવતા! તમારો શુકલવર્ણ એક વાસરાત્મક-દિવસ થાય છે તથા તમારા પ્રકાશવડે જાણવાયોગ્ય સ્વયંકૃષ્ણવર્ણ રાત્રિનામક અન્યદિવસ થાય છે. આ પ્રકારે શુકલ તથા કૃષ્ણરૂપ હોવાથી નાનાપ્રકારના દિવસ તમારા મહિમાવડે થાય છે.

અથવા હે પૂષન્! તમારૂં એક રૂપ નિર્મલ છે જે દિવસહોવાના કારણ રૂપ છે અને બીજું એક રૂપ છે જે કેવલ યજનીય છે પ્રકાશક હોતું નથી. રાત્રિનું ઉત્પાદક છે એ કારણ વિષુરૂપે અર્થાત્ વિષમ દિવસ તથા રાતરૂપ થાય છે. કેમકે દિવસ અને રાત્રિના કર્તા સૂર્ય છે. તમે આદિત્યસમાન પ્રકાશક છો કેમકે હે અન્નવાલા પૂષાદેવ! તમે સકલ પ્રજાઓની રક્ષા કરો છો આ કારણ તમે સૂર્યની સમાનજ છો. તમારૂં કલ્યાણરૂપ દાન અમારા વિષયમાં હો. ૩

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र
इडामग्ने पुरुद ँ्सं ँ् सनिं गोः शश्वत्तम ँ् हवमानाय साध।
१ २ ३१ २र ३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥४॥

अन्व० अग्ने पुरुदंसम् गोः सनिम् इडाम् शश्वत्तमम् हवमानाय साध नः सूनुः तनयः स्यात् ते सुमतिः विजावा अस्मे भूतु ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ! બહુકર્મવાળી ગાયોનીદેવાવાળી ઇડાનામક દેવતાને નિરન્તર-હવન-કરનાર-હું યજમાન તેના અર્થ સાધન કર અને અમારા પુત્રપૌત્ર હો એવી જે તમારી સુન્દરબુધ્ધિ છે તે સફલ સતી અમને સિધ્ધ હો. ૪

१ २र ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
प्र होता जातो महान्नभोविन् नृषद्मा सीददपां विवर्त्ते।
२ ३ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ ३३ ३ १ २ ३ २
दधद्यो धायी सुते वया ँ्सि यन्ता वसूनि विधते तनूपाः॥५॥

अन्व० यः नृषद्मा अपम् विवर्त्ते होता जातः महान् नभोविन् प्रसीदत् दधत् सुधार्यो विधते ते वसूनि यन्ता तनूपाः ॥

અ૦ જે હોતાઓની સમીપસ્થાનવાળા અગ્નિ અન્તરિક્ષના પ્રદેશમાં વિદ્યુતરૂપે સ્થિત છે તે આ સમય યજમાનના હોમને સુસિદ્ધ કરવાવાલા થયા છે. ગુણોવડે પૂજનીય અન્તરિક્ષનાજ્ઞાતા વેદીવિષે પ્રસન્ન થાય છે તે હવિયોને ધારણ કરતા વેદીમાં સમ્યક્પ્રકારે સ્થાપન થયા છે. હે સ્તોતા! તે અગ્નિ, ઉપાસના-કરનાર-તૂં તેના અર્થ અન્નો તથા ધનોની પ્રેરણા કરવાવાળા તથા શરીરની રક્ષાકરવાવાળા હો. ૫

२ ३ ३ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ ° २
प्र सम्राजमसुरस्य प्रशस्तं पुंसः कृष्टीनामनुमाद्यस्य।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रस्येव प्र तवसस्कृतानि वन्दद्वारा वन्दमाना विवष्टु ॥६॥

अन्व० असुरस्य पुंसः कृष्टीनाम् अनुमाद्यस्य तवसः इन्द्रस्य इव प्रशस्तम् सम्राजम् प्रस्तौतु वन्दद्वारा वन्दमाना प्रविवष्टु ॥

અ૦ બલવાન્ વીરને તથા મનુષ્યોને સ્તુતિયોગ્ય બલવાન્ ઇન્દ્રની સમાન આ અગ્નિના ઉત્તમ ભલેપ્રકાર–વિરાજમાન–સ્વરૂપની સ્તુતિ કરો સ્તુતિ–આદિ સર્વવડેવખાણાતાં કર્મોને અધિકતા વડે ચ્હાઓ. ૬

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २२ ३ १ २
अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भ इवेत्सुभृतो गर्भिणीभिः।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ क २र ३ २
दिवेदिव ईड्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निः ॥७॥

अन्व० जातवेदाः अग्निः गर्भिणीभिः सुभृतः गर्भ इव इत् अरण्योः निहितः हविष्मद्भिः जागृवद्भिः मनु येभिः दिवेदिवे ईड्यः ॥

અ૦ સર્વવિષયોના જાણવાવાળા ગર્ભિણીસ્ત્રીઓ વડે ભલેપ્રકાર ધારણકરેલ ગર્ભનીપેરે અરણિયોમાં દેવતાઓ વડે યજ્ઞનિમિત્ત સ્થાપન કરેલ તે અગ્નિ, હવિને–ધારણ–કરનાર, કર્માનુષ્ઠાનમાં સાવધાન–એવે–મનુષ્યો વડે પ્રતિદિન સ્તુતિરૂપવાણીયો વડે સ્તુતિકરવાયોગ્ય છે. ૭

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
सनादग्ने मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ ६
अनु दह सहमूरान् क्रयादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः ॥८॥

अन्व० अग्ने सनात् यातुधानान् मृणसि त्वा पृतनासु रक्षांसि न जिग्युः अनु सहमूरान् क्रयादः दह ते दैव्यायाः हेत्याः मा मुक्षत ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ! તમે ચિરકાલથી રાક્ષસોને બાધા–ઉપદ્રવ–દ્યો છો તોપણ તમને સંગ્રામોમાં રાક્ષસ જીતી ન શકયા તે તમે આસમય કર્મે મારકવ્યાપારરૂપમૂલસહિત માંસભક્ષીરાક્ષસોને તેજવડે ભસ્મ કરો. તે રાક્ષસો તમારી દિવ્ય લપટરૂપ આયુધથી મ છુટો. ૮

इति अष्टमः खण्डः समाप्तः ॥८॥

खण्ड ८

१ आयतीम्-આવતી.
२ यह्वीः-મોટી.
३ वयां-શાખા.
४ प्रोज्जिहानाः-પોતાના સ્થાનનો ત્યાગકરનાર.
५ अच्छ-आभिमुख्येन।
६ विपोधाम-मेधाविनः धर्त्तारम्-મેધાવીઓના ધારણકરનાર.
७ मूर-મૂઢ.
८ अमुरं-અમૂઢ.
९ पुराम-શરીરોના.
१० दर्माणम्-આદરપૂર્વક રક્ષક.
११ वना-વનનીય.
१२ वर्मे-કવચસ્થાની યા જ્વાલા.
१३ धनर्चिम्-धार्यमाणं क्रियमाणं स्तोत्रं यस्य तम् प्रीणनकरस्तोत्रं वा-પ્રસન્ન કરવાવાળું છે સ્તોત્ર જેનું તે.
१४ यजतं-यजनीयं प्रकाशेन संगमनीयं स्वयं कृष्णवर्णम्।
१५ राति-દાન.
१७ सनिं-सम्भादयित्रीम्-દેવાવાળી.
१८ हवमानाय-યજમાનાર્થ.
१९ विजाना-अवन्ध्या सती-સફલ.
२० नृषद्मा-नृषुसीदत-હોતાઓની સમીપ સ્થાનવાળા.
२१ विवर्ते-પ્રદેશમાં
२२ यन्ता-नियमिता-પ્રેરણા કરવાવાળા.
२३ विधते-परिचरते-ઉપાસના કરનાર અર્થ.
२४ असुर-બલવાન.
२५ मनुमाय-સ્તુતિયોગ્ય.
२६ वन्दद्वारा-સ્તુતિપ્રમુખ.
२७ वन्दमाना-સર્વવડે સ્તૂયમાન (वन्दमानानि)
२८ सनात्-ચિરકાલથી.
२९ मृणसि-બાધા કરે છે.
३० सदमूरान्-मूरेन सहितान् मारकव्यापारेण युक्तान्।
३१ कपादः-માંસભક્ષી [क्रव्यादः]

अ. १ खण्ड ९

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
अग्न ओजिष्ठमा भर द्युम्नमस्मभ्यमध्रिगो।
१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र नो राये पनीयसे रत्सि वाजाय पन्थाम् ॥१॥

अन्व० अग्ने ओजिष्ठम् द्युम्नम् अस्मभ्यम् आभर अध्रिगो पनीयसे राये नः प्र वाजाय पन्थाम् रत्सि ॥

अ० હે અગ્નિદેવ! પરમબલવાન્ તથા કનકકુંડલાદિરૂપે સર્વત્ર પ્રકાશવાન્ ધન અમને આણી ઘો જેની ગતિ રોકાતી નથી એવા હે અગ્ને! સ્તુતિયોગ્ય ધનવડે અમને પ્રકર્ષપણે યુક્ત કરો અને અન્નલાભાર્થ માર્ગ દ્યો. ૧

१ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
यदि वीरो अनु ष्यादग्निमिन्धीत मर्त्यः।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
आजुहृवद्धव्यमानुषक्शर्म भक्षीत दैव्यम् ॥२॥

अन्व० यदि वीरः स्यात मर्त्यः अग्निम् इन्धीत अनु आनुषक् हव्यम् आजुहवत दैव्यम् शर्म भक्षीत ॥

अ० જ્યારે મનુષ્યને પુત્ર થાય ત્યારે તે મનુષ્ય અગ્નિને પ્રદીપ્ત કરે તથા અવિચ્છિન્ન હવિને અભિમુખ હોમે તથા દિવ્યસુખને ભોગવે. ૨

३ १ ३ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २र
त्वेषस्ते धूम ऋण्वति दिवि सं छुक्र आततः।
२ ३ २उ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २
सूरो न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ॥३॥

अन्व० त्वेषः ते शुक्रः धूमः दिवि आततः ऋण्वति पावक सूरः न कृपा द्युता हि रोचसे ॥

अ० હે અગ્ને! પ્રજ્વલિત એવા તમે તેનો શ્વેતવર્ણનો ધૂમ અન્તરિક્ષમાં ફેલાતો મેઘરૂપે પરિણત થઈ જાય છે. હે શોધકઅગ્ને! સૂર્યની સમાન અભિમુખ-કરી-શકવાવાળી સ્તુતિવડે પ્રશંસા કરાયલ તમે દીપ્તિ વડે નિશ્ચે પ્રકાશિત થાઓ છો. ૩

२ સ્વતંત્ર મંત્ર.

१ २र३१ २र ३ १ २र
त्वꣳ हि क्षैतवद्यशोऽग्ने मित्रो न पत्यसे ।
१ २ ३ २ ३ १२ ३ १ २र
त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुष्यसि ॥४॥

अ० हि त्वम् क्षैतवत् यशः मित्रः न पत्यसे विचर्षणे वसो त्वम् श्रवः पुष्टिं न पुष्यसि ॥

અ૦ હે અગ્ને ! નિશ્ચે, તમે શુષ્કકાષ્ઠયુકત અન્નને દિવસાભિમાની મિત્ર દેવતાની સમાન પ્રાપ્ત થાઓ છો. તે કારણ સર્વના દ્રષ્ટા હે વ્યાપક અગ્ને ! તમે યજમાનને ઘેર અન્ન તથા તેની કાર્યભૂત પુષ્ટિને વધારો છો. ૪

३ २३ १ २ ३२ ३१ २३१२
प्रातरग्निः पुरुप्रियो विश स्तवेतातिथिः ।
२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
विश्वे यस्मिन्नमर्त्ये हव्यं मर्त्तास इन्धते ॥५॥

अ० पुरुप्रियः विशः अतिथिः अग्निः प्रातः स्तवेत अमर्त्ये यस्मिन् विश्वे मर्त्तासः हव्यम् इन्धते ॥

અ૦ અનેકના મિત્ર, યજમાનોને ઘેર ધન–સ્થાપન–કરવાવાળા, યજમાનોને ઘેર સદા જવાવાળા અગ્નિની પ્રાતઃકાલસમય સ્તુતિ કરાય છે. અમરણધર્મી એવા જે અગ્નિવિષે સર્વમનુષ્ય હવ્ય સ્થાપન કરે છે. ૫

१ २र३ २३१२ ३१२
यद्वाहिष्ठं तदग्नये बृहदर्च्च विभावसो ।
१२ ३ २३२उ ३ १२
महिषीव त्वद्रयिस्त्वद्वाजा उदीरते ॥६॥

अन्व० वाहिष्ठम् यत् तत् अग्नये विभावसो बृहत् अर्च त्वत् महिषी रयिः उदीरते ॥

અ૦ અધિકતાયે પહોંચાડવાવાળું જે સ્તોત્ર છે તે અગ્નિના અર્થે કરાય છે તેથી હે પ્રભારૂપ-ધનવાળા-અગ્ને ! બહુ ધન તથા અન્ન અમને દ્યો કેમકે તમારા થકી બહુ ધન પ્રાપ્ત થાય છે. ૬

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
विशो विशो वो अतिथिं वाजयन्त पुरुप्रियम् ।

३ २ ३ २ १ १ ३ ३ २ ३ २ ३ १ २
अग्निं वो दुर्य्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः ॥७॥

अन्व० वः वाजयन्तः विशोविशः पुरुप्रियम् अतिथिम् अग्निम् वः दुर्य्यम् शूषस्य मन्मभिः वचः स्तुषे ॥

અ૦ હે ઋત્વિજો અને યજમાનો! તમે અન્નની ઇચ્છા કરતા સર્વ પ્રજાને અધિકપ્રિય પૂજ્ય અગ્નિની સ્તુતિવડે આરાધના કરો. હું પણ તમારા નિમિત્ત ઘરને હિતકારી અગ્નિની, સુખના લાભાર્થે મનન-કરવા-યોગ્ય સ્તોત્રરૂપ વાણીયોવડે સ્તુતિ કરૂં છું. ૭

३ २उ३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
बृहद्वयो हि भानवेऽर्च्चा देवायाग्नये ।

२ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ २
यं मित्रं न प्रशस्तये मर्त्तासो दधिरे पुरः ॥८॥

अन्व० भानवे अग्नये बृहत् वय हि देवाय अर्च मर्त्तासः यम् मित्रं न प्रशस्तये पुरः दधिरे ॥

અ૦ યજ્ઞમાં દીપ્તિમાન્-અગ્નિના અર્થે મોટું હવિરૂપ અન્ન દેવાય છે. તે કારણ તમે પણ પ્રકાશવાન્-અગ્નિના અર્થે દ્યો. મનુષ્ય જે અગ્નિને મિત્ર સમાન શ્રેષ્ઠસ્તુતિ વડે સત્કાર કરે છે. ૮

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
अगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम् ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
यः स्म श्रुतर्वन्नार्क्षे बृहदनीक इध्यते ॥९॥

अन्व० वृत्रहन्तमम् ज्येष्ठम् आनवम् अग्निम् अगन्म यः आर्क्षे श्रुतर्वन् बृहत् अनीकः इध्यते स्म ॥

અ૦ પાપોના અતિશયનાશક પ્રશંસનીય તથા મનુષ્યોને-હિતકારી-અગ્નિને અમે પ્રાપ્ત થયા છઇએ. જે અગ્નિ, ઋક્ષપુત્ર શ્રુતર્વનની નિમિત્ત મહાન્ જ્વાલા-સમૂહ-રૂપ થઈ પ્રજ્વલિત કરાયા છે. ૯

३ २ २र३ १२३ २३१२ ३१२
जातः परेण धर्मणा यत्सवृद्भिः सहाभुवः।
३ २उ ३ १ २ ३ २ ३२ ३ १ २र ३ २
पिता यत्कश्यपस्याग्निः श्रद्धा माता मनुः कविः ॥१०॥

अन्व० अग्ने परेण धर्मणा जातः यत् सवृद्भिः अभुवः यत् कश्यपः पिता श्रद्धा माता मनुः कविः ॥

अ० હે અગ્નિદેવ! તમે ઉત્તમ આધાનઆદિ કર્મેકરીને પ્રગટ થયા છો. જે ઋત્વિજોની સાથ ભૂમિસંબંધી યજ્ઞમાં રહે છે તથા જે અગ્નિના **કશ્યપ** પિતા, **શ્રદ્ધાદેવી** માતા અને **મનુ** સ્તોતા હતા. ૧૦

इति नवमः खण्डः समाप्तः ॥९॥

—

खण्ड ९

१ ओजिष्ठ–પરમ બલવાન.
२ अध्रिग–अधृतं अप्रतिहतं गमनं यस्य स–નથી રોકાતી ગતિ જેની તેવો.
३ पर्नीयसे–पर्नायसा–સ્તુતિયોગ્ય; તે વડે.
४ रप्सि–विलिख्य कुरु–ધી.
५ वीरः–પુત્ર.
६ त्वेष–दीप्तस्य।
७ ऋण्वति–गच्छति। મેઘસ્વરૂપે પરિણત થઈ જાય છે.
८ घृता–દીપ્તિવડે.
९ कृपा–સ્તોતવ્યાભિમુખીકરણ કરવાને સમર્થ સ્તુતિવડે પ્રશંસા કરાતો એવો.
१० सूरः–સૂર્ય.
११ क्षैतवत्–क्षितिः क्षयः अपचयः तत्संबंधि क्षैतं शुष्कं काष्ठं तद् युक्तं–શુષ્કકાષ્ઠયુક્ત.
१२ यशः–અન્ન.
१३ पत्यसे–पतसि। જાય છે.
१४ विचर्षणे–विशेषेण सर्वस्य द्रष्टः। સર્વના દ્રષ્ટા.
१५ वसो–વાસક, વ્યાપક.

૧૦ સ્વતંત્ર મંત્ર.

१६ श्रवः–અન્ન.
१७ मर्त्तासः–मर्ताः–મનુષ્યો.
१८ वाहिष्ठ અધિકતાયે પહોંચાડનાર.
१९ विभावसो–प्रभाधनाग्ने–પ્રભારૂપ ધનવાળા.
२० अर्घ्य–प्रयच्छ–અર્પણ કરો.
२१ महिषी–महती ।
२२ उद्रीरते–उद्गच्छन्ति । પ્રાપ્ત કરે છે.
२३ दुर्य्य–गृहहितं–ઘરને હિતકારી.
२४ शुष–સુખ.
२५ मन्मभिः–મનનીય સ્તોત્રોવડે.
२६ वयः–હવિરૂપ અન્ન.
२७ आनवम्–મનુષ્યોને હિતકારી.
२८ अनीकः–જ્વાલાસમૂહ.
२९ सवृग्भिः–पक्षे स–सह वर्तन्ते ते ऋत्विजः तैः–ઋત્વિજો વડે.

अ. १ खण्ड १०

र २ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
सोमꣳ राजानं वरुणमग्निमन्वारभामहे ।
३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ र३ १ २
आदित्यं विष्णुꣳ सूर्य्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ॥१॥

अन्व० राजानम् सोमम् वरुणम् अग्निम् आदित्यम् विष्णुम् सूर्यम् ब्रह्माणम् च बृहस्पतिम् अन्वारभामहे ॥

અ० અમે ઈશ્વરરૂપ વા વિરાજમાન્ સોમ, વરુણ, અગ્નિ, અદિતિના પુત્ર વિષ્ણુ, સૂર્ય, બ્રહ્મા અને બૃહસ્પતિને રક્ષાર્થ આહ્વાન કરીએ છીએ. १

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र
इत एत उदारुहन् दिवः पृष्टान्या रुहन् ।
२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २२
प्र भूर्जयो यथा पथोद्यामङ्गिरसो ययुः ॥२॥

१ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

अन्व० एते भृंजयः आङ्गिरसः यथा उतं धाम प्रययुः पथा इतः उदारुहन् दिवः पृष्ठानि आरुहन् ॥

અ० આ હવિના પકવનાર આંગિરસ જે પ્રકારે માર્ગવડેજ દ્યુલોકને પ્રાપ્ત થયા. જેમકે માર્ગદ્વારા મનુષ્ય ગ્રામઆદિ પ્રત્યે જાય છે તે પ્રકારે તેઓ આ ભૂમિસકાશથી ઉપર ગયા તથા સ્વર્ગના સ્થાનઉપર આરોહણ કરે છે. ૨

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
राय अग्ने महे त्वा दानाय समिधीमहि ।
१ २ ३ २ ३१ २३ १ २ ३ १ २ ३ २
ईडिष्वा हि महे वृषन्द्यावा होत्राय पृथिवी ॥३॥

अन्व० अग्ने त्वा महे राये समिधीमहि वृषन् महते होत्राय द्यावापृथिवी ईडिष्वा ॥

અ० હે અગ્નિદેવ! અમે તમને બહુ ધનદાનાર્થ સમ્યક્પ્રકારે પ્રદીપ્ત કરીએ છીએ. હે વરદાનોને વરસાવનાર અગ્ને! મહાન્ હવનરૂપ અગ્નિહોત્રાર્થ દ્યાવાપૃથિવીની સ્તુતિ કરો. ૩

३ २ ३ २३२३ २३ २उ ३ २३ २
दधन्वे वा यदीमनु वोचद्ब्रह्मेति वेरु तत् ।
२३ १ २ ३ १ २ ३२३ १ २
परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभुवत् ॥४॥

अन्व० वा ईम् अनु दधन्वे ब्रह्म अनुवोचत् तत वेः उ विश्वानि काव्याः नेमिः चक्रमिव पर्यभुवत् ॥

અ० અથવા,આઅગ્નિ યજ્ઞને લક્ષીકૃતકરીને અધ્વર્યુ-આદિ હવિરાદિકને-ધારણ કરનાર, સ્તોત્રનું ઉચ્ચારણ કરે છે તે સર્વને જાણે છેજ. આ અગ્નિ સર્વબુદ્ધિમાન્ ઋત્વિજોનાં સકલકર્મોને, નેમિ ચક્રને જેમ વશ કરે તેમ પોતાના વશમાં રાખેછે. ૪

१ २ ३ १२ ३ १२ ३ २ ३ २ ३ १ २
प्रत्यग्ने हरसा हरः श्रृणाहि विश्वतस्परिः ।
१ १ २ ३ २ ३ २३क २र ३क २र
यातुधानस्य रक्षसो वलं न्युब्ज वीर्य्यम् ॥५॥

૩ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે. ૪ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

अन्व० अग्ने हरसा यातुधानस्य हरः बलम् विश्वतः परि प्रतिशृणाहि रक्षसः वीर्यम् न्युब्ज ॥

અ० હે અગ્નિદેવ ! તમે આપના તેજ વા ક્રોધવડે રાક્ષસના હરણશીલ ચોમેર-ફેલાયલ-બલનો નાશ કરો. અને રાક્ષસના પરાક્રમને વિશેષ તોડો. ૫

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २

त्वमग्ने वसूꣳरिह रुद्राꣳ आदित्याꣳ उत ।

१ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २

यजा स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषम् ॥६॥

अन्व० अग्ने त्वम् इह वसून् रुद्रान् आदित्यान् उत स्वध्वरम् मनुजातम् घृतप्रुषम् जनम् यज ॥

અ० હે અગ્નિદેવ ! તમે આ કર્મમાં વસુઓનું રૂદ્રોનું આદિત્યોનું તથા શોભનયાગયુક્ત પ્રજાપતિવડેઉત્પન્ન જલનેસિંચવાવાળા અન્ય દેવતાઓનું યજન કરો. ૬

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

खण्ड १०

१ अन्वारभामहे-રક્ષાર્થ આહ્વાન કરીએ છઇએ.
२ भूर्जयः-હવિના પકતાઓ.
३ उत-માર્ગવડેજ.
४ वृषन-વરદાનોનો વરસાદ કરનાર.
५ दधन्वे-હવિ-આદિને ધારણકરનાર અધ્વર્યુ.
६ वेः-कामयते जानाति वा।
७ काव्या-काव्यानि-મેધાવી ઋત્વિજો સંબંધી કર્મો.
८ हरसा-તેજ વા ક્રોધ વડે.
९ न्युब्ज-निःशेषेण रुज-તોડ.
१० घृत प्रुषम्-ઉદકના સેકતા.
११ मनुजातं-પ્રજાપતિ વડે ઉત્પાદિત.

अन्व० एते भृजयः आङ्गिरसः यथा उत् द्याम् प्रययुः पथा इतः उदारहन् दिवः पृष्ठानि आरुहन् ॥

અ० આ હવિના પકવનાર આંગિરસ જે પ્રકારે માર્ગવડેજ દ્યુલોકને પ્રાપ્ત થયા. જેમકે માર્ગદ્વારા મનુષ્ય ગ્રામઆદિ પ્રત્યે જાય છે તે પ્રકારે તેઓ આ ભૂમિમંડળથી ઉપર ગયા તથા સ્વર્ગના સ્થાનઉપર આરોહણ કરે છે. ૨

३ १ २ ३२ ३ १ २ ३ १ २
राय अग्ने महे त्वा दानाय समिधीमहि ।
१ २ ३ २ ३१ २३ १ २ ३ १ २ ३ २
ईडिष्वा हि महे वृषन्द्यावा होत्राय पृथिवी ॥३॥

अन्व० अग्ने त्वा महे राये समिधीमहि वृषन् महते होत्राय द्यावापृथिवी ईडिष्वा ॥

અ० હે અગ્નિદેવ! અમે તમને બહુ ધનદાનાર્થ સમ્યક્પ્રકારે પ્રદીપ્ત કરીએ છીએ. હે વરદાનોને વરસાવનાર અગ્ને! મહાન્ હવનરૂપ અગ્નિહોત્રાર્થ દ્યાવાપૃથિવીની સ્તુતિ કરો. ૩

३ २ ३ २३२३ २३ २उ ३ २३ २
दधन्वे वा यदीमनु वोचद्ब्रह्मेति वेरु तत् ।
२३ १ २ ३ १ २ ३ २३ १ २
परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभुवत् ॥४॥

अन्व० वा ईम् अनु दधन्वे ब्रह्म अनुवोचत् तत् वेः उ विश्वानि काव्याः नेमिः चक्रमिव पर्यभुवत् ॥

અ० અથવા,આઅગ્નિ યજ્ઞને લક્ષ્યીકૃતકરીને અધ્વર્યુ-આદિ હવિરાદિકને-ધારણ કરનાર, સ્તોત્રનું ઉચ્ચારણ કરે છે તે સર્વને જાણે છેજ. આ અગ્નિ સર્વબુદ્ધિમાન્ ઋત્વિજોનાં સકલકર્મોને, નેમિ ચક્રને જેમ વશ કરે તેમ પોતાના વશમાં રાખેછે. ૪

१ २ ३ १२ ३ १२ ३ २ ३ २ ३ १ २
प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणाहि विश्वतस्परि ।
१ १ २ ३ २ ३ २ ३क २र ३क २र
यातुधानस्य रक्षसो बलं न्युब्ज वीर्य्यम् ॥५॥

३ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે. ૪ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

अन्व० अग्ने हरसा यातुधानस्य हरः बलम् विश्वतः परि प्रतिशृणाहि रक्षसः वीर्यम् न्युब्ज ॥

અ० હે અગ્નિદેવ ! તમે આપના તેજ વા ક્રોધવડે રાક્ષસના હરણશીલ ચોમેર–ફેલાયલ–બલનો નાશ કરો અને રાક્ષસના પરાક્રમને વિશેષ તોડો. ૫

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २

त्वमग्ने वसूꣳरिह रुद्राꣳ आदित्याꣳ उत ।

१ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २

यजा स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषम् ॥६॥

अन्व० अग्ने त्वम् इह वसून् रुद्रान् आदित्यान् उत स्वध्वरम् मनुजातम् घृतप्रुषम् जनम् यज ॥

અ० હે અગ્નિદેવ ! તમે આ કર્મમાં વસુઓનું રૂદ્રોનુ આદિત્યોનું તથા શોભનયાગયુક્ત પ્રજાપતિવડેઉત્પન્ન જલનેસિંચવાવાળા અન્ય દેવતાઓનું યજન કરો. ૬

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

खण्ड १०

१ अन्वारभामहे–રક્ષાર્થ આહ્વાન કરીએ છીએ.
२ भूर्जयः–હવિના પકતાઓ.
३ उत–માર્ગવડેજ.
४ वृषन्–વરદાનોનો વરસાદ કરનાર.
५ दधन्वे–હવિ–આદિને ધારણકરનાર અધ્વર્યુ.
६ वेः–कामयते जानाति वा ।
७ काव्या–काव्यानि–મેધાવી ઋત્વિજો સંબંધી કર્મો.
८ हरसा–તેજ વા ક્રોધ વડે.
९ न्युब्ज–निःशेषेण रुज–તોડ.
१० घृतप्रुषम्–ઉદકના સેકતા.
११ मनुजातं–પ્રજાપતિ વડે ઉત્પાદિત.

अ. १ खण्ड ११

३१ २ ३१ २३१२३ १२ ३२
पुरु त्वा दाशिवाꣳ वोचेऽरिरग्ने तव स्विदा ।
३१२ ३२उ ३१२
तोदस्येव शरण आ महस्य ॥१॥

अन्व० अग्ने महस्य तोदस्य शरण आ तव स्विदा अरिः त्वा पुरु दाशिवान् वोचे ॥

अ० હે અગ્નિદેવ ! મહાન્-શિક્ષક-સ્વામીના દાસની સમાન તમારોજ સેવક હું તેણે હવિ અર્પણ કરેલ છે એથી હું તમારા પાસે અનેક પુત્ર તથા ધન આદિ વરદાનોની પ્રાર્થના કરૂં છું [તો તમે પણ તે સર્વ દ્યો.] १

१ २र ३३उ ३ १ २ ३२
प्र होत्रे पूर्व्यं वचोऽग्नये भरता बृहत् ।
३ १ २र ३ १ २३ २ ३१२
विपां ज्योतींषि बिभ्रते न वेधसे ॥२॥

अन्व० विपाम् ज्योतींषि बिभ्रते वेधसे होत्रे अग्नये बृहत् पूर्व्यम् वचः प्रभरता ॥

अ० (યજમાન હોતાઆદિને કહે છેઃ-) હે હોતાઆદિઓ ! અધ્વર્યુ-આદિ વિપ્રોના સત્કર્મોના અનુષ્ઠાનવડે પ્રાપ્ત તેજોને નિમિત્તકરવાવાળા જગતના વિધાતા, દેવતાઓના-આહ્વાન-કરવાવાળા અગ્નિના અર્થ મહાન્ પુરાતન સ્તોત્રને સંપાદન કરો. २

२ ३ १२ ३ १ २३ १२
अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो ।
३ १ २ ३ २३ १२
अस्मे देहि जातवेदो महि श्रवः ॥३॥

अन्व० सहसो यहो अग्ने गोमतः वाजस्य ईशानः जातवेदः अस्मे महि श्रवः देहि ॥

अ० બલનાપુત્ર હે અગ્ને ! તમે અનેક ગાયોયુક્ત અન્નના ઇશ્વર છો. તે કારણ પ્રાણિમાત્રના અન્તર્યામિ અગ્ને ! તમે અમને બહુ અન્ન દ્યો. ३

२ ३ १ २ ३२ ३१ २ ३१ २
अग्ने यजिष्ठो अध्वरे देवां देवयते यज ।
१ २ ३ १ २२३ २ ३ १ २
होता मन्द्रो वि राजस्यति स्त्रिधः ॥४॥

अन्व० अग्ने यजिष्ठः अध्वरे देवयते देवान् यज होता मन्द्रः स्त्रिधः अति विराजसि ॥

अ० હે અગ્નિદેવ ! વિશેષ-યજનકરવાવાળા-તમે, યજ્ઞવિષે પોતાના કર્મમાં દેવતાઓને-આહ્વાવાળા-યજમાનના-નિમિત્ત દેવતાઓનું યજન કરો. દેવતાઓનું આહ્વાન-કરવાવાળા-યજમાનને આનન્દ-દેવાવાળા તમે, શત્રુઓનું અતિક્રમણ કરી વિશેષ શોભાયમાન થાઓ છો. ૪

३ २ ३२ ३१२३१ २र ३ २
जज्ञानः सप्त मातृभिर्मेधामाशासत श्रिये ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
अयं ध्रुवो रयीणां चिकेतदा ॥५॥

अन्व० ध्रुवः अयम् रयीणाम् आचिकेतत् सप्त मातृभिः सह जज्ञानः मेधाम् श्रिये आशासते ॥

अ० સ્થિર એવા આ અગ્નિ, ધનોનું અનુશાસન કરવું જાણે છે. પોતામાં હવિ-નાંખનારી સાત જિહ્વાઓસહ પ્રગટ થયલ આ અગ્નિ, કર્મના વિધાતા સોમની સેવાનિમિત્ત અનુશાસન કરે છે. ૫

३ २उ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
उत स्या नो दिवा मतिरदितिरूत्यागमत् ।
१ २र ३ १ २ २२३ १ २
सा शन्ताता मयस्करदप स्त्रिधः ॥६॥

अन्व० उत स्या मतिः अदितिः ऊत्या दिवा न आगमत् शन्ताता मयः सा करत् स्त्रिधः अप ॥

अ० અને તે પૂર્વોક્ત-સ્તુતિકરવાયોગ્ય અદિતિ, રક્ષાસહિત દિવસે અમારા પ્રત્યે આવો અને આવીને શાન્તિ-કરવાવાળા-સુખને તે અદિતિ સંપાદન કરો તથા શત્રુને દૂર કરો. ૬

१ २ ३ १ २ ३ २ ० १ २ ३ १ २
ईडिष्वा हि प्रतीव्यां३ यजस्व जातवेदसम् ।
३ १ २ ३ १ २
चरिष्णु धूममगृभीत शोचिषम् ॥७॥

अन्व० प्रतीव्यां हि यजस्व चरिष्णु धूमम अगृभीत शोचिषम जातवेदसम यजस्व ॥

अ० शत्रुओमां-प्रतिकूलभावे-जनार-अग्निनी निश्चे स्तुति करो. सर्वत्र-विचरनार-धूमवाळा जे अग्निनी दीप्तिने राक्षसो पकडी शकता नथी. सकल प्राणीओना-ज्ञाता-अग्निने हविवडे पूजो. ७

१ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
न तस्य मायया चन रिपुरीशीत मर्त्यः ।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यो अग्नये ददाश हव्यदातये ॥८॥

अन्व० मर्त्यः रिपुः मायया चन तस्य न ईशीत यः हव्यदातये अग्नये ददाश ॥

अ० जे, हविग्रहण-करवामां-समर्थ-अग्निना अर्थे हवि दे छे तेने कोइ मर्त्यशत्रु मायावडे पण नियमन करवाने समर्थ थतो नथी. ८

२३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३क २र
अप त्यं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्ने दुराध्यम् ।
१ २ ३ २ ३ २
दविष्ठमस्य सत्पते कृधी सुगम् ॥९॥

अन्व० अग्ने त्यम वृजिनम रिपुम दुराध्यम स्तेनम दविष्ठम अपास्य सत्पते सुगम कृधि ॥

अ० हे अग्निदेव! तमे ते कुटिल पापकारी खोटाअभिप्रायवाळा हिंसकने खूब दूर फेंको. हे सज्जनोना-पालक-अग्ने! अमने सुगमताए प्राप्य एवुं सुख संपादन करो. ९

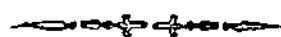
३क २र ३ १ २ ३ १ २
श्रुष्टयग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विश्पते ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
नि मायिनस्तपसा रक्षसो दह ॥१०॥

अन्व० वीर विश्पते नवस्य मे स्तोमस्य श्रुष्टी मायिनः रक्षसः तपसा निदह ॥

અ૦ હે શત્રુના વિનાશક! હે યજમાનોના-પાલક-અગ્ને! મારાં નવીન સ્તોત્રાદિકને સાંભળી માયાવીકર્મમાં વિઘ્નકરવાવાળા રાક્ષસોને તાપદેનાર તેજ વડે છેક ભસ્મ કરો.

इति एकादशः खण्डः समाप्तः ॥११॥

खण्ड ११

१ पुरु-બહુ.
२ दाशिवान्-दाश्वान्-અભિમત હવિ અર્પણ કરેલું છે.
३ स्विदा-एव।
४ तोद-શિક્ષક; સ્વામી.
५ शरणः-દાસ.
६ महस्य-महत।
७ विपाम-विप्राणां मेधाविनाम-મેધાવી અધ્વર્યુ-આદિના.
८ वेधस्-જગતના વિધાતા.
९ महस्य यहा-બલના પુત્ર.
१० मन्द्रः-मादयिता-આનન્દ દેનાર.
११ त्रिधः-स्त्रयितृन-શત્રુને
१२ मेधाम्-કર્મના વિધાતા સોમને.
१३ माचिकेतत-અનુશાસન કરવું જાણે છે.
१४ स्या-सा-તે.
१५ मतिः-मन्तोमन्तव्या। સ્તોતવ્ય.
१६ शन्ताता-शन्तातिः-શાંતિકર.
१७ मयः-સુખ.
१८ अप-अपगमयतु-દૂર કરો.
१९ प्रतीच्यां-शत्रुषु प्रतिगमनशीलं-શત્રુઓમાં પ્રતિકૂલભાવે જનાર.

२० चरिष्णु–સર્વત્ર વિચરતા.
२१ अगृभीतशोचिषम्–જેની દીપ્તિને રાક્ષસો ગૃહણ–પકડ–કરી શકે નહિ તેવા.
२२ ददाश–હવિ દેછે.
२३ वृजिनं–કુટિલ.
२४ दुराध्यम्–દુઃખસાધ્યમ अत्तारं दुष्टमिवार्यं वा।
२५ दविष्ठ–અત્યંત દૂર.
२६ सुगं–शोभनेन गन्तव्यं सुखं–સુપ્રાપ્ય સુખ.
२७ वीर–શત્રુના વિનાશક.
२८ श्रुष्टी–श्रुत्वा–સાંભળીને.

—.·—

अ १ खण्ड १२

१ २र १ ३ १ २ ३२
प्र मꣳहिष्ठाय गायत ऋताव्ने बृहते ।
३ १ २ ३ १ २ १ १ २
शुक्रशोचिषे उप स्तुतासो अग्नये ॥१॥

अन्व० उपस्तुतासः मंहिष्ठाय ऋताव्ने बृहते शुक्रशोचिषे अग्नये प्रगायत॥

अ० હે ઉપસ્તોતાઓ! તમે પરમદાતા યજ્ઞવાળા વા સત્યવાળા મહાન્ તથા દેદીપ્તતેજવાળા અગ્નિના અર્થે સ્તોત્ર પઢો.૧

१ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तरति वाजकर्मभिः।
२ ३ २ ३ १ २र
यस्य त्वꣳसख्यमाविथ ॥२॥

अन्व० अग्ने त्वम् यस्य सख्यम् आविथ सः तव सुवीराभिः वाजकर्मभिः ऊतिभिः प्रतरति ॥

अ० હે અગ્નિદેવ! તમે જે યજમાનના મિત્રભાવને પ્રાપ્ત થાઓ છો તે યજમાન, તમારી શ્રેષ્ઠપુત્રાદિવાળી નથી, અન્ન વા બલોની રક્ષાકરવાવાળી રક્ષા–કૃપાઓ–વડે વૃદ્ધિ પામે છે. ૨

१ २ ३क २र ३१२ ३१२३१ २
तं गूर्द्धया स्वर्णरं देवासो देवमरतिं दधन्विरे ।
३ २ ३१२
देवत्रा हव्यमूहिषे ॥३॥

अन्व० स्वर्णरम तम गूर्ध्या देवासः देवम् अरतिम दधन्विरे देवत्रा हव्यम् आ ऊहिषे ॥

અ० હે સ્તોતા ! સ્વર્ગમાં દેવતાઓને હવિ-પહોંચાડનાર-તે-અગ્નિની સ્તુતિ કર. ઋત્વિજો, દાનાદિગુણયુકત જે ઇષ્ટદેવની સ્તુતિ-આદિવડે ઉપાસના કરે છે તથા જે અગ્નિનીદ્વારા દેવોપ્રત્યે હવિ પહોંચાડાવે છે. ૩

१ २ ३ १२३ १२३१ २ ३२ ३२
मा नो हृणीथा अतिथिं वसुरग्निः पुरुप्रशस्त एषः ।
२ ३१२ ३२
यः सुहोता स्वध्वरः ॥४॥

अन्व० नः अतिथिम मा हृणीथा य. अग्निः सुहोता स्वध्वरः एषः पुरुप्रशस्तः वसुः ॥

અ० હે ઋત્વિજોના-સમૂહ ! અમારા યજ્ઞમાં અતિથિસમાન-પ્યારા અગ્નિનું હરણ મ કરો. જે અગ્નિ, ઉત્તમતાએ દેવતાઓનું આહ્વાન કરનાર તથા સુંદરયજ્ઞવાળા હોય છે તે અનેકોવડે સ્તુતિ કરાયે વાસક-વસાવનાર-થાય છે. ૪

३१ २ ३१ २र ३२ ३१ २ ३१ २३२
भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः ।
३२ ३१ २र
भद्रा उत प्रशस्तयः ॥५॥

अन्व० आहुत अग्निः न भद्रः सुभग भद्रा रातिः भद्र अध्वरः उत भद्राः प्रशस्तयः ॥

અ० હવિ-વડે-તૃપ્તકરેલ અગ્નિ, અમારા કલ્યાણરૂપ હો. હે સુન્દર-ધન વાળા ! અમને કલ્યાણરૂપ ધન પ્રાપ્ત હો અને કલ્યાણરૂપ સ્તુતિયો પ્રાપ્ત હો. ૫

१ २ ३१२३१ २र३१२
यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारममर्त्यम् ।
३ २ ३१२ ३१२
अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ॥६॥

अन्व० यजिष्ठम देवत्रा देवम होतारम अमर्त्यम अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम त्वा ववृमहे ॥

અ० હે અગ્ને! શ્રેષ્ઠયષ્ટા, દેવતાઓ મધ્યે અધિકતાયે દાનકરનાર, દેવતાઓને બોલાવનાર, અવિનાશી તથા આ યજ્ઞના શ્રેષ્ઠકર્ત્તા-તમને અમે ભજીએ છઈએ. ૬

१२ ३१ २र३२३ २ ३ १२३१ २३१२
तदग्ने द्युम्नमा भर यत्सासाहा सदने कंचिदत्रिणम् ।
३ १ २र ३क२र
मन्युं जनस्य दूढ्यम् ॥७॥

अन्व० अग्ने तत द्युम्नम आभर यत आसदने कञ्चित अत्रिणम सासाहा दूढ्यम जनस्य मन्युम ॥

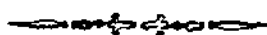
अ० હે અગ્નિદેવ! તે યશ અમને દ્યો. જ્યારે યજ્ઞમંડપમાં વર્તમાન કોઈપણ ભક્ષણકરનાર રાક્ષસાદિકને અત્યન્ત તિરસ્કારયુક્ત કરો. તથા પાપબુદ્ધિ-શત્રુને તથા મનુષ્યના ક્રોધને તિરસ્કારયુક્ત કરો. ૭

१ २र ३ १ २ ३१ २र ३ १ २ ३ २
यद्वा उ विश्पतिः शितः सुप्रीतो मनुषो विशे ।
२उ ३ २उ ३ १ २
विश्वेदग्निः प्रति रक्षांसि सेधति ॥८॥

अन्व० विश्पतिः शितः अग्निः सुप्रीत मनुषः विशे अग्निः विश्वा इत रक्षांसि प्रतिषेधति उ ॥

અ० યજમાનનો પાલન કરનાર તથા હવિયો વડે તીક્ષ્ણ કરેલ અગ્નિ, ભલે પ્રકાર પ્રસન્ન થઇ મનુષ્યને ઘેર જ્યારે જાય છે ત્યારે તે અગ્નિ, તેને પીડાદેનાર સઘળાય રાક્ષસોને નષ્ટ કરી દે છે એ વાત પ્રસિદ્ધ છે. ૮

इति द्वादशः खण्डः समाप्तः ॥१२॥

खण्ड १२

१ ऋताग्ने-यज्ञवते सत्यवते वा-યજ્ઞવાળા વા સત્યવાળા અર્થ.
२ प्रतरति-વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે.
३ आविथ-પ્રાપ્ત કરે છે.
४ गूर्धया-स्तुहि-સ્તુતિ કર. (गूर्धयति स्तुतिकर्मा)
५ स्वर्णरं-सर्वस्य नेतारं सर्वैः यजमानैः कर्मादौ नेतव्यम् वा-સ્વર્ગમાં સર્વ દેવતાને હવિ પહોંચાડનાર વા યજમાનો વડે કર્માદિ વિષે આણવા યોગ્ય.
६ देवासः-ઋત્વિજો. [दीव्यन्ति स्तुवन्तीति]।
७ अरति-સ્વામી-ઇષ્ટદેવ વા અભિપ્રાયપ્રાપ્ય.
८ ऊहिषे-प्रापय-પહોંચાડ.
९ हूर्णीयाः-हर।
१० वसु -वासकः-વસાવનાર.
११ राति-ધન.
१२ प्रशस्तयः-સ્તુતિઓ.
१३ ववृमहे-वृणीमहे संभजामहे-ભજીયે છઇએ
१४ सुक्रतुम् સુષ્ઠુકર્તા.
१५ यत्-यदा-જ્યારે
१६ अत्रिणम्-અત્તાને રાક્ષસાદિક ભક્ષણકરનારને.
१७ सासाहा-अत्यर्थमभिभव-અત્યન્ત તિરસ્કારયુકત કરો.
१८ दूढ्यं-दुर्धियं-પાપબુદ્ધિ રૂપ શત્રુને.
१९ विश्पतिः-યજમાનોના પાલક.
२० विशे-निवेशने-ઘર વિષે
२१ विश्वेत्-विश्वा+इत्=विश्वानि एव-સર્વેય
२२ प्रतिषेधति-हिनस्ति। નષ્ટ કરે છે.

आग्नेय काण्ड समाप्तः ॥

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
त्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः ।
१ २र ३ १ २र
त्वꣳ सन् वृषन् वृषेदसि ॥६॥

अन्व० इन्द्र त्वम् सहस बलात् ओजस अधिजात वृषन् सन् त्वम् वृषा-इत्-असि ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! તમે બીજાઓના તિરસ્કાર કરનાર બલવડે તથા હૃદયગત ધૈર્યવડે પ્રસિદ્ધ છો હે ઇચ્છિત-ફલના-વરસાવનાર! શ્રેષ્ઠ એવા તમે ઇચ્છિત ફલના વરસાવનારજ થાઓ છો ૬

३ १ २र ३ २उ ३ १ २
यज्ञ इन्द्रमवर्द्धयद्यद्भूमिं व्यवर्त्तयत् ।
३ १ २ ३२ ३ २
चक्राण ओपशं दिवि ॥७॥

अन्व० यज्ञ इन्द्रम् अवर्धयत् यत् दिवि ओपशम् चक्राणः भूमिम् व्यवर्त्तयत् ॥

अ० યજમાનો વડે કરાતા યજ્ઞે ઇન્દ્રને વૃદ્ધિગત કર્યો કેમકે, અન્તરિક્ષમાં મેઘને ફેલાતા-કરનાર-ઇન્દ્રે પૃથિવીને વર્ષા-આદિ-દ્વારા વૃદ્ધિગત કરી ૭

१ २ ३ २उ ३ १ २र ३ २ ३ २ ३ २
यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् ।
३ २ ३ १ २
स्तोता मे गोसखा स्यात् ॥८॥

अन्व० इन्द्र यथा त्वम् एक इत् वस्व अहम् यत् ईशीय मे स्तोता गोसखा स्यात् ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! જે પ્રકારે તમે એકલાજ ધનના સ્વામી છો તે પ્રકારે હું પણ જો ઐશ્વર્યયુક્ત થાઉં તો મારો સ્તોતા ગાયોવડે યુક્ત થાય જ. ૮

१ २ ३ १ २ २ १ २ ३ १ २
पन्यंपन्यमित्सोतार आ धावत मद्याय ।
१ २ ३ २ ३ १ २
सोमं वीराय शूराय ॥९॥

अन्व० सोतारः मद्याय वीराय शूराय पन्यं पन्यं इत् सोमम् आ धावत ॥

અ० હે સોમના-રસ-કાઢનાર-અધ્વર્યુઓ ! તમે પ્રસન્ન—કરવાયોગ્ય પરાક્રમી તથા શૂરા ઇન્દ્રના અર્થે સર્વત્ર પ્રશંસાયોગ્ય સોમ અર્પણ કરો. ૯

३ १ २   ३ २उ ३   २ ३   १ २   ३   १ २
इदं वसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् ।
१ २   ३ १ २
अनाभयिन् ररिमा ते ॥१०॥

अन्व० वसो इदम् सुतम् अन्धः पिबा उदरम् सुपूर्णम् अनाभयिन् ते ररिमा ॥

અ० હે અન્તર્યામિન્ ઇન્દ્ર ! તમે આ વર્તમાન અભિષવકરેલ સોમરૂપ અન્નનું પાન કરો કે જે પ્રકારે તમારૂં પેટ સમ્યક્ પૂર્ણ હોય. હે યોમેર-નિર્ભય-ઇન્દ્ર ! તમારા અર્થે અમે ઉક્તગુણસોમને અર્પણ કરીએ છઇએ. ૧૦

इति प्रथमः खण्डः समाप्तः ॥१॥

खण्ड १

१ सचा–સહ–એકઠા થઈ.
२ पुरुहूत–બહુવડે આહ્વાન કરાયલ.
३ सत्वने–शत्रूणां सादयित्रे । यद्वा धनानां सनित्रे दात्रे–શત્રુને ઘટાડનાર વા ધનદેનાર; તેના અર્થે.
४ शाकिन–શક્તિમાન્.
५ द्युम्नितमः–પરમયશસ્વી.
६ मदः–સોમ. [જે વડે મદ પામે તે.]
७ मदेः–માદ્ય–હર્ષિતકર. (मदी हर्षे) ।
८ अवट–મહાવીર.
९ रंसुदुह–મંત્રદ્વારા દોહન કરવાને યોગ્ય–रवामंत्रेण क्षारणीये दोहनीये[पुरक्षरणे]।
१० उभा–उभौ–ઉભય.
११ कर्णा–કર્ણસ્થાનીય રૂકમ.
१२ उपवद्द–उपावत्त उपागच्छत–પ્રાપ્ત હો.

૧૩ अरं-अलं-પૂર્ણરૂપે.
૧૪ धाम्ने-गृहाय-ઘરની પ્રાપ્તિ નિમિત્ત.
૧૫ वाजयामसि-वाजयामः-અન્નસંપન્ન કરીએ છઈએ.
૧૬ वृषभः-ધનાદિસેચક; દાતા.
૧૭ सुवद्-भवतु-હો.
૧૮ वृषा-કામોનો વરસાવનાર.
૧૯ व्यवर्त्तयत्-વૃષ્ટયાદિ પ્રદાનવડે વિશેષ વર્ત્તમાન-વૃદ્ધિગત-કરી.
૨૦ ओपशं-उपेत्य शयानं यद्वा आत्मनि समवेतो वीर्यविशेषः तम्-મેઘને ફેલાવી.
૨૧ वस्वः-वसुनः-ધનનો.
૨૨ गोमता-ગાયવડે સંપન્ન.
૨૩ पर्यंपर्य-સર્વત્ર-પ્રશંસા-યોગ્ય.
૨૪ सोतारः-अभिषोतारः-સોમરસ કાઢનારા અધ્વર્યુઓ.
૨૫ मद्य-मादयितव्य-પ્રસન્ન કરવા યોગ્ય.
૨૬ आधावत-अभिगमयत-અર્થાત્ અર્પણ કરો.
૨૭ वसो-वासयितः-અન્તર્યામિન્.
૨૮ अन्धः-સોમલક્ષણ અન્ન.
૨૯ ररिमा-दद्मः। [ददाते]।

अ. २ खण्ड २

२उ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
उद्घेदमभि श्रुत मघं वृषभं नर्य्यापसम्।
१ २
अस्तारमेपि सूर्य्य ॥१॥

अन्व० सूर्य श्रुतामघम वृषभम नर्यापसम अस्तारम इदम उदेषि घ॥

અ० હે સૂર્યરૂપ-શ્રેષ્ઠ-વીર-ઇન્દ્ર! જેનું ધન સર્વદા દેવાયોગ્ય પ્રસિદ્ધ છે એથીજ યાચકોની નિમિત્ત ધનના-વરસાદ-કરનાર તથા મનુષ્યોનાં હિતકારી-કર્મ-કરનાર તથા ઉદારસ્વભાવ એવા આપના પ્રભાવને તમે ચોમેર પ્રકાશિત કરો છો એ પ્રસિદ્ધ છે. ૧

२ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
यदद्य कच्च वृत्रहन्नुदगा अभि सूर्य्य।
२ ३ १ २ ३ १ २
सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥२॥

अन्व० वृत्रहन् सूर्य अद्य अभि उद्गाः इंद्र तत् सर्वम् ते वशे॥

અ० હે જલને-રોકનાર-મેઘના-નાશક! હે સૂર્યરૂપ ઇન્દ્ર! આજરોજ જે કાંઈ પદાર્થસમૂહ ઉન્નતદશામાં પ્રકાશિત કર્યા છે હે ઇન્દ્ર! તે સર્વ ત્હારા વશમાં છે, ૨

१ २र २ ३ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
य आनयत्परावतः सुनीती तुर्वशं यदुम्।
२ ३ २ ३ २ ३ १ २
इन्द्रः स नो युवा सखा ॥३॥

अन्व० यः तुर्वशम् यदुम् सुनीती परावतः आनयत युवा सः इन्द्र नः सखा॥

અ० જે ઇન્દ્રે, તુર્વશ તથા યદુરાજા શત્રુઓદ્વારા-દૂર-ફેંકાયલા-તેમને, શ્રેષ્ઠ-નયન-દ્વારા તે દૂરદેશથી આણેલા તરૂણ એવા તે ઇન્દ્ર અમારા મિત્ર હો. ૩

१ २ ३ २ २३ १२ ३ १ २र

मा न इन्द्राभ्या३दिशः सूरो अक्तुष्वा यमत्।

२ ३१ २ ३ २

त्वा युजा वनेम तत् ॥४॥

अन्व० इन्द्र आदिशः सुरः अक्तुषु नः मा अभ्यामयत् तत् त्वा युजा वनेम ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! ચોમેર-શસ્ત્ર-વરસાવનાર તથા સર્વત્ર-વિચરનાર રાક્ષસ રાત્રિમાં અમારી અભિમુખ આવી ન શકો. અને આવે તો તે રાક્ષસને અમે તમારી સહાયતાવડે નષ્ટ કરીએ. ૪

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १२

एन्द्र सानसिं रयिं सजित्वानं सदासहम्।

१ २ ३ १ २

वर्षिष्ठमूतये भर ॥५॥

अन्व० इन्द्र ऊतये सानसिम् सजित्वानम् सदासहम् वर्षिष्ठम् रयिम् आभर॥

અ० હે ઇન્દ્ર! અમારી રક્ષા અર્થે સમ્યક્પ્રકારે ભોગવવાયોગ્ય સમાન શત્રુઓ ઉપર જય-દેવડાવનાર તથા શત્રુઓનો તિરસ્કાર કરવાના સાધનરૂપ અતિશય ધન આપો. ૫

१ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २

इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे।

१ २ ३ १ २ ३ १ २

युजं वृत्रेषु वज्रिणम् ॥६॥

अन्व० वयम् अर्भे इन्द्रम् महाधने युजम् वृत्रेषु वज्रिणम् इन्द्रम् हवामहे ॥

અ० અમે અલ્પધનનિમિત્ત ઇન્દ્રનું આહ્વાન કરીએ છેઇએ તથા બહુધન નિમિત્ત સહાયક, ધનલાભમાં વિઘ્નનાંખનારનું નિવારણ કરવા વજ્રધારી ઇન્દ્રનું આહ્વાન કરીએ છીએ. ૬

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २

अपिबत्कद्रुवः सुतमिन्द्रः सहस्रबाह्वे।

१ २ ३ १ २

तत्राददिष्ट पौंस्यम् ॥७॥

अ० इन्द्रः कद्रुवः सुतम् अपिबत् सहस्रबाहुवे [अहनत्] तत्र पौंस्यम् आऽदिष्ट ॥

अ० ઇન્દ્રે કદ્રુ નામના ઋષિએ કાઢેલ સોમરસનું પાન કર્યું અને સહસ્રબાહુ નામના શત્રુને [હણ્યો] તે સમય ઇન્દ્રની વીરતા પ્રકાશિત થઈ. ૭

३ १ २ १ २ ३ १ २र

वयमिन्द्र त्वायवोऽभि प्र नोनुमो वृषन् ।

३ २ १ २

विद्धी त्वा३स्य नो वसो ॥८॥

अन्व० वृषन् इन्द्र त्वायवः अभि प्र नोनुमः वसो अस्य नः विद्धी ॥

अ० હે મનોરથોને-વરસાવનાર-ઈન્દ્ર ! તમારી કામના કરવાવાળા અમે તમારી અભિમુખ બહુબહુ પ્રણામ કરીએ છઇએ. હે વ્યાપક ઈન્દ્ર ! આ અમારા સ્તોત્રને સમજી લ્યો. ૮

२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिरानुषक् ।

२ ३ २ ३ २ ३ १ २

येषामिन्द्रो युवा सखा ॥९॥

अन्व० ये आ घा अग्निम् इन्धते येषाम् युवा इन्द्रः सखा आनुषक् बर्हिः स्तृणन्ति ॥

अ० જે [ઋષિઓ] નિશ્ચે, અભિમુખ હોઈ અગ્નિને દેદીપ્ત કરે છે અને જેના સદાતરૂણ ઇન્દ્ર મિત્ર હોય છે તેઓ ક્રમે કુશાસન આચ્છાદન કરે છે. ૯

३ २उ ३ २३ २३ २३ १ २ ३ १ २र

भिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः ।

१ २ ३ १ २र

वसु स्पार्हं तदा भर ॥१०॥

अन्व० विश्वाः द्विषः अप भिन्धि बाधः मृधः परिजहि स्पार्हम् तत् वसु आभर ॥

અ૦ હે ઈન્દ્ર ! સમ્પૂર્ણદ્વેષ-કરવાવાળી શત્રુસેનાઓને વિદીર્ણ કરો. નાશકરવાવાળા સંગ્રામોને નષ્ટ કરો. તદન્તર સ્પૃહાકરવાયોગ્ય તે-પ્રસિદ્ધ-ધન અમને લાવી દ્યો. ૧૦

इति द्वितियः खण्डः समाप्तः ॥२॥

खण्ड २

१ श्रुतामघं–सर्वदा देयत्वेन विख्यातधनम्–જેનું ધન સર્વદા દેવાયોગ્ય પ્રસિદ્ધ છે તે.
२ वृषभ–ધનવર્ષિતા.
३ नर्यापसम्–नरहितं नर्यं नरहितकर्माणम्–મનુષ્યોનાં હિતકારી કર્મ કરનાર
४ अस्तारं–ઔદાર્યવંત; ઉદારસ્વભાવ.
५ घ–પ્રસિદ્ધિવાચક પદ છે.
६ कच–किंचित पदार्थजातम्–જે કાંઈ પદાર્થસમૂહ.
७ उद्गाः–उदयं प्राप्तवान्–પ્રકાશિત કર્યો.
८ परावतः–દૂર પ્રદેશથી.
९ सुनीती–सुनीत्या–શોભન નયનપૂર્વક.
१० आदिशः–आदेष्टा–ચોમેર શસ્ત્ર વરસાવનાર.
११ सूरः–સર્વત્ર વિચરનાર. [सुगतौ]।
१२ अक्तुषु–રાત્રિયો વિષે.
१३ आयमत्–आ अभिमुख्येन नियन्ता। यन्ता भवतु–અભિમુખ આવે.
१४ वनेम–हन्याम। નષ્ટ કરીએ.
१५ सानसिं–સમ્ભજનીય. સમ્યક્પ્રકારે ભોગવવા ચોગ્ય.
१६ सजित्वानम्–સમાન શત્રુઓ ઉપર વિજય દેનાર.
१७ सदासहम्–સર્વદા શત્રુનો અભિભવ–તિરસ્કાર–કરવાના સાધનરૂપ.
१८ वर्षिष्ठम्–અતિશય વૃદ્ધ–પ્રભૂત.
१९ अर्भ–સ્વલ્પ [अर्भक]।
२० युजं–सहकारिणं–સહાયક.
२१ सहस्रबाहुवे–सहस्रबाहुम्।
२२ ददृह–दीप्यत–પ્રકાશિત થયું,
२३ त्वायवः–त्वत्कामाः–તમારી કામના કરવાવાળા.
२४ वसो–વ્યાપક. [वासयितः]।
२५ आनुषक्–आनुपूर्व्येण–ક્રમપૂર્વક.
२६ बाधः–हिंसित्रः–નાશ કરનાર.
२७ मृध–સંગ્રામો.
२८ स्पार्हं સ્પૃહણીય.

अ. २ खण्ड ३

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद्वदान् ।
१ २र ३ १ २
नि यामं चित्रमृञ्जते ॥१॥

अन्व० एषाम् हस्तेषु कशाः यद्वदान् इहेव शृण्वे यामम् चित्रम् ऋञ्जते॥
અ० આ મરૂતોના હાથોમાંસ્થિત પોતપોતાના વાહનોને તાડન કરવાની ચાબુકો જે ધ્વનિ કરે છે તે ધ્વનિને અહીંજ સ્થિત હોઈ હું સાંભળું છું. તે ધ્વનિ, સંગ્રામમાં નાનાપ્રકારની શૂરતાને શોભિત કરે છે. ૧

३१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इम उ त्वा वि चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः ।
३ १२ ३ १ २ ३ २
पुष्टावन्तो यथा पशुम् ॥२॥

अन्व० इन्द्र सोमिनः सखाय इमे उ पुष्टावन्त पशु यथा त्वा विचक्षते ॥
અ० હે ઇન્દ્ર! સોમરસ–ધારણ–કરનાર આ અમારા સખાપુરૂષ, પાશધારી જેમ પશુનું નિરીક્ષણ કરે છે તેમ જ એકાગ્રચિત્ત હોઈ તમને વિશેષ નિઃસંદેહ નિરીક્ષણ કરી કહે છે. ૨

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः ।
३ १ २ ३ १ २
समुद्रायेव सिन्धवः ॥३॥

अन्व० विश विश्वाः कृष्टयः अस्य मन्यवे समुद्राय सिन्धव इव संनमन्त॥
અ० બેઠેલી–હોનાર સર્વ પ્રજા, આ ઇન્દ્રના ક્રોધનિમિત્ત વા મનનના સાધનરૂપ સ્તોત્રનિમિત્ત જેમ સમુદ્રપ્રત્યે વહેનારી નદીઓ સ્વયંજ નમતી–ઝુકતી ચાલી જાય તેમ ભલેપ્રકાર પોતેજ નમતી ચાલી જાય છે. ૩

३ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ २
देवानामिद्वो महत्तदा वृणीमहे वयम् ।
१ २ ३ २ २ ३ १ २
वृष्णामस्मभ्यमूतये ॥४॥

अन्व० देवानाम् इत महत् अवः वृणाम् तत वयम अस्मभ्यम ऊतये आवृणीमहे ॥

अ० હે દેવતાઓ! ચોમેર પોતાના તેજદ્વારા દેદીપ્યમાન આપનું જ જે પૂજનીય પાલન છે, તે મનોરથોના-વરસાદ-વરસાવનાર આપના નિજ ધનરૂપ પાલનની, અમે-યજમાન અમારી રક્ષા અર્થે ચોમેર પ્રાર્થના કરીએ છઇએ ४

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
सोमानाथं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते ।
३ १ २ ३ १ २ ३ २
कक्षीवन्तं य औशिजः ॥५॥

अन्व० ब्रह्मणस्पते सोमानाम् कक्षीवन्तम् यः औशिजः स्वरणम् कृणुहि ॥

अ० હે બ્રહ્મણસ્પતિદેવ! તમે સોમના રસકાઢનાર—હું-અનુષ્ઠાતાને- જેમ ઉશિજક પુત્ર કક્ષીવાન્ દેવતાઓમાં પ્રધાન છે તેમ તેની સમાન જ દેવતાઓમાં પ્રકાશવાળો કરો. ૫

१ २ ३ १२ ३ १ २र
बोधन्मना इदस्तु नो वृत्रहा भूर्यासुतिः ।
२ १ २ ३ २ ३ १ २
श्रृणोतु शक्र आशिषम् ॥६॥

अन्व० वृत्रहा भूर्यासुतिः नः बोधन्मनाः इत् अस्तु शक्र आशिषम् ॥

अ० વૃત્રાસુરના નાશક તથા જેનાનિમિત્ત અનેક દેશોમાં સોમરસ કાઢયો જાય છે એવા (ઇન્દ્ર), અમારા મનોરથોના સર્વદા જાણનાર જ હો વા આ રીતના ઈન્દ્ર અમારા યજ્ઞમાં હો. સંગ્રામમા શત્રુઓનો નાશ કરવાને સમર્થ આ ઈન્દ્ર અમારી સ્તુતિને સાંભળો. ૬

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अद्य नो देव सवितः प्रजावत्सावीः सौभगम् ।
१२ ३ १ २
परा दुष्वप्न्यथं सुव ॥७॥

अन्व० सवित देव नः अद्य प्रजावत् सौभगम् सावीः दुःस्वप्न्यम् परासुव ॥

અ૦ હે સૂર્યદેવ! અમને આ યજ્ઞના દિવસ–આજ–પુત્રાદિસંપન્ન કરો. ખોટાસ્વપ્નસમાન દુઃખદાયક દારિદ્રને દૂર કરો ૭

२ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
काऽस्य वृषभो युवा तुविग्रीवो अनानतः ।
३ १ २र
ब्रह्मा कस्तꣳ सपर्य्यति ॥८॥

अन्व० सः वृषभः युवा तुविग्रीवः अनानतः क्व कः ब्रह्मा तम् सपर्यति ॥

અ૦ તે મનોરથોને–પૂર્ણકરનાર, નિત્યતરૂણ, વધીગયેલ ગ્રીવાવાળા, કોઇ વાર કોઇને–ન–નમનાર ઇન્દ્ર ક્યાં છે તે વાતને કોણ જાણે? કોણ સ્તોતા આ ઇન્દ્રને પૂજે છે? ૮

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
उपह्वरे गिरीणाꣳ सङ्गमे च नदीनाम् ।
३ १ २र
धिया विप्रो अजायत ॥९॥

अन्व० गिरीणाम् उपह्वरे च नदीनाम् सङ्गमे धिया विप्रः अजायत ॥

અ૦ પર્વતોના પ્રદેશમાં અને નદીયોના સંગમઉપર કરેલી સ્તુતિવડે મેધાવી ઇન્દ્ર, સ્તુતિ સાંભળવા પ્રગટ થાય છે. ૯

२ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २
प्र सम्राजं चर्षणीनामिन्द्रꣳ स्तोता नव्यं गीर्भिः ।
१२ ३ २ ३ १ २
नरं नृषाहं मꣳहिष्ठम् ॥१०॥

अन्व० चर्षणीनाम् सम्राजम् गीर्भिः नव्यम् नरम् नृषाहम् मंहिष्ठम् इन्द्रम् प्रस्तोता ॥

અ૦ મનુષ્યોમાં ભલેપ્રકાર–વિરાજમાન અથવા મનુષ્યોના–અધીશ્વર, સ્તોત્રોવડે–સ્તુતિ–કરવાયોગ્ય નેતારૂપ, શત્રુ–મનુષ્યોના–તિરસ્કાર–કરનાર પરમ દાતા ઇન્દ્રની અધિક સ્તુતિ કરો. ૧૦

इति तृतीयः खण्डः समाप्तः ॥३॥

खण्ड ३

१ कशाः–ચાબુકો.
२ वदान–वदति–ધ્વનિ કરે છે.
३ यामम्–संग्रामे–સંગ્રામમાં.
४ न्यृञ्जते–नितरां (नि) अलंकरोति–અત્યન્ત શોભિત કરે છે. [ऋञ्जति.–प्रसाधनकर्मा]।
५ पुस्त्यावन्तः–सम्भृतपाशाः–પાશધારી.
६ विशः–निविशन्त्यः–બેઠેલી.
७ इत्–एव–જ.
८ अवः–પાલન; રક્ષા.
९ वृष्णाम्–कामानां वर्षितॄणां–મનોરથોને–વરસાવનાર.
१० स्वर्णं–प्रकाशनवन्तम्–પ્રકાશવાળો.
११ बोधन्मनाः–સર્વદા મન–મનોરથો–ને જાણનાર.
१२ भूर्यासुतिः–બહુ દેશોમાં જેના માટે સોમરસ કઢાય છે તે વા, જેના અર્થે સોમાદિક બહુ હવ્ય હોમાય છે તેવા.
१३ आशिषम्–સ્તુતિ.
१४ सावीं–प्रेरय–દ્યો.
१५ परासुव–દૂર પ્રેરિત કર.
१६ तुविग्रीवः–પ્રવૃદ્ધ–ગ્રીવાવાળા.
१७ अनानतः–कदाचिदप्यनवनतः–કદાપિ ન નમનાર.
१८ सपर्यति–પૂજે છે.
१९ उपह्वरे–પ્રદેશમાં.
२० धिया–સ્તુતિવડે.
२१ चर्षणीनाम्–મનુષ્યો મધ્યે.
२२ नव्यं–સ્તુત્ય.
२३ नृषाहम–શત્રુ–મનુષ્યોનો અભિભવિતા–તિરસ્કારકરનાર.
२४ मंहिष्ठ–પરમદાતા.

अ. २ खण्ड ४

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अपादु शिप्र्यन्धसः सुदक्षस्य प्रहोषिणः ।
२ ३ २ ३ १ २
इन्दोरिन्द्रो यवाशिरः ॥१॥

अन्व० शिप्री इन्द्रः प्रहोषिणः सुदक्षस्य यवाशिरः इन्दोः अन्धसः उ अपात॥

અ० સુંદર હનુ-કપોલ-વાળા વા સુંદરપાઘડીવાળા ઇન્દ્રે, પ્રકર્ષપૂર્વક-અધિકતાની સાથ—દેવતાઓનિમિત્ત હવિહોમનાર સુદક્ષઋષિના યવોની સાથ પકવેલ સોમલતા થકી સર્વ પાત્રોમાં ટપકતા સોમરૂપ અન્નનું નિશ્ચે પાન કર્યું. ૧

३ १ ३ ३ १ २र ३ १ २
इमा उ त्वा पुरुवसोऽभि प्र नोनवुर्गिरः ।
१ २ ३ २उ ३ १ २
गावो वत्सं न धेनवः ॥२॥

अन्व० पुरुवसो त्वा अभि इमाः गिरः प्रनोनवुः गावः धेनवः न वत्सं॥

અ० હે બહુધનવાળા ઇન્દ્ર ! તમારી આસપાસ આ અમારી સ્તુતિઓ, અધિકતાયે વારંવાર પ્રાપ્ત થાય છે જેમ ધેનુ પોતાના ઘેરબાંધેલ વાછડાની પાસે આવી પહોંચે છે તેમ. ૨

२उ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३क २र
अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीच्यम् ।
३ २ ३ १ २ ३ २
इत्था चन्द्रमसो गृहे ॥३॥

अन्व० अत्रा ह गोः चन्द्रमसः गृहे त्वष्टुः अपीच्यम् नाम इत्था अमन्वत॥

અ० આજ ગમનકરવાવાળા ચંદ્રમાના મણ્ડલમાં ત્વષ્ટાનામક આદિત્ય [ઇન્દ્ર]નું રાત્રિમાં અન્તર્ધાન થયલ જે પોતાનું તેજ છે તે સૂર્યનાં કિરણ છે એ પ્રકારે માન્યું ગયું છે; અર્થાત્ જલમય સ્વચ્છ ચન્દ્રમણ્ડલમાં પ્રતિબિમ્બિત સૂર્યનાં કિરણજ તે શોભા કરે છે. અર્થાત્ દિનરાત્રીનો પ્રકાશક ઇન્દ્ર જ છે. ૩

२उ ३ १२३१२ ३२३१२र
यदिन्द्रो अनयद्रितो महीरपो वृपन्तमः ।
१२ ३१ २३१२
तत्र पूपाभुवत्सचा ॥४॥

अन्व० यत वृपन्तमः इन्द्रः रितः महीः अपः अनयत तत्र पूपा सचा भुवत॥

अ० જ્યારે અતિશય-વર્ષા-કરનાર ઇન્દ્ર, જનારાં અનેક વર્ષાજલને આ લોકમાં પહોંચાડે છે ત્યારે પૂષા-પોપકદેવ-ઇન્દ્રનો સહાય થાય છે. ૪

१ २ ३१२ ३ २ ३ २ ३ १ २
गौर्धयति मरुताꣳ श्रवस्युर्माता मघोनाम् ।
१ २उ २ १२
युक्ता वह्नी रथानाम् ॥५॥

अन्व० मघोनाम् मरुताम् माता रथानाम् वह्निः युक्ता गौः श्रवस्युः धयति॥

अ० ધનવાન્ મરૂતોની રચનાર, મરૂતોને વડવાઓસહ સંયોગકરનારી સર્વત્ર-પૂજિત પૃશ્નિરૂપા ગાય, અન્નની કામના કરતી પોતાના પુત્રોનું પોષણુ કરે છે. ૫

१२ ३ १२ ३ २ ३ १ २
उप नो हरिभिः सुतं याहि मदानां पते ।
१२ ३ १२ ३२
उप नो हरिभिः सुतम् ॥६॥

अन्व० मदानाम् पते हरिभिः नः सुतं उपयाहि हरिभि· न· सुतं उपयाहि ॥

अ० હે સોમોના-સ્વામિન્-ઇન્દ્ર ! સેંકડો-સહસ્ર-અશ્વોસહિત અમારા યજ્ઞમાં રસકાઢેલ સોમનું પાન કરવા શીઘ્ર આવો. (પુનરૂક્તિ આદરાર્થ છે]. ૬

३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २
इष्टा होत्रा असृक्षतेन्द्रं वृधन्तो अध्वरे ।
१ २ ३ १ २र
अच्छावभृथमोजसा ॥७॥

अन्व० अध्वरे वृधन्तः इष्टाः होत्रा अवभृथं अच्छ ओजसा इन्द्रम् असृक्षत॥

અ૦ અમારા યજ્ઞમાં હવિયોવડે, વધારનાર, યજ્ઞકરનાર માતહોતાઓ, યજ્ઞાંતસ્નાનપર્યંત પોતાના તેજવડે સંપન્ન હોઇ ઇન્દ્રને આહુતિદાન કરેછે ૭

३ २उ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अहमिद्धि पितुष्परि मेधामृतस्य जग्रह ।
३ १ २र
अहं᳟ सूर्य्य इवाजनि ॥८॥

अन्व० अहम् इत पितु ऋतस्य मेधाम् परिजग्रह हि सूर्यः इव अजनि ॥

અ૦ મેંજ પાલનકર્ત્તા તથા સત્યસ્વરૂપ ઇન્દ્રની અનુગ્રહરૂપા આ બુદ્ધિને ગ્રહણ કરી છે. કેમકે, જેમ સૂર્ય પ્રકાશ કરતો પ્રગટ થાય છે તેમજ હું પ્રગટ થયો છું. ૮

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः ।
३ २ ३ २ ३ १ २
क्षुमन्तो याभिर्मदेम ॥९॥

अन्व० क्षुमन्तः याभिः मदेम इन्द्रे सधमादे नः रेवतीः तुविवाजा सन्तु ॥

અ૦ અન્નસંપન્ન-અમે જે ગાયોવડે હર્ષિત થઇએ છીએ, તે અમારી ગાયો, ઇન્દ્ર અમારી સાથ હર્ષયુકત થયે દૂધ-ઘી-આદિ-ધનવાળી તથા અધિક બલવતી હો. ૯

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
सोमः पूषा च चेततुर्विश्वासा᳟ं सुक्षितीनाम् ।
३ २ ३क २ ३ २
देवत्रा रथ्योर्हिता ॥१०॥

अन्व० देवत्रा रथ्यः अर्हिता सोम पूषा च विश्वासाम सुक्षितीनाम चेततुः ॥

અ૦ દેવતાઓમાં રથનેયોગ્ય સ્વારહોનાર સોમ તથા સૂર્ય, સકલશ્રેષ્ઠ મનુષ્યોએ ઇન્દ્રનાનિમિત્ત કરેલ હવિયોને જાણે. ૧૦

इति चतुर्थः खण्डः समाप्तः ॥४॥

૧૦ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે

खण्ड ४

१ अशात्र-अशिवन-पान कर्युं.
२ शिप्रा-सुंदर हनु वा नासिकासंपन्न वा सुंदरपाघडीवाळा.
३ प्रहोषिण -प्रकर्षेन (प्र) जुहृतः-अधिकताये देवताओ निमित्त हवि होमनार.
४ यवाशिरः-आमिश्रितयवैः सहपक्त्रम-यवोनी साथ पकवेल. [श्रीजूपाके]।
५ पुरुवसो-बहुधनवाळा.
६ प्रनोनु.-प्रकर्षेण पुन:पुन स्तुवन्ति प्राप्नुवन्तीत्यर्थ.-अधिकताये वारंवार आवी प्राप्त थाय छे. [नीतिर्यात्विकर्मा]।
७ ह्-एव।
८ गो-गन्तु -गमनकरनारना.
९ अपीच्यम-रात्री अन्तर्हितं-रात्रिमा अन्तर्धान थएल
१० माम्र-तेज.-सार तेज.
११ गृह-मण्डल.
१२ रित-गच्छती-जाती हवी.
१३ मही.-महतीः-अधिक.
१४ सचा-सहायः।
१५ सुवत मवति।
१६ धयति-सोमपान करे छे वा पोषण करे छे.
१७ धरस्युः-अन्नं कामयमाना-अन्ननी कामना करती हवी
१८ मघोना-धनवान्.
१९ शुक्ता-सर्वत्रपूजित.
२० रथानां-मरुतोनी.
२१ वर्हि-वहनकरावनार, संयोजयित्री.
२२ मदः-सोम.
२३ इध्मा -इन्धवंत -यज्ञ करनार.
२४ होत्रा-होता (होत्रका)।
२५ अच्छ-अभिप्रति-प्रत्ये.
२६ वृधन्तः वर्धयन्त-वधारनार.
२७ मेधा अनुग्रहरूपा बुद्धि.
२८ सधमादे-साथ हर्षयुक्त मने.
२९. क्षुमन्त-अन्नसंपन्न.
३० तुविराजा -अधिक बळवती.
३१ रेवती.-दूध घी आदि धनवाळा
३२ सुक्षितीनाम-श्रेष्ठ मनुष्योनी.
३३ रथ्य -रथयोग्य.
३४ आहिता-आरोहा-स्वार होनार

अ. २ खण्ड ५

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
पान्तमा वो अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत ।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
विश्वासाहꣳ शतक्रतुं मꣳहिष्टं चर्षणीनाम् ॥१॥

अन्व० व· विश्वासाहम् शतक्रतुम् चर्षणीनाम् मंहिष्टम् अन्धसः आपान्तम् इन्द्रम् अभिप्रगायत ॥

અ० હે ઋત્વિજો! તમે સકલશત્રુઓના–તિરસ્કાર–કરનાર, વિચિત્રકર્મા, મનુષ્યોના પરમધનદાતા તથા સોમરૂપ અન્નને—અભિમુખ—પીનાર ઇન્દ્રની વિશેષ સ્તુતિ કરો. ૧

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र व इन्द्राय मादनꣳ हर्य्यश्वाय गायत ।
१ २ १ १ २
सखायः सोमपाव्ने ॥२॥

अन्व० सखायः व· हर्यश्वाय सोमपाव्ने इन्द्राय मादनम् प्रगायत ॥

અ० હે સખાઓ! તમે હરિનામક–અશ્વવાળા સોમપાનકરનાર ઇન્દ્રાર્થે પ્રસન્નકરવાવાળું સ્તોત્ર ગાઓ. ૨

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
वयमु त्वा तदिदर्था इन्द्र त्वायन्तः सखायः ।
१ २ ३ १ २
कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते ॥३॥

अन्व० इन्द्र त्वायन्त· सखायः वयम् तदिदर्था· त्वा कण्वाः उ उक्थेभिः जरन्ते ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! તમને પોતાનો બનાવવાની ઇચ્છા કરતા મિત્રરૂપ અમે, કેવલ આપની સ્તુતિ કરવાને જ પોતાનું કર્તવ્ય માનતા તમારી સ્તુતિ કરીએ છઇએ. કણ્વગોત્રી અમારા પુત્રો પણ વેદમંત્રોવડે તમારી સ્તુતિ કરે છે. ૩

१ २ ३ १२ ३१ २र ३ १२
इन्द्राय मद्वने सुतं परिष्टोभन्तु नो गिरः।
३ १ २ ३ १२
अर्कमर्चन्तु कारवः ॥४॥

अन्व० मद्वने इन्द्राय सुतम न गिर परिष्टोभन्तु कारवः अर्कम अर्चन्तु ॥
અ० પ્રસન્નસ્વભાવઈન્દ્રાર્થે–કાઢેલ–સોમની, અમારી સ્તુતિયો સર્વથા પ્રશંસા કરો તદનન્તર સ્તુતિકરવાવાળાઓ સર્વના પૂજનીય સોમને પૂજો. ૪

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि।
१ २ ३ २उ ३ १२
एहीमस्य द्रवा पिब ॥५॥

अन्व० इन्द्र ते अयं सोमः बर्हिषि अधि निपूत इदम अस्य एहि द्रव पिब ॥

અ० હે ઈન્દ્ર! તમારેનિમિત્ત આ સોમ, વેદિ ઉપર બિછાવેલ કુશોઉપર દશાપવિત્રવડે શુદ્ધ કર્યો ગયો છે. તમે આ સમય આ સોમની સમીપ આવો અને આવી ત્યાં રસરૂપ સોમનું હવન કરાય છે તે સ્થાનઉપર શીઘ્ર આવો અને તદન્તર તે સોમને પીઓ. ૫

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
सुरूपकृत्नुमूतये सुदुघामिव गोदुहे।
३ २ ३ १ २
जुहूमसि द्यविद्यवि ॥६॥

अन्व० सुरूपकृत्नुम ऊतये गोदुहे सुदुघाम इव द्यविद्यवि जुहूमसि ॥
અ० શોભનરૂપયુક્ત–કર્મના–કર્તા ઈન્દ્રને, અમારી રક્ષાનિમિત્ત તથા ગૌ-દોહનનિમિત્ત સુન્દરદુધવાળી ગાયને જેમ બોલાવે તેમ અમે પ્રતિદિન આહ્વાન કરીએ છઈએ. ૬

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अभि त्वा वृषभा सुते सुतꣳ सृजामि पीतये।
३ १ २ ३ १२
तृम्पा व्यश्नुहि मदम् ॥७॥

अन्व० वृषभ त्वा सुते सुतम् पीतये अभिसृजामि तृप्यम् मद्यम् व्यश्नुहि ॥

અ૦ હે મનોરથોને-પૂર્ણકરવાવાળા-ઇન્દ્ર! તમને સોમનો અભિષવ હોવાઉપર આ અભિષવકરેલ સોમને પાન કરવા અર્પણ કરૂં છું. તૃપ્તકરવાવાળા તથા આનન્દદાયક સોમને વિશેષ ગ્રહણ કરો. ૭

१ २ ३ १ २र३ १ २ ३ २

य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः।

१ २र ३ १ २

पिबेदस्य त्वमीशिषे ॥८॥

अन्व० इन्द्र ते सुतः सोमः चमसेषु चमूषु आ अस्य त्वम पिब इत ईशिषे ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમારેનિમિત્ત અભિષવકરેલ જે સોમને ચમસનામક પાત્રોમાં તથા ગ્રહનામકપાત્રોમાં પૂર્ણ ભરેલ છે તે સોમને તમે અવશ્ય પિઓ. હે ઇન્દ્ર! તમે ઇશ્વરરૂપ છો. ૮

१ २ ३ १ २ ३ १ २

योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे।

१ २ ३ १ २ ३ १ २

सखाय इन्द्रमूतये ॥९॥

अन्व० योगे योगे वाजे वाजे तवस्तरम् इन्द्रम् ऊतये सखायः हवामहे ॥

અ૦ પ્રત્યેકકર્મના આરંભમા પ્રવેશહોવાસમય કર્મવિઘાતકોની સાથ સંગ્રામહોવાઉપર અતિબલવાન્ ઇન્દ્રને, રક્ષાનિમિત્ત મિત્રોની-સમાન-પ્રીતિકરવાવાળા-અમે આહ્વાન કરીએ છઇએ. ૯

२उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र

आ त्वेता निषीदतेन्द्रमभि प्र गायत।

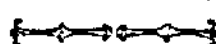
१ २ ३ १ २

सखायः स्तोमवाहसः ॥१०॥

अन्व० स्तोमवाहसः सखायः आ तु आ इत निषीदत इन्द्रम् अभिप्रगायत॥

અ૦ સોમને-પહોંચાડવાવાળા-હે સખા-ઋત્વિજો! તમે અતિશીઘ્ર આવો અને આવીને વિરાજો અને ઇન્દ્રની સર્વપ્રકારે સ્તુતિ કરો. ૧૦

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥५॥

खण्ड ५

१ पान्तम्-पिबन्तं-પાન કરતો.
२ विश्वासाहम्-विश्वेषां सर्वेषां शत्रूणामभिभवितारं-સકલ શત્રુઓના
તિરસ્કાર કરનાર.
३ सोमपाने-સોમપાન કરવાવાળા.
४ मादनं-મદકર સ્તોત્ર.
५ तदिदर्थाः-यत त्वद्विषयं स्तोत्रं तदेवार्थः प्रयोजनं येषां तादृशाः-
આપની સ્તુતિ તેજ પોતાનું કર્તવ્ય માનનાર.
६ जरन्ते-स्तुवन्ति-સ્તુતિ કરે છે.
७ मह्ने-मदनशीलाय-પ્રસન્નસ્વભાવવાળા.
८ परिष्टोभन्तु-परितः स्तुवन्तु-સર્વથા પ્રશંસા કરે. [स्तोभतिः स्तुतिकर्मा]।
९ अर्कम्-अर्चनीयं-સર્વના પૂજનીય સોમને.
१० कारवः-સ્તુતિકરવાવાળા.
११ द्रव-શીઘ્ર જાઓ.
१२ सुरूपकृत्नुम-शोभनरूपोपेतस्य कर्मणः कर्तारं-સુરૂપકર્મના કર્તા.
१३ जुहूमसि-आह्वयामः-આહ્વાન કરીએ છઈએ.
१४ अभिसृजामि-અર્પણ કરૂં છું.
१५ तृम्प-तृर्प्य-તૃપ્તકરવાવાળો.
१६ मद्रं-મદકર.
१७ योगे-प्रवेशे-પ્રવેશ હોવાસમય.
१८ वाजे-સંગ્રામહોવા ઉપર;
१९ एत-आ+इत-આવો.
२० सोमशादसः-સોમને પહોંચાડવાવાળા.

अ. २ खण्ड ६

३ १ २र ३ १ २
इद ँ ह्यन्वोजसा सुत ँ राधानां पते।
२ ३ २ १ २
पिबा त्वा३ स्य गिर्वणः ॥१॥

अन्व० राधानाम् पते गिर्वणः ओजसा इदम् अनु ओजसा सुतम् अस्य तु पिब हि ॥

अ० હે ધનોના-સ્વામિન્! હે સ્તુતિયોવડે પ્રાર્થના-કરવાયોગ્ય-ઇન્દ્ર! અલદ્રાશ-પત્થરવડે-કાઢેલ-આ-સોમને તમે શીઘ્ર પીઓ. ૧

३ १ २र ३१२ ३ १ २ ३ १ २
महा ँ इन्द्रः पुरश्च नो महित्वमस्तु वज्रिणे।
१ २र३ १ २र
द्यौर्न प्रथिना शवः ॥२॥

अन्व० नः इन्द्रः महान् परः वज्रिणे महित्वम् अस्तु द्यौर्न शवः प्रथिना ॥

અ० અમારા આ ઇન્દ્ર શરીરે મહાન્ છે ગુણોવડે શ્રેષ્ઠ છે. વજ્રધારી ઇન્દ્રાર્થ, પૂર્વોક્ત બે પ્રકારનું ગૌરવ સર્વદા હો. અને ઘુલોકસમાન ઇન્દ્રનું સેનારૂપ બલ અધિક પ્રસિદ્ધ હો. ૨

१ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २र
आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्राभ ँ सं गृभाय।
३ १ २र
महाहस्ती दक्षिणेन ॥३॥

अन्व० इन्द्र महाहस्ती तु नः क्षुमन्तम् चित्रम् ग्रामम् दक्षिणेन आ संगृभाय॥

અ० હે ઇન્દ્ર! મોટાહાથવાળા તમે આ સમય અમને દેવા, સ્તુતિયોગ્ય નાનાપ્રકારના ગ્રહણકરવાયોગ્ય ધનને જમણેહાથે અભિમુખ ગ્રહણ કરો. ૩

३ १ २र ३१२ ३ १ २ ३ २
अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्च यथा विदे।
३ २ ३ २ ३ १ २
सूनु ँ सत्यस्य सत्पतिम् ॥४॥

अन्व० गोपतिम् सत्यस्य सूनुम् सत्पतिम् इन्द्रम् गिरा अभि अर्च यथा विदे॥

અ० ગાયોનાસ્વામી યજ્ઞનાપુત્ર તથા યજમાનોના પાલક એ ઇન્દ્રને સ્તુતિવડે પૂર્ણ પૂજો કે જે પ્રકારે તે અમારી સ્તુતિને વા યજ્ઞમાં અવશ્ય જવું જોઇએ તે વાતને જાણી શકે. ૪

१ २   ३ १   २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा।
२ ३ १ २   ३ २
कया शचिष्ठया वृता ॥५॥

अन्व० सदा वृधः चित्रः सखा कया ऊती नः आ भुवत शचिष्ठया कया वृत्ता ॥

અ० સર્વદા-વૃદ્ધિને-પ્રાપ્ત વિચિત્રગુણોવાળા મિત્ર ઇન્દ્ર, કયા તૃપ્તિ-સાધકકર્મવડે અમારી અભિમુખ થાય? પ્રજ્ઞાસહિત અનુષ્ઠાન કરેલ કયા કર્મવડે તે અભિમુખ થાય? ૫

१ २   २ २ ३ १ २   ३ १ २
त्यमु वः सत्रासाहं विश्वासु गीर्ष्वायतम्।
१ २   ३ १ २
आ च्यावयस्यूतये ॥६॥

अन्व० सत्रासाहम् व. विश्वासु गीर्षु आयतम् त्यम् उ ऊतये आच्यावयसि॥

અ० [યજમાન કહે છે.-] હે સ્તોતા! અનેકના-તિરસ્કાર-કરનાર, તમારા સકલસ્તોત્રોમાં વ્યાપ્ત આ ઇન્દ્રનેજ અમારી રક્ષા અર્થે અભિમુખ મોકલો. ૬

१ २ ३ २ ३ १ २   ३ १ २र   ३ १ २
सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्।
३ २ ३ १ २
सनिं मेधामयासिषम् ॥७॥

अन्व० मेधाम अद्भुतम इन्द्रस्य प्रियम काम्यम सनिम् सदसस्पतिम् अयासिषम ॥

અ० બુદ્ધિ પ્રાપ્તકરવા નિમિત્ત, આશ્ચર્યકરવાવાળા ઇન્દ્રના પ્યારા ચાહવાયોગ્ય ધનદાતા સદસ્પતિ-દેવતાને હું પ્રાપ્ત થયો છું. ૭

२ ३ १ २ ३ २ ३ उ ३क २र ३ १ २
ये ते पन्था अधो दिवो येभिर्व्यिश्वमैरयः ।
३ १ २ ३ १ २
उत श्रोपन्तु नो भुवः ॥८॥

अन्व० दिवः अधः ये पन्थानः येभिः विश्वम् ऐरयः ते उत नः भुवः श्रोपन्तु ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! દ્યુલોકની નીચે જે માર્ગ છે તથા જે માર્ગોવડે તમે સર્વ જગતને પ્રાપ્ત થયા છો તે માર્ગ યજમાનોને સ્તુતિકરવાયોગ્ય છે. વળી, અમારાં નિવાસસ્થાનોને યજમાન [તમારા અનુગ્રહ થકી] સાંભળો. ૮

३ १ २ ३ २ ३२३१२
भद्रं भद्रं न आ भरेषमूर्जꣳ शतक्रतो ।
१ २ ३ १ २
यदिन्द्र मृडयासि नः ॥९॥

अन्व० शतक्रतो इन्द्र भद्रं भद्रम् नः आभर इषं ऊर्जम् नः यत् मृडयासि ॥

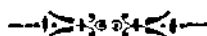
અ૦ સેંકડો-કર્મ-કરવાવાળા-હે ઇન્દ્ર! પરમસુખકારક ધન અમને દ્યો. તથા બલવાન્ અન્ન દ્યો. અમને જો સુખદેવા ચાહતા હો તો ધન આદિ દ્યો. ૯

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २
अस्ति सोमो अयꣳ सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २
उत स्वराजो अश्विना ॥१०॥

अन्व० अयम् सोमः सुतः अस्ति अस्य स्वराजः मरुतः पिबन्ति उत अश्विना ॥

અ૦ આ સોમ મરૂતોના અર્થે અમારાદ્વારા અભિષુત કરાયો છે તેથી, આ સોમને પોતાના તેજવડે દેદીપ્યમાન મરૂતો પ્રાતઃકાળે પીએ છે અને અશ્વિનીકુમાર પણ પ્રાતઃસવનમાં પિએ છે. ૧૦

इति षष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

૮ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

अन्व० गोपतिम् सत्यस्य सूनुम् सत्पतिम् इन्द्रम् गिरा अभि अर्च यथा विदे॥

અ૰ ગાયોનાસ્વામી યજ્ઞનાપુત્ર તથા યજમાનોના પાલક એ ઇન્દ્રને સ્તુતિવડે પૂર્ણ પૂજો કે જે પ્રકારે તે અમારી સ્તુતિને વા યજ્ઞમાં અવશ્ય જવું જોઇએ તે વાતને જાણી શકે. ૪

१ २   ३ १   २र ३ २   ३ १ २ ३   १ २
कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा।
२ ३   १ २   ३२
कया शचिष्ठया वृता ॥५॥

अन्व० सदा वृधः चित्रः सखा कया ऊती नः आ भुवत् शचिष्ठया कया वृता ॥

અ૰ સર્વદા-વૃદ્ધિને-પ્રાપ્ત વિચિત્રગુણોવાળા મિત્ર ઇન્દ્ર, કયા તૃપ્તિ-સાધકકર્મવડે અમારી અભિમુખ થાય? પ્રજ્ઞાસહિત અનુષ્ઠાન કરેલ કયા કર્મવડે તે અભિમુખ થાય? ૫

१ २   २ २ ३   १ २   ३ १ २
त्यमु वः सत्रासाहं विश्वासु गीर्ष्वायतम्।
१   २   ३ १ २
आ च्यावयस्यूतये ॥६॥

अन्व० सत्रासाहम् वः विश्वासु गीर्षु आयतम् त्यम् उ ऊतये आच्यावयसि॥

અ૰ [યજમાન કહે છેઃ-] હે સ્તોતા! અનેકના-તિરસ્કાર-કરનાર, તમારા સકલસ્તોત્રોમાં વ્યાપ્ત આ ઇન્દ્રનેજ અમારી રક્ષા અર્થે અભિમુખ મોકલો. ૬

१ २ ३ २ ३ १ २   ३ १ २र   ३   १   २
सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्।
३ २   ३ १ २
सनिं मेधामयासिषम् ॥७॥

अन्व० मेधाम् अद्भुतम् इन्द्रस्य प्रियम् काम्यम् सनिम् सदसस्पतिम् अयासिषम् ॥

અ૰ બુદ્ધિ પ્રાપ્તકરવા નિમિત્ત, આશ્ચર્યકરવાવાળા ઇન્દ્રના પ્યારા ચાહવાયોગ્ય ધનદાતા સદસ્પતિ-દેવતાને હું પ્રાપ્ત થયો છું. ૭

२ ३ १ २ ३ २ ३ उ ३क २र ३ १२
ये ते पन्था अधो दिवो येभिर्विश्वमैरयः ।
३ १ २ ३ १ २
उत श्रोपन्तु नो भुवः ॥८॥

अन्व० दिवः अधः ये पन्थानः येभिः विश्वम् ऐरयः ते उत नः भुवः श्रोपन्तु ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! દ્યુલોકની નીચે જે માર્ગ છે તથા જે માર્ગોવડે તમે સર્વ જગતને પ્રાપ્ત થયા છો તે માર્ગ યજમાનોને સ્તુતિકરવાયોગ્ય છે. વળી, અમારાં નિવાસસ્થાનોને યજમાન [તમારા અનુગ્રહ થકી] સાભળો. ૮

३ १ २ ३ २ ३२३ १२
भद्रं भद्रं न आ भरेषमूर्जꣳ शतक्रतो ।
१ २ ३ १ २
यदिन्द्र मृडयासि नः ॥९॥

अन्व० शतक्रतो इन्द्र भद्रं भद्रम् नः आभर इषं ऊर्जम् नः यत् मृडयासि ॥

અ૦ સેંકડો-કર્મ-કરવાવાળા-હે ઇન્દ્ર! પરમસુખકારક ધન અમને દ્યો. તથા બલવાન્ અન્ન દ્યો. અમને જો સુખદેવા ચાહતા હો તો ધન આદિ દ્યો. ૯

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २
अस्ति सोमो अयꣳ सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २
उत स्वराजो अश्विना ॥१०॥

अन्व० अयम् सोमः सुतः अस्ति अस्य स्वराजः मरुतः पिबन्ति उत अश्विना ॥

અ૦ આ સોમ મરૂતોના અર્થે અમારાદ્વારા અભિષુત કરાયો છે તેથી, આ સોમને પોતાના તેજવડે દેદીપ્યમાન મરૂતો પ્રાતઃકાળે પીએ છે અને અશ્વિનીકુમાર પણ પ્રાતઃસવનમાં પિએ છે. ૧૦

इति षष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

---

૮ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

खण्ड ६

१ राधानाम्–ધનોના.
२ गिर्वणः–સ્તુતિયોવડે પ્રાર્થના કરવા યોગ્ય.
३ प्रथिना–पृथुत्वेन (पृथ्यताम्) અધિક પ્રસિદ્ધ હો.
४ शवः–બલ.
५ क्षुमन्तं–शब्दवन्तं–સ્તુતિને યોગ્ય.
६ ग्राभं–ग्राहकं ग्रहणार्हं वा धनं–ગ્રહણ કરવાયોગ્ય ધન.
७ गृभाय–गृहाण–ગ્રહણ કરો.
८ विदे–जानाति–જાણે.
९ सत्पतिम्–યજમાનોના પાલક.
१० सदावृधः–સર્વદા વર્દ્ધમાન્.
११ शचिष्ठया–प्रज्ञावत्तमया–પ્રજ્ઞાપૂર્વક અનુષ્ઠીયમાન.
१२ वृता–वर्तनेन–કર્મવડે.
१३ आयतम्–વિસ્તૃત.
१४ त्यम्–तम–તે.
१५ आच्यावयसि–आभिमुख्येन गमय । [च्युङ् गतौ]–અભિમુખ મોકલો.
१६ सत्रासाहम्–सत्रा–અર્થાત્ અનેકનો અભિભવ કરનાર.
१७ सनिम्–ધનના દાતા.
१८ अयाम्यिवम्–प्राप्तवान्–પ્રાપ્ત થયો છું.
१९ प्रैरयः–प्राप्तवान अस्मि–પ્રાપ્ત થયો છું.
२० भुवः–નિવાસસ્થાનો.
२१ श्रोषन्तु–शृण्वन्तु–સાંભળો.
२२ यद्–यदि–જો.
२३ मृडयासि–સુખદેવાને ઇચ્છે.

अ. २ खण्ड ७

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
ईङ्खयन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते ।
३ १ २ ३ १ २
वन्वानासः सुवीर्य्यम् ॥१॥

अन्व० ईङ्खयन्तीः अपस्युवः जातम् तम् उपासते सुवीर्यम् वन्वानासः ॥

અ० સ્તુતિ–આદિદ્વારા ઇન્દ્રને પ્રાપ્તથતી પોતાના કર્મને ચાહાતી ઇન્દ્રની માતા, પ્રગટ–થયલ–તે–ઇન્દ્રને સેવે છે અને સુંદરવીરતાયુક્ત ધનને તે ઇન્દ્રથકી પ્રાપ્ત કરે છે. ૧

१ २ ३ १ २र
न कि देवा इनीमसि न क्या योपयामसि ।
३ १ २
मन्त्रश्रुत्यं चरामसि ॥२॥

अन्व० देवाः न कि इनीमसि न कि योपयामसि मंत्रश्रुत्यम् आ चरामसि ॥

અ० હે ઇન્દ્રાદિ–દેવતાઓ ! તમારાવિષયમાં અમે કાંઇ પણ હાનિ કરતા નથી અને વિપરીત અનુષ્ઠાન વડે મોહિત પણ કરતા નથી. અમે મંત્રમાં અનેકવાક્યોવડે વર્ણનકરેલ તમારા સંબંધી કર્મનું આચરણ કરીએ છીએ. ૨

३ १ २र ३१ २ ३ १ २
दोषो आगाद्बृहद्गाय द्युमद्गामन्नाथर्वण ।
३ २ ३१ २ ३ १ २
स्तुहि देवथं सवितारम् ॥३॥

अन्व० बृहद्गाय द्युमद्गामन् आथर्वण दोषः आगात् सवितारम् देवम् स्तुहि ॥

અ० હે બૃહત્–સામના ગાનકરવાવાળા પ્રકાશયુક્ત ગમનકરવાવાળા **આથર્વણ** ! તું ઋત્વિજ તથા યજમાનના અપરાધવડે જે કોઇ દોષ આવે તો તેને દૂર કરવા સવિતાદેવની સ્તુતિ કર. ૩

---

૩ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

३ २ ३ १ २र३क २र ३ २ ३ २
एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः ।
३ १ २ ३ २
स्तुषे वामश्विना बृहत् ॥४॥

अन्व० एषः प्रिया अपूर्व्या उषा दिवः व्युच्छति अश्विनौ वाम् बृहत् स्तुषे ॥

અ० આ અમને દેખાતી સર્વને પ્રસન્નતાની કારણરૂપા, પહેલા મધ્યરાત્રિ-આદિ સમયમાં ન રહેવાવાળી આ સમયની ઉષાદેવતા, દ્યુલોકથી આવી અન્ધકારનો નાશ કરે છે. હે અશ્વિનીકુમારો ! હું તમને બહુ સ્તુતિ કરૂં છું. ૪

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
इन्द्रो दधीचो अस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कुतः ।
३ १ ३ ३ १ २र
जघान नवतीर्नव ॥५॥

अन्व० अप्रतिष्कुतः इन्द्रः दधीचः अस्थभिः नव नवतीः वृत्राणि जघान ॥

અ० પ્રતિકૂલ-શબ્દરહિત-ઇન્દ્રે, આથર્વણદધીચિઋષિની પાંસળી તથા શિર-આદિ-હાડકાંવડે આડસોદશ અસુરોને હણ્યા. ૫

२उ ३ १ २२ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः ।
३ १ २ ३ १ २र
महाँ२ अभिष्टिरोजसा ॥६॥

अन्व० इन्द्र एहि विश्वेभिः सोमपर्वभिः अन्धसः मत्सि ओजसा महान् अभिष्टिः ॥

અ० હે ઇન્દ્ર ! આ કર્મમાં આવો અને આવી સર્વ સોમરસરૂપ અન્નો વડે પ્રસન્ન થાઓ. તદનન્તર, બલવડે મોટા થઇ શત્રુઓના તિરસ્કાર કરનાર થાઓ. ૬

१ २र ३ २ ३ २ ३ १ २
आ तू न इन्द्र वृत्रहन्नस्माकमर्द्धमा गहि ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २
महान्महीभिरूतिभिः ॥७॥

अन्व० वृत्रहन् न' आ तु महीभिः ऊतिभिः अस्माकम् अर्धम् आ गहि ॥
અ૦ હે શત્રુઓના-નાશક-ઇન્દ્ર! તમે અમારી સમીપ શીઘ્ર આવો. હે ઇન્દ્ર! મહાન્ એવા તમે મોટી રક્ષાઓસાથ અમારીસમીપ આવો. ૭

२ ३ १ २ ३२उ ३ १ २
ओजस्तदस्य तित्विष उभे यत्समवर्त्तयत् ।
२ ३ १ २३ १ २
इन्द्रश्चर्मेव रोदसी ॥८॥

अन्व० अस्य तत् ओजः तित्विषे यत् इन्द्रः उभे रोदसी चर्म इव समवर्त्तयत् ॥
અ૦ આ ઇન્દ્રનું તે પ્રસિદ્ધબલ પ્રદીપ્ત થયું જે બલવડે આ ઇન્દ્ર, દ્યાવાપૃથિવીઉભયને ચર્મસમાન વર્તાવે છે. અર્થાત્, કદાચિત્ વિસ્તારેછે તથા કદાચિત્ સંકોચેછે. ૮

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
अयमु ते समतसि कपोत इव गर्भधिम् ।
२ ३ १ २
वचस्तच्चिन्न ओहसे ॥९॥

अन्व० अयम् उ ते समतसि कपोत इव गर्भधिम् तच्चित न' वच' ओहसे॥
અ૦ હે ઇન્દ્ર! આ દૃશ્યમાન સોમ પણ તમારા અર્થ તૈયાર કર્યો છે; જે સોમને નિરન્તર સમ્યક્પ્રકારે પ્રાપ્ત થાઓ છો. જેમ કબૂતર ગર્ભધારણ કરવા કપોતી [કબૂતર માદા]ને પ્રાપ્ત થાય છે તેમ. તે કારણથી તમે અમારા વચનને પ્રાપ્ત થાઓ છો. ૯

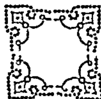
२ ३ १ २ ३२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
वात आ वातु भेषजꣳ शम्भुमयोभु नो हृदे ।
३ १ २
प्र न आयूꣳषि तारिषत् ॥१०॥

अन्व० वात' नः हृदे शम्भु मयोभु भेषजम् आ वातु नः आयुंषि प्रतारिषत्॥
અ૦ વાયુ, અમારા હૃદયના અર્થ રોગશાન્તિકરવાવાળા તથા સુખદેવાવાળા ઔષધ વા જલને પ્રાપ્ત કરાવે અને અમારાં આયુષ્યને વધારે. ૧૦

इति सप्तमः खण्डः समाप्तः ॥७॥

खण्ड ७

१ ईरयन्तीः-गच्छन्त्यः-स्तुत्यादि वडे ईन्द्रने प्राप्त थती.
२ अपस्युवः-अपःकर्म आत्मन इच्छन्त्यः-पोताना कर्मने चाहती.
३ धन्वानास -संभक्तवन्त्यः-प्राप्त करे छे.
४ सुवीर्य्यम्-सुंदरवीर्यतायुक्त धन.
५ कि-किमपि-कांईपण.
६ इमसि-हिंस्मः (मीङ्हिंसायां)-हानि करीए छीए.
७ क्या-कि+आ
८ योपयामसि-योपयामः-अननुष्ठानेन अन्यथानुष्ठानेन वा मोहयामः-
अननुष्ठान वा विपरीत अनुष्ठानवडे मोहित करीए छीए. [युप् विमोहने]
९ मन्त्रश्रुत्यं-मन्त्रेण स्मार्य-श्रुतिविषे विधिवाक्य वडे प्रतिपाद्य.
१० चरामसि-चरामः ।
११ बृहद्गाय-बृहत् सामनुं गान करनार.
१२ घमछामन्-दीप्तगमन-प्रकाशयुक्त गमनकरवावाळा.
१३ अपूर्व्या-ईदानीन्तना.
१४ व्युच्छति-तमो वर्जयति-अन्धकारनो नाश करे छे.
१५ अप्रतिष्कुतः-परैःअप्रतिशब्दितः-प्रतिकूलशब्दरहित.
१६ मन्नि-माद्य-हृष्ट हो.
१७ अभिष्टि-शत्रुना अभिभविता.
१८ अर्दम-समीप.
१९ तित्विषे-दिदीपे-प्रदीप्त थयुं [त्विषदीप्तौ]
२० समतसि-सम्यक् सातत्येन प्राप्तोषि-निरन्तर सम्यक प्रसरें प्राप्त करे छे.
२१ तदित्-तस्मादेव-तेज कारणथी.
२२ श्रोहसे-प्राप्त करे छे.
२३ प्रतारिषत्-प्रवृद्ध करो.

अ. २ खण्ड ८

१ २र३ १२ ३ १२ ३१ २३२
यꣳ रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्य्यमा ।
२ ३ १ २ ३ १२
न किः स दभ्यते जनः ॥१॥

अन्व० प्रचेतसः वरुणः मित्रः अर्यमा यम् रक्षन्ति स जन न कि दभ्येत॥

અ૦ શ્રેષ્ઠજ્ઞાનવાળા વરૂણદેવતા, મિત્રદેવતા, તથા અર્યમાદેવતા જે યજમાનની રક્ષા કરે છે તે યજમાન પુરૂષ કોઇયે વડે હિંસિત થતો નથી. ૧

३ २उ ३ १२ ३२३ १२र३२
गव्यो षु णो यथा पुराश्वयोत रथया ।
३ २ ३१२
वरिवस्या महोनाम् ॥२॥

अन्व० यथा पुरा न सु गव्या उ अश्वया उत रथया महोनाम् वरिवस्या॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! જેપ્રકારે પહેલાં અમારા યજ્ઞમાં ગાય-આદિ દેવા આપ આવેલા તેજપ્રકારે હમણાં અમને સુંદરગાય દેવાની ઇચ્છા કરી, અશ્વ દાનની ઇચ્છા કરી તથા રથદેવાની ઇચ્છા કરી, પ્રતિષ્ઠા કરવાવાળાં ધનો દેવા આવો. ૨

३१२ ३ १२ ३१२ ३ १२
इमास्त इन्द्र पृश्नयो घृतं दुहत आशिरम् ।
३२३१२ ३१२
एनामृतस्य पिप्युषीः ॥३॥

अन्व० इन्द्र ते इमाः पृश्नयः ऋतस्य पिप्युषीः घृतम् एनाम् आशिरम् दुहते ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારી આ શ્રેષ્ઠવર્ણની સત્ય-ઇન્દ્રને વા યજ્ઞને વધારનારી ગાય, ટપકવાવાળા આ દૂધને પાત્રમાં પૂર્ણ કરી દે છે. ૩

३ २ ३ १ २ ३ १ २र
अया धिया च गव्यया पुरुणामन् पुरुष्टुत ।
१ २र ३ १ २
यत्सोमे सोम आभुवः ॥४॥

अन्व० पुरुणामन् पुरुष्टुत सोमे सोमे यद् आभुवः अया गव्यया धिया ॥

अ० હે અનેકનામવાળા ! હે અનેકોવડે-સ્તુતિ-કરાયલ ઇન્દ્ર ! મારા સર્વસોમયાગમાં તમે જ્યારે તેનું પાન કરવા આવો ત્યારે અમે પોતાના અર્થ-ગાયોને ચાહવાવાળી બુદ્ધિવડે યુક્ત હોઇએ અર્થાત્, જ્યારે તમે સોમ પીઓ ત્યારે અમે ગાય-આદિ ધનવડે યુક્ત થઇએ. ૪

३ २ ३ १२ ३ १२ ३ १ २
पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती ।
३१ २ ३ १ २
यज्ञं वष्टु धिया वसुः ॥५॥

अन्व० पावका वाजिनीवती धियावसु सरस्वती वाजेभिः नः यज्ञम वष्टु ॥

अ० પવિત્રકરવાવાળી અન્નદાયકશક્તિરૂપા તથા કર્મવડે પ્રાપ્તહોવાયોગ્ય ધનની કારણરૂપા **સરસ્વતી**દેવી, દેવાયોગ્ય અન્નસહિત અમારા યજ્ઞને ચાહે તથા પૂર્ણ કરે. ૫

२ ३ १ २र ३ २उ ३ १ २
क इमं नाहुषीष्वा इन्द्रᳬ सोमस्य तर्पयात् ।
२ ३ २२ १ २
स नो वसून्याभरात् ॥६॥

अन्व० नाहुषीषु इमम् इन्द्रम कः तर्पयात् सः नः वसूनि आभरत् ॥

अ० માનુષી-પ્રજાઓમાં આ ઇન્દ્રને કોણ તૃપ્ત કરી શકે? તે માનુષી-પ્રજાવડે તૃપ્ત કરવાને અશક્ય એવા ઇન્દ્ર, અમારા યજ્ઞમાં તૃપ્ત હોઇને ધનો દે. ૬

१ २ ३ २उ ३ ३ २ २ ३ १ २ ३ २
आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् ।

१ આ અનંત મંત્ર છે

२उ ३ १ २ २ १ २
एदं बर्हि सदो मम ॥७॥

अन्व० इन्द्र आयाहि ते सुषुमा हि इमम् सोमम् पिब मम इदम् बर्हिः आसदः ॥

अ० हे ઇन्द्र ! तमे आवो, अमे तम्हारेनिमित्त सोमनो अभिषव कर्यो छे ते आ सम्पादन-करेल-सोमने पिओ, तमारेनिमित्त स्थापनकरेल मारा आ वेदीपर બિछावेल कुशासनपर विराजमान हो. ७

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ २
महि त्रीणामवरस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः।

३ २३ १ २
दुराधर्षं वरुणस्य ॥८॥

अन्व० मित्रस्य अर्यम्णः वरुणस्य त्रीणाम् द्युक्षम् दुराधर्षम् महि अव अस्तु॥

अ० मित्रनुं अर्यमानुं वरुणनुं [आ] त्रणे देवोनुं देदीप्य तथा बीजावडे बाधित न होनार मोटुंरक्षण अमने हो. ८

१ २ ३ १ २
त्वावतः पुरूवसो वयमिन्द्र प्रणेतः।

१ २
स्मसि स्थातर्हरीणाम् ॥९॥

अन्व० पुरूवसो प्रणेत हरीणाम् स्थातः इन्द्र त्वावतः वयम् स्मसि ॥

अ० बहु-धनवाळा कर्मोने उत्तमताए-पारपाडनार तथा हरिनामक अश्वोना अधिष्ठाता-हे ઇन्द्र ! अमे तमारा स्वभूत-निजरूप छीए. ९

इति अष्टमः खण्ड' समाप्तः ॥८॥

खण्ड ८

१ कि:-केनापि-કોઇપણ વડે.
२ प्रचेतसः-શ્રેષ્ઠજ્ઞાનવાળા.
३ गव्या-गवामिच्छया-અમને ગાય દેવા.
४ महोनां-धनानाम् । महान्ति धनानि-પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર ધનો.
५ वरिवस्य-परिचर-દેવા આવો.
६ पृश्नयः-શ્રેષ્ઠવર્ણની.
७ घृतं-ક્ષરણુશીલ; ટપકનાર.
८ प्राशिरम्-आश्रयणद्रव्यं-દૂધ.
९ विप्युषीः-વધારનાર.
१० अया-अनया-આવડે.
११ वाजिनीवती-અન્નદાયકશક્તિ.
१२ धियावसुः-કર્મપ્રાપ્યધનની નિમિત્તભૂત.
१३ धन्तु-कामयतां-ચાહે.
१४ नाहुषी-માનુષી પ્રજા.
१५ सुषुम अभिषुतवन्त-સોમનો અભિષવ કર્યો છે.
१६ सद-सीद-વિરાજમાન્ હો.
१७ महि-महत्-મોટું.
१८ द्युक्षं-દેદીપ્ત.
१९ दुराधर्षम्-अन्यैः धर्षितुम अशक्यं-અન્યવડે બાધિત ન થનાર.
२० त्वोवत-त्वत्सदृशस्य । तत्स्वभूताः-તમારાનિજરૂપ.
२१ प्रणेतः-કર્મોને પ્રકર્ષપણે પાર આણનાર.
२२ स्थात.-અધિષ્ઠાતા.

अ. २ खण्ड ९

१ २ ३ १ २ ३ १ २र
उ त्वा मदन्तु सोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः ।
१ २ ३ १ २
अव ब्रह्मद्विषो जहि ॥१॥

अन्व० त्वा सोमाः उत मदन्तु अद्रिवः राधः कृणुष्व ब्रह्मद्विषः अवजहि ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમને સોમ ઉત્તમ પ્રસન્નતા દે. હે વજ્રધારિન્ ઇન્દ્ર ! તમે અમને ધન દો અને બ્રાહ્મણોના દ્વેષીયોને નષ્ટ કરો. ૧

१ २ ३ १ २ ३ २र ३ १ २
गिर्वणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे ।
२ ३ १ २ ३ १ २र
इन्द्र त्वादातमिद्यशः ॥२॥

अन्व० गिर्वणः नः सुतम् पाहि मधोः धाराभिः अज्यसे इन्द्र त्वादातं इत यशः ॥

અ૦ હે-સ્તુતિયોવડે-પ્રાર્થના-કરવા-યોગ્ય ઇન્દ્ર ! અમારા-સમ્પાદન કરેલ-આ-સોમને પિઓ કેમકે મદકારી સોમની ધારાઓ વડે તમે સિંચિત થાઓ છો. હે ઇન્દ્ર ! તમોવડે શુદ્ધકરેલ અન્ન અમારી પાસ હોય છે. ૨

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २ २र ३ २
सदा व इन्द्रश्चर्कृषदा उपो नु स सपर्यन् ।
२ ३ २ ३ २उ ३ १ २
नः देवो वृतः शूर इन्द्रः ॥३॥

अन्व० इन्द्रः सदा उपो नु सपर्यन् वः आचर्कृषत् नः वृतः इन्द्रः देवः शूरः॥

અ૦ હે ઋત્વિક્-યજમાનો ! ઇન્દ્ર, " સર્વદા તમે હવિર્ભાગ કરવા મને આહ્વાન કરો" એમ તમારીસમીપ વારંવાર પ્રાર્થના કરતો યજ્ઞાનુષ્ઠાનનું નિમિત્ત કરવા ચાહે છે. અમોએ વરણકરેલ ઇન્દ્રદેવ શૂર છે. ૩

૩ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
आ त्वा विशन्त्विन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः ।
२३ ३ १ २
न त्वामिन्द्रातिरिच्यते ॥४॥

अन्व० इन्दवः सिन्धवः समुद्रं इव त्वा आविशन्तु इन्द्र न अतिरिच्यते ॥

અ० હે ઇન્દ્ર ! અમેદીધેલ ટપકતોસોમ, વહેનારી નદીયો જેમ સમુદ્રને પ્રાપ્ત થાય તેમ તમને પ્રાપ્ત હો. તેકારણુ હે ઇન્દ્ર ! કોઇપણુ દેવતા, ધન વા બલવડે તમારી અપેક્ષાએ મોટા હોઇ શક્તા નથી. ૪

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रमिद्गाथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः ।
२ ३ १ २
इन्द्रं वाणीरनूषत ॥५॥

अन्व० गाथिनः इन्द्रम इत बृहत् अनूषत अर्किणः अर्केभिः वाणी इंद्रम ॥

अ. ગાયાં–ન્નય–તેવાં સામવડેયુક્ત ઉદ્ગાતા, ઇન્દ્રનીજ બૃહત્–સામદ્વારા સ્તુતિ કરે છે. અર્ચનના મંત્રોસહિત હોતા, ઉકથરૂપમંત્રોવડે સ્તુતિ કરે છે અને અધ્વર્યુઓ યજુરૂપવાણીયો વડે ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરે છે. ૫

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
इन्द्र इषे ददातु न ऋभुक्षणमृभुꣳरयिम् ।
३ १ २ ३ १ २
वाजी ददातु वाजिनम् ॥६॥

अन्व० इन्द्रः ऋभुक्षणम रयिम ऋभुम न इषे ददातु वाजी वाजिनम ददातु ॥

अ० અમોવડે આપ્રકારે–સ્તુતિ–કરાયલ ઇન્દ્ર, સર્વમાં શ્રેષ્ઠદાતારૂપ તથા સોમપાન વડે અમરથયલ ઋભુનામકદેવતા અમને અન્નના અર્થે દ્યો તથા બલવાન ઇન્દ્ર, બલવાન નાનો (વાજ નામનો) ભાઇ દ્યો. ૬

१ २ ३२ ३२३२३ १ २र
इन्द्रो अङ्ग महद्भयमभीषदपचुच्यवत् ।
२३ ३ १ २र
स हि स्थिरो विचर्षणिः ॥७॥

अन्व० स्थिरः विचर्षणिः इन्द्रः महत् भयम् अद्ध हि अभीषत् अपचुच्युवत्॥

અ૦ કોઈ વડે ચલાયમાન ન હોઇ શકે તેવા વિશ્વના દ્રષ્ટા ઇન્દ્ર, નિશ્ચે અધિકભયને શીઘ્ર તિરસ્કૃત કરે છે તથા દૂર પણ કરે છે. ૭

२ १ २ ३१२३ १२ ३ १२
इमा उ त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः ।
१ २ २२उ ३१२
गावो वत्सं न धेनवः ॥८॥

अन्व० गिर्वण सुते सुते इमाः गिरः धेनवः गावः वत्सं न त्वां नक्षन्ते ॥

અ૦ હે-ઋચાઓવડે-સ્તુતિ-કરવા-યોગ્ય ઇન્દ્ર ! સોમનો અભિષવ હોવાપર આ અમારી સ્તુતિઓ દૂધદેનારી ગાયો જેમ શીઘ્રજ વાછડા સમીપ પહોચે છે તેમજ તમને પ્રાપ્ત થાયછે. ૮

२ ३ २ ३१२ ३२ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रा नु पूषणा वयꣳसख्याय स्वस्तये ।
३२३ १ २
हुवेम वाजसातये ॥९॥

अन्व० इन्द्रा पूषणा नु वयम् स्वस्तये सख्याय वाजसातये हुवेम ॥

અ૦ ઇન્દ્ર તથા પૂષાદેવતાને આજ જ અમે કલ્યાણરૂપ મિત્રભાવ-નિમિત્ત અન્ન તથા જલની પ્રાપ્તિના અર્થે આહ્વાન કરીએ છઇએ. ૯

१ २ ३ १ २२३ १ २र
न कि इन्द्र त्वदुत्तरं न ज्यायो अस्ति वृत्रहन् ।
२ ३ २उ ३ २
न क्येवं यथा त्वम् ॥१०॥

अन्व० वृत्रहन् इन्द्र त्वत् उत्तरः न कि अस्ति ज्यायान् त्वम् यथा एवम् न कि अस्ति ॥

અ૦ વૃત્રાસુરના-નાશક-હે ઇન્દ્ર ! ઇન્દ્રિલોકમાં પણ તમારાથી કોઈ ઉત્તમ હોતો નથી. તમારાથી શ્રેષ્ઠ પણ હોતો નથી. હે ઇન્દ્ર ! તમે લોકમાં જે પ્રકારે પ્રસિદ્ધ છો તેમ કોઈએ પણ હોતો નથી. ૧૦

इति नवमः खण्डः समाप्तः ॥९॥

खण्ड ९

१ अद्रिवः–વજ્રધારી.
२ अज्यसे–सिच्यसे–સિંચિત થાય છે.
३ त्वादातम्–त्वया शोधितं–તું વડે શુદ્ધકરેલ.
४ गिर्वणः–गीर्भिः स्तुतिभिः वननीय–સ્તુતિયોવડે પ્રાર્થનાકરવાયોગ્ય.
५ चकृपत्–आकृपत् कर्त्तमिच्छति–કરવાને ઇચ્છે છે.
६ सपर्यन्–सपर्यां कुर्वन्–પ્રાર્થના કરતા.
७ वृतः–વરણકરેલ.
८ वार्णीः–યજુરૂપવાણી.
९ अर्किणः–અર્ચનહેતુરૂપ મંત્રોવડેયુકત હોતાઓ
१० अर्क–ઉકથરૂપ મંત્ર.
११ ऋभुक्षण–શ્રેષ્ઠ વા સૌધન્વા.
१२ रयिम्–દાતા
१३ अंग–શીઘ્ર.
१४ अभीपत्–अभिभवत्–તિરસ્કૃત કરો.
१५ विचर्षणि–વિશ્વનો દ્રષ્ટા.
१६ अपचुच्यवत्–अपच्यावयेत्–દૂર કરો.
१७ नक्षन्ते–વ્યાપ્ત કરે છે.
१८ वाजसाति–અન્ન વા જલની પ્રાપ્તિ.
१९ उत्तरं–उत्कृष्टतरः–ઉત્તમ.
२१ कि:–एकोपि–કોઇએ પણ.

अ. २ खण्ड १०

३१२ ३ १२ ३१ ३२३ १२
तरणिं वो जनानां त्रदं वाजस्य गोमतः ।
३ २३१ २
समानमु प्र शंसिषम् ॥१॥

अन्व० वः जनानाम् तरणिम् त्रदम् गोमतः वाजस्य समानम् उ प्रशंसिषम्॥
अ० હે અમારા પુરૂષો ! હું તમારા પુત્રપૌત્રાદિકના તારક, શત્રુઓનેભય-દેનાર, પશુસંપન્ન અન્નદાતા-ઇન્દ્રની નિરન્તર જ સ્તુતિ કરૂં છું. ૧

१२ ३ २३ २३ १ २र
अस्त्रग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत ।
३१२ ३१ २र
सजोषा वृषभं पतिम् ॥२॥

अन्व० इन्द्र ते गिरः अस्त्रग्रम् वृषभम् पतिम् त्वाम् प्रति उदहासत सजोषाः॥
अ० હે ઇન્દ્ર! તમારી સ્તુતિયોને મેં રચી છે તે સ્તુતિયો, સ્વર્ગમાંસ્થિત તથા મનોરથોની-વર્ષા-વરસાદ-કરનાર તથા સોમપીનાર તમોસમીપ પહોંચી. તમે તેનું સેવન કર્યું. ૨

३ २ ३ २उ ३ २ ३१३ १२३२
सुनीथो घा स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा ।
३२उ ३ १२
मित्रास्पान्त्यद्रुहः ॥३॥

अन्व० यम् अद्रुहः मरुतः यम् अर्यमा मित्रः पान्ति सः मर्त्यः सुनीथः घा॥
अ० જેને દ્રોહ-ન-કરનાર મરૂત્ તથા જેને અર્યમા અને મિત્રદેવતા રક્ષા કરે છે તે યજમાન, સુંદર યજ્ઞ વા સુન્દર નેત્રોવાળો થાય છે તે વાત પ્રસિદ્ધ છે. ૩

२३१२ ३ २ ३१ २र ३ १२
यद्वीडाविन्द्र यत्स्थिरे यत्पशाने पराभृतम् ।
१२ ३१ २र
वसु स्पार्हं तदाभर ॥४॥

अन्व० इन्द्र वीडौ यत् यत् स्थिरे यत् पर्शाने पराभृतम् तत् स्पार्हम् वसु आभर ॥

અ૦ હે ઈન્દ્ર ! કોઈ વડે ચલાયમાન ન હોશકનાર—પુરૂષમાં, સ્વયં-અચલ-પુરૂષમાં તથા વિમર્શ-સહન-ન-કરનાર-પુરૂષમાં જે ધનસ્થાપિત કર્યું છે તે ચાહવાયેગ્ય ધન અમને દ્યો. ૪

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २
श्रुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शर्धं चर्षणीनाम् ।
२ २३ १ २ ३ २
आशिषे राधसे महे ॥५॥

अन्व० श्रुतम् वृत्रहन्तमम् शार्धम् चर्षणीनाम् वः महे राधसे प्र आशिषे ॥

અ૦ પ્રસિદ્ધ વૃત્રાસુરના—અતિશય—નાશક, પરમવેગવાળા ઇન્દ્રને મનુષ્યોમા તમારા બહુઅન્નના અર્થ સ્તુતિવડે પ્રસન્નકરી તમને વિશેષ અર્પણ કરૂં છું. ૫

१ २ ३ १ २ ३१२ ३ १ २
अरं त इन्द्र श्रवसे गमेम शूर त्वावतः ।
१ २ ३ १ २
अरꣳ शक्र परेमणि ॥६॥

अन्व० शूर इन्द्र ते श्रवसे अरम् गमेम शक्र त्वावतः परेमणि अरम् ॥

અ૦ વીરા હે ઇન્દ્ર ! અમે તમારી કીર્તિને સાંભળવા પર્યાપ્તપણે પ્રવૃત્ત થઇએ. હે ઇન્દ્ર! તમારી-સમાન-શ્રેષ્ઠ-અન્યદેવતાની કીર્તિને પણ અમે પર્યાપ્તપણે પ્રાપ્ત કરીએ. ૬

३ १ २ ३ १ २ ३१२ ३ १ २
धानावन्तं करम्भिणमपूपवन्तमुक्थिनम् ।
१ २ ३ १ २
इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः ॥७॥

अन्व० इन्द्र धानावन्तम् करम्भिणम् अपूपवन्तम् उक्थिनम् नः प्रातः जुषस्व॥

અ૦ [યજમાન કહે છે–] હે ઇન્દ્ર ! તમે ભુંજેલયવવાળા દધિમિશ્રિત સક્તુઓવાળા ચરુયપુરોડાશવડેયુક્ત તથા સ્તુતિકરાયલ અમારા આ સોમનું પ્રાતઃકાલના સવનમાં સેવન કરો. ૭

૬ આ મંત્ર સ્વતંત્ર છે.

३ १ २र३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः ।
२ ३ १ २र३ १ २
विश्वा यदजय स्पृधः ॥८॥

अन्व० यत विश्वाः स्पृधः अजयः इन्द्रः अपां फेनेन नमुचेः शिर अवर्तयः॥

અ० જ્યારેસ્પર્ધા કરવાવાળી અસુરોની સર્વેય સેનાઓને જીતી લીધી ત્યારે ઇન્દ્રે, વજ્રરૂપ જલનાંફીણ વડે **નમુચિનામક** અસુરનું મસ્તક કાપી લીધું ૮

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
इमे त इन्द्र सोमाः सुतासो ये च सोत्वाः ।
१ २
तेषां मत्स्व प्रभूवसो ॥९॥

अन्व० इन्द्र ते इमे सोमाः सुतासः च ये सोत्वाः प्रभूवसो तेषाम मत्स्व॥

અ० હે ઇન્દ્ર! તમારા અર્થ જે સોમ સમ્પાદન કર્યા છે અને જે સમ્પાદન કરશે હે બહુધનવાળા ઇન્દ્ર! તમે તે સર્વેય સોમરસોવડે પ્રસન્ન હો. ૯

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
तुभ्यꣳ सुतासः सोमाः स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो ।
३ १ २
स्तोतृभ्य इन्द्र मृडय ॥१०॥

अन्व० विभावसो तुभ्यम सोमाः सुतासः बर्हिः स्तीर्णम इन्द्र स्तोतृभ्यः मृडय ॥

અ० હે દીપ્તિરૂપધનવાળા ઇન્દ્ર! તમારા અર્થ સોમ સમ્પાદન કરેલ છે તથા કુશાસન બિછાવેલ છે તેથી હે ઇન્દ્ર! તમે કુશાસનપર બેસી સોમોને પી અમે-સ્તુતિ-કરનારાને સુખ દ્યો. ૧૦

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

---

૯ આ મંત્ર સ્વતંત્ર છે.

खण्ड १०

१ तरणिम्-તારક.
२ अर्द-शत्रणाम तर्दयितारम-શત્રુઓને ભયદેનાર.
३ प्रशंसिम-પ્રકર્ષપણે સ્તુતિ કરૂં છું.
४ उद्हासत-उद्गम्य प्राप्नुवन-પહોંચી.
५ असृग्रं-सृष्टवानस्मि-રચ્યાં
६ सजोषाः-सेवितवानसि-સેવન કર્યું.
७ सुनीथः-સુયત્ન વા સુનયન.
८ वीड्डौ-दृढे-કોઇવિડેચલાયમાન ન હોનાર.
९ पर्शाने-विमर्शासमे-વિમર્શ ન-સહેનાર.
१० पराभृतं-સ્થાપિત કરેલ.
११ स्प र्हम्-સ્પૃહણીય; ચાહવાયોગ્ય.
१२ श्रुतं પ્રસિદ્ધ
१३ शर्धम-પરમવેગવાળા.
१४ शासिषे-अज्ञवे प्रयच्छामि-પ્રસન્ન કરી અર્પણ કરૂં છું.
१५ अरम-अलं-પર્યાપ્ત.
१६ त्वावतः-त्वत्सदृशस्य-તમારા સમાન.
१७ परमाणि-परत्वे उत्कर्षनिमित्तम्-અન્ય શ્રેષ્ઠ.
१८ गमेम-गच्छेम પ્રાપ્ત થઇએ.
१९ धानावन्तम्-ભુંજેલયવવાળા.
२० करम्भिणम्-દધિમિશ્રિતસકતુવાળા.
२१ अपूपवन्तम्-અવનીય-યજ્ઞીય પુરોડાશયુક્ત.
२२ उदवर्तयः-शरीरादुद्गतमवर्तयः-કાપી લીધું.
२४ सुतासः-सुताः अभिषुता।
२५ सोत्वाः-इत ऊर्ध्वमभिषोतव्यः-હવે પછી અભ્યાદનથનાર.
२६ प्रभूवसो-પ્રભૂતધનવન્.
२७ विभावसो-દીપ્તિરૂપ ધનવાળા.

अ. २ खण्ड ११

२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
आ व इन्द्रं क्रिविं यथा वाजयन्तः शतक्रतुम् ।
१ २ ३ १ २
मंहिष्ठं सिञ्च इन्दुभिः ॥१॥

अन्व० वाजयन्तः वः शतक्रतुम् मंहिष्ठम् इन्द्रम् क्रिविं यथा इन्दुभिः आसिञ्चे॥

અ० અન્નની–ચાહનાકરવાવાળા–અમે, હે ઋત્વિક્–યજમાનો! તમારા સેંકડો–પરાક્રમ–કરવાવાળા તથા પરમપૂજ્ય ઈન્દ્રને જેમ ખેતીને જલવડે સિંચે તેપ્રકારે સોમોવડે ચોમેર સિંચી તૃપ્ત કરીએ છીએ. ૧

१ २ १ ३ १ २र ३ १ २
अतश्चिदिन्द्र न उपा याहि शतवाजया ।
३ २ ३ १ २
इषा सहस्रवाजया ॥२॥

अन्व० इन्द्र अतश्चित् शतवाजया सहस्रवाजया इषा नः उपयाहि ॥

અ० હે ઈન્દ્ર! આ દ્યુલોકમાંથીજ સેંકડોપ્રકારનાં બલવડેયુક્ત તથા સહસ્રપ્રકારનાં અન્નવડેયુક્ત અન્નરસને સાથમાં લેતા સતા અમારી પાસે આવો. ૨

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
आ बुन्दं वृत्रहा ददे जातःपृच्छाद्वि मातरम् ।
२ ३ १ २र
क उग्राः के ह शृण्विरे ॥३॥

अन्व० जातः वृत्रहो बुन्दम् आददे उग्रा के के इह शृण्विरे मातरम् विपृच्छात्॥

અ० ઉત્પન્ન–થઅલ–ઈન્દ્ર, બાણને ગ્રહણ કરતા હવા. અને તે બાણને લઇ બલદેખાડનાર કોણ કોણ આ જગતમાં વિખ્યાત થયાછે તે વાત પોતાની માને પૂછવા લાગ્યા. ૩

३१२ ३१२ ३१२
वृचदुकृथꣳ हवामहे सृप्रकरस्नमूतये ।
१ २ ३२ ३१२
साधः कृण्वन्तमवसे ॥४॥

अन्व० ऊतये सृप्रकरस्नम् अवसे साधः कृण्वन्तम् वृचदुक्थम् हवामहे ॥
અ० લોકની રક્ષાઅર્થ ફેલાવેલ-હાથવાળા-લોકોના પાલન અર્થ સાધક ધન-અર્પણ-કરનાર મહાન્-સ્તુતિવાળા-ઇન્દ્રને અમે આહ્વાન કરીએ છઇએ. ૪

३ २ ३ १२ ३ १ २ ३ २
ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयति विद्वान् ।
३ २ ३२ ३१ २
अर्यमा देवैः सजोषाः ॥५॥

अन्व० मित्र' वरुणः विद्वान् नः ऋजुनीती नयति देवैः सजोषाः अर्यमा ॥
અ० દિવસના અભિમાનીદેવતા મિત્ર તથા રાત્રીના અભિમાનીદેવ વરૂણ, પહોંચાડવાનેયોગ્ય ઉત્તમસ્થાનને જાણતા અમને સરલગતિદ્વારા અભિમત ફલ પ્રાપ્ત કરાવે છે. અન્યદેવતાઓની સાથ સમાનપ્રીતિવાળા દિવસરાતના વિભાગ-કરવાવાળા સૂર્ય પણ અમને સરળમાર્ગે તે સ્થાનપર પહોંચાડે. ૫

३२३२३ २३१ ३२ ३१२
दूरादिहेव यत्सतोऽरुणप्सुराशिश्वितत् ।
२ ३ २ ३१२
वि भानुं विश्वथातनत् ॥६॥

अन्व० दूरात् इह सतः इव अरुणप्सुः यत् अशिश्वितत् भानुम् विश्वथा व्यतनत् ॥

અ० દૂર આકાશના પૂર્વભાગમાં સમીપવર્તમાન હોય તેમ પ્રકાશ-સ્વરૂપા ઉષા જ્યારે પ્રકાશ ફેલાવે છે ત્યારે તે દીપ્તિને અનેક પ્રકારે વિસ્તારે છે. ૬

१ २ ३ १ २र
आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् ।
२ ३ १ २
मध्वा रजाꣳसि सुक्रतू ॥७॥

अन्व० सुक्रतू नः गव्यूतिम् घृतैः आ उक्षतम् रजांसि मध्वा ॥

અ૦ હે શોભનકર્મવાળા–મિત્રાવરૂણ ! અમારી ગાયોના નિવાસસ્થાનને ઘૃતનાં સાધનરૂપ દૂધવડે ચોમેર સિંચો અર્થાત્ અમને દૂધવાળીગાયો દ્યો. અમારાં પારલૌકિક નિવાસસ્થાનોને મધુર દૂધવડે સિંચો. ૭

३२ २ २२३ २३ १२ ३१२
उदु त्ये सूनवो गिरः काष्ठा यज्ञेष्वत्नत ।
३ १ २ ३ १ २र
वाश्रा अभिज्ञु यातवे ॥८॥

अन्व० त्ये गिरः सूनवः यज्ञेषु काष्ठाः उत् उ अत्नत वाश्राः अभिज्ञु यातवे ॥

અ૦ તે–પ્રસિદ્ધવાણીને—ઉત્પન્નકરવાવાળા તથા જેઓ તાલુ–ઓષ્ઠ–આદિ સ્થાનમાં વિચરી શબ્દને ઉત્પન્ન કરે છે તે તે મરૂતો–વાયુઓ–એ પોતાના યજ્ઞહિવાપર જલોને ઉત્કર્ષપૂર્વક વિસ્તાર્યાં અને તેને વિસ્તારી તેનું પાનકરવા હંભારવકરતી ગાયોને ઘુંટણના–બલપૂર્વક જાવાને પ્રેરી. ૮

२२उ ३ १२ ३१ २र ३ २
इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम् ।
१२ ३२
समूढमस्य पांसुले ॥९॥

अन्व० विष्णुः इदम् विचक्रमे त्रेधा पदम् निदधे अस्य पांसुले समूढम् ॥

અ૦ ત્રિવિક્રમાવતાર–ધારણ–કરનાર ભગવાન્, આ દૃશ્યમાન-સર્વ–જગતનું વિશેષ લંઘન કરે છે તેસમય ત્રણપ્રકારે ચરણને સ્થાપનકરતા આ વિષ્ણુના ધૂલિયુક્તચરણસ્થાનમાં આ સર્વ જગત્ સમ્યક્પ્રકારે અન્તર્ગત થઇ ગયું. ૯

इति एकादश. खण्डः समाप्तः ॥११॥

खण्ड ११

१ कृषि–कृषि–ખેતી. कृष्यते छिद्यते खन्यते इति ।
२ वाजयन्तः–અન્નને ચાહનારા.
३ इषा–અન્નરસવડે.
४ अतश्चित्–આ દ્યુલોકમાંથી.
५ वृन्दम्–इषुम्–બાણુને.
६ सृप्रकरस्नम्–प्रसृतबाहुं–ફેલાયલ બાહુવાળા.
७ बृबदुक्थम्–महदुक्थः–મહાન્ સ્તુતિવાળા.
८ साधः–સાધકધન.
९ ऋजुनीती–ऋजुनीत्या कौटिल्यरहितेन गमनेन–સરલગતિદ્વારા.
१० अरुणप्सुः–પ્રકાશસ્વરૂપા. [आरोचमानरूपा]।
११ अशिश्वितत्–अश्वेतयत–પ્રકાશ ફેલાવે છે.
१२ विश्वधा–બહુવિધ.
१३ गव्यूतिम्–गवांमार्ग–ગોનિવાસસ્થાન.
१४ रजांसि–પારલૌકિક નિવાસસ્થાનો.
१५ त्ये–તે પ્રસિદ્ધ.
१६ काष्ठाः–જળ.
१७ वाश्राः–હંભારવોપેત.
१८ अभिज्ञु–जान्वभिमुखं–ઘુંટણનું બલ.
१९ यातवे–गन्तुं–જવા માટે.
२० समूढम्–सम्यगन्तर्भूतम्–સમ્યક્પ્રકારે અન્તર્ગત.
२१ पांसुले–ધૂલિયુક્તચરણમાં.

अ. २ खण्ड १२

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र
अतीहि मन्युषाविणꣳ सुषुवाꣳसमुपेरय ।
३ २ ३ २ ३ १ २
अस्य रातौ सुतं पिब ॥१॥

अन्व० मन्युषाविणम् अतीहि सुषुवांसम् उपेरय अस्य रातौ सुतम् पिब ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! ક્રોધપૂર્વક–સોમરસ–કાઢનારનો ત્યાગ કરો અને અહીં સુંદરપ્રકારે રસકાઢનારને મોકલો. આ યજમાનના યજ્ઞસંબંધી દાનમાં સંપાદન કરેલ સોમને પીઓ. ૧

२ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
कदु प्रचेतसे महे वचो देवाय शस्यते ।
१ २र ३ १ २
तदिदस्य वर्धनम् ॥२॥

अन्व० महे प्रचेतसे देवाय कदु वच शस्यते तदित् अस्य वर्धनम् ॥

અ० મહાન્ તથા શ્રેષ્ઠજ્ઞાનવાળા ઇન્દ્રદેવતાઅર્થે અમારૂં કુત્સિત સ્તોત્ર-રૂપ વચન પ્રશંસિત હો. અર્થાત્ યથાર્થ નહી તથાપિ તેવા સ્તોત્રનો અનુગ્રહ પૂર્વક સ્વીકાર કરો. તેજ આ યજમાનની વૃદ્ધિનું સાધન છે. ૨

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
उक्थं च न शस्यमानं नागोरयिरा चिकेत ।
१ २ ३ २ ३ १ २
न गायत्रं गीयमानम् ॥३॥

अन्व० अगोः अयिः शस्यमानम् उक्थं च आचिकेत न गायत्रम् ॥

અ० સ્તુતિ–ન–કરનારના શત્રુ ઇન્દ્ર, હોતાવડે કહેવાતા સ્તોત્રને જાણે છે તથા તે સમય પ્રસ્તોતા–આદિવડે ગવાતા ગાયત્ર–સામને પણ જાણે છે તેકારણ અમે પણ ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરીએ છઇએ. ૩

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्र उक्थेभिर्मन्दिष्ठो वाजानां च वाजपतिः ।

---

२ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

१२ ३ २ ३ १ २
हरिवांस्सुतानाꣳ सखा ॥४॥

अन्व० वाजानाम् वाजपतिः हरिवान् इन्द्रः उक्थेभिः मन्दिष्ठः सुतानाम् सखा॥

અ૦ અન્નોમાં ઉત્તમ અન્નના સ્વામી હરિનામક ઘોડાવાળા હે ઇન્દ્ર! હોતાઓ વડે બોલાતાં સ્તોત્રોવડે અત્યંત તૃપ્ત સતા સોમોના મિત્રવત્ પ્રીતિકર્ત્તા હો. ૪

२ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
आ याह्युप नः सुतं वाजेभिर्मा हृणीयथाः ।
३ १ २ ३ १ २
महाꣳ इव युवजानिः ॥५॥

अन्व० सुतम् उपयाहि वाजेभिः मा हृणीयथाः युवजानिः महान् इव ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! અમે-સંપાદનકરેલ-સોમને આવીને ગ્રહણ કરો અને અન્ય હવીરૂપઅન્નોવડે લોભમાં ન પડો. યુવતીસ્ત્રીવાળા પ્રભુની પેરે અર્થાત્ જેમ યૌવનોપેતસ્ત્રીવાળો રાજા અન્ય સ્ત્રીપર ચિત્ત રાખે નહિ કિન્તુ પોતાની નવયૌવના સ્ત્રી પાસેજ આવે તેમ કરો. ૫

३ १ २ ३ १ २र३ १ २र ३ १ २३२
कदा वसो स्तोत्रꣳहर्यत आ अव श्मशा रुधद्वाः ।
३ १ २२ ३ १ २
दीर्घꣳ सुतं वाताप्याय ॥६॥

अन्व० वसो स्तोत्रम् हर्यते श्मशा वाताप्याय दीर्घम् सुतम् कदा अवारुधत् वाः ॥

અ૦ હે વ્યાપક ઇન્દ્ર! અમેકરેલ—સ્તોત્રને—ચાહનાર—તમે કૃત્રિમ નદીની સમાન જલદાનનિમિત્ત સવનત્રયરૂપે ફેલાયલ તથા સમ્પાદનકરેલ સોમને કયારે રોકશો અને રોકીને કયારે ધારણ કરશો? ૬

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिबा सोममृतूꣳरनु ।
२ ३ २ ३ १ २र
तवेदꣳ सख्यमस्तृतम् ॥७॥

अन्व० इन्द्र ब्राह्मणात् राधसः सोमम् ऋतून् अनु पिब तव इदम् सख्यम् अस्तृतम् ॥

४-५ આ સતત મંત્રો છે.

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! બ્રહ્મસંબંધી ધનપાત્રમાંથી સોમને દેવતાઓની પાછળ પીઓ કેમકે આ દેવતાઓસાથ તમારો મિત્રભાવ અવિચ્છિન્ન છે. ૭

३१ २ ३ १२ ३ १२
वयं घा ते अपि स्मसि स्तोतार इन्द्र गिर्वणः ।
१ २
त्वं नो जिन्व सोमपाः ॥८॥

अन्व० गिर्वणः इन्द्र ते वयं घ स्तोतारः स्मसि सोमपाः त्वम नः जिन्वसि॥

અ૦ વાણીયોવડે-પ્રાર્થનાકરવાયોગ્ય હે ઇન્દ્ર ! અમે પણ નિશ્ચે તમારી સ્તુતિકરવાવાળા હોઇએ. હે સોમપીનાર ઇન્દ્ર ! તમે અમને તૃપ્ત કરો છો. ૮

१२ ३१ २र ३ २ ३१२
एन्द्र पृक्षु कासु चिन्नृम्णं तनूषु धेहि नः ।
१२ २ १ २
सत्राजिदुग्र पौंस्यम् ॥९॥

अन्व० इन्द्र पृक्षु कासुचित नः तनूषु नृम्णम आ धेहि उग्र सत्राजित पौंस्यम् आ धेहि ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! અમારાં કોઇપણ સંયુક્ત અંગોમાં બલને સ્થાપન કરો. હે પૂર્ણબલવાળા ઇન્દ્ર ! બારદિવસમાં યજ્ઞોદ્વારા વશમાં હોતા થતા પુરૂષને હિતકારી દ્રુત દ્યો. ૯

३ १ २र ३३२१ २र ३ २ ३ २
एवा ह्यसि वीरयुरेवा शूर उत स्थिरः ।
३२ ३ २ ३ १२
एवा ते राध्यं मनः ॥१०॥

अन्व० वीरयुः एव असि हि शूरः उत स्थिरः ते मनः राध्यम् ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમે યુદ્ધમાં વીરશત્રુઓને મારવાની કામનાવાળા જ છો તે વાત પ્રસિદ્ધ છે તેકારણ તમે શૂર હો છો અને સંગ્રામોમાં ધૈર્યધારી છો. એમ હોવાથી તમારૂં મન સ્તુતિયોવડે આરાધના કરવાયોગ્ય છે. ૧૦

इति द्वितोयाध्यायस्य द्वादशः खण्डः समाप्तः ॥१२॥

---

૯ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

खण्ड १२

१ मन्युषाविणम्-ક્રોધપૂર્વક સોમ કાઢનાર.
२ रातौ-યજ્ઞાખ્ય દાનમાં.
३ कद्रु-કુત્સિત.
४ वर्धनम्-વૃદ્ધિનું સાધન.
५ उपगोः-સ્તુતિ ન કરવાવાળાના (अस्तोतुः) ।
६ अयिः-શત્રુ.
७ मन्दिष्टुः-અતિશયે તૃપ્ત.
८ हृणीयथाः-ह्रियस्व-લોભમાં પડો.
९ युवजानि-તરૂણસ્ત્રીવાળા.
१० वसो-વ્યાપક.
११ हर्यते-कामयमानाय-ચહાનારને.
१२ समशा-કૃત્રિમ નદી.
१३ वा-वारयिष्यति-વારણ કરશે.
१४ वाताप्यये-वातेनाप्यते अधस्तान्निपात्यये इति वाताप्ययमुदकं तस्य प्रदानाय-જલદાનને નિમિત્ત.
१५ ऋतून्-દેવોને.
१६ अनु-અનુસરી.
१७ राधसः-ધનભૂતપાત્રમાંથી.
१८ अस्तृतम्-અવિચ્છિન્ન.
१९ घ-खलु-નિશ્ચે.
२० स्मसि-स्मः भवामः-હોઇએ.
२१ जिन्वसि-તૃપ્ત કરે છે.
२२ पृक्षु-संपृक्तासु-સંપૃક્ત.
२३ नृम्णं-બલ.
२४ सत्राजित्-બારદિવસમાં યજ્ઞવડે વશહોનાર.
२५ वीरयुः-વીરપુરૂષોને યુદ્ધમાં-મારવાની-કામનાવાળા.
२६ राध्यं-સ્તુતિઓવડે આરાધના કરવાયોગ્ય.

अ. ३ खण्ड १

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः ।
१ २ ३ १ २ र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥१॥

अन्व० शूर इन्द्र अस्य जगतः तस्थुषः ईशानम् स्वर्दृशम् त्वा अदुग्धाः धेनवः इव अभिनोनुमः ॥

અ० હે શૂર ઇન્દ્ર! આ જંગમ તથા સ્થાવર જગતના સ્વામીતથા સર્વના દ્રષ્ટા-તમને, દોહ્યાવિનાની દૂધભરેલ-અવવાળી ગાયોની સમાન સોમપૂર્ણ-ચમસત્વ-પૂર્વક અમે વારંવાર પ્રણામ કરીએ છઇએ. ૧

१ २र ३ १ २र ३ १ २
त्वामिद्धि हवामहे सातौ वाजस्य कारवः ।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ॥२॥

अन्व० कारवः वाजस्य सातौ इन्द्र त्वामिद्धि हवामहे सत्पतिम् नरः वृत्रेषु [हवन्ते] अर्वतः काष्ठासु ॥

અ० સ્તુતિકરવાવાળા-અમે અન્નના દાનનિમિત્ત હે ઇન્દ્ર! આપનેજ સ્તુતિયોવડે આહ્વાન કરીએ છઇએ. હે ઇન્દ્ર! હે સજ્જનોના પાલક! અન્ય મનુષ્ય પણ શત્રુઓ થવાઉપર તેમને જીતવાનિમિત્ત આપને આહ્વાન કરે છે અને અશ્વસંબંધી-સંગ્રામોમાં યુદ્ધની ઇચ્છાવડે આપને જ આહ્વાન કરે છે તે કારણ અમે પણ આપનેજ આહ્વાન કરીએ છઇએ. ૨

३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
अभि प्र वः सुराधसमिन्द्रमर्च यथा विदे ।
१ २३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यो जरितृभ्यो मघवा पुरूवसुः सहस्रेणेव शिक्षति ॥३॥

अन्व० पुरूवसुः यः मघवा जरितृभ्यः सहस्रेणेव शिक्षति यथा विदे वः सुराधसम् इन्द्रम् अभि प्रार्च ॥

અ૦પશુ-આદિ-બહુધનવાળા જે ઇન્દ્ર, સ્તુતિકરવાવાળા-અમો અર્થ સહસ્ર સંખ્યસમાન ધન અર્પણ કરે છે અર્થાત્ અમને પશુ આદિ બહુ ધન દે છે. જેપ્રકારે અમે જાણીયે તે પ્રકારે હે ઋત્વિન ! તમે શોભનધનયુક્ત-ઇન્દ્ર-દેવતાને અભિમુખ અધિક પૂજો. ૩

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
तं वो दस्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः ।
३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे ॥४॥

अन्व० दस्मम् ऋतीषहम् वसोः अंधसः मंदानम् वः स्वसरेषु धेनवः वत्सं न गीर्भिः अभिनवामहे ॥

અ૦ હે ઋત્વિગ્યજમાનો ! દર્શનીય, બાધકશત્રુઓના તિરસ્કાર કરવાવાળા, દુઃખને દૂરકરવાળા તથા સોમરૂપ અન્નના પાનવડે પ્રસન્નહોનાર તમારા પૂજવાયોગ્ય ઇન્દ્રને અમે ગાયો જેમ વાછડાંઓને દેખી શબ્દગર્જના કરે છે તેમ સ્તુતિરૂપી વાણીયોવડે પ્રણામ કરીએ છઇએ. ૪

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तरोभिर्वो विदद्वसुमिन्द्र सबाध ऊतये ।
३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २
बृहद्गायन्तः सुतसोमे अध्वरे हुवे भरं न कारिणम् ॥५॥

अन्व० वः तरोभिः विदद्वसुम् इन्द्रम् सबाधः ऊतये बृहत् गायन्तः सुतसोमे अध्वरे भरम् कारिणं न हुवे ॥

અ૦ હે ઋત્વિજો ! તમે વેગવાન-ઘોડાવાળા તથા ધનદેવાવાળા-ઇન્દ્રને બાધા પ્રાપ્ત થયે રક્ષાઅર્થ બૃહત્સામને ગાતા સતા આરાધના કરો. અમે પણ સમ્પાદન કર્યો છે સોમ જે વિષે એવા યજ્ઞમાં, પોષણકરવાવાળા પોતાના હિતકારીને જેમ પુત્રાદિ આરાધના કરે છે તેમ, આહ્વાન કરીએ છઇએ. ૫

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
तरणिरित्सिषासति वाजं पुरन्ध्या युजा ।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २
आ व इन्द्रं पुरुहूतं नमे गिरा नेमिं तष्टेव सुद्रुवम् ॥६॥

अन्व० तरणिरित् युञ्जा पुरंध्या वाजम् सिषासति सुद्रुवम् नेमिम् तष्टा इव पुरुहूतम् इन्द्रं गिरा च आ नमे ॥

अ० युद्धादिकमां त्वरा–करवावाळा–पुरुष, सहायभूता मोटीबुद्धिवडे अन्नने प्राप्त करे छे सुदृढकाष्ठवाळी नेमिने–चक्रनावलय–ने त्वष्टा नम्र करी लेछे तेमज हुं अनेकवडे–आह्वान–कराता–ईन्द्रने स्तुतिवडे तमारेनिमित्त अभिमुख करुं छुं ६

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
पिबा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमतः ।
३ १ २ ३ १ २ २ २ १ २ ३ १ २
आपिर्नो बोधि सधमाद्ये वृधे३ऽस्मा३ँअवन्तु ते धियः ॥७॥

अन्व० इन्द्र रसिन गोमत. न: सुतस्य पिब मत्स्व सधमाद्य आपि. नः वृधे बोधि ते धिय अवन्तु ॥

अ० हे ईन्द्र! रसवाळा तथा गायनु दूध तथा घृतादिवडेयुक्त अमे–सम्पादन करेल–सोमने पीओ अने पीने प्रसन्न हो. अने जेमा शीघ्रज देवता प्रसन्न थाय छे तेवा यज्ञमां धनादिदेवावाळा–नमे बान्धव बनता सता अमारी वृद्धि-निमित्त सावधान थाओ तमारो अनुग्रहकरवावाळो विचार अमे–सेवकोनी रक्षा करो. ७

२उ ३ १ २ ३२उ ३ १ २
त्वं३ ह्येहि चेरवे विदा भगं वसुत्तये ।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
उद्वावृषस्व मघवन् गविष्टय उदिन्द्राश्वमिष्टये ॥८॥

अन्व० इन्द्र हि त्वम् वसुत्तये एहि चेरवे भगम् विदाः मघवन् गविष्टये उद्वावृषस्व इन्द्र अश्वमिष्टये उत् ॥

अ० हे ईन्द्र! निश्चे तमे दाता छो एकाग्र मने धनदेवा आवो अने आवी सदाचारवाळा–मने धन दो. हे ईन्द्र! गायोनी–ईच्छा–करनार–मने गोधनवडे सिंचो. हे ईन्द्र! अश्व–चहानारा–मने अश्वधनवडे सिंचो अर्थात मने धन गाय अने घोडा दो. ८

१ ३२ ३२ ३ १ २२ ३ १ २
न हि वश्चरमं च न वसिष्ठः परिमंसते ।

३ १ २३२ ३१२ ३२उ ३ १२, ३ १ २
अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिबन्तु कामिनः ॥९॥

अन्व० वशिष्ठ य चरमं चन नहि परिमंसते अद्य अस्मात्रम सुते मरुत कामिनः विश्वे सचा पिबन्तु ॥

અ० હે મરૂતો ! વશિષ્ઠ તમારા મધ્યે નાનાને પણ છોડીને સ્તુતિકરતા નથી કિન્તુ સર્વેયની સ્તુતિ કરે છે. આજ અમારો સોમ સંપાદન સતે સોમની ઇચ્છા કરતા તમે સર્વ એકઠા થઈ પીઓ. ૯

१ २३१ २र ३ १२३ १ २
मा चिदन्यद्विशर्ठ सत सखायो मा रिषण्यत ।
२३१ २ ३ १२३ १ २ ३१ २र३ १ २
इन्द्रमित्स्तोता वृषणर्ठसचा सुते मुहुरुक्था च शर्ठसत ॥१०॥

अन्व० सखायः अन्यत् मा चिद्विशसत मा रिषण्यत सुते वृषणम इन्द्रमित सचा स्तोत उकथा च मुहु शंसत ॥

અ० હે સ્તોતાઓ ! ઇન્દ્રના સ્તોત્રથી અન્યસ્તોત્રનું ઉચ્ચારણ મ કરો. વૃથા ક્ષીણ મ હો. સોમનુ સંપાદન હોવાપર મનોરથોના-વર્ષા-કરવાવાળા-ઈન્દ્રને જ એકઠા થઈ સ્તુતિ કરો તથા ઇન્દ્રવિષયક શસ્ત્રોનું પણ વારંવાર ઉચ્ચારણ કરો ૧૦

इति प्रथमः खण्ड समाप्तः ॥१॥

खण्ड १

१ स्वर्दृशं-सर्वदर्शं-સર્વના દૃષ્ટા.
२ तस्थुष -સ્થાવરના.
३ कारव-સ્તુતિકરનારા.
४ सातौ-सम्भजने-દાનનિમિત્ત.
५ काष्ठासु-સંગ્રામોમાં.
६ अर्वत-અશ્વસંબંધી.
७ जरितृभ्यः-સ્તુતિકરનારા અર્થ.
८ शिक्षति-प्रयच्छति-શિક્ષા દે છે અર્થાત્ દે છે.

९ यथाविदे–જે પ્રકારે અમોવડે વિજ્ઞાત થાય તે પ્રકારે.
१० दस्म -દર્શનીય.
११ ऋतीषहं–ऋतयः बाधका शत्रवः तेषां अभिभवितारम् ।
१२ वसोः–वासयितुर्दुःखस्य विवासयितुः–દુઃખને દૂરકરનાર.
१३ स्वसरेषु–ગોષ્ઠ; ગોશાળા. [सुष्ठु अस्यन्ते प्रेर्यन्ते गावोऽत्रेति] ।
१४ मन्दानं–मोदमानं–પ્રસન્નહોનાર.
१५ तरोभिः–वेगवद्भिः अश्वैः–વેગવાન અશ્વોવડે.
१६ विदद्वसुम्–ધનદેનાર.
१७ भरं–भर्तारं–પોષણ–કરનાર
१८ कारिणम्–स्वहितकरणशीलं–પોતાના હિતકારીને.
१९ तरणिः–યુદ્ધમાં ત્વરા કરનાર પુરૂષ
२० सिषासति–सम्भजते–પ્રાપ્ત થાય છે.
२१ पुरन्ध्या–महत्या–મોટી.
२२ युजा–सहायभूतया–સહાયભૂતા.
२३ आनमे–અભિમુખ કરૂં છું.
२४ सुहवम्–સુંદરકાર્યવાળું. (शोभनदारं)।
२५ गोमतः–ગાયના દૂધ તથા ધૃતાદિવડેયુક્ત.
२६ आपिः–आपयिता–ધનઆદિ દેનાર બાન્ધવ.
२७ सधमाधे–सहमाद्यन्ति देवा अत्रेति सधमाधः यज्ञः तस्मिन्–જ્યાં શીઘ્ર જ દેવતા પ્રસન્ન થાય તેવા યજ્ઞમાં.
२८ बोधि–बुध्यस्व–સાવધાન હો.
२९ चेरवे–સદાચારવાળા.
३० विदाः–लभस्व–ધો.
३१ वसुत्तये–वसुदानाय–ધનદેવા અર્થે.
३२ गविष्टये–गाः इच्छते मह्यम्–ગાયની ઇચ્છા કરનાર મને.
३३ चन–अपि ।
३४ चरमं–जघन्यं–નાનો.
३५ परिमंसते–वर्जयित्वा स्तौति–છોડીને સ્તુતિ કરે છે
३६ सचा–संगत्य–એકઠા થઈને.
३७ विशंसत–ઉચ્ચારો.
३८ रिषण्यत–वृथोपक्षीणा भवत–વૃથા ક્ષીણ મ હો.
३९ उक्था–ઇન્દ્રવિષયક શસ્ત્રી.

—:○:—

अ. ३ खण्ड २

२ ३१ २र ३२३१२ ३१२
न किष्टं कर्मणा नशद्यश्चकार सदावृधम् ।
२ ३ २ ३२३ १२३१२ ३१२ ३ १ २र
इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टं धृष्णुमोजसा ॥१॥

अन्व० यः सदावृधम् विश्वगूर्तिम् ऋभ्वसम् ओजसा 'अधृष्टम् न धृष्णुम् इन्द्रम् यज्ञैः चकार तम् कर्मणा नकिः नशत् ॥

अ० જે યજમાન, સર્વદાવધારનાર સર્વને-સ્તુતિ-કરવાયોગ્ય મહાન્ તથા બલે કરીને કોઈવિડે-ન-દબનાર અને શત્રુઓને ધમકાવનાર ઇન્દ્રને યજ્ઞોવડે અનુકૂળ કરે છે તેને તે દુઃખ-આદિ-કર્મવડે દબાવતો નથી. ૧

२ ३१ २ ३ १२ ३२ ३१२ ३१२
य ऋते चिदभिश्रिपः पुरा जत्रुभ्य आतृदः ।
१ २ ३ २ ३१२ ३२३ १ २ ३ १२३ १२
सन्धाता सन्धिं मघवा पुरूवसुर्निष्कर्त्ता विह्रुतं पुनः ॥२॥

अन्व० यः अभिश्रिपः ऋतेचित् जत्रुभ्यः आतृदः पुरा 'सन्धिम् 'संधाता मघवा पुरूवसुः विह्रुतम् पुनः निष्कर्त्ता ॥

अ० જે ઇન્દ્ર જોડવાની સામગ્રી વિના પણ ગ્રીવાઓમાંથી રૂધિર નીકળતા પહેલાં જોડવાયોગ્ય વસ્તુનો જોડનારો હોય છે. ધનવાન્ તથા અનેક ઐશ્વર્ય-વાળા આ ઇન્દ્ર, કપાઇને અલગથએલ અંગને ફરી સમું કરી દે છે. ૨

१ २ ३२३२ ३२ ३१ २र ३१२
आ त्वा सहस्रमा शतं युक्ता रथे हिरण्यये ।
३ २३ १२ ३२३ १२३ १२
ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये ॥३॥

अन्व० इन्द्र ब्रह्मयुजः केशिनः हिरण्यये रथे युक्ताः आ सहस्रम् शतम् हरयः त्वा सोमपीतये आ वहन्तु ॥

अ० હે ઇન્દ્ર ! સ્તોત્ર પઢીને અમોએ-દીધેલ-હવિવડેયુક્ત-તમને ગ્રીવાપર લાંબાકેશોવાળા સુવર્ણના બનેલ રથવિષે આગળપાછળ જોડેલ સહસ્રો તથા સેંકડો ઘોડા સોમપાન કરવા અમારા યજ્ઞમાં લાવો. ૩

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः ।
२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ ३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २
मा त्वा केचिन्नियेमुरिन्न पाशिनोऽति धन्वेवताँऽइहि ॥४॥

अन्व० इन्द्र मन्द्रैः मयूररोमभिः हरिभिः धन्वेव तान् अति आयाहि इत पाशिनः न, त्वा मा नियेमुः एहि ॥

અ० હે ઇન્દ્ર ! આનન્દદેનાર તથા મોરના જેવા રોમવાળા, ઘોડાસહિત તમે જેમ વટેમાર્ગુ મરૂદેશનું શીઘ્ર જ ઉલંઘન કરી જાય છે તેમ તે ગમનના પ્રતિબંધકોનું ઉલંઘન કરી આવો, અને જેમ હાથમાં પાશ–લીધેલો–વ્યાધ પક્ષિને પકડે તેમ તમને કોઈ ન પકડી શકે. તમે પધારો. ४

२ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
त्वमङ्ग प्रशंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् ।
२उ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १र
न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्डितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ॥५॥

अन्व० अङ्ग शविष्ठ देवः मर्त्यम् प्रशंसिषः मघवन् इन्द्र त्वदन्यः मर्डिता नास्ति वचः ब्रवीमि ॥

અ० હે જિતેન્દ્રિયોમાં શ્રેષ્ઠ ઇન્દ્ર ! પ્રકાશિતહોનાર તમે, તમારી સ્તુતિ કરનાર મનુષ્યની 'આણે રૂડી સ્તુતિકરી' એ પ્રકારે પ્રશંસા કરો છો હે ધનવાન ઇન્દ્ર ! તમારાથી અન્ય કોઈ પણ સુખદેનાર નથી, તેકારણ તમારા અર્થ હું આ સ્તુતિરૂપ વચન ઉચ્ચારણ કરૂં છું. ५

१ २ ३ १ २ ३ १ २र३ १ २
त्वमिन्द्र यशा अस्यृजीषी शवसस्पतिः ।
२ ३ १ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २ २ १ २
त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इत्पुर्वनुत्तश्चर्षणीधृतिः ॥६॥

अन्व० इन्द्र शवसस्पतिः ऋजीषी त्वम् यशा असि अप्रतीनि पुरु वृत्राणि अनुत्तः चर्षणीधृतिः एक इत् हंसि ॥

અ० હે ઇન્દ્ર ! બલના–પાલનકરનાર તથા પૂજિતસોમને પ્રાપ્તહોનાર તમે યશસ્વી છો. કેમકે, મોટા મોટા બલવાન્ પણ જેની સન્મુખ ન આવે એવા

બહુ રાક્ષસોને કોઇએ પ્રેરણા કીધા વિનાજ યજમાનોના રક્ષક તમે એકલાજ નષ્ટ કરી દો છો. ૬

२ ३ २३१२ ३ १२ ३क २र३२
इन्द्रमिद्देवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।
१२ ३२३१२ ३२३ १२ ३१२
इन्द्रꣳसमीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ॥७॥

अन्व० देवतातये इन्द्रमित् हवामहे अध्वरे प्रयति इन्द्रम् समीके वनिनः इन्द्रम् धनस्य सातये इन्द्रम् ॥

અ० અમે દેવતાનિમિત્ત-કરાવનાર-યજ્ઞ અર્થ સર્વ દેવતાઓમાં ઇન્દ્રનેજ આહ્વાન કરીએ છઇએ. યજ્ઞ થતે ઇન્દ્રને આહ્વાન કરીએ છઇએ. યજ્ઞ સંપૂર્ણ થવાપર અથવા સંગ્રામવેળા આરાધનાકરવાવાળા અમે ઇન્દ્રનું આહ્વાન કરીએ છઇએ. ધનના લાભનિમિત્ત ઇન્દ્રનુંજ આહ્વાન કરીએ છઇએ તે કારણ હે ઇન્દ્ર! તમે શીઘ્ર પધારો. ૭

३१ २ ३ १२ ३ १ २र
इमा उ त्वा पुरूवसो गिरो वर्द्धन्तु या मम ।
३ १२३ १२ ३२३ १ २र
पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैरनूषत ॥८॥

अन्व० पुरूवसो मम इमाः याः गिरः त्वा वर्द्धन्तु पावकवर्णाः शुचयः विपश्चित स्तोमैः अभ्यनूषत ॥

અ० હે બહુધનવાળા ઇન્દ્ર! મારી આ જે સ્તુતિરૂપી વાણીયો છે તે તમારો મહિમા વધારો. અગ્નિની સમાન તેજસ્વી શુદ્ધ તથા વિદ્વાન્ ઉદ્ગાતાઓ સ્તોત્રોવડે સ્તુતિ કરે છે ૮

२३ १ २र ३ २३ १२
उदु त्ये मधुमत्तमा गिरः स्तोमास ईरते।
३ १२ ३१ २र ३२३ १२
सत्राजितो धनसा अक्षितोतयो वाजयन्तो रथा इव ॥९॥

अन्व० सत्राजितः धनसा अक्षितोतयः वाजयन्तः त्ये मधुमत्तमा. स्तोमासः उदीरते ॥

અ૦ સદા-શત્રુઓને-જીતનાર અધિકધનવાળા, ક્ષયરહિતરક્ષાવાળા તથા અન્નનીઇચ્છાવાળા રથ અહીં તહીં જાય તેવાંજ પ્રસિદ્ધ અત્યન્તમધુર શ્રેષ્ઠ તથા બહિષ્પવમાન-આદિ સ્તોત્રો પણ તમારાનિમિત્ત ઉચ્ચારણ કરાતાં સતાં ઉપર ફેલાય છે. ૯

१ २ ३ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २र

यथा गौरो अपाकृतं तृष्यन्नेत्यवेरिणम् ।

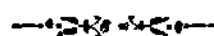
३ १ २ ३२उ ३ १ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २

आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमागहि कण्वेषु सु सचा पिब ॥१०॥

अन्व० गौरः तृष्यम् अपाकृतम् इरिणम् यथा अवैति आपित्वे प्रपित्वे इन्द्र न· तूयम् आगहि, कण्वेषु सचा सुपिब ॥

અ૦ ગૌરમૃગ તરસ્યું થઈ જલવડેપૂર્ણ તૃણરહિત તડાગસ્થાનપર જેમ અભિમુખ જાય છે તેજપ્રકારે બન્ધુભાવ પ્રાપ્તહોવાપર હે ઇન્દ્ર! તમે અમારી પાસ શીઘ્ર આવો અને આવી અમો કણ્વો મધ્યે સર્વેય એકઠા થઈ સંપાદન કરેલ સોમનું સુંદરરીતે પાન કરો. ૧૦

इति द्वितीयः खण्डः समाप्तः ॥२॥

खण्ड २

१ सदावृधम्-સર્વદાવર્ધક.
२ विप्रजूत्तिम्-સર્વને સ્તુતિયોગ્ય.
३ ऋभ्वसम्-મહાન્.
४ धृष्णुम्-शत्रूणां धर्षकम्-શત્રુને ધમકાવનાર.
५ क्षिः-पत्र ।
६ नशत-વ્યાપ્ત કરે છે.
७ अभिश्रिपः-अभिश्लिषः अभिश्लेषणात्-સન્ધાનદ્રવ્યથકી અર્થાત્ જોડવાની સામગ્રીથી.
८ ज्तृभ्यः-ગ્રીવાઓ થકી.
९ आतृदः-आतर्दनात्-રૂધિર નીકળવાથી.
१० सन्धाता-સાંધનાર; જોડનાર.

११ निष्कर्त्ता-સંસ્કર્તા.
१२ निहुतम्-વિચ્છિન્ન; કપાઈને અલગથયલ.
१३ ब्रह्मयुज -અમારા સ્તોત્રવડે દીધેલ હવિવડેયુક્ત.
१४ मन्द्रः-આનંદદેનાર
१५ धन्व-મરૂપ્રદેશ.
१६ पाशिन-હાથમા પાશધારણ કરેલ વ્યાધ.
१७ शविष्ट-જિતેન્દ્રિયોમાં શ્રેષ્ઠ.
१८ यशा-યશસ્વી
१९ ऋजीषी-પૂજિતસોમને પ્રાપ્તહોનાર.
२० अप्रतीनि-अप्रतिगतानि-મોટા બલવાન્ પણ જેની સન્મુખ ન આવે તેવા
२१ पुरु-पुरूणि-અનેક.
२२ अनुत्तः-न केनापि प्रेरित -કોઈપણવડે પ્રેરણા કર્યા વિનાનો.
२३ चर्षणीधृति -યજમાનોના રક્ષક.
२४ देवतातये-देवैः स्तोतृभिः तायते विस्तार्यते इति देवताति यज्ञः तदर्थम्-યજ્ઞને અર્થે.
२५ समीके-सम्यग्जाते-सम्पूर्णे च-સંપૂર્ણ થયે
२६ वनिन -सम्भजमाना.-આરાધન કરનાર.
२७ सातये-લાભાર્થ.
२८ अभ्यनूषत-अभिष्टुवन्ति-સ્તુતિ કરે છે.
२९ सत्राजित-સદા શત્રુને જીતનાર.
३० धनसा-धनसाधनानि सम्भजन्तः-અધિક ધનવાળા.
३१ गौरः-ગૌરમૃગ.
३२ इरिणम्-તૃણરહિત તડાગસ્થાન.
३३ आपित्व-બન્ધુભાવ.
३४ प्रपित्वे-प्राप्ते सति-પ્રાપ્ત સતે.
३५ तूयम्-શીઘ્ર.

अ. ३ खण्ड ३

३ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
शग्ध्यूऽपु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
२ ३ १ २र ३१२ ३२३१२ ३ १ २
भगं न हि त्वा यशसं वसुविदमनु शूर चरामसि ॥१॥

अन्व० शचीपते शूर इन्द्र विश्वाभिः ऊतिभिः शग्धि भगं न यशसम् वसुविदम् त्वा परिचरामि ॥

અ० હે શચીપતિ પરાક્રમી ઇન્દ્ર! સકલરક્ષાઓ સહિત ઇચ્છિત વરદાન દો. અમારા ભાગ્યનીસમાન યશસ્વી તથા ધનદેનાર—તમને હું આરાધન કરૂં છું. ૧

१ २३ २३ १ २३क २र३ १२
या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वाꣳ असुरेभ्यः ।
३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्द्धय ये च त्वे वृक्तबर्हिषः ॥२॥

अन्व० इन्द्र स्वर्वान् याः भुजः असुरेभ्यः आभरः मघवन् अस्य स्तोतारमित् वर्द्धय च ये त्वे वृक्तबर्हिषः ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! સ્વર્ગવાળા તમે જે ભોગવવાયોગ્ય ધનો બલવાન્ રાક્ષસો પાગેથી તેમને મારી લીધેલાં છે તેકારણ હે ધનવાન્ ઇન્દ્ર! આ લાવેલ ધનના દાનવડે આપની–સ્તુતિકરનારનેજ વૃદ્ધિવાળો કરો અને જે યજનકરનાર તમારાઅર્થ કુશાસન બિછાવે છે તેને પણ ધનવડે વધારો. ૨

२ ३२३ २ ३ १ २३क२र
प्र मित्राय प्रार्य्यम्णो सचथ्यमृतावसो ।
३ २ १२३ २३ १२ ३ १ २र
वरूथ्येऽ वरुणे छन्द्यं वचः स्तोत्रꣳराजसु गायत ॥३॥

अन्व० ऋतावसो मित्राय सचथ्यम् छन्द्यम् वच. अर्यम्णे वरूथ्ये वरुणे राजसु प्रगायत ॥

અ० હે યજ્ઞધન! મિત્રદેવતાના અર્થ સેવાયોગ્ય, યજ્ઞશાળામાં હોવા યોગ્ય સ્તોત્રને ગાઓ તથા અર્યમાદેવતાના અર્થ તથા યજ્ઞશાલામાં સ્થિત વરૂણના અર્થ તેના વિરાજમાન હોવાપર ગાઓ. ૩

३ १ २ ३१२ ३ २३ १२ ३१२
अभि त्वा पूर्वपीतय इन्द्र स्तोमेभिरायवः ।
३ १२ ३२३ १२ ३१ २ ३२
समीचीनास ऋभवः समस्वरन् रुद्रा गृणन्त पूर्व्यम् ॥४॥

अन्व० इन्द्र आयवः पूर्वपीतये स्तोमेभिः त्वाम् अभि समाचीनासः ऋभवः समस्वरन् रुद्राः पूर्व्यम् गृणन्त ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! સ્તુતિ-કરનાર-મનુષ્ય, સર્વ દેવતાઓથકી પ્રથમ સોમ પીવાનિમિત્ત સ્તોત્રોવડે તમારી સ્તુતિ કરે છે. એકઠાથયલ ઋભુઓએ ભલે પ્રકાર તમારીજ સ્તુતિ કરેલી. રૂદ્રનાપુત્ર મરૂતોએ તમે-પુરાતન-પુરૂષની જ સ્તુતિ કરેલી. ૪

२ ३ १ २ ३१ २र३ १ २
प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत ।
३१ २ ३२ ३१२३१२ ३१२
वृत्रꣳ हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा ॥५॥

अन्व० मरुतः बृहते वः ब्रह्म प्रार्चत वृत्रहा शतक्रतुः शतपर्वणा वज्रेण वृत्रम् हनति ॥

અ० હે સ્તોતાઓ ! તમારા મહાન્ ઇન્દ્રના અર્થે સામરૂપ સ્તોત્રનું ઉચ્ચારણ કરો. તેથી પાપનાનાશક ઇન્દ્ર સેંકડોધારોવાળા વજ્રવડે પાપને નષ્ટ કરે. ૫

३१ २२ ३ १२ ३१ २
बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् ।
२३ २ ३१२ ३१२ ३२ ३२३ १२
येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि ॥६॥

अन्व० मरुतः वृत्रहन्तमम् बृहत् इन्द्राय गायत ऋतावृधः देवाय देवम् जागृवि ज्योतिः येन अजनयन् ॥

અ० હે મિતભાષી સ્તોતાઓ! તમે અત્યન્ત-પાપનાશક-બૃહત્સામ ઇન્દ્રના અર્થે ગાઓ. સત્યનેવધારનાર દેવતા વા ઋષિઓ દીપ્તિમાન્ ઇન્દ્રના અર્થે તથા દિવ્ય તથા સર્વને જગાડનાર સૂર્યને જે સામવડે ઉત્પન્ન કરે છે (તે સ્તોત્ર ગાઓ) ૬

२ ३ १२ २ १ २ ३२ ३२ ३ १२
इन्द्र क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
शिक्षाणो अस्मिन्पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि ॥७॥

अन्व० इन्द्र नः क्रतुम् आभर यथा पिता पुत्रेभ्यः नः शिक्ष पुरुहूत याम नि जीवाः ज्योतिः अशीमहि ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! અમને કર્મ વા જ્ઞાન દો. અને જેમ પિતા પુત્રોને ધન દે છે તેમ અમને ધન દો. હે બહુવડે-આહ્વાનકરાયલ-ઇન્દ્ર! યજ્ઞમાં અમે-જીવો સૂર્યને પ્રતિદિન પ્રાપ્ત હોઇએ. ૭

१ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
मा न इन्द्र परा वृणग्भवा नः सधमाद्ये ।
१ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
त्वं न ऊती त्वमिन्न आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक् ॥८॥

अन्व० इन्द्र नः मा परावृणक् नः सधमाद्य भव इन्द्र नः त्वमित ऊती त्वम् नः आप्यम् इन्द्र नः मा परावृणक् ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! હવિદેનારા અમને મ ત્યજો. તમે અમારા આનન્દના કારણભૂત યજ્ઞમાં સોમપાનના અર્થે પ્રાપ્ત હો. હે ઇન્દ્ર! અમને તમેજ રક્ષામાં સ્થાપિત કરો. તમે અમારા બંધુ હો. હે ઇન્દ્ર! અમને મ ત્યજો. ૮

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन् परिस्तोतार आसते ॥९॥

अन्व० वृत्रहन् त्वा वयम् घ सुतावन्तः आपः न पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृक्तबर्हिषः स्तोतारः परिआसते ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! તમને અમે નિશ્ચે સોમના સંપાદનકરેલ જલોની સમાન નમન કરતા પ્રાપ્ત થયા છઇએ. પવિત્રસોમનો રસ નિકલતાં આસન બિછાવનાર સ્તોતાઓ પણ તમારી ઉપાસના કરે છે. ૯

१२ ३ १२३१ ३ २ ३ १ २ ३१२
यदिन्द्र नाहुषीष्वा ओजो नृम्णं च कृष्टिषु ।
२३१२ ३ २ ३ १ २२३१ २र ३ १ २
यद्वा पञ्चक्षितीनां द्युम्नमा भर सत्रा विश्वानि पौंस्या ॥१०॥

अन्व० इन्द्र नाहुषीषु कृष्टिषु ओजः च नृम्णम् यद्वा पंच क्षितीनाम् द्युम्नम् आभर सत्रा विश्वानि पौंस्या ॥

અ० હે ઇન્દ્ર ! માનુષી પ્રજાઓમાં જે બલ અને ધન છે અથવા જે પાંચ ભૂમિયોનાં પ્રકાશમાન અન્ન છે તે સર્વ અમારા અર્થ દ્યો તથા મોટાં સર્વ બલો પણ દ્યો. ૧૦

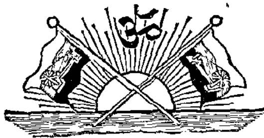
इति तृतीय खण्डः समाप्तः ॥३॥

खण्ड ३

१ शग्धि–देह्यभिमतम-ઇચ્છિત વરદાન દો.
२ वसुविदम–धनस्य लम्भकं–ધનદેનાર.
३ स्वर्वान–સુખવાન્ વા સ્વર્ગવાન્.
४ भुजः–ભોક્તવ્ય ધનો.
५ वृक्तबर्हिषः–स्तीर्णबर्हिषः–કુશાસન બિછાવે તે.
६ सचथ्यं–सेवार्हं–સેવાયોગ્ય.
७ ऋतावसो–યજ્ઞધન.
८ पस्त्ये યજ્ઞશાલાવિષે અવસ્થિત વરૂણના અર્થ.
९ राजसु–राजमानेसु–વિરાજમાન હોવાપર.
१० आयव –સ્તુતિકરનાર મનુષ્યો.
११ समस्वरन् ભલેપ્રકાર સ્તુતિ કરી.
१२ समीचीनासः संगता–એકઠ્ઠા થયલા.
१३ प्राचैन–પ્રોચ્ચારો.
१४ शतवर्तना–સેંકડો ધારવાળા.

૧૫ जागृवि–જાગરણશીલ.
૧૬ शिक्ष–देहि–દો.
૧૭ यामनि–सर्वैः प्राप्तव्ये अस्मिन् प्रवृत्ते ब्रह्मणि–યજ્ઞમાં
૧૮ परावृणक्–परात्याक्षी –ત્યજે. (वृजीवृजने) ।
૧૯ सधमाद्ये–सह मादनहेतुभूते यज्ञे–આનન્દના કારણભૂત યજ્ઞમાં.
૨૦ आप्यं–ज्ञातव्यम्–બંધુ.
૨૧ पवित्र–સોમ.
૨૨ पर्यासते–ઉપાસના કરે છે.
૨૩ नृम्णं–ધન.
૨૪ नाहुषी–માનુષી
૨૫ क्षिति–પ્રજા.
૨૬ द्युम्नं–द्योमानमन्तं–દમકતું.
૨૭ सत्रा–महान्ति–મહાન્.
૨૮ पौंस्या–पौंस्यानि–બલ.

अ. ३ खण्ड ४

३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २
सत्यमित्था वृपेदसि वृपजूतिर्नोऽविता ।
२ ३क २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
वृपा ह्युग्र शृण्विप परावति वृपो अर्वावति श्रुतः ॥१॥

अन्व० उग्र सत्यम् इत्था वृपेत वृपजूति' न वृपाहि शृण्विवे परावति वृपेव अर्वावति वृपः श्रुतः ॥

अ० હે દર્પવાળા ઈન્દ્ર! તમે આપ્રકારે ઈચ્છિતવરદાનોની સત્યવર્ષા વરસાદ-કરનારા છો. તમે સોમરસના સેચનકરનારાવડે આહ્વાન કરાતા અમારા રક્ષક થાઓ છો. તમે વરદાનદેનારાજ સંભળાવો છો. તમે દૂર પણ વરદાનોની વર્ષા-કરનારાજ છો. સમીપમાં પણ મનોરથપૂરકરૂપે સંભળાયલા છો.૧

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २
यच्छक्रासि परावति यदर्वावति वृत्रहन् । अतस्त्वा
३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
गीर्भिर्द्युगदिन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति ॥२॥

अन्व० शक्र यत् परावति असि वृत्रहन् यत अर्वावति अतः इन्द्र केशिभि' गीर्भिः त्वा सुतवान् आविवासति ॥

अ० હે ઈન્દ્ર ! તમે જ્યારે દૂર દ્યુલોકમાં હો છો અને હે ઇન્દ્ર ! જ્યારે તમે તેનાથી સમીપ અન્તરિક્ષ-સ્થાનમાં હો છો તે લોકથી હે ઈન્દ્ર! આપની કાન્તિવડે સર્વત્ર-ફેલાવનાર-કેશવાળા ઘોડાઓસમાનસ્થિત સ્તુતિયોવડે તમને સોમ-સંપાદન-કરનાર યજમાન પોતાના યજ્ઞમાં બોલાવે છે. ૨

३ १ २ ३१ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २र
अभि वो वीरमन्धसो मदेपु गाय गिरा महा विचेतसम् ।
२ ३ २ ३ २ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
इन्द्रं नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा ॥३॥

अन्व० यः अन्धसः मदेपु वीरम् नाम विचेतसम् श्रुत्यं शाकिनम् इन्द्रम् महा गिरा वचः यथा गाय ॥

અ० હે ઉદ્ગાતા–આદિ! અથવા હે યજમાનો! તમારા હિતને લીધે સોમને સમ્પાદન કરતી વેળા શત્રુઓને–ભયદેનાર, શત્રુઓને–નમાવનાર, વિશિષ્ટ-બુદ્ધિવાળા, સર્વત્ર–સ્તુતિયોગ્ય તથા શક્તિમાન્ ઈન્દ્રને મોટી સ્તુતિવડે તમારી વાણી જે પ્રકાર પ્રવૃત્ત હોય તે પ્રકારે ગાઓ. ૩

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ ३
इन्द्र त्रिधातु शरणं त्रिवरूथꣳ स्वस्तये ।
३ १ २ ३ १२ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
छर्दिर्यच्छ मघवद्भ्यश्च मह्यं च यावया दिद्युमेभ्यः ॥४॥

अन्व० इन्द्र त्रिधातु त्रिवरूथम् स्वस्तये छर्दिः शरणम् मघवद्भ्य॰ मह्यम् चयच्छ एभ्यः दिद्युम् यवय ॥

અ० હે ઈન્દ્ર! ત્રિપ્રકાર–ત્રિભૂતિક, શીત ધૂપ અને વર્ષાનું વારણ કરનાર, તથા કલ્યાણને અર્થે આચ્છાદનયુક્ત ગૃહ હવિરૂપધનવાળા અમારા યજમાનોને અને મને પણ દ્યો. તેમની સમીપમાંથી શત્રુઓએ છોડેલ દીપ્તિમાન્ આયુધને અલગ કરો. ૪

१ २ ३ २ ३ १ २र
श्रायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
१ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
वसूनि जातो जनिमान्योजसा प्रति भागं न दीधिमः ॥५॥

अन्व० श्रायन्त इव सूर्यम् इन्द्रस्य विश्वेत् भक्षत वसूनि जाते जनिमानि ओजसा करोति भाग न प्रतिदीधिमः ॥

અ० હે અમારા પુરૂષો! જેમ આશ્રયમાં રહેનાર કિરણો સૂર્યનું સેવન કરે છે તેમ તમે ઈન્દ્રના સકલ ધનનું સેવનકરો. તે ઈન્દ્ર, જે ધનો ઉત્પન્ન થયાં તથા ઉત્પન્ન થનાર હોય છે તેને બલવડે સંપાદન કરે છે. એમાંથી પિતાના ધનના ભાગની સમાન તે ધનોને અમે ધારણ કરીએ છઇએ. ૫

२ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
न सीमदेव आप तदिषं दीर्घायो मर्त्यः ।
१ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
एतग्वा चिद्य एतशो युयोजत इन्द्रो हरी युयोजते ॥६॥

अन्व० दीर्घायो अदेवः मर्त्यः सोम तत् न आप यः एतग्वा चित् यः एतशः युयोजते इन्द्रः हरी युयोजते ॥

अ० હે ચિરંજીવ ઇન્દ્ર! તે ઇન્દ્રનામકદેવતાથીરહિત મરણધર્મા મનુષ્ય, સર્વ પ્રસિદ્ધ અન્નને પ્રાપ્ત થતો નથી. જે મનુષ્ય, આ ઇન્દ્રના [તમારા] અભિમત સ્થાનમાં જવાનિમિત્ત વિચિત્રવર્ણના ઘોડાવાળો છે, જે ઘોડાને જોડે છે તથા જે હરીનામક ઘોડાને યજ્ઞમાં જવાનિમિત્ત જોડે છે તે ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરતો નથી તે તેને પ્રાપ્ત કરતો નથી. ૬

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आ नो विश्वासु हव्यमिन्द्रः समत्सु भूपत ।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
उप ब्रह्माणि सवनानि वृत्रहन् परमज्या ऋचीपम् ॥७॥

अन्व० विश्वासु समत्सु हव्यम् इन्द्रम् नः ब्रह्माणि उपभूपत वृत्रहन् परमज्याः ऋचीचम सवनानि ब्रह्माणि उपभूपत ॥

अ० હે **સ્તોતાઓ**! સર્વ અસુરોની સાથ યુદ્ધોમાં જેને આપની રક્ષાનિમિત્ત સર્વદેવતા અવશ્ય બોલાવે છે એવા ઇન્દ્રનિમિત્ત, અમારા યજ્ઞમાં સ્તોત્રોને શોભિત અને પ્રેરિત કરો. હે **પાપનાશક**! યુદ્ધોમાં શત્રુઓનો વધ કરવા જેના પામ અવિનાશી પ્રત્યચ્ચા છે તેવા હે સ્તુતિયોવડે અભિમુખ કરવાને યોગ્ય દેવ! તમે પ્રાતઃસવન–આદિ ત્રણ સ્તોત્રોને અલંકૃત કરો. ૭

१ २र ३ २उ ३ १ २ ३ २
तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुष्यसि मध्यमम् ।
३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
सत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि न किष्ट्वा गोषु वृण्वते ॥८॥

अन्व० इन्द्र अवमम् वसु तवेत् त्वम् मध्यमम् पुष्यसि विश्वस्य परमस्य सत्रा राजसि त्वाम् गोषु नकिर्वृण्वते ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! ભૂમિની નીચી શ્રેણિનું ધન તમારૂં જ છે. તમે ચાંદી–સોનું–આદિ મધ્યમ ધનને પુષ્ટ કરો છો. સમ્પૂર્ણ–રત્ન–આદિ શ્રેષ્ઠધનના તમે જ સત્યરાજા છો. તમને ગાય–આદિ–ધનદેવામાં કોઇપણ વારણ કરી શકતો નથી. ૮

१२र३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
केयथ के दसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
अलर्षि युध्म खजकृत्पुरन्दर प्र गायत्रा अगासिषुः ॥९॥

अन्व० इन्द्र क्व इयथ क्वेत असि पुरुत्राचित् हि ते मनः युध्म खजकृत पुरन्दर अलर्षि गायत्रा प्रगासिषुः ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! તમે પહેલાં ક્યાં ગયા હતા? અને આ સમયે ક્યાં છો? તમારૂં મન બહુ ઠેકાણે જાય છે. હે યુદ્ધકુશલ! હે યુદ્ધકરનાર! હે અસુરોનાં નાશક! તમે આવો. અમારા ગાવાર્માં કુશલ સ્તોતા સ્તુતિ–આદિ ગાય છે. ૯

३१२ ३१ २र ३२ ३ १ २
वयमेनमिदा ह्योऽपीपेमेह वज्रिणम् ।
१ २ ३ १ २' ३२ ३२ ३१ २ ३ २
तस्मा उ अद्य सवने सुतं भरा नूनं भूषत श्रुते ॥१०॥

अन्व० वयम् एनम् इदा ह्यः इह अपीपेम तस्मात् उ अद्य सवने सुतम् भर नूनम् श्रुते आभूषत ॥

અ० અમે યજમાન, આ વજ્રધારી ઇન્દ્રને આ સમય, ગઇકાલે તથા આજ સોમવડે તૃપ્ત કરી ચૂકયા છઇએ તેથી જ આજના સવનમાં સમ્પાદન કરેલ સોમને ધારણ કરો. હે અધ્વર્યો! આસમય સ્તુતિને સાંભળી તેને શોભાયમાન કરો. ૧૦

इति चतुर्थः खण्डः समाप्तः ॥४॥

खण्ड ४

१ वृषत्–वृषा+इत–કામાનાં વર્ષકએવ–ઇચ્છિત ધેરહાનોની વર્ષાકરનાર.
२ वृषजूति–वृषभिः सेक्तृभिः सोमरसस्य सेक्तृभिः आहूतः–સોમરસનું સેવન કરનારવડે આહ્વાન કરાતા.
३ परावति–દૂર.
४ अर्वावति–સમીપમાં.
५ युगत–દ્યુલોક પ્રત્યે જનારવડે. (સ્વભાસા सर्वत्र गच्छद्भिः)।
६ आविवासति–પોતાના યજ્ઞ પ્રત્યે બોલાવે છે (आगमयति)।
७ शाकिनम्–શક્તિમાન્.
८ श्रुत्यं–સર્વત્ર સ્તુતિયોગ્ય.

૯ त्रिधातु–त्रिप्रकारं त्रिभूमिकम् ।
१० त्रिवरूथं–શીત આતપ તથા વર્ષા આત્રણનું વારક.
११ शरणं–ગૃહ.
१२ छर्दिः–આચ્છાદનયુક્ત.
१३ यद्दय–પૃથક્–અલગકર.
१४ श्रायन्तः–સમાશ્રિત (રશ્મિઓ).
१५ भक्षत–भजत સેવન કરો.
१६ जनिमानि–जनिष्यमाणे–ઉત્પન્ન હોવાપર.
१७ सीम–સર્વ.
१८ पतत्वाचित–पतवर्णा एव अश्वौ–વિચિત્રવર્ણના ઘોડાવાળા.
१९ पतशः–पतशो–અશ્વો.
२० समित्सु–અસુરયુદ્ધોમાં.
२१ ऋचोपम–સ્તુતિઓવડે અભિમુખ કરવાયોગ્ય.
२२ परमज्याः–અવિનાશી પ્રત્યંચાવાળા.
२३ अयमं–અધમ.
२४ सत्रा–સત્યજ.
२५ किः–केऽपि–કોઈપણ
२६ वृण्वते–वारयन्ति–વારણ કરે છે.
२७ ययथ–गतवान्–ગએલા.
२८ अलर्षि–आगच्छ–આવો.
२९ युध्म–યુદ્ધકુશલ.
३० समत्कृन्–યુદ્ધકરનાર.
३१ गायत्रा–गानकुशलाः–સ્તોતાઓ.
३२ पुरुत्रा–बहुषु–બહુ મધ્યે.
३३ इदा–इदानीम्–આ સમય.
३४ अर्पीपेम–आप्याययाम–તૃપ્ત કરી ચુકયા.

अ. ३ खण्ड ५

१ २र ३ २उ ३ १२३१२
यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिराध्रिगुः ।
१ २ ३१ २र ३ २३ १ २३२ ३२
विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठं यो वृत्रहा गृणे ॥१॥

अन्व० यः चर्षणीनाम् राजा रथेभिः याता अध्रिगुः विश्वासाम् पृतनानाम् तरुता यः वृत्रहा ज्येष्ठम् गृणे ॥

અ૦ જે ઇન્દ્ર મનુષ્યોનો સ્વામી છે, રથોવડે જે યાત્રા કરે છે, જેની સમાન કોઈ ગમન કરી શકતું નથી, સકલસેનાને જે પાર લગાડનાર છે, જે પાપના નાશક છે તે સર્વના-મોટા-મહાભાગ-ઇદ્રની હું સ્તુતિ કરું છું. ૧

१२ ३ १२ ३१२ ३ १२
यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
१२ ३ २उ ३ १२ ३२३ ३उ ३ १ २र
मघवन् छग्धि तव तन्न ऊतये वि द्विषो वि मृधो जहि ॥२॥

अन्व० इन्द्र यतः भयामहे ततः नः अभयम् कृधि मघवन् शग्धि तव ऊतये द्विषः विजहि मृधः वि ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! જે હિંસકથી અમે ડરીયે છઈએ તે થકી અમને અભય કરો. હે ઇન્દ્ર ! તમે અમને અભયદેવાની શક્તિ રાખો છો. તમારી રક્ષાવડે અમારા શત્રુઓને નષ્ટ કરો. અમારા હિંસકોને નષ્ટ કરો. ૨

१ २ ३ १ २र ३ १ २
वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणांऽसत्रं सोम्यानाम् ।
३ २ ३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
द्रप्सः पुरां भेत्ता शश्वतीनामिन्द्रो मुनीनांऽसखा ॥३॥

अन्व० वास्तोष्पते स्थूणा ध्रुवा सोम्यानाम् अंसत्रम् द्रप्सः शश्वतीनाम् पुराम् भेत्ता इन्द्रः मुनीनाम् सखा ॥

અ૦ હે ગૃહપતે ! ઘરના આધારનો ખાંભો-થાંભલો-સ્થિર હો. સોમને-સમ્પાદન-કરનાર-અમે તેની કાંધ-ખભા-આદિ શરીરની રક્ષા કરનારું બલ

અ० હે ઇન્દ્ર! જો દ્યુલોક સેંકડો હોય તોપણ તે તમને વ્યાપી શકે નહિ અર્થાત આપની ઇયત્તા–માપ–કરી શકે નહી અને ભૂમી મો હો પણ આપની મૂર્તિનું પ્રતિબિમ્બ બનાવવામાં પર્યાપ્ત હોઈ શકે નહિ. હે વજ્રધારી! સહસ્રોસૂર્ય આપને પ્રકાશિત કરી શકે નહી. અર્થાત્ આપની પ્રભાસામે સહસ્રોસૂર્યોની પ્રભા પણ દબાઈ જાય છે. ઉત્પન્ન–પદાર્થોમાંથી કોઇપણ પદાર્થ આપને વ્યાપી શકતા નથી. દ્યાવાપૃથિવી આપને વ્યાપી શકતાં નથી કેમકે તમે સર્વથી મોટા છો. ૬

१ २ ३ २र ३ २३क २र ३ २ ३ १ २
यदिन्द्र प्रागप ।गुदग्न्यग्वा हूयसे नृभिः ।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
सिमा पुरू नृषूतो अग्यानवेऽसि प्रशर्ध तुर्वशे ॥७॥

अन्व० इन्द्र यत् प्राक् वा अपाक् उदक् न्यक् नृभिः हूयसे सिम्र आनवे पुरु नृषूतः असि प्रशर्ध तुर्वशे ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! યદિ પૂર્વદિશામાં વા પશ્ચિમદિશામાં, ઉત્તરદિશામાં તથા નીચે, તમને સ્તુતિકરનારાવડે પોતપોતાના કાર્ય અર્થ આહ્વાન કર્યું જાય છે હે શ્રેષ્ઠ ઇન્દ્ર! તોપણ તમે આનવ–અનુરાજાનાપુત્ર–વિષયમાં તેના બહુસ્તોતાઓ વડે પ્રેરણા કરાયલ હો છો. અર્થાત્ સ્તોતા પોતાના રાજાના હિતકરવાનિમિત્ત પ્રેરણા કરે છે અને હે અધિકતાયે–શત્રુઓના–તિરસ્કાર–કરનાર ઇન્દ્ર! તુર્વશના વિષયમાં પણ સ્તોતાઓવડે તમારૂં આહ્વાન કરાય છે. ૭

१ २र ३ १ २३
कस्तमिन्द्र त्वा वसवा मर्त्यो दधर्षति ।
३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २र
श्रद्धा हि ते मघवन् पार्ये दिवि वाजी वाजꣳसिषासति ॥८॥

अन्व० वसो इन्द्र तम् त्वा कः आदधर्षति मघवन् ते श्रद्धा वाजी पार्ये दिवि वाजम् सिषासति ॥

અ० હે વ્યાપક ઇન્દ્ર! તે–તમને કયો મનુષ્ય ધમકી દઈ શકે? હે ઇન્દ્ર! તમારે અર્થ શ્રદ્ધાયુક્ત યજમાન હવિસંપન્ન હોય છે તે, સોમસમ્પાદનના દિવસ હવિરૂપ અન્નને દેવા ચાહે છે. ૮

१ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २
इन्द्राग्नी अपादियं पूर्वागात्पद्वतीभ्यः ।

३ १ २र ३ २ ३ १२३१२३ २ ३१ २
हित्वा शिरो जिह्वया रारपच्चरत्त्रिंशत्पदा न्यक्रमीत् ॥९॥

अन्व० इन्द्राग्नी अपात इयम् पद्वतीभ्यः सुप्ताभ्यः पूर्वा आगात् शिरः हित्वा जिह्वया रारपत् चरत् त्रिंशत् न्यक्रमीत ॥

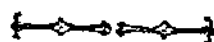
અ० હે ઇન્દ્ર તથા અગ્નિદેવતાઓ ! ચરણરહિત આ ઉષા, ચરણવાળી પ્રજાઓ કરતાં પ્રથમ આવે છે તથા પ્રાણિઓના શિરનો ત્યાગ કરીને (પોતે અશિરસ્કા છે તથાપિ) પ્રાણિયોમાં રહેલી વાક્ ઇન્દ્રિયદ્વારા અત્યન્ત શબ્દ કરતી, એવો વર્ત્તાવ કરતી ત્રીસ મુહૂર્તોને એક દિવસમાંજ ઉલ્લંઘન કરે છે તે સર્વ વીરતા તમારી જ છે. ૯

२ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्र नेदीय एहिहि सितमेधाभिरूतिभिः ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
आशन्तम शन्तमाभिरभिष्टिभिरास्वापे स्वापिभिः ॥१०॥

अन्व० इन्द्र नेदीयः मितमेधाभि. ऊतिभिः एहिहि शन्तम शन्तमाभि अभिष्टिभि. आ स्वापे स्वापिभि आ ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! તમે બહુસમીપની અમારી યજ્ઞશાળામાં પરિમિતબુદ્ધિયો અને રક્ષાની સાથ અવશ્ય આવો. હે **પરમસુખરૂપ** ! તમે પરમસુખરૂપપ્રાપ્તિયોની સાથ આવો. હે બન્ધો ! સુખદાયક પ્રાપ્તિયો સાથ આવો. ૧૦

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥५॥

खण्ड ५

१ याता-गन्ता-યાત્રાકરનાર
२ अध्रिगुः-अद्भुतगमनोऽन्यैः-જેની સમાન કોઈ ગમન કરી શકે નહી તેવા
३ तष्टा-તક્ષક
४ गृणे-स्तौमि સ્તુતિ કરૂં છું.
५ शग्धि-शक्तो भवसि-શક્તિમાન છો.
६ मृधः-હિંસક.
७ धाम्नोपत्ये-ગૃહપને.
८ अमत्रम्-अंगोपलक्षित સકલશરીર. તેની त्रायकं-રક્ષા કરનાર.
९ सोमप-સોમાહું.
१० द्रप्सः-द्रवणशीलः सोम तद्वान-સોમપીનાર.

११ ઘટ્-સત્ય.
१२ महा–महत्वेन वीर्येणापि–વીર્યથી પણ.
१३ पनिष्टम–स्तूयते–સ્તુતિ કરાય છે.
१४ इत–एव।
१५ द्युम्नभाजा–आशुपतनीयं शीघ्र प्राप्तव्यं धनं संभजते द्युम्नधनसंयुक्तेन–શીઘ્રપ્રાપ્તહોનાર શ્રેષ્ઠધનસહિત.
१६ चन्द्रैः–आह्लादकैः–સર્વને પ્રસન્ન કરનાર.
१७ यत्–यदि–જો.
१८ अष्ट–अश्नुते–વ્યાપી શકે.
१९ अपाक्–પશ્ચિમદિશામાં.
२० विम–શ્રેષ્ઠ [ઈન્દ્ર]
२१ नृनुत–नृभिः स्तोतृभिः प्रेरितः–સ્તોતાવડે પ્રેરિત.
२२ प्रशर्ध–प्रकर्षेण शर्धयितरः–અધિકતાયે શત્રુનો તિરસ્કાર કરનાર.
२३ वसो–वासक–વ્યાપક.
२४ पार्य्ये–सौत्ये–સોમસંપાદન કરવાનો.
२५ सिषासति–दातुमिच्छति–દેવા ચાહે છે.
२६ अपात्–પાદરહિત.
२७ रारपत्–भृशं शब्दं कुर्वती–અત્યન્ત શબ્દકરતી.
२८ एहिहि–અવશ્ય આવ.
२९ नेदीयः–સમીપની. (યજ્ઞશાલામાં).
३० शन्तम–પરમસુખરૂપ.
३१ अभिष्टिभिः–પ્રાપ્તિયો સાથ.
३२ स्वाभिष्टिभिः–સુખદાયક પ્રાપ્તિયોસાથ.
३३ स्वापे ળન્ધો.

अ. ३ खण्ड ६

३२ ३१ २ ३१२ ३२३१२
इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।
३ १ २र३ १२ ३१२२३१२ ३१२
आशु जेतारꣳ हेतारꣳ रथीतममतूर्तं तुग्रियावृधम् ॥१॥

अन्व० वः अजरम् प्रहेतारम् अप्रहितम् आशुम् जेतारम् हेतारम् रथीतमम् अतूर्तम् तुग्रियावृधम् ऊतये इतः कुरुत ॥

અ० હે અમારા પુરૂષો ! તમે જરારહિત, શત્રુઓના પ્રેરક, કોઈએ પણ ન-મોકલેલા, વેગવાન્, શત્રુઓના જીતનાર, યજ્ઞભવનમા પહોંચવાવાળા રથીયોમાં શ્રેષ્ઠ, જેને કોઇ મારી શકે નહિ એવા તથા જળને-વધારનાર ઇન્દ્રને રક્ષા-નિમિત્ત આગળ કરો. ૧

१ २र ३१२३ २उ ३ १ २र
मो षु त्वा वाघतश्च नारे अस्मन्नि रीरमन् ।
३१२ ३१२ ३ १ २३२ ३१२र
आरात्ताद्वा सधमादं न आ गहीह वा सन्नुप श्रुधि ॥२॥

अन्व० त्वा वाघतश्चन अस्मत् आरे मो निरीरमन आरात्ताद्वा नः सधमादम् सु आगहि वा इह सन् उपश्रुधि ॥

અ० હે ઇન્દ્ર ! તમને યજમાન પણ અમારાથી દૂર રમણ ન કરાવે તે કારણ તમે દૂર રહીને પણ અમારા યજ્ઞને ભલીપ્રકાર પ્રાપ્ત કરો વા અહીં વર્ત્તમાન સતા અમારી સ્તુતિને સાંભળો. ૨

३१२ ३२३ २ ३१२ २१२
सुनोत सोमपाव्न सोममिन्द्राय वज्रिणे ।
१२ ३१ २र ३२उ ३ १ २र३१ २र
पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित्पृणन्नित्पृणते मयः ॥३॥

अन्व० वज्रिणे सोमपाव्ने इन्द्राय सोमम सुनोत अवसे पक्तीः पचता कृणुध्वमित् मयः पृणन्नित् पृणते ॥

અ० હે મારા પુરૂષો ! વજ્રધારી તથા સોમપાન-કરવાવાળા ઇન્દ્ર અર્થ સોમ સંપાદન કરો. ઇન્દ્રને તૃપ્તકરવા નિમિત્ત પુરોડાશાદિકને પકાવો. ઇન્દ્રને

પ્રસન્નકરવાવાળાં કર્મ કરો. કેમકે, ઇન્દ્ર યજમાનને સુખદેતો જ હવિયો ગ્રહણ કરે છે. ૩

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ २
यः सत्राहा विचर्षणिरिन्द्रं तꣳ हूमहे वयम् ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
सहस्रमन्यो तुविनृम्ण सत्पते भवा समत्सु नो वृधे ॥४॥

अन्व० सत्राहा विचर्षणिः हूमहे सहस्रमन्यो तुविनृम्ण सत्पते समत्सु नः वृधे भव ॥

અ० જે ઇન્દ્ર શત્રુઓનો વધ કરે છે તથા સર્વને વિશેષ દેખવાવાળા છે તે ઇન્દ્રને અમે સ્તુતિનાં પદોવડે આહ્વાન કરીએ છઇએ. હે શત્રુનો નાશકરવા સહસ્રોપ્રકારના કોપવડે યુક્ત ! હે બહુધન ! હે સજ્જનોનાપાલક ! તમે સંગ્રામોમાં અમારી વૃદ્ધિના અર્થ પ્રાપ્ત હો. ૪

१ २ ३ २ ३ १ २
शचीभिर्नः शचीवसू दिवा नक्तं दिशस्यतम् ।
१ २ ३ १ २र ३ २ ३ २उ ३ २ ३ २ ३ २
मा वाꣳरातिरुप दसत्कदा चनास्मद्रातिः कदा चन ॥५॥

अन्व० शचीवसू शचीभिः दिवानक्तम दिशस्यतम वाम् रातिः कदाचन मा उपदसत् अस्मत् रातिः कदाचन ॥

અ० હે અમેકરેલ જ્યોતિષ્ટોમઆદિ-કર્મને ધન માનવાવાળા **અશ્વિની-કુમારો** ! તમે અમારા યજ્ઞરૂપ કર્મોવડે રાતદિવસ અભિમત ફલ દો. તમારૂં ધન કદાપિ પણ ઉપક્ષીણ ન હો. અને અમારૂં દાન પણ કદાપિ ઉપક્ષીણ ન હો. અર્થાત્ આપ સદા અમને ઇચ્છિતપદાર્થ દેતા રહો અને અમે સદા આપના નિમિત્ત યજ્ઞાદિ કરતા રહિયે. ૫

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ १ ३ १ २
यदा कदा च मीढुषे स्तोता जरेत मर्त्यः ।
१ २र ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
आदिद्वन्देत वरुणं विपा गिरा धर्त्तारं विव्रतानाम् ॥६॥

अन्व० यदा कदा च मीढुषे मर्त्यः स्तोता जरेत आदित् वरुणम् विव्रतानाम धर्त्तारम विपा गिरा वन्देत ॥

---

६. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે,

અ૦ જ્યારે ક્યારે પણ હવિદેનાર-યજમાનના યજ્ઞ અર્થે મનુષ્ય-સ્તુતિ કરનાર-સ્તુતિ કરે તદનન્તર જ પાપોને દૂર કરનાર નાનાપ્રકારના વરૂણ-નામક દેવતાની વિશેષ-રક્ષા-કરવાવાળી-સ્તુતિવડે સ્તુતિ કરો. ૬

३ १ २२ ३ २३ १ २
पाहि गा अन्धसो मद इन्द्राय मेध्यातिथे ।
१ २र ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यः संमिश्लो हर्य्योर्यो हिरण्यय इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥७॥

अ० इन्द्राय मेध्यातिथे अन्धसः मदे गाः पाहि यः इन्द्रः हर्योः संमिश्लः वज्री हिरण्ययः हिरण्ययः ॥

અ૦ હે ઈન્દ્ર ! હે યજ્ઞમાં-અતિથિ-બનવાવાળા! પીધેલ સોમનો આનન્દ આવવા ઉપર તમે અમારી ગાયોની રક્ષા કરો. જે ઇન્દ્ર હરિનામક ઘોડાઓને રથમાં જોડે છે, જે વજ્રધારી, હિતકારી તથા રમણીય છે તથા સુવર્ણના રથવાળા છે. ૭

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र
उभयꣳ शृणवच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः ।
३ १ २ ३२ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
सत्राच्या मघवान्तसोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत् ॥८॥

अन्व० उभयम् नः इन्द्र वचः अर्वाक् इन्द्रः शृणवत् च सत्राच्या धिया मघवान् शविष्ठः सोमपीतये आगमत् ॥

અ૦ સ્તોત્ર તથા શસ્ત્ર બે પ્રકારનાં અમારાં આ વચન અમારી અભિમુખ ઈન્દ્ર સાંભળે અને સાંભળી, અમારા યજ્ઞની પૂજન કરવાવાળી બુદ્ધિવડે યુકત થઇ ધનવાળા અત્યન્ત બલવાન્ ઈન્દ્ર સોમપાન કરવા આવે. ૮

३२ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २
महे च न त्वाद्रिवः परा शुल्काय दीयसे ।
२ ३१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शताय शतामघ ॥९॥

अन्व० अद्रिवः महे च शुल्काय न परादीयसे वज्रिवः सहस्राय न अयुताय न शतामघ शताय ॥

અ૦ હે વજ્રવાળા ઇન્દ્ર ! મહાનમૂલ્ય માટે પણ હું તમને વેચતો નથી. હે વજ્રહસ્ત ! સહસ્ર માટે વેચતો નથી તથા દશસહસ્ર માટે હું વેચતો નથી. હે બહુધનવાળા ! અપરિમિતધનમાટે પણ હું વેચતો નથી અર્થાત્ ચાહે તેટલું ધન મળે તથાપિ હું હવિયોદ્વારા આપનુ પૂજન ત્યાગવા ચાહતો નથી ૯

१ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २

वस्याꣳ इन्द्रासि मे पितुरुत भ्रातुरभुञ्जतः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २

माता च मे छदयथः समा वसो वसुत्वनाय राधसे ॥१०॥

अन्व० इन्द्र मे पितुः वस्यान् उत अभुञ्जत भ्रातुः वसो मे माता च समा वसुत्वनाय राधसे छदयथः ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે મારા પિતાથી પણ અધિક ધનવાન છો. અને પાલન-ન-કરનાર મારા ભ્રાતાથી અધિક ધનવાન્ છો. હે વ્યાપક દેવ ! મારી માતા અને તમે પણ સમાન હોઇ ધનવાન્ હોવાનિમિત્ત અન્ન અર્થ મને પૂજિત-પ્રતિષ્ઠિત-કરો. ૧૦

इति षष्ठ खण्ड समाप्त ॥६॥

खण्ड ६

१ प्रहेतारम्-શત્રુઓના પ્રેરક.
२ अप्रहितम्-केनाप्यप्रेषितम्-કોઇવડે પણ પ્રેષિત નહિ તેવા.
३ हेतारम्-गन्तारम्-યજ્ઞભવનમાં પહોંચનાર.
४ अतूर्तम्-केनाप्यहिंसितम्-જેને કોઇપણ મારી શકે નહિ તેવા.
५ तुग्रियावृधम्-उदकस्य वर्धयितारम्-જળના વધારનાર.
६ निरीरमन्-नितरां रमयन्तु-રમણ કરાવે.
७ आरात्तात्-दूरेऽपि-દૂર રહીને પણ
८ पक्तीः-પકતવ્ય પુરોડાશાદિક.
९ वृणते-ગ્રહણ કરે છે.
१० सत्राहा-મહાન્ શત્રુઓના વધ કરનાર.
११ विचर्षणि-વિશેષરૂપે સર્વનો દ્રષ્ટા.

૧૨ वृधे-वर्धनाय-વૃદ્ધિના અર્થે.
૧૩ तुविनृम्ण-બહુધનવાળા.
૧૪ समत्सु-સંગ્રામોમાં.
૧૫ शचीवसू-જ્યોતિષ્ટોમ-આદિ-કર્મને ધન માનનાર અશ્વિનીકુમારો.
૧૬ शस्यतम्-विसृजतं अभिमतं दत्तम्-અભિમત ફલ દો.
૧૭ उपदसत्-उपक्षीणं भूतं-ઉપક્ષીણ હો.
૧૮ मीढुषे-હવિ દેનાર યજમાનના યજ્ઞના અર્થે.
૧૯ विपा-विशेषेण (वि) रक्षिकया-વિશેષ પાલન-રક્ષા કરનારી
૨૦ विव्रतानाम्-નાનાપ્રકારનાં કર્મોના.
૨૧ जरेत-स्तूयात्-સ્તુતિ કરે.
૨૨ मेध्यातिथे-યજ્ઞમાં અતિથિ બનનાર.
૨૩ संमिश्लः-संमिश्रयिता-રથમાં જોડનાર.
૨૪ हर्यो-હરિનામક ઘોડાઓને.
૨૫ अर्वाक्-અભિમુખ હોઇને.
૨૬ सत्राच्या यज्ञं पूजयन्त्या-યજ્ઞનું પૂજન કરવાવાળી.
૨૭ शचिष्ठः-અત્યન્ત બલવાન્.
૨૮ शुल्क-મૂલ્ય.
૨૯ पराहीयसे-विक्रीणामि-વેચું.
૩૦ शतामघ-બહુધનવાળા (ઇન્દ્ર)
૩૧ वस्यान्-वसीयान्-અધિક ધનવાન્.
૩૨ अभुञ्जतः-अपालयतः-પાલન ન કરનાર
૩૩ छदयथ-पूजितंकुरुथः-પ્રતિષ્ઠિત કરો.
૩૪ समा-समौ-સમાન.
૩૫ वसुत्वनाय-व्यापनाय-વ્યાપન-ધનવાન્‌પણું.

अ. ३ खण्ड ७

३१ २र ३ १ २ ३ १ २
इम इन्द्राय सुन्विरे सोमासो दध्याशिरः।
१ २र ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
ताꣳ आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक आ ॥१॥

अन्व० वज्रहस्त दध्याशिरः इमे सोमासः इन्द्राय सुन्विरे तान् मदाय पीतये ओकः ओ हरिभ्याम् आयाहि ॥

अ० હે વજ્રધારીદેવ! દહીંસાથ મળેલ આ સોમ તમારાનિમિત્ત સંપાદન કર્યા છે તે સોમને આનન્દનિમિત્ત પીવા યજ્ઞમંડપમાં અશ્વોદ્વારા અભિમુખ આવો. ૧

३१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इम इन्द्र मदाय ते सोमाश्चिकित्र उक्थिनः।
३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पपान उप नो गिरः शृणु रास्व स्तोत्राय गिर्वणः ॥२॥

अ० इन्द्र ते मदाय उक्थिनः इमे सोमाः चिकित्र मधोः पपान. गिरः उपशृणु गिर्वणः स्तोत्राय रास्व ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! તમારા હર્ષનિમિત્ત સ્તોત્રયુક્ત આ સોમ દેખાય છે અને પ્રસન્નતા–દેવાવાળા સોમને અધિકપીતા અમારી સ્તોત્રરૂપ વાણિયોને સાંભળો હે સ્તુતિવડે–પ્રાર્થના–કરવાયોગ્ય ઇન્દ્ર! સ્તુતિકરનારા મને ઇચ્છિત ફલ દો. ૨

३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
आ त्वा३द्य सबर्दुघाꣳ हुवे गायत्रवेपसम्।
१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्र धेनुꣳ सुदुघामन्यामिषमुरुधारामरं कृतम् ॥३॥

अन्व० इन्द्र अद्य सबर्दुघाम् गायत्रवेपसम् सुदुघाम् अन्याम् उरुधाराम् इषम् धेनुम् अरम् कृतम् तु आहुवे ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! આ સમય અધિક–દૂધ–દેવાવાળી પ્રશંસનીયવેગવાળી સુખે–દોહવા–યોગ્ય, વિલક્ષણપ્રકારની જેના સ્તનોમાંથી અનેક દુગ્ધધારા નીકળે છે તેવી ગ્રાહવાયોગ્ય ધેનુરૂપ શોભાદેવાવાળા ઇન્દ્રને હું શીઘ્ર આહ્વાન કરૂં છું. ૩

૨. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

१ २ ,२२ ३ १२ ३ १२ ३ १ २
न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीडवः ।
१ २र ३१ २र३ २ ३ २ ३ १ २र
यच्छिक्षसि स्तुवते मावते वसु न किष्टदा मिनाति ते ॥४॥

अन्व० इन्द्र बृहन्तः वीडव अद्रयः त्वा न वरन्ते स्तुवते मावते यत् वसु शिक्षसि ते तत् नकि आमिनाति ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! બલવડે મહાબલવાન્ દૃઢપર્વત પણ તમને બલવડે નિવારણ કરી શકતા નથી સ્તુતિકરવાવાળા મારા જેવાને જે ધન ઘો છો તે ધનને કોઇ રોકી શકતો નથી. ૪

१ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १२र
क ईं वेद सुते सचा पिबन्तं कद्वयो दधे ।
३ १ २र ३ २र ३ २ ३ २ २
अयं यः पुरो विभिनत्योजसा मंदानः शिप्र्यन्धसः ॥५॥

अन्व० सुते सचा पिबन्तम ईम् को वेद कत् वयः दधे यः अयम् शिप्री अन्धस. मंदान. ओजसा पुरः विभिनत्ति ॥

અ૦ સોમરસ સંપન્નહોવાપર ઋત્વિજોની સાથ સોમના-પાનકરનાર આ ઇન્દ્રને કોણ જાણે છે? અર્થાત્ કોઈ જાણતું નથી. તે કેટલું અન્ન ધારણ કરે છે? જે આ-ઇન્દ્ર વેગવાળા સોમવડે આનન્દિત હોતા સતા બલવડે શત્રુના નગરોને નષ્ટ કરે છે. ૫

१ २ ३ १ २ ३२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
यदिन्द्र शासो अव्रतं च्यावया सदसस्परि ।
३ २ २ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
अस्माकमंशुं मघवन् पुरुस्पृहं वसव्ये अधि बर्हय ॥६॥

अन्व० इन्द्र यत् शासः सदसः परि अव्रतम् च्यावय मघवन् पुरुस्पृहम् अस्माकम् अंशुम् वसव्ये अधिवर्धय ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમે વિઘ્નકર્તાઓને દંડ ઘો છો તે કારણ અમારી યજ્ઞશાલામાં ચોમેર વર્ત્તમાન યજ્ઞકર્મના વિરોધીને દૂર કાઢો. અને હે ધનપતે! અનેકને-ચાહવા-યોગ્ય અમારા સોમને નિવાસયોગ્ય સ્થાનમાં અધિક વધારો. ૬

१, આ મન્ત્ર મન છે,

१२ ३ २३ १२ ३२ ३ १२३१ २
त्वष्टा नो दैव्यं वचः पर्जन्यो ब्रह्मणस्पतिः ।
३१ २र ३१२३१ २ ३२३ १२३ १२
पुत्रैर्भ्रातृभिरदितिर्नु पातु नो दुष्टरं त्रामणं वचः ॥७॥

अन्व० त्वष्टा पर्जन्यः ब्रह्मणस्पतिः पुत्रैः भ्रातृभिः अदितिः नः दुस्तरम् त्रामणम् वचः नु पातु ॥

અ૦ રૂપના અભિમાની ત્વષ્ટાદેવતા, મેઘની અધિષ્ટાત્રી દેવતા, મંત્રાભિમાની બ્રહ્મણસ્પતિદેવતા તથા પોતાના પુત્ર તથા ભ્રાતાઓસહિત દેવમાતા અદિતિ, વિઘ્નકર્તાઓના કારણ અમને તરવાને અશક્ય તથા રક્ષાકરવાયોગ્ય યજ્ઞીય સ્તુતિની શીઘ્ર રક્ષા કરો. ૭

३ २ ३ २ ३१२३ १ २ ३ १ २
कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे ।
२ ३ १ २र ३ २उ ३ १ २ ३ १ २
उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते ॥८॥

अन्व० इन्द्र कदाचन स्तरः न असि दाशुषे सश्चसि मघवन् देवस्य ते भूयः दानम् उपोपेत पृच्यते ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે ક્યારેય પણ હિંસક હોતા નથી. હવિદેવાવાળા યજમાન અર્થ તમે અમને ઋત્વજોને પ્રાપ્ત થાઓ છો. હે-ધનવન્ ! પ્રકાશ સ્વરૂપ તમારું પુષ્કળ દાન, અમારી સમીપ પ્રાપ્ત થાય છે. ૮

३ १ २र ३ १२ ३१२
युंक्ष्वा हि वृत्रहन्तम हरी इन्द्र परावतः ।
३ १ २ ३ १ २ ३२ ३ २ ३ १ २
अर्वाचीनो मघवन्तसोमपीतय उग्र ऋष्वेभिरा गहि ॥९॥

अन्व० वृत्रहन्तम् हि हरी युंक्ष्व मघवन उग्रः अर्वाचीनः ऋष्वेभिः मरुद्भिः परावतः आगहि ॥

અ૦ હે સર્વથા-પાપના-નાશ-કરવાવાળા ઇન્દ્ર! તમે નિશ્ચે, આપના ઘોડાને રથમાં જોડો. હે ધનવન્ ! પ્રકટ-બલવાળા-તમે, અમારી અભિમુખ દર્શનીય મરુતોની સાથ દૂર દ્યુલોકમાંથી આવો. ૯

२ ३ १ २८ ३ १२
त्वामिदा ह्यो नरोऽपीप्यन् वज्रिन् भूर्णयः ।
१ २ ३ १ २ ३२ ३ २ ३ १ २ ३ १
स इन्द्र स्तोमवाहस इह श्रुध्युप स्वसरमा गहि ॥१०॥

अन्व० वज्रिन त्वाम भूर्णयः नरः इदा ह्यः अपीप्यन इन्द्र सः स्तोमवाहसः इह श्रुधि स्वसरम आगहि ॥

અ० હે વજ્રધારીદેવ ! હવિઅર્પણ-કરવાવાળા કર્મકર્તા યજમાનોએ જે-તમને આજ પહેલે દિવસ સોમ પીવરાવેલો તે તમે, સ્તોત્ર પઢનારા-અમે તેમનાં સ્તોત્રને આ યજ્ઞમાં સાંભળો તથા અમારા સ્થાનમાં આવો. १०

इति सप्तमः खण्डः समाप्तः ॥७॥

खण्ड ७

१ दध्याशिरः-दधिमिश्रणाः-દહીંવડે મળેલ.
२ ओकः-यज्ञसदनम्-યજ્ઞમંડપમાં.
३ आ-अभि-અભિમુખ.
४ चिकित्रे-जायन्ते-દેખાય છે.
५ मयोः-मदकरस्य-પ્રસન્નતા દેવાવાળા
६ पपानः-अत्यर्थं पिबन्-અધિકતાએ પાન કરતા.
७ गायत्रवेपसम्-प्रशस्यवेगाम्-પ્રશંસનીય વેગવાળી.
८ इषम्-ઔષધીયા.
९ अरंकृतम्-अलंकर्त्तारम्-શોભાદેવાવાળા.
१० वीड्वः-सर्वतः दृढ.
११ मावते-મારા જેવા પુરૂષને.
१२ किः-कश्चिन-કોઇ.
१३ वरन्ते-નિવારણ કરે છે.
१४ वयः-અન્ન.
१५ ईं-एनम्-આ.
१६ शिप्री-વેગવાળા.
१७ अव्रतम्-अकर्माणम्-યાગવિરોધીને.

૧૮ अंशु–સોમ.
૧૯ वसं य–वस्तय–નિવાસયોગ્યસ્થાન.
૨૦ वर्द्देय–अधिक वद्धय–અધિક વધાર.
૨૧ त्रामणम–રક્ષાકરવાયોગ્ય.
૨૨ स्तरीः–હિંસક.
૨૩ मश्नसि–संगच्छसे–પ્રાપ્ત કરે છે.
૨૪ ऋप्वेभि–દર્શનીય.
૨૫ भूर्णय.–हविर्भरणशीला–હવિ–અર્પણ–કરવાવાળા.
૨૬ अपीप्यन–अपाययन्–પાન કરાવેલો.
૨૭ स्वसरम–गृह–સ્થાન.
૨૮ इदा–આજ.

अ. ३ खण्ड ८

१ २ ३ २ १ २ ३ २ ३ २
प्रत्यु अदर्श्यायत्यू३च्छन्ती दुहिता दिवः ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अपो मही वृणुते चक्षुषा तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी ॥१॥

अन्व० आयती वच्छन्ती दिवः प्रत्यदर्शि उ चक्षुषा मही अप उ वृणुते सूनरी ज्योतिः कृणोति ॥

અ० આગમનકરતી તથા અન્ધકારોને દૂરકરતી દ્યુલોકની પુત્રી ઉષા, સર્વકોઇને નિશ્ચિત દેખાઇ. દર્શનવડે મહાન્ તે, રાત્રિના અન્ધકારને દૂર કરે છે. મનુષ્યોની શ્રેષ્ઠનેત્રરૂપા ઉષા પ્રકાશ કરે છે. ૧

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इमा उ वां दिविष्टय उस्रा हवन्ते अश्विना ।
३ १ २३१ २ ३ १ २ ३ १ २र
अयं वामह्वेऽवसे शचीवसू विशंविशꣳहि गच्छथः ॥२॥

अन्व० इमाः दिविष्टयः उ अश्विना उस्रौ वाम हवन्ते अयम शचीवसू वाम अवसे अह्वे हि विशंविशम् गच्छथः ॥

અ० આ દ્યુલોકને ચાહનારી પ્રજા તથા ઋત્વિજો પણ હે અશ્વિની-કુમારો ! વ્યાપક એવા તમને આહ્વાન કરે છે. આ હું પણ હે કર્મને ધન માનવાવાળા[3] તમે બન્નેને મારી રક્ષા અર્થ અથવા તમને બન્નેને તૃપ્ત કરવા આહ્વાન કરૂં છું. કેમકે તમે આપની સ્તુતિકરનાર પ્રત્યેક-યજમાનની સમીપ જાઓ છો. ૨

२ ३ १ २ ३ १ २३ १ ३
कु ष्ठः को वामश्विना तपानो देवा मर्त्यः ।
३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
घ्नता वामश्नया क्षपमाणोऽꣳशुनेत्थमु आद्वन्यथा ॥३॥

अन्व० देवा अश्विना कुष्ठः कः मर्त्यः वाम तपानः वाम अश्नया घ्नता अंशुना क्षपमाणः आद्वन् यथा इत्थम उ ॥

3. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

અ૦ પ્રકાશવ ત–હે–અશ્વિનીકુમારો ! ભૂમણ્ડલપર નિવાસકરવાવાળો કોણ મનુષ્ય તમારો પ્રકાશક હોય છે ? તમારેનિમિત્ત સોમરસ કાઢવાના પાષાણ વડે કૂટેલ સોમવડે થાકેલ યજમાન, યથેચ્છ અન્ન–રસાદિ–ખાવાવાળા–રાજાની સમાન આ પ્રકારે જ ઐશ્વર્યવાન્ થાય છે. ૩

३ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २
अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोमो दिविष्टिषु ।
१ २ २ १ २ ३ १ २र ३ १ २
तमश्विना पिवतं तिरोअह्न्यं धत्तꣳ रत्नानि दाशुषे ॥४॥

अन्व० अश्विना वाम् दिविष्टिषु मधुमत्तमः अयम् सुतः तिरोअह्न्यम् पिवतम् दाशुषे रत्नानि धत्तम् ॥

અ૦ હે અશ્વિનીકુમારો ! તમારા યજ્ઞોમાં અત્યન્તમધુર આ સોમ સમ્પાદન કરેલો છે તમે પહેલેદિવસ–સમ્પાદન–કરેલ–સોમને પીઓ અને હવિ–દેવાવાળા યજમાનને શ્રેષ્ઠ ધન દો. ૪

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आ त्वा सोमस्य गल्दया सदा याचन्नहं ज्या ।
१ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ १ २
भूर्णिं मृगं न सवनेषु चुक्रुधं क ईशानं न याचिषत् ॥५॥

अन्व० इन्द्र भूर्णिम् मृगं न त्वा सवनेषु सोमस्य गल्दया ज्या अहम् सदा याचन् आचुक्रुधं कः ईशानम् न याचिषत् ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! ભરણકર્તા તથા સિંહસમાન–તમને યજ્ઞોમાં સોમના રસ વડે વિજયશીલ–સ્તુતિવડે–યુક્ત–હું, સર્વદા યાચના કરતો સતો ક્રોધને દૂર કરૂં છું. કોણ પુરૂષ પોતાના સ્વામીને યાચના નથી કરતો ? અર્થાત્ મારા ઉપર એવી કૃપા કરો જેથી મને કોઇના પર ક્રોધ ન આવે. ૫

१ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २
अध्वर्यो द्रावया त्वꣳ सोममिन्द्रः पिपासति ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
उपो नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा ॥६॥

अन्व० अध्वर्यो सोमम् द्रावया इन्द्रः पिपासति वृषणा हरी नूनम् उपोयुयुजे वृत्रहा आजगाम ॥

અ૦ હે યજ્ઞના-નેતા-અધ્વર્યુ ! તમે સોમને ઉત્તરવેદીપર પહોંચાડો કેમકે ઇન્દ્ર સોમને પીવા ચાહે છે. યુવાન ઘોડાને આજ સારથિએ રથમાં જોડયા છે. વૃત્રાસુરના નાશક ઇન્દ્ર આવી ગયા. ૬

३ २ २र३ ३२३ २ ३ १ २
अभी पतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।
३ २३१ २ ३१ २३ १२ ३ १ २
पुरूवसुर्हि मघवन् बभूविथ भरेभरे च हव्यः ॥७॥

अन्व० इन्द्र ज्यायः इपत तत् कनीयसः अभ्याभर मघवन पुरूवसुः बभूविथ भरे भरे हव्यः ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! હે સર્વથી મોટા ઇન્દ્ર! યાચના કરાતું તે [પ્રસિદ્ધ] ધન મને ચોમેરથી આણી દ્યો. હે ધનવન્! તમે બહુવડે યાચના કરવાયોગ્ય છો. તમે પ્રત્યેક સંગ્રામમાં આહ્વાન-કરવાયોગ્ય તથા હવિ-દેવાયોગ્ય પણ છો. ૭

१ २ ३ १ २३ २ ३ १ २३ १ २र
यदिन्द्र यावतस्त्वमेतावदहमीशीय ।
३ २ २ १ २ ३ १ २३ १ २
स्तोतारमिद्दधिषे रदावसो न पापत्वाय रंसिषम् ॥८॥

अन्व० इन्द्र यत् त्वम यावतः ईशिषे एतावत अहम् ईशीय रदावसो स्तोतारम इत् दधिषे पापत्वाय न रंसिषम् ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! જેકારણ તમે જેટલા ધનના સ્વામી છો તેટલાજ ધનનો હું સ્વામી થાઉં. હે-ધનદેવાવાળા-ઇન્દ્ર! તેથી હું અમારા સામ-ગાન-કરનાર-સ્તોતાને ધન દઈ અવશ્ય ધારણ કરી શકું. હું તેને વૃથા નષ્ટ કરવા નહીં દઉં. ૮

१ २ ३ १२ ३ १ २र ३ १ २
त्वमिन्द्र प्रतूर्त्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
३ १ २ ३ १ २३ १ २३ १ २ ३ २
अशस्तिहा जनिता वृत्रतूरसि त्वं तूर्य तरुष्यतः ॥९॥

अन्व० इन्द्र त्वम प्रतूर्त्तिषु विश्वाः स्पृधः अभ्यसि तूर्य त्वम अशस्तिहा जनिता वृत्रतूः असि तरुष्यतः ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમે સંગ્રામોમાં સર્વ યુદ્ધકરવાવાળી શત્રુઓની સેનાઓનો તિરસ્કાર કરો છો. હે શત્રુઓના બાધક-ઇન્દ્ર! તમે દૈવી આપત્તિઓના

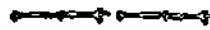
નાશક છો. તમે અમારા શત્રુઓની આપત્તિ ઉત્પન્ન કરવાવાળો છો તથા સકલ શત્રુ-સમૂહના નાશ કરવાવાળા છો. અમારા વિઘ્નકર્ત્તાઓના નિવારણ કરનાર છો. ૯

१ २२३१ २२ ३१ २२ ३ १ २
प्र यो रिरिक्ष ओजसा दिवः सदोभ्यस्परि।
१ २ ३१२ ३ १ २ ३२ ३ १ २
न त्वा विव्याच रज इन्द्र पार्थिवमति विश्वं ववक्षिथ॥१०॥

अन्व० इन्द्र दिवः सदोभ्यः ओजसा प्ररिरिक्षे पार्थिवम् रजः त्वा न विव्याच विश्वम् अति ववक्षिथ॥

અ० હે ઈન્દ્ર! જે તમે દ્યુલોકસ્થાનોથી બલવડે અધિક શ્રેષ્ઠ હો છો અને હે ઈન્દ્ર! પૃથ્વીપર ઉત્પન્ન લોક, તમને પોતાના મોટા શરીરવડે વ્યાપ્ત કરી શકયા નહિ. એવા બલવાન્ તમે અમને વિશ્વનો ત્યાગ કરી ધારણ કરો અર્થાત્ અમને સર્વથી શ્રેષ્ઠ બનાવો. ૧૦

इति अष्टमः खण्डः समाप्तः॥८॥

खण्ड ८

१ आयती–આગમન કરતી.
२ उच्छन्ती–तमांसि विवासयन्ती वर्जयन्ती–અન્ધકારોને દૂર કરતી.
३ अपोवृणुते–દૂર કરે છે.
४ सूनरी–जनानां सुष्टु नेत्री–મનુષ્યોની શ્રેષ્ઠ નેત્રરૂપ.
५ दिविष्टयः–दिवमिच्छन्त्यः–દ્યુલોકને ચાહવાવાળી.
६ उस्रा–उस्रौ वासकौ–વ્યાપક
७ विशंविशं–પ્રત્યેક યજમાન પ્રત્યે.
८ शचीवसू–કર્મને ધન માનવાવાળા.
९ कुप्रः–क्वौ पृथिव्यां वर्त्तमानः–ભૂમણ્ડલપર નિવાસ કરવાવાળો
१० तपानः–तापनः प्रकाशकः–પ્રકાશક.
११ अश्नया–સોમ કૂટવાના અશ્મા–પાષાણ–વડે.
१२ अंशुना–સોમવડે.
१३ क्षपमाणः–क्षयमाणः क्षीयमाणः–થાકેલો.

१४ अ इन–अभिमतान्नरसादिभक्षणवान राजा इव–
યથેચ્છ અન્નરસાદિ ખાનાર રાજા સમાન.
१५ घ्नता–हन्यमानेन अभिषूयमाणेन–કૂટાતા સતા.
१६ दिविष्टिषु–दिवएषणेषु–યજ્ઞોમાં.
१७ तिरो अह्न्यं–तिरोभूते पूर्वस्मिन् दिने अभिषुतं–પહેલે દિવસ સમ્પાદન કરેલ.
१८ गल्दया–गालनन आस्रवणेन–સોમના રસવડે.
१९ ज्या–जयशीलया स्तुत्या–જયશીલ સ્તુતિવડે.
२० भर्णिम्–ભરણકર્તા.
२१ द्रावय–प्रावय–પહોંચાડ.
२२ इषत–યાચના કરાતું.
२३ भरे भरे–પ્રત્યેક સંગ્રામમાં.
२४ हव्यः–આહ્વાનકરવાયોગ્ય.
२५ रदावसो–रदतिर्ददाति वसूनीति–ધનદેવાવાળા.
२६ रंसिषं–શ્યામ–દઉં.
२७ प्रतूर्तिषु–સંગ્રામોમાં.
२८ स्पृधः–યુદ્ધકરનારી શત્રુસેના.
२९ अशस्तिहा–दैवीनामशस्तानां हन्ता–દૈવી આપત્તિઓના નાશક,
३० वृत्रतू–સકલ શત્રુસમૂહના નાશક.
३१ तरुष्यतः–बाधकान–વિઘ્નકર્તાઓને.
३२ तूर्व्य–શત્રુના બાધક.
३३ विव्याच–व्याप्नोति–વ્યાપ્ત કરે છે.
३४ प्रतिरिक्षे–अतिरिक्तो भवसि–અધિકતાયે શ્રેષ્ઠ હો છો.
३५ सद्मेभ्यः–સ્થાનો થકી.

अ. ३ खण्ड ९

१ २ ३१ २र ३२३क २र ३ १ २ ३१२
असावि देवं गोऋजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो जनुषे।
१ २ ३१ २र ३ २ ३१२ ३
मुवोच बोधामसि त्वा हर्य्यश्व यज्ञैर्बोधा न स्तोममन्धसो
१२३
मदेषु ॥१॥

अन्व० देवम् गोऋजीकम् अन्धः असावि ईम इन्द्रः मस्मिन् जनुषा न्युवोच हर्यश्व त्वा यज्ञैः बोधामसि अन्धसः मदेषु नः स्तोमम बोध ॥

अ० પ્રકાશમય ગોઘૃત તથા દુગ્ધાદિવડે સંસ્કાર-કરેલ-સોમરૂપ-અન્નને અમે સંપાદન કર્યું છે. આ ઈન્દ્ર, આ સમ્પાદન-કરેલ-સોમરૂપ-અન્નવિષયમાં સ્વભાવવડે જ અત્યન્ત તત્પર થાય છે. હે ઈન્દ્ર! તમને સ્તોત્ર અને હવિયોવડે બોધીયે છઇએ. સોમના મદવિષયમાં તમે અમારા સ્તોત્રને જાણો. ૧

१ २ ३ १२ ३ १ २र ३ १ २
योनिष्ट इन्द्र सदने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि।
२ ३ १ २ ३ २ ३२ ३ २ ३ २२ ३ १ २ ३ १ २
असो यथा नोऽविता वृधश्चिद् ददो वसूनि ममदश्च सोमैः ॥२॥

अन्व० इन्द्र ते सदने योनिः अकारि पुरुहूत नृभिः तम आ प्रयाहि नः यथा अविता वृधश्चित् असः वसनि ददः च सोमैः ममदः ॥

अ० હે ઈન્દ્ર! તમારા વિરાજમાન-હોવા-નિમિત્ત સ્થાન રચ્યું ગયું છે. હે અનેકોવડે-આહ્વાન-કરાયલ-ઈન્દ્ર! નેતા-મરૂતોની સાથ આ સ્થાનપર આવો કે જે પ્રકારે તમે અમારા રક્ષક તથા વૃદ્ધિકરનાર થાઓ. અમને ધન દ્યો અને અમારા સોમોવડે આનન્દિત હો. ૨

१ २३२ ३१ २ ३ २उ ३ १२ ३१ २ ३ १
अदर्दरुत्समसृजो वि खानि त्वमर्णवान् बद्धधानाँ अरम्णाः।
३ १ २ ३ १ २ ३ २उ ३ २उ ३ २ ३ १ २ ३ २
महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद्वः सृजद्धारा अव यद्दानवान् हन् ॥३॥

अन्व० इन्द्र त्वम् उत्सम् अदर्दः खानि व्यसृजः बद्धधारान् अर्णवान् अरम्णः यत् महान्तम् पर्वतम् व्यसृजन् धाराः यत् दानवान् अवहन् ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! તમે જલભરેલ મેઘને વિદીર્ણ કર્યો. ફરી મેઘસ્થજલ–નિકળવાનાં–દ્વારોને વિશેષ રચ્યાં તથા બાધાદેવાવાળાં જળવાળા મેઘોને ઢપકાવ્યા. જે–તમે બહુમેઘોને વિવૃત કર્યા તથા જળની ધારાઓ છોડી. જ્યારે તમે દાનવોને વિનષ્ટ કર્યા [ત્યારે જળની ધારાઓ છોડી]. ૩

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
सुष्वाणास इन्द्र स्तुमसि त्वा सनिष्यन्तश्चित्तुविनृम्ण वाजम्।
१ २ ३ १ २र ३ २उ ३ १ २ ३ १ २
आ नो भर सुवितं यस्यकोना तना त्मना सह्याम त्वोताः ॥४॥

अन्व० इन्द्र सुष्वाणासः त्वा स्तुमसि तुविनृम्ण वाजम् सनिष्यन्तः नः सुवितम् आभर यस्य कोना त्वोताः तना त्मना सह्यामः ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! સોમના–અભિષવકરવાવાળા–અમે તમારી સ્તુતિ કરીએ છીએ. હે બહુધનવાળા ઇન્દ્ર! સુન્દર–પુરોડાશરૂપ–અન્નને વિભાગ કરી દેતા સતા અમે સ્તુતિ કરીએ છીએ. તેકારણ તમે અમને પ્રાપ્ત–હોવા–યોગ્ય શ્રેષ્ઠ ધન દ્યો. જે ધનની અતિપ્રિયત્વપૂર્વક કામના કરો છો તે ધન અમને દ્યો. તમે–રક્ષાકરેલ બહુધનને અમે સ્વયંજ આપના અનુગ્રહથી પામીએ છઇએ. ૪

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २ ३ १ २
जगृह्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसूयवो वसुपते वसूनाम्।
३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २र
विद्मा हि त्वा गोपतिꣳ शूर गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणꣳ
३ १ २
रयिं दाः ॥५॥

अन्व० वसूनाम् वसुपते ते दक्षिणं हस्तम् वसूयवः जगृह्म शूर गोनाम् त्वा गोपतिम् विद्मः चित्रम् वृषणम् रयिम् दाः ॥

અ० બહુધનોના–હે–સ્વામિન્! તમારા દક્ષિણહાથને, ધનની–ઇચ્છા–કરવાવાળા–અમે ગ્રહણ કરીએ છઇએ. હે **પરાક્રમીદેવ**! અમે તમને બહુ ગાયોના ગોસ્વામીરૂપ જાણીએ છીએ તે કારણ અમને અનેકપ્રકારના મનોરથોનું પૂરક ધન દો. ૫

२ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ २
इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्ते यत्पार्या युनजते धियस्ताः।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
शूरो नृपाता श्रवसश्चकाम आ गोमति व्रजे भजा त्वं नः॥६॥

अन्व० यत पार्याः ताः धियः युनजते नरः नेमधिता इन्द्रम् हवन्ते शूरः नृपाता श्रवसः चकामे गोमति व्रज नः भज॥

અ० જ્યારે યુદ્ધમા રક્ષોના કારણભૂત પ્રસિદ્ધકર્મનો પ્રયોગ કર્યો જાય છે ત્યારે યજ્ઞ વા સંગ્રામ–કરનાર–મનુષ્ય યજ્ઞ વા સગ્રામમાં જે ઇન્દ્રનું આહ્વાન કરે છે તે વીરમનુષ્યોને વિભાગ કરી યથાસ્થાનપર–ખડા–કરનાર–તમે અન્ન વા બલની ચાહનાપર ગાય–આદિ–પશુઓવડે યુકત ગોષ્ઠમાં અમને ભાગી કરો. ૬

१ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वयः सुपर्णा उप सेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः।
१ २ ३ १ ३ ३ २ ३ १ २र ३ २ २ ३ १ २ ३ २
अप ध्वान्तमूर्णुहि पूर्धि चक्षुर्मुमुग्ध्या३स्मान्निधयेव बद्धान्॥

अन्व० वयः सुपर्णा प्रियमेधाः ऋषयः नाधमानाः इन्द्रम् उपसेदुः इन्द्र ध्वान्तम् अपोर्णुहि चक्षुः पूर्द्धि निधया इव बद्धान् अस्मान् मुमुग्धि॥

અ० ગમનકરવાવાળાં, સુખદેનાર–પતનવાળાં, યજ્ઞવડે–પ્રેમ–કરવાવાળાં, દેખનારાં તથા પ્રજ્ઞાની યાચનાકરતાં કિરણો, ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત થયાં. હે ઇન્દ્ર! તમે અન્ધકારને દૂર કરો. તેજને પૂર્ણ કરો તથા પાશસમૂહવડે બાંધેલ અમને મુકત કરો. ૭

१ २ ३२उ ३ १ २र ३ १ २र ३ १ २
नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तꣳ हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम्॥८॥

अन्व० सुपर्णम् पतन्तम् हिरण्यपक्षम् वरुणस्य दूतम् यमस्य योनौ शकुनम् भुरण्युम् त्वा हृदा वेनन्तः नाके अभ्यचक्षत॥

અ० સુન્દરપતનવાળા, અન્તરિક્ષમાં જતાહોનાર, સુવર્ણનીપાંખવાળા, વરુણ–જલાભિમાનીદેવતા–ના દૂત, નિયામક, વિદ્યુતાગ્નિના સ્થાનરૂપ અન્ત-

રિક્ષમાં પક્ષીરૂપે વર્તમાન તથા વર્ષા-આદિ-દ્વારા જગતના પોષણકરવાવાળા-તમને મનપૂર્વક ચાહતાહોનાર સ્તોતા અન્તરિક્ષમાં દેખેછે ત્યારે તમે જાઓછો. ૮

१२ ३१ २३२ ३२३ १ २३२ ३१२ ३१ २
ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचो वेन आवः ।
२ ३क २र ३१ २ ३२ ३२३ २३१ २३ १२
स बुध्न्या उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥

अन्व० वेनः पुरस्तात जज्ञानम ब्रह्म प्रथमम विसीम अतः सुरुचः आवः सः बुध्न्याः अस्य उपमाः विष्ठाः सतः च असतः योनिम विवः ॥

अ० વેનનામક ગન્ધર્વે પૂર્વકાલમાં ઉત્પન્ન અથવા જ્ઞાનવાન્ બ્રાહ્મણ-જાતિરૂપ-આદ્યશરીરના મુખવડે (ચસું) એમ આનન્દસૂચક શબ્દ કર્યો. અર્થાત્ સર્વને દેખાતી શોભનકાન્તિવડે તે શરીરની રક્ષા કરી અર્થાત્ મહાન્ કાન્તિવડે યુકત કર્યું. તે ગન્ધર્વે અન્તરિક્ષમાંહોનાર આ શરીરની કાન્તિસમાન આદિત્ય-આદિના-પ્રકાશરૂપ-કાન્તિયોને વિશેષ સ્થાપિત કરી, તથા આ સમય વિદ્યમાન તથા આગળહોનાર આ સમય અવિદ્યમાન-ઉત્પત્તિના-કારણને વા નિવાસસ્થાનને નિષ્પન્ન કર્યું. ૯

१२ ३१२ ३२ ३१२ ३१२ ३१३
अपूर्व्या पुरुतमान् यस्मै महे वीराय तवसे तुराय ।
२ १२३२३१२ ३१२ ३१२
विरप्शिने वज्रिणे शन्तमानि वचांश्स्यस्मै स्थविराय तक्षुः ॥

अन्व० महे वीराय तवसे तुराय विरप्शिने वज्रिणे स्थविराय अस्मै अपूर्व्या पुरुतमानि शन्तमानि वचांसि तक्षुः ॥

अ० મહાન્, અનેકશત્રુનાવધકરનાર, બલવાન્, શીઘ્રતાકરનાર તથા વિશેષસ્તુતિકરવાયોગ્ય વજ્રધારી વૃદ્ધ આ ઇન્દ્ર અર્થે, સ્તોતા નવીન, બહુ તથા પરમસુખદાયક સ્તુતિરૂપ વચનોનું ઉચ્ચારણ કરે છે. ૧૦

इति नवमः खण्डः समाप्तः ॥९॥

૯. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

खण्ड ९

१ गोऋजीकं-गोभिः संस्कृतम्-ગોઘૃત-આદિવડે સંસ્કૃત.
२ देवं-दीप्तं-પ્રકાશમય.
३ अमावि-अभिषुतम्-સંપાદન કર્યું.
४ जनुषा-સ્વભાવતઃ જ.
५ न्युवोच-नितरां संगतो भवति। (नि+उवोच)-અત્યન્ત તત્પર થાય છે.
६ बोधामसि-बोधयामः-બોધ કરીએ છીએ.
७ ईम्-अयम्-આ.
८ असः-भवति-થાય છે.
९ ददः-देहि-દ્યો.
१० अदर्दः-विदारितवान्-વિદીર્ણ કર્યું.
११ उत्सम्-જળભરેલ મેઘને. (उत्स्यन्दमानं मेघं)।
१२ खानि-मेघस्थोदकनिर्गमनद्वाराणि-મેઘસ્થજળ નિકળવાના દ્વારો.
१३ अर्णवान्-उदकवतः मेघान्-જળવાળા મેઘોને.
१४ बद्धधानान्-બાધાકરનાર.
१५ अरम्णाः-विसर्जयसि-ટપકાવે છે.
१६ सुष्वाणासः-સોમનો અભિષવકરવાવાળા.
१७ सनिष्यन्तः-दत्तवन्तः संभक्तवन्तःवा-વિભાગ કરીદેનાર.
१८ सुवितं-सुष्ठु प्राप्तव्यम धनम्-પ્રાપ્તહોવાયોગ્ય શ્રેષ્ઠ ધન.
१९ कोना-कामयमानः-કામના કરો છો.
२० तना-ધન.
२१ त्मना-आत्मना स्वयमेव-સ્વયંજ.
२२ त्वोताः-તમેવડે રક્ષિત.
२३ जगृह्म-गृह्णीमः-ગ્રહણ કરીએ છઇએ.
२४ वृषणं-મનોરથોનું પૂરક.
२५ नेमधिता-नेमधितौ-યજ્ઞ વા સંગ્રામમાં.
२६ पार्याः-યુદ્ધમાં રક્ષાના કારણભૂત.
२७ नृपाता-नृणां संभक्ता-મનુષ્યોને વિભાગ કરી યથાસ્થાનપર ખડાકરનાર.
२८ भज-ભાગી કર.
२९ ऋषयः-द्रष्टारः-દેખનાર.
३० नाधमानाः-प्रज्ञां याचमानाः-પ્રજ્ઞાની યાચના કરનાર.

૩૧ अपोर्णुहि-દૂર કરો.
૩૨ निधा-પાશસમૂહ.
૩૩ भुरण्युम-પોષક.
૩૪ वेनन्तः-कामयमानः-ચાહના કરનાર.
૩૫ जज्ञानं-ઉત્પન્ન.
૩૬ बुध्न्याः-મૂલ વા અન્તરિક્ષ મધ્યે હોનાર.
૩૭ विष्ठाः-વિશેષ સ્થાપિત કર્યા.
૩૮ विवः-विवृतवान निष्पादितवान-નિષ્પન્ન કર્યું.
૩૯ विरोम-મુખવડે આનન્દકારક શબ્દ કર્યો.
૪૦ तवसे-બલવાન.
૪૧ तुराय-શીઘ્રતાકરનાર.
૪૨ विरप्शिने-વિશેષ સ્તુતિયોગ્ય.
૪૩ ततुः-तत्नुः। कुर्वन्ति-ઉચ્ચારણ કરે છે.
૪૪ स्थविर-વૃદ્ધ.

अ. ३ खण्ड १०

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अव द्रप्सो अꣳशुमतीमतिष्ठदीयानः कृष्णो दशभिः सहस्रैः।
२ ३ २उ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
आवत्तमिन्द्रः शच्या धमन्तमप स्नीहितिं नृमणा अधद्राः ॥१॥

अन्व० द्रप्सः दशभिः सहस्रैः इयानः कृष्णः अंशुमती अवातिष्ठत शच्या धमन्तम तम इन्द्रः आवत अथ नृमणाः स्नीहितिम् अधद्राः ॥

अ० શીઘ્રગમનકરનાર દશહજાર અસુરોસાથ ચઢાઈ કરતો સતો કૃષ્ણનામક અસુર **અંશુમતી** નદીપર આવી પહોંચ્યો. તદનન્તર, પોતાના કર્મ વા પ્રજ્ઞાનવડે જગતને ભયદાયક શબ્દકરનાર કૃષ્ણાસુર પ્રત્યે ઈન્દ્ર મરૂતોસહિત પ્રાપ્ત થયા. તદનન્તર, ઋત્વિજોમાં એકતાન હોઇ જેનું મન લાગી રહ્યું છે તેવા ઇન્દ્રે, તેની હિંસા–કરવાવાળી–સેનાનો વધ કર્યો અર્થાત્ તેને મારી તેની સેનાને પણ મારી નાંખી. ૧

३ १ २ ३ ३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ १ ३ १ २र
वृत्रस्य त्वा श्वसथादीषमाणा विश्वे देवा अजहुर्ये सखायः।
३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २
मरुद्भिरिन्द्र सख्यं ते अस्त्वथेमा विश्वाः पृतना जयासि ॥२॥

अन्व० ये विश्वे देवाः सखायः वृत्रस्य श्वसथात् ईषमाणाः त्वा अजहुः मरुद्भिः ते सख्यम् अस्तु अथ इमाः विश्वाः पृतनाः जयासि ॥

अ० હે ઇન્દ્ર ! તમારા જે વિશ્વેદેવતા પહેલાયુદ્ધમાં સહાયતાકરનાર મિત્ર હતા તે સર્વદેવતા, સર્વને આવતા જોઇ વૃત્રાસુરે જે શ્વાસ છોડયો તે વડે ભયભીત થઇ ચોમેર ભાગતા તમને છોડીને ગયા. તેમ થતાં હે ઇન્દ્ર ! તમારો સાથ–ન–છોડનાર–મરૂતો સાથ તમારો મિત્રભાવ હો અને તદનન્તર, આ સર્વ શત્રુસેનાને આપના બલવડે જીતો. ૨

३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
विधुं दद्राणꣳ समने बहूनां युवानꣳ सन्तं पलितो जगार।
३ १ २ ३ १ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २र
देवस्य पश्य काव्यं महित्वाद्या ममार स ह्यः समान ॥३॥

अन्व० विधुम समने बहूनाम् दद्राणम् युवानम पलितः जगार देवस्य महित्वा काव्यम पश्य अद्य ममार सः ह्यः समान॥

અ० (કાલસ્વરૂપ ઈન્દ્રની સ્તુતિ કરાય છે):– યુદ્ધ-આદિના-વિધાતા તથા સંગ્રામમાં બહુશત્રુઓને ભગાડનાર તથાપિ તરૂણપુરૂષને ઈન્દ્રની કૃપાવડે વૃદ્ધપુરૂષ જીતી લે છે. આ તથા આગળ-ઉપર-કહેવાવાતા કાલસ્વરૂપઈન્દ્રના મહત્વભર્યાસામર્થ્યને દેખીને હે જીવાત્મન્! જે જરાને પ્રાપ્ત હોઇ આજ મરે છે તે બીજે દિવસ અન્યજન્મ ધારણ કરી સંસારમાં ગમન કરે છે. ૩

२ ३ २ ३२ ३ १ २ ३१ २ ३ १२
त्वथं ह त्यत्सप्तभ्यो जायमानोऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र ।
३१ २र २ २ २र ३२ ३ १ २ ३ १२
गूढे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमद्भयो भुवनेभ्यो रणं धाः॥

अन्व० त्वम् ह त्यत् जायमानः अशत्रुभ्यः सप्तभ्यः शत्रुः अभवः गूढे द्यावा पृथिवी अन्वविन्दः विभुमद्भयः भुवनेभ्यः रणम् धाः॥

અ० હે ઇન્દ્ર! તમે નિશ્ચે એવા પરાક્રમ કરવાવાળા છો કે પ્રગટ થતાં વેંતજ શત્રુરહિતકૃષ્ણવૃત્ર તથા નમુચિ-આદિ-સાત-અસુરો સંબંધમાં શત્રુરૂપ થયા વા સત પુરોને નષ્ટકરનારા થયા અથવા, સાત હોતાવાળાયજ્ઞોમાં વિઘ્ન-કરનારના શત્રુરૂપ થયા. અને હે ઇન્દ્ર! તમે અંધકારવડે ઢંકાયલદ્યુલોકને તથા ભૂલોકને સૂર્યરૂપે પ્રકાશિત કરી પ્રાપ્ત કર્યા તથા તમે ગૌરવયુકત લોકો અર્થે રમણ ધારણ કરો છો. ૪

३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३२ ३ १ २
मेडिं न त्वा वज्रिणं भृष्टिमन्तं पुरुधस्मानं वृषभथं स्थिरप्स्नुम्।
३२उ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २३१२
करोप्यर्यस्तरुषीर्दुवस्युरिन्द्र द्युक्षं वृत्रहणं गृणीषे ॥५॥

अन्व० इन्द्र दुवस्युः अर्यः तरुषीः करोषि मेडिं न वृत्रहणम् द्युक्षम् पुरुधस्मानम् वृषभम् स्थिरप्स्नुम् वज्रिणम् भृष्टिमन्तम् त्वा गृणीषे॥

અ० હે ઇન્દ્ર! સ્તુતિ-આદિ-આરાધનાની ઇચ્છા કરતા સતા તમે, અમારા શત્રુઓને (હીણ) અને અમને વિજયશાલી કરો છો. આકારણે જેપ્રકાર વૃષ્ટિકારિણીવાણીની વર્ષાનિમિત્ત પ્રાર્થના કરે છે તેપ્રકાર મેઘોના પ્રેરક,

४. આ અનંત્ર મંત્ર છે.

દ્યુલોકમાં વર્ત્તમાન, બહુજલના ધારક વા અનેકશત્રુના નાશક, મનોરથોની વર્ષા કરવાવાળા, સ્થિર, વજ્રધારી તથા શત્રુઓને-ભુંજીનાંખનાર-તમને હું સ્તોત્ર વડે મનાવું છું. ૫

१ २ ३१ २३१२ ३ १२ ३ १ २३ १ २
प्र वो महे महेवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।
१ २ ३ १ २र ३ २
विशः पूर्वीः प्र चर चर्षणिप्राः ॥६॥

अन्व० वः महेवृधे महे प्रभरध्वम प्रचेतसे सुमतिम् प्रकृणुध्वम् चर्षणिप्राः पूर्वीः विशः प्रचर ॥

અ० હે અમારા પુરૂષો! તમે બહુધનોની—વૃદ્ધિકરવાવાળા—મહાન્ ઇન્દ્રના અર્થ સોમ અર્પણ કરો. શ્રેષ્ઠજ્ઞાનવાન્-ઇન્દ્રના અર્થ શ્રેષ્ઠસ્તુતિ કરો. હે ઇન્દ્ર! મનોરથોવડે પ્રજાઓને-પૂર્ણ-કરવાવાળા-તમે, હવિ-સમર્પણ-કરવાવાળી પ્રજાઓને અભિમુખ પ્રાપ્ત હો. ૬

३ १ २ ३१२३१ २३२उ ३१२३१२
शुनथं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नूतमं वाजसातौ ।
३ १ २३२३१२३२३ १२ ३१ २ ३२ ३१२
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि सञ्जितं धनानि ॥७॥

अन्व० वाजसातौ अस्मिन भरे शुनम् मघवानम् नूतमम् इन्द्रम् हुवेम शृण्वन्तम उग्रम समत्सु वृत्राणि घ्नन्तम धनानि सञ्जितम् ऊतये ॥

અ० અમે અન્નની-પ્રાપ્તિકરાવનાર-આ-યોદ્ધાઓને વિજયલક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરાવનાર, સંગ્રામમાં ઉત્સાહવડે પ્રવૃદ્ધ, ધનવાન્, તથા સકલજગતના સર્વોપરિ-નેતા ઇન્દ્રને યજ્ઞનિમિત્ત આહ્વાન કરીએ છઇએ તથા અમારી સ્તુતિને સાંભળનાર, શત્રુઓને ભયદાયક, સંગ્રામોમાં-રાક્ષસોને-મારવાવાળા તથા શત્રુઓના-ધનોને-જીતવાવાળા-તમને રક્ષા અર્થ બોલાવીએ છઇએ. ૭

२३१२ ३ १ २ ३ १ २
उदु ब्रह्माण्यैरत श्रवस्येन्द्रथं समर्ये महया वशिष्ठ ।
१ २र३ १२ ३१२ ३२ ३१२३१२
आ यो विश्वानि श्रवसा ततानोपश्रोता म ईवतो वचाथंसि॥८

अन्व० श्रवस्या ब्रह्माणि उदैरत वशिष्ठ समर्ये इन्द्रम महय यः विश्वानि श्रवसा आततान ईयतः मे वचांसि उपश्रोता ॥

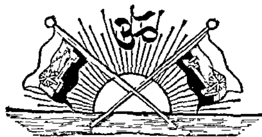
અ૦ અન્નની ઇચ્છાવડે સ્તોત્ર તથા હવિયોને, સર્વઋષિ ઇન્દ્રના અર્થ અર્પણ કરો. હે જિતેન્દ્રિયોમાં પ્રતિષ્ઠિત ! તું પણ યજ્ઞમાં ઇન્દ્રને સ્તોત્ર તથા હવિવડે પૂજ અને જે ઇન્દ્ર લોકોને અન્ન વા કીર્તિવડે વૃદ્ધિગત કરે છે તે, ઉપાસના–કરવાવાળો–હું તેનાં વચનો સાંભળો ૮

३१ २र३ १ २र ३१ २र३ १ २र
चक्रं यदस्याप्स्वा निषत्तमुतो तदस्मै मध्विच्चच्छद्यात् ।
३ १ २र ३२उ ३ २३ १ २२३ १ २
पृथिव्यामतिषितं यदूधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ॥९॥

अन्व० अस्य चक्रम् अप्सु आ निषत्तम् उतो अस्मै मध्वित चच्छद्यात पृथिव्यां अतिषितम् यदूधः पयोगोषु आदधाः ॥

અ૦ આ ઇન્દ્રનું આયુધ, અન્તરિક્ષમાં ચોમેર મેઘહનનનિમિત્ત સ્થિત હતું અને તેપણ આ ઇન્દ્રના અર્થ જલને પણ વશમાં કરે છે. પૃથિવીમાં છોડેલું જે જલ છે તેને ઔષધિયોમાં સ્થાપન કરે છે. ૯

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

खण्ड १०

१ द्रप्सः–શીઘ્ર ગમનકરનાર. (द्रुतं सरति गच्छति सः)।
२ इयानः-इयमानः–ચઢાઈ કરતો.
३ शच्या–કર્મ વા પ્રજ્ઞાનવડે.
४ धमन्तम्–જગતને ભયદાયક શબ્દકરનાર.
५ स्नीहितिम्–હિંસાકરવાવાળી સેનાને.
६ अपद्राः–अपगमयत्। अवधीत्–વધ કર્યો.
७ इवसथात–(सर्वान आगच्छतान् दृष्ट्वा) श्वासमकार्षीत–
[સર્વને આવતા જોઈ] શ્વાસ છોડયો.
८ ईषमाणाः–सर्वतः पलायमानाः–ચોમેર પલાયન થયા.
९ विधुम्-યુદ્ધઆદિના વિધાતા
१० समने–સંગ્રામમાં. (सम्यगननोपेते संग्रामे)।
११ दद्राणम्–द्रावकम्–ભગાડનાર
१२ पलितः–પળીયાંવાળો વૃદ્ધપુરૂષ.
१३ जगार–निगिरति–ગળે છે.
१४ काव्यं–સામર્થ્ય
१५ समान–सम्यग्जीवति–પુનઃજન્માંતરમાં પ્રાદુર્ભૂત થાય છે.
१६ ममार–म्रियते–મરે છે.
१७ त्यत्–तदेतत्।
१८ विधुमद्भयः–ગૌરવયુક્ત.
१९ रणं–रमणम्–રમણ.
२० धाः–धारयसि–ધારણ કરો છો.
२१ दुवस्युः–સ્તુતિ આદિ આરાધનાની ઇચ્છા કરનાર.
२२ अर्य्यः–अरीन्–શત્રુઓને.
२३ तरुत्रीः–तारकान् जेतॄन्–જયશાલી.
२४ मेहिं–વાણી.
२५ द्युक्षं–દ્યુલોકમાં વર્તમાન.
२६ पुरुधस्मानं–બહુઉદકના ધારક વા અનેકશત્રુઓના નાશક.
२७ स्थिरप्स्नुम्–સ્થિરરૂપ.
२८ भृष्मिन्तम्–शत्रूणां भञ्जनवन्तम्–શત્રુને ભુંજીનાખનાર.
२९ चर्षणिप्राः–प्रजानां पूरयिता–મનોરથોવડે પ્રજાને પૂર્ણકરનાર.
३० पूर्वीः–हविषां पूरयित्री.–હવિ સમર્પણ કરવાવાળી.

अ. ३ खण्ड ११

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ २ १ २
त्यमू षु वाजिनं देवजूतꣳ सहोवानं तरुतारꣳ रथानाम् ।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अरिष्टनेमिं पृतनाजमाशुꣳ स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुवेम ॥१॥

अन्व० त्यम् वाजिनम् देवजूतम् सहोवानम् रथानाम तरुतारम अरिष्टनेमिम पृतनाजम् आशुम तार्क्ष्यम् स्वस्तये इह हुवेम ॥

अ० તે (પ્રસિદ્ધ) અન્નયુક્ત વા બલવાન્ સોમને લાવવાનિમિત્ત દેવતાઓવડે પ્રેરિત, શક્તિમાન્, અન્યદીયરથોને-સંગ્રામમાં-તારનાર, તીક્ષ્ણ-આયુધવાળા, શત્રુસેનાઓને-જીતનાર, શીઘ્રગામી, તૃક્ષથીઉત્પન્ન-તૃક્ષપુત્ર સુપર્ણ-ને અમે, કલ્યાણ અર્થ આ કર્મમાં વારંવાર બોલાવીએ છઈએ. ૧

३ २३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳ हवेहवे सुहवꣳ शूरमिन्द्रम् ।
३ २उ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
हुवे नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रमिदꣳ हविर्मघवा वेत्विन्द्रः ॥२॥

अन्व० त्रातारम इन्द्रम् हुवे अवितारम इन्द्रम हवे हवे सुहवम शूरम् शक्रम पुरुहूतम् इन्द्रम् मघवान् इदम् हविः वेतु ॥

अ० હું શત્રુઓ-થકી-રક્ષાકરનાર-ઇન્દ્રને આહ્વાન કરૂં છું. મનોરથોવડે-તૃપ્તકરનાર-ઇન્દ્રને આહ્વાન કરૂં છું. સકલ-સંગ્રામોમાં-સુખે-બોલાવવાયોગ્ય, વીર, સકલકાર્યોમાં સમર્થ તથા જેને અનેકોએ રક્ષા અર્થ બોલાવેલ એવા ઇન્દ્રને આહ્વાન કરૂ છું. ધનવાન્-તે-ઇન્દ્ર આ હવિનું ભક્ષણ કરો. ૨

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ १ २
यजामह इन्द्रं वज्रदक्षिणꣳ हरीणाꣳ रथ्या३ विव्रतानाम् ।
१ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र
प्र श्मश्रुभिर्दोधुवदूर्ध्वधा भुवद्वि सेनाभिर्भयमानो वि राधसा ॥३॥

अन्व० वज्रदक्षिणम विव्रतानाम् हरीणाम रथ्यम इन्द्रम यजामहे श्मश्रुभिः दोधुवत् ऊर्ध्वधः विभुवत् सेनाभिः भयमानः राधसा वि ॥

અ૦ દક્ષિણહાથમાં વજ્રધારણકરનાર, રથોને-લઇ જવા-આદિ-અનેક કર્મકરવાવાળા, હરીનામકઘોડાને-વશમાં-રાખી-ચલાવનાર-ઇન્દ્રને સોમરૂપ હવિયોવડે અમે પૂજીએ છઇએ. તે ઇન્દ્ર, સોમપાન અનન્તર પોતાની દાઢી-મૂછોને વારંવાર ધુણાવતા સતા ઉપર પ્રગટ થાય છે અને પોતાની દેવસેનાઓ વડે શત્રુઓને ભયભીત કરતા નાનાપ્રકારનું ધન સ્તુતિકરવાવાળાને દે છે. ૩

३ २३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ २ १ २
सत्राहणं दाधृषिं तुम्रमिन्द्रं महामपारं वृषभं सुवज्रम् ।
२ ३ २ ३ १ २र ३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
हन्ता यो वृत्रं सनितोत वाजं दाता मघानि मघवा सुराधाः॥

अन्व० सत्राहणम् दाधृषिम् तुम्रम् महाम् अपारम् वृषभम् सुवज्रम् इन्द्रम् यः वृत्रं हन्ता उत वाजम् सनितः सुराधाः मघवा मघानि दाता॥

અ૦ અમે સ્તુતિકરનાર, અનેક-શત્રુઓને-મારનાર, અત્યન્ત-ધમકાવનાર, શત્રુઓને-ભગાડનાર, મહાન્, વિનાશરહિત, મનોરથોનીવ-ર્ષા-કરનાર તથા શ્રેષ્ઠ-વજ્રને ધારણકરનાર-ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરીએ છઇએ. જે ઇન્દ્ર વૃત્રાસુરનો વધ કરે છે અને અન્નનો દાતા હોય છે. શ્રેષ્ઠ ધનવાળા જે ઇન્દ્ર ધનોના દાતા હોય છે. ૪

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यो नो वनुष्यन्नभिदाति मर्त्त उगणा वा मन्यमानस्तुरो वा।
३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
क्षिधी युधा शवसा वा तमिन्द्राभी ष्याम वृषमणस्त्वोताः॥५॥

अन्व० यः मर्त्तः नः वनुष्यन् अभिदाति मन्यमानः क्षिधी युधा शवसा उगणाः तुरः त्वोताः वृषमणः तम् अभिष्याम ॥

અ૦ જે મનુષ્ય અમને મારવાની ઇચ્છા કરતો સતો ચઢાઈ કરી આવે છે અને પોતાને મોટો માનતો સતો જે મનુષ્ય ક્ષયકારી આયુધ લઇ વેગે શ્રેષ્ઠ સમૃદ્ધરૂપ પ્રહારકરવાવાળી અમારી પ્રજાઓ ઉપર ચઢાઇ કરી આવે છે તેને તમોવડે રક્ષિત-અમે, વૃષભમાન આચરણ કરતા તિરસ્કૃત કરીએ. ૫

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ ३ ३ १ २ ३ १ २
यं वृत्रेषु क्षितयः स्पर्धमाना यं युक्तेषु तुरयन्तो हवन्ते ।

૫ આ મંત્ર સ્વતંત્ર છે.

१ २र ३ २३१ २र ३ १ २र ३ १२ ३ १ २र
यं शूरसातौ यमपामुपज्मन्यं विप्रासो वाजयन्ते स इन्द्रः ॥

अन्व० वृत्रेषु स्पर्धमानाः क्षितयः यम् हवन्ते युक्तेषु तुरयन्तः यम् शूरसातौ यम् अपाम् यम् उपज्मन् यम् विप्रासः वाजयन्ते सः इन्द्रः ॥

अ० યુદ્ધોમાં ક્રોધયુક્તપુરૂષો જેને પોકારે છે. આયુધ–ઉઠાવેલ–સંગ્રામોમાં પરસ્પર હિંસાકરતા સતા પુરૂષ જેને પોકારે છે, યોદ્ધાઓના વિભાગ હોવાપર વા યોદ્ધાઓનીપ્રાપ્તિ અર્થે જેને પોકારે છે, જલોની પ્રાપ્તિના વિષયમાં જેને પોકારે છે, વર્ષાની પ્રાપ્તિ અર્થે જેની શરણુમાં જાય છે અને બુદ્ધિમાન્ યજમાન જેને હવિ અર્પણ કરી બલવાન્ કરે છે તે ઇન્દ્ર છે ६

१ २ ३ २र ३ २उ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीरिष आ वहतं सुवीराः ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
वीतं हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्द्धेथां गीर्भिरिडया मदन्ता ॥७॥

अन्व० इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीः सुवीराः इषः आ वहत देवा अध्वरेषु वीत इडया मदन्ता गीर्भिः वर्द्धेथाम् ॥

अ० હે ઇન્દ્ર અને પર્વત ! તમે મોટા રથવડે આવી પ્રાર્થના કરવાયોગ્ય શ્રેષ્ઠ પુત્રોસહિત અન્નો અર્પણ કરો. હે પ્રકાશવાન્ ઇન્દ્ર તથા પર્વત ! અમારા યજ્ઞોમાં હવિયોનું ભક્ષણ કરો. અમોએ–અર્પણ–કરેલ–અન્નવડે પ્રસન્ન સતા તમે સ્તુતિરૂપ અમારી વાણિઓવડે વધો. ७

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र३ २ ३ १ २
इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रैरयत्सगरस्य बुध्नात् ।
१ २२ ३ २ ३ १ २ ३ २ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
यो अक्षेणेव चक्रियौ शचीभिर्विष्वक्तस्तम्भ पृथिवीमुत द्याम् ॥

अन्व० इन्द्राय अनिशितसर्गाः गिरः सगरस्य बुध्नात् अपः प्रेरयत यः शचीभिः पृथिवीम् उत द्याम् चक्रियौ अक्षेण इव विष्वक् तस्तम्भ ॥

अ० ઇન્દ્રને અર્થે નિરંતર ઉચ્ચસ્વરે ઉચ્ચારણ કરાતી જે સ્તુતિયો છે તે વડે અંતરિક્ષના સ્થાન થકી જલોને પ્રેરણા કરે છે. જે ઇન્દ્ર યજ્ઞાદિ કર્મોવડે પૃથિવી અને દ્યુલોકને પણ, રથનાં પહિયાં જેમ ધુરામાં થંભી રહે છે તેમ ચોમેર સ્તંભિત કરે છે. ८

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आ त्वा सखायः सख्या ववृत्युस्तिरः पुरू चिदर्णवां जगम्याः।
३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २र
पितुर्नपातमा दधीत वेधा अस्मिन् क्षये प्रतरां दीद्यानः॥९॥

अन्व० सखायः सख्या त्वा आववृत्युः तिरः पुरु अर्णवम् जगम्याः अस्मिन् क्षये प्रतराम् दीद्यानः वेधाः पितुः नपातम् आदधीत॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! સ્તોતા, પ્રિયસ્તુતિયોવડે તમને અભિમુખ કરે છે કેમકે તમે ઉડવાવાળા હોઇ વિસ્તારવાળા અન્તરિક્ષમાં ચાલ્યા ગયા હતા. આ નિવાસસ્થાનરૂપ યજ્ઞમા અત્યન્ત-તેજવડે-દેદીપ્યમાન આ વિધાતા ઇન્દ્ર, મારા પિતાના પૌત્રને અર્થાત્ મને પુત્ર દે ૯

२ ३ १ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
को अद्य युंक्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनो दुर्हृणायून्।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ २ ३ १ २
आसन्नेषामप्सुवाहो मयोभून्य एषां भृत्यामृणधत्स जीवात्॥

अन्व० अद्य ऋतस्य धुरि गा शिमीवतः भामिनः दुर्हृणायून् अप्सुवाहः मयोभून् आसन् कः युङ्क्ते यः एषाम् भृत्याम् ऋणधम् सः जीवात्॥

અ૦ આજ આ કર્મમાં યજ્ઞમાં-જવાવાળા-ઇન્દ્રના રથની ધુરામાં જોડેલા, વીરતાનું-કામ-કરવાવાળા, તેજસ્વીશત્રુઓના—અસહ્ય—ક્રોધવડેયુકત, યજ્ઞાદિ કર્મોમાં-ઇન્દ્રને-લઇજનાર સુખદાયક અશ્વોને વા તેમની લગામોને સુખવડે ઉચ્ચારણકરેલ સ્તોત્રદ્વારા કોણ નિયુકત કરી શકે છે? જે યજમાન, આ ઘોડાની રથને લઇ જવાની ક્રિયાની સ્તુતિ કરે છે તે યજમાન આયુષ્યમાન્ થાય છે. ૧૦

इति एकादशः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

खण्ड ११

१ स्यम–तम् प्रसिद्धम्।
२ उ–एव।
३ देवजूतम्–દેવોવડેપ્રેરિત.
४ महोधानं–अन्नवन्तं बलवन्तं वा–શક્તિમાન્.
५ तरुतारम्–તારનાર.
६ अरिष्टनेमिम्–अहिंसितरथं वा अहिंसितायुधम्–તીક્ષ્ણ આયુધવાળા.
७ पृतनाजम्–शत्रुसेनानां माजितारं प्रगमयितारं जेतारं वा–
શત્રુસેનાઓને જીતનાર.
८ वेतु–ભક્ષણ કરે.
९ विव्रतानाम्–રથવાહન આદિ વિવિધકર્મ કરનાર.
१० भयमानः–शत्रून कम्पयन्–શત્રુને ભયભીત કરતા.
११ सत्राहणम्–અહુશત્રુઓને હણનાર.
१२ दाधृषिम्–અતિશયે કરીને ધમકાવનાર
१३ तुम्रम्–શત્રુનાપ્રેરક–ભગાડનાર.
१४ वनुष्यन्–हन्तुमिच्छन्–મારવાની ઇચ્છા કરતો.
१५ अभिदासति–आभिमुख्येन आगच्छति–ચઢાઈ કરીને આવે છે.
१६ क्षिधी–क्षिः क्षयो धीयते क्रियते अनेनेति–ક્ષયકારી.
१७ वृषमणाः–વૃષની સમાન આચરણ કરતા.
१८ उगणाः–उरुगणाः उद्गूर्णगणाः–શ્રેષ્ઠસમૂહરૂપ.
१९ तुरः–हिंसीत्राः अस्मदीयाः प्रजाः अभिगच्छति–
પ્રહારકરવાવાળી અમારી પ્રજાપર ચઢાઈ કરી આવે છે.
२० अभिष्याम–अभिभवेम–તિરસ્કૃત કરીએ.
२१ क्षितयः–क्षयन्ति निवसन्त्यत्रेतिक्षितयः–મનુષ્યો.
२२ वृत्रेषु–आवरकेषु युध्येषु–યુદ્ધોમાં.
२३ युक्तेषु–सनय्येषु–આયુધયુક્ત સંગ્રામોમાં.
२४ हुरयन्तः–પરસ્પર હિંસા કરતા
२५ उपज्मन्–वृष्टिप्रदानार्थम्–વૃષ્ટિની પ્રાપ્તિ અર્થે.
२६ वामी–वननायाः–પ્રાર્થના કરવાયોગ્ય.
२७ इडया–અન્નવડે
२८ वीतं–भक्षयतं–ભક્ષણ કરો.
२९ अभिशितसर्गाः–अतनूकृतविसर्गाः–નિરંતર ઉચ્ચસ્વરે ઉચ્ચારણ કરેલી.

૩૦ सगर-અન્તરિક્ષ.
૩૧ चक्रियी-રથચક્રો.
૩૨ वनृत्युः-અભિમુખ કરે છે.
૩૩ वेधा-વિધાતા.
૩૪ क्षय-નિવાસભૂત યજ્ઞ.
૩૫ दीद्यानः-દેદીપ્યમાન.
૩૬ प्रतराम्-અત્યન્ત.
૩૭ अर्णवम-અન્તરિક્ષ.
૩૮ तिरः-तिर्यग्भूत्वा-ઉડવાવાળો હોઇ.
૩૯ पुरु-વિસ્તારવાળું.
૪૦ गाः-गतिमतः-જોડેલાઅશ્વો વા લગામ.
૪૧ शिमीवतः-વીર્યકર્મોપેત.
૪૨ भामिनः-તેજસ્વી.
૪૩ दुर्हुणायून्-અસહ્યક્રોધવડે યુક્ત.
૪૪ अन्तुग्राहः-યજ્ઞાદિકર્મોમા ઇન્દ્રને લઇજનાર.
૪૫ भृन्यां-भरणक्रियां-રથને લઇજવાની ક્રિયા.
૪૬ जीवान्-जीवति-આયુષ્યમાન્ થાય છે.
૪૭ ऋणधन्-ऋद्धिमतींकरोति-સ્તુતિ કરે છે.
૪૮ आसन्-आस्येन तज्जनितेन स्तोत्रेण-મુખવડે ઉચ્ચારણ કરેલ સ્તોત્રવડે.

अ. ३ खण्ड १२

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।
३ १ २ ३ २३ १ २
ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद्वथंशमिव येमिरे ॥१॥

अन्व० शतक्रतो त्वा गायत्रिणः गायन्ति अर्किण अर्कम अर्चन्ति ब्रह्माणः वंशमिव त्वा उद्येमिरे ॥

અ० હે ઇન્દ્ર ! તમને ઉદ્ગાતા સ્તુતિ કરે છે પૂજનનામન્ત્ર બોલતા સતા હોતા, પુજનીય-ઇન્દ્રની મંત્રોવડે પ્રાર્થના કરે છે. અન્યબ્રાહ્મણ, જેમ વાંસના અગ્રભાગ ઉપર નાચનાર નટ દ૬ વાંસને ઉંચો કરે છે તેમ તમને ઉન્નતિ પર પહોચાડે છે. ૧

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः ।
३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
रथीतमथं रथीनां वाजानाथं सत्पतिं पतिम् ॥२॥

अन्व० विश्वाः गिरः समुद्रव्यचसम रथीनाम रथीतमम् वाजानाम पतिम सत्पतिम् इन्द्रम अवावृधन ॥

અ० અમારી સકલ સ્તુતિયોએ સમુદ્રનીસમાન મહાન્, યોદ્ધાઓમા શ્રેષ્ઠ યોદ્ધા અન્નોનાસ્વામી તથા સજ્જનોના—પાલક-ઇન્દ્રને વધાર્યા. ૨

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् ।
३ १ २ ३क २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारा ऋतस्य सदने ॥३॥

अन्व० इन्द्र इमम ज्येष्ठम मदम अमर्त्यम सुतम पिब ऋतस्य सदने शुक्रस्य धाराः त्वा अभ्यक्षरन ॥

અ० હે ઇન્દ્ર ! આ પરમપ્રશંસનીય, આનન્દદાયક, અન્યમદોની સમાન નષ્ટ-ન-કરનાર, સમ્પાદન-કરેલ-સોમને પિઓ. યજ્ઞના મણ્ડપમાં વર્ત્તમાન દીપ્ત સોમની ધારાઓ, તમારી અભિમુખ ચાલી આવી રહી છે. ૩

१ २ ३२उ ३ १ २
यदिन्द्र चित्र म इह नास्ति त्वादातमद्रिवः।
२३१ २ ३ १ २
राधस्तन्नो विदद्वस उभयाहस्त्या भर ॥४॥

अन्व० चित्र अद्रिवः विदद्वसो इन्द्र यत् त्वादातम् राधः इह मे नास्ति तत् न. उभया हस्त्या आभर ॥

અ० હે વિચિત્રગુણસમ્પન્ન વજ્રધારી પ્રાપ્તધન ઇન્દ્ર! જે તમારે–દેવા–યોગ્ય–ધન આ લોકમાં મ્હારૂં નહિ હોય તે ધન અમને ઉભય હસ્તોવડે ધો. ૪

३ १ २र ३२उ ३ १ २ ३ १ २
श्रुधी हवं तिरश्च्या इन्द्र यस्त्वा सपर्य्यति।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
सुवीर्य्यस्य गोमतो रायस्पूर्धि महाꣳअसि ॥५॥

अन्व० इन्द्र यः त्वा सपर्यति तिरश्च्या हवम् श्रुधि सुवीर्यस्य गोमत: रायः पूर्द्धि महान् असि ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! જે તમને હવિયોવડે આરાધન કરે છે તે હું–તિરશ્ચ્ય (નામના ઋષિ) ની સ્તુતિને સાંભળો અને સાંભળી તમે 'શ્રેષ્ઠવીરતા વા પુત્રોવડેયુક્ત ગો–આદિ–પશુસહિત ધન દઇ અમને પૂર્ણ કરો; તમે સર્વ દેવતાઓમાં શ્રેષ્ઠ છો. ૫

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
असावि सोम इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवागहि।
१ २ ३ २उ ३ २ ३ २ ३ १ २
आ त्वा पृणक्त्विन्द्रियꣳ रजः सूर्य्यो न रश्मिभिः ॥६॥

अन्व० इन्द्र ते सोम: असावि शविष्ठ धृष्णो आगहि सूर्यः रश्मिभिः रजः न इन्द्रियम् त्वा आ पृणक्तु ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! તમારેનિમિત્ત સોમ સંપાદન કર્યો છે. હે **પરમબલી!** હે–શત્રુઓના–તિરસ્કાર–કરનાર! તમે આ દેવયજનના સ્થાનમાં આવો. જેમ સૂર્ય્ય કિરણોવડે અન્તરિક્ષને પૂર્ણ કરે છે તેમ સોમપાનવડે ઉત્પન્ન મોટી ભારે શાન્તિ તમને પૂર્ણ કરો. ૬

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
एन्द्र याहि हरिभिरुप कण्वस्य सुष्टुतिम् ।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥७॥

अन्व० इन्द्र कण्वस्य सुष्टुतिम् हरिभिः उपायाहि अमुष्य दिवः शासतः दिवावसो दिवम् यय ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમે કણ્વની શ્રેષ્ઠસ્તુતિની સમીપ અશ્વોદ્વારા આવો. આ દ્યુલોકનું શાસન કર્યે સતે, અમે સુખ પામીએ છીએ. હે દીપ્તહવિવાળા-ઇન્દ્ર! તમે સ્વર્ગ પ્રત્યે જાઓ. ७

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आ त्वा गिरो रथीरिवास्थुः सुतेषु गिर्वणः ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २
अभि त्वा समनूपत गावो वत्सं न धेनवः ॥८॥

अन्व० गिर्वणः सुतेषु गिरः रथीरिव त्वा आस्थुः त्वा अभि वत्सं धेनवः गावः न समनूषत ॥

અ૦ વેદમંત્રોવડે-સ્તુતિકરવાયોગ્ય-હે-ઇન્દ્ર! સોમરસોના સંપાદન હોવા પર અમારી સ્તુતિની વાણીયો, જેમ રથી રથવડે જઇ વીરોને પહોંચવા યોગ્ય-સ્થાનપર પહોંચી જાય છે તેમ શીઘ્ર જ તમારી અભિમુખ પહોંચે છે. હે ઇન્દ્ર! અમારી વાણીયો, તમારી અભિમુખ હોઇ જેમ પ્રેમભરી ગાય હમ્ભારવ કરતી વાછડાની અભિમુખ જાય છે તેમ ભલેપ્રકાર સ્તુતિ કરે છે. ૮

२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
एतो न्विन्द्रꣳ स्तवाम शुद्धꣳ शुद्धेन साम्ना ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वाꣳसꣳ शुद्धैराशीर्वान्ममत्तु ॥९॥

अन्व० नु एत उ शुध्धेन साम्ना शुध्धैः उक्थैः शुद्धम स्तवाम वावृध्वसम् शुध्धैः आशीर्वान् ममत्तु ॥

અ૦ (ઋષિઓ પરસ્પર કહે છે-) તમે શીઘ્રજ આવો અને આવીને શુદ્ધિ કરવાવાળા સામદ્વારા તથા શુદ્ધકરવાવાળા મંત્રરૂપ શાસ્રોવડે શુદ્ધ કરીને આપણે ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરીએ. તદનન્તર પાપરહિત હોવાને લીધે વૃદ્ધિપામેલ--

આ-ઇન્દ્રને સ્તોત્રોવડે તથા ગો-દુગ્ધાદિવડે સંસ્કારકરાયલ સોમ આનન્દ દાયક હો. ૯

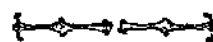
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
यो रयिं वो रयिन्तमो यो द्युम्नैर्द्युम्नवत्तमः ।

१ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १२
सोमः सुतः स इन्द्र तेऽस्ति स्वधापते मदः ॥१०॥

अन्व० इन्द्र यः रयिन्तमः य. द्युम्नैः द्युम्नवत्तमः सः सोमः वः रयिम स्वधापते सुतः ते मदः अस्ति ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! જે અત્યન્ત ધનવાન્ છે, જે પ્રકાશવાન્યશોવડે પરમ-યશસ્વી છે તે સોમ તમારા ઉપાસકોને ધન દે છે. હે સોમરૂપ-અન્નનાપાલક-ઇન્દ્ર! અભિષુત હોવાપર તે સોમ તમને મદકારી થાય છે. ૧૦

इति तृतीयाध्यायस्य द्वादशः खण्डः समाप्तः ॥१२॥

खण्ड १२

१ गायत्रिणः-ઉદ્ગાતા.
२ अर्किण-પૂજનના મંત્ર બોલનાર હોતા.
३ अर्कम-પૂજનીય ઇન્દ્રને.
४ उयेमिरे-ઉન્નતિપર પહોંચાડે છે.
५ समुद्रव्यचसम-સમુદ્રની સમાન મહાન્. (समुद्रंव्याप्तवन्तम)।
६ अमर्त्यम-અમારકમ્ નષ્ટ ન કરનાર.
७ विद्दस-પ્રાપ્તધન.
८ त्वादातम-त्वयादातव्यं-તમારે દેવાયોગ્ય.
९ अद्रिव-વજ્રધારી.
१० सपर्यन्ति-हविर्भि परिचरति-હવિયોવડે આરાધન કરે છે.
११ धृष्णो-शत्रूणां धर्षयित-શત્રુનો તિરસ્કાર કરનાર.
१२ दीवारसो-દીપ્ત હવિવાળા.
१३ यय-गच्छत-જાઓ.
१४ धेनवः-પ્રીતિયુક્ત વા ગમનશીલ.
१५ आशीर्वान-ગોદુગ્ધાદિવડે સંસ્કૃત. (आश्रयणवान)।
१६ ममत्त-मादयतु-આનન્દદાયક હો.

—:o:—

अ. ४ खण्ड १

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर।
२ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अरङ्गमाय जग्मयेऽपश्चादध्वने नरः ॥१॥

अन्व० नरः अस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे अरङ्गमाय जग्मये अपश्चादध्वने प्रति भर ॥

अ० હે અધ્વર્યો ! કર્મમાં-નેતા-એવો-તું આ સોમને પીવાની ઇચ્છા કરનાર, સકલ-જાણવાયોગ્ય-વસ્તુને-જાણનાર, ઠીક-ઠીક-ગમનકરનાર, યજ્ઞોમાં જનાર તથા સર્વથી-આગળ-પહોંચવાવાળા-ઇન્દ્રને સોમ અર્પણ કર. ૧

१ २ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
आ नो वयोवयःशयं महान्तं गह्वरेष्ठां महान्तं पूर्विनेष्ठाम्।
३ २उ ३ १ २
उग्रं वचो अपावधीः ॥२॥

अन्व० वयस्य अयम महान्तम गृह्वरेष्ठम नः वयः आ हर महान्तम पूर्विनेष्ठाम उग्रम वचः अपावधीः ॥

अ० હે મિત્રરૂપ ઇન્દ્ર! તમે પર્વતની ગુફામાં બહુવર્ત્તમાન અમારા સોમરૂપ અન્નને લાવી બહુપહેલેથી સંસારમા વર્ત્તમાન ભૂખપ્યાસને કારણ ભયાનક અમારાં વચનને નષ્ટ કરો અર્થાત્ અમને દેવયોનિમાં પહોંચાડો. ૨

२ ३ २ ३ ? ३ १ २ ३ १ २
आ त्वा रथं यथोतये सुम्नाय वर्त्तयामसि।
३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
तुविकूर्मिमृतीषहमिन्द्रꣳ शविष्ठ सत्पतिम् ॥३॥

---

૨. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.
ટિપ્પણઃ-દેવોને ભૂખપ્યાસ હોતી નથી જુઓ "न वै देवा अश्नन्ति न पिबन्ति" તથા "अशनायापिपासे ह त्वा ऊम वच"

अन्व० शचिष्ठ ऊतये सुम्नाय रथं यथा तुविकूर्मिम् ऋतीषहम् सत्पतिम् त्वा इन्द्रम् वर्तयामसि ॥

અ० હે પરમબલી ઇન્દ્ર! અમારી રક્ષા અર્થે, સુખને અર્થે જેમ રથને ભ્રમણ કરાવે છે તેમ વિચિત્રપરાક્રમી, હિંસકોના-તિરસ્કાર-કરનાર, સજ્જનોના-પાલક-તમે-ઇન્દ્રને અમે ભ્રમણ કરાવીએ છઇએ. ૩

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र

स पूर्व्यो महोनां वेनः क्रतुभिरानजे ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २

यस्य द्वारा मनुः पिता देवेषु धिय आनजे ॥४॥

अ० स पूर्व्यः महोनाम् क्रतुभिः वेनः आनजे यस्य द्वारा धियः देवेषु पिता मनुः आनजे ॥

અ० મુખ્ય એવા તે ઇન્દ્ર, પૂજ્ય યજમાનોના યજ્ઞોદ્વારા તેમના હવિયોને ચાહતા સતા આવે છે. જે ઇન્દ્રની પ્રાપ્તિના ઉપાયરૂપકર્મોને દેવતાઓમાં સર્વનાપાલક મનુ આપ્ત કરે છે. ૪

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २

यदी वहन्त्याशवो भ्राजमाना रथेष्वा ।

१ २ ३ २र ३ २ ३ १ २

पिबन्तो मदिरं मधु तत्र श्रवांऽसि कृण्वते ॥५॥

अन्व० यदि रथेषु भ्राजमानाः आशवः आवहन्ति तत्र मदिरम् मधु पिबन्तः श्रवांसि कृण्वते ॥

અ० જે યજ્ઞમાં રથોમાં દેદીપ્યમાન શીઘ્રગામી તમારા મરૂતો તમને અભિમુખ કરી પહોંચાડે છે તે યજ્ઞમાં, મદકારી તથા રસીલાસોમને પીતા સતા તેઓ અન્નોને વૃષ્ટિદ્વારા ઉત્પન્ન કરે છે. ૫

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २

रथमु वो अप्रहणं गृणीषे शवसस्पतिम् ।

१ २ ३ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २

इन्द्रं विश्वासाहं नरꣳ शचिष्ठं विश्ववेदसम् ॥६॥

---

५ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

अन्व०. यः त्यमु अप्रहणम शवसः पतिम् विश्वासाहम् नरम् शचिष्ठम् विश्ववेदसम् गृणीषे ॥

अ० હે ઋત્વિગ્યજમાનો! હું તમારે અર્થે તેજ ભક્તોની ઉપર અનુગ્રહ કરવાવાળા, બલનાપાલક, સકલશત્રુઓના–તિરસ્કાર–કરનાર, નેતા, યજ્ઞાદિકર્મમાં–સ્થિત, વિશ્વ જ છે ધન જેનું તેવા ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરૂં છું. ૬

३ १ २ ३ १ २र ३ १ २

दधिक्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २

सुरभि नो मुखा करत्प्र न आयूꣳषि तारिषत् ॥७॥

अन्व० जिष्णोः अश्वस्य वाजिनः दधिक्राव्णः अकारिषम् नः मुखा सुरभि करत नः आयूꣳषि प्रतारिषत ॥

अ० જયશીલ, અશ્વરૂપધારી, વેગવાન્ દધિક્રાવાનામક અગ્નિદેવતાની હું સ્તુતિ કરૂં છું. તે અગ્નિદેવ અમારી મુખ–આદિ–ઇન્દ્રિયોને શક્તિસમ્પન્ન કરો તથા અમારાં આયુષ્યને વધારો. ૭

३ २ ३ १ २र ३ १ २र

पुरां भिन्दुर्युवा कविरमितौजा अजायत ।

३ २ १ २ १ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २

इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्त्ता वज्री पुरुष्टुतः ॥८॥

अन्व० इन्द्रः पुराम् भिन्दुः युवा कविः अमितौजाः विश्वकर्मणः धर्त्ता वज्री पुरुष्टुतः अजायत ॥

अ० તે ઇન્દ્ર શત્રુઓનાં–નગરોને–તોડવાવાળા, સદાતરૂણ, બુદ્ધિમાન્, પરમબળવાન, સકલ–કર્મકાણ્ડના–પોષણકર્ત્તા, યજમાનની રક્ષા અર્થે સદા–વજ્રધારણ કરનાર તથા અનેકોવડે–સ્તુતિ–કરાતા એવા ગુણવાળા છે. ૮

इति प्रथमः खण्डः समाप्तः ॥१॥

खण्ड १

१ अरंगमाय-पर्याप्तगमनाय-ઠીક ઠીક ગમન કરનાર.
२ जग्मये-યજ્ઞમાં ગમનશીલ.
३ अपश्चाद्घ्वने-સર્વના આગળ પહોંચનાર.
४ गह्वरेष्ठाम्-ગિરિ-ગુહા-આદિ વિષે વર્ત્તમાન.
५ पूर्विनेष्ठाम्-આદિમાં સંસારમાં વર્ત્તમાન.
६ वयस्य-મિત્રભૂત.
७ तुविकूर्मिम्-बहुकर्माणं-વિચિત્ર પરાક્રમી.
८ ऋतीषहम्-હિંસકોના તિરસ્કાર કરનાર.
९ महोनां-પૂજ્ય યજમાનોના.
१० आनजे-आगच्छति-પ્રાપ્ત કરે છે.
११ यदि-જે યજ્ઞમાં.
१२ मदिरं-મદકારી.
१३ अप्रहणं-अप्रहर्तारम्-ભકતોનો અનુગ્રહ કરનાર.
१४ विभ्वासाहम्-विश्वस्य शत्रोरभिभवितारम्-સકલ શત્રુના તિરસ્કારકરનાર.
१५ वेदस्-ધન.
१६ जिष्णो.-જયશીલના.
१७ सुरभि-શક્તિસંપન્ન.
१८ मुखा-मुखानि-ચક્ષુ આદિ ઇન્દ્રિયો.
१९ कविः-મેધાવી.
२० प्रतारिषत्-प्रवर्धयतु-વધારો.

अ. ४ खण्ड २

१२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रप्र वस्त्रिष्टुभमिषं वन्दद्वीरायेन्दवे ।
३ १ २ ३ १ २ ३ २ २ १ २
धिया वो मेधसातये पुरन्ध्या विवासति ॥१॥

अन्व० वः त्रिष्टुभम् इपम् वन्दद्वाराय इंदवे प्र प्र व. मेधसातये पुरन्ध्या धिया आविवासति ॥

भ० हे અધ્વર્યુ-આદિઓ ! તમે ત્રણસ્તોત્રોવડેયુકત-અન્નને વીરોની-પ્રશંસા-કરવાવાળા-ઇન્દ્રના અર્થે પહોંચાડો અને તે ઇન્દ્ર, તમને યજ્ઞાનુષ્ઠાન નિમિત્ત પરમપ્રજ્ઞાયુકતકર્મ વડે પરિચર્યા કરે છે અર્થાત્ ઇચ્છિતફલ દઇ તમારો સત્કાર કરે છે. ૧

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
कश्यपस्य स्वर्विदो यावाहुः सयुजाविति ।
२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २२ ३ १ २
ययोर्विष्वमपि व्रतं यज्ञं धीरा निचाय्य ॥२॥

अन्व० कश्यपस्य यौ ययोः विश्वम् अपि व्रतम् यज्ञम् इति निचाय्य सयुजौ स्वर्विदः धीराः आहुः ॥

भ० જે સર્વજ્ઞ ઇન્દ્રના અશ્વ છે, જે અશ્વોનું સર્વૈયકર્મ યજ્ઞ પ્રત્યે છે એવો નિશ્ચયકરીને સાથેજ જોડયા જાય તેવા અને જે સ્વર્ગને પમાડનારા છે એમ પુરૂષો કહે છે. ૨

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अर्चत प्रार्चत नरः प्रियमेधासो अर्चत ।
१ २ ३ २ ३ २उ ३ २ ३क २र
अर्चन्तु पुत्रका उत पुरमिद्धृष्ण्वर्चत ॥३॥

अन्व० नरः अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासः अर्चत उत पुत्रकाः पुरमित धृष्णु अर्चन्तु अर्चत ॥

२. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

અ० હે કર્મના-નેતા-અધ્વર્યુ-આદિઓ ! તમે ઇન્દ્રની પૂજા કરો. વિશેષ પૂજા કરો. હે યજ્ઞનાપ્રેમિઓ ! પૂજો. અને હે પુત્રો ! ભકતોના-મનોરથોને-અવશ્ય-પૂર્ણ-કરવાવાળા, તથા શત્રુઓને - ધમકાવનારા-ઇન્દ્રનું-વારંવાર પૂજન કરો. ૩

३ १ २र ३ २ ३ १२ ३ १ २
उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्द्धनं पुरुनिःषिधे ।
३ १ २र ३ १ २ ३१२३ १ २
शक्रो यथा सुतेषु णो रारणत्सख्येषु च ॥४॥

अन्व० पुरुनि.षिधे इन्द्राय वर्द्धनम उक्थम शक्रः नः सुतेषु च सख्येषु यथा रारणत् शंस्यम् ॥

અ०અનેકશત્રુઓના—નાશકરવાવાળા—ઇન્દ્રના અર્થે વૃદ્ધિના સાધનરૂપ મંત્રરૂપશસ્ત્ર, ઇન્દ્ર અમારા પુત્રોમાં તથા મિત્રોમાં જેપ્રકારે અત્યન્ત શબ્દ કરે તે પ્રકારે પ્રશંસાકરવાયોગ્ય છે. ૪

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
विश्वानरस्य शवस्पतिमनानतस्य शवसः ।
१ २ ३ २ ३ १ २३ १ २
एवैश्च चर्षणीनामूती हुवे रथानाम् ॥५॥

अन्व० विश्वानरस्य अनानतस्य शवसः पतिम् व. चर्षणीनाम् एवै. रथानाम ऊती हुवे ॥

અ० શત્રુઓના-ઉપર-ચઢાઇ-કરવાવાળા, શત્રુઓને-ન-નમનાર તથા બલના સ્વામી-ઇન્દ્રને, હે મરૂતો ! તમારા સૈનિકોના ગમનોસહિત રથોની રક્ષાનિમિત્ત હું આહ્વાન કરૂં છું. ૫

२ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ १ २
स घा यस्ते दिवो नरो धिया मर्त्तस्य शमतः ।
३ १ २र ३ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २
ऊती स बृहतो दिवो द्विषो अंहो न तरति ॥६॥

अन्व० शमतः मर्त्तस्य दिवः ते धिया नरः सखा स. यः बृहतः दिवः ऊती द्विषः अंहो न तरति ॥

अ० कर्मानुष्ठानवडेशांत, पोताने-मार्गे-चालनार-मनुष्योमां द्योतन-आदि-गुणयुक्त-तमे-तेनी स्तुतिकरवा वडे मनुष्य स्तोतारूप थाय छे. ते मनुष्य, जे-महान्-प्रकाशवान्-तमे-तेनी रक्षावडे शत्रुओनुं, पापनीसमान उल्लंघन करे छे. ६

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
विभोष्ट इन्द्र राधसो विभ्वी रातिः शतक्रतो।
१ २ ३ १ २
अथा नो विश्वचर्पणे द्युम्नꣳ सुदत्र मꣳहय ॥७।

अन्व० शतक्रतो इन्द्र विभोः राधसः ते रातिः विभ्वी अथ विश्वचर्पणे सुदत्र नः द्युम्नम् मंहय ॥

अ० हे-विचित्र-पराक्रमी-इन्द्र! बहुधननुं तमारूं दान बहु भारे होय छे तेकारण सर्वनाद्रष्टा, मंगलमय-दान-करवावाळा-हे-इन्द्र! तमे अमने धन द्यो. ७

१ २ ३ १ २ ३ १ २र
वयश्चित्ते पतत्रिणो द्विपाच्चतुष्पादर्जुनि।
२ ३ १ ३ ३ १ २र ३ १ २र ३ १ २
उपः प्रारन्नृतूꣳरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ॥८॥

अन्व० अर्जुनि उपः ते ऋतून् अनु द्विपात् चतुष्पात् पतत्रिणः वयश्चित् दिवः अन्तेभ्यः परि प्रारन् ॥

अ० हे-शुभ्रवर्ण-उपादेवते! तारा सर्वत्रप्रकाशरूपगमननी अनन्तर मनुष्य-आदि, गौ-आदि तथा पांखोवाळांपक्षीओ पण आकाशना प्रांतभागनी उपर यथेच्छ विचरे छे. ८

३ १ २र ३ २ ३ २ ३ १ २ २ २ ३ २
अमी ये देवा स्थन मध्य आ रोचने दिवः।
१ २ ३ २उ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
कद्व ऋतं कदमृतं का प्रत्ना व आहुतिः ॥९॥

अन्व० देवाः ये अमी दिवः आरोचने मध्ये स्थन वः ऋतम् कत् अमृतम् कत् वः प्रत्ना आहुतिः का ॥

અ० હે કર્મના-નેતા-અધ્વર્યુ-આદિઓ ! તમે ઇન્દ્રની પૂજા કરો. વિશેષ પૂજા કરો. હે યજ્ઞનાપ્રેમિઓ ! પૂજો. અને હે પુત્રો ! ભક્તોના-મનોરથોને-અવશ્ય-પૂર્ણ-કરવાવાળા, તથા શત્રુઓને – ધમકાવનારા-ઇન્દ્રનું-વારંવાર પૂજન કરો. ૩

३ १ २र ३ २ ३ १२ ३ १ २
उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्द्धनं पुरुनिःषिधे ।
३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
शक्रो यथा सुतेषु णो रारणत्सख्येषु च ॥४॥

अन्व० पुरुनिःषिधे इन्द्राय वर्द्धनम उक्थम शक्रः नः सुतेषु च सख्येषु यथा रारणत् शंस्यम् ॥

અ०અનેકશત્રુઓના—નાશકરવાવાળા—ઇન્દ્રના અર્થે વૃદ્ધિના સાધનરૂપ મંત્રરૂપશસ્ત્ર, ઇન્દ્ર અમારા પુત્રોમાં તથા મિત્રોમાં જેપ્રકારે અત્યન્ત શબ્દ કરે તે પ્રકારે પ્રશંસાકરવાયોગ્ય છે. ૪

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
विश्वानरस्य शवस्पतिमनानतस्य शवसः ।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
एवैश्च चर्षणीनामूती हुवे रथानाम् ॥५॥

अन्व० विश्वानरस्य अनानतस्य शवसः पतिम् वः चर्षणीनाम् एवैः रथानाम ऊती हुवे ॥

અ० શત્રુઓના-ઉપર-ચઢાઇ-કરવાવાળા, શત્રુઓને-ન-નમનાર તથા બલના સ્વામી-ઇન્દ્રને, હે મરૂતો ! તમારા સૈનિકોના ગમનોસહિત રથોની રક્ષાનિમિત્ત હું આહ્વાન કરૂં છું. ૫

२ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ १ २
स घा यस्ते दिवो नरो धिया मर्त्तस्य शमतः ।
३ १ २र ३ २ ३ २ ३ २उ ३ १ २
ऊती स बृहतो दिवो द्विषो अंहो न तरति ॥६॥

अन्व० शमतः मर्त्तस्य दिवः ते धिया नरः सखा सः यः बृहतः दिवः ऊती द्विषः अंहो न तरति ॥

अ० कर्मानुष्ठानवडेशांत, पोताने-मार्गे-चालनार-मनुष्योमां द्योतन-आदि-गुणयुक्त-तमे-तेनी स्तुतिकरवा वडे मनुष्य स्तोतारूप थाय छे. ते मनुष्य, जे-महान्-प्रकाशवान्-तमे-तेनी रक्षावडे शत्रुओनुं, पापनीसमान उल्लंघन करे छे. ६

३ १ २ ३ १२ ३ २ ३१ २
विभोष्ट इन्द्र राधसो विभ्वी रातिः शतक्रतो ।
१२ ३१ २
अथा नो विश्वचर्षणे द्युम्नꣳ सुदत्र मꣳहय ॥७॥

अन्व० शतक्रतो इन्द्र विभोः राधसः ते रातिः विभ्वा अथ विश्वचर्षणे सुदत्र नः द्युम्नम् मंहय ॥

अ० हे-विचित्र-पराक्रमी-इन्द्र! बहुधननुं तमारुं दान बहु भारे होय छे तेकारण सर्वनाद्रष्टा, मंगलमय-दान-करवावाळा-हे-इन्द्र! तमे अमने धन द्यो. ७

१२ ३१२ ३१ २र
वयश्चित्ते पतत्रिणो द्विपाच्चतुष्पादर्जुनि ।
२३ १३३१ २र ३१ २र३ १२
उषः प्रारन्नृतूꣳरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ॥८॥

अन्व० अर्जुनि उषः ते ऋतून अनु द्विपात चतुष्पाद् पतत्रिणः वयश्चित् दिवः अन्तेभ्यः परि प्रारन ॥

अ० हे-शुभ्रवर्ण-उषादेवते! तारा सर्वत्रप्रकाशरूपगमननी अनन्तर मनुष्य-आदि, गौ-आदि तथा पांखोवाळांपक्षीओ पण आकाशना प्रांतभागनी उपर यथेच्छ विचरे छे. ८

३ १ २र३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३२
अमी ये देवा स्थन मध्य आ रोचने दिवः ।
१२ ३ २उ ३२३ २ ३ २ ३ १२
कद्व ऋतं कदमृतं का प्रत्ना व आहुतिः ॥९॥

अन्व० देवाः ये अमी दिवः आरोचने मध्ये स्थन वः ऋतम् कत् अमृतम् कत् वः प्रत्ना आहुतिः का ॥

અ૦ હે ઇન્દ્રાદિ–દેવતાઓ ! જે–આ–તમે દીપ્તસૂર્યના પ્રકાશિત હોવા પર અન્તરિક્ષલોકમા હો છો તે તમારા સ્તોત્રસંબંધી સત્ય કયાં છે? અનૃત કયાં છે? તમારી પુરાતની આહુતી કેવી હોય છે? અર્થાત્ તમારૂં દાન કયું થયું? એવા દુઃખના અનુભવવડે મને અનુમાન થાય છે કે મેંકરેલ યજ્ઞ, તમને પ્રાપ્ત થયો નથી. ૯

२ ३   १ २   ३ २ २   १ २   ३ १ २
ऋचथं साम यजामहे याभ्यां कर्माणि कृण्वते ।
१   २र   ३ २ ३१२
वि ते सदसि राजतो यज्ञं देवेषु वक्षतः ॥१०॥

अन्व० याभ्याम् कर्माणि कृण्वते ऋचं साम यजामहे ते सदसि विराजतः देवेषु यज्ञम् वक्षतः ॥

અ૦ હોતા અને ઉદ્ગાતા જે ઋક્ તથા સામવડે સ્તોત્ર–આદિ–કર્માનુષ્ઠાન કરે છે તે ઋક્સામ, ઋત્વિક્સભામાં સ્તોત્રાદિરૂપે પ્રકાશિત થાય છે અને તે ઋક્સામ, ઇન્દ્રાદિદેવતાઓમાં યજ્ઞીયભાગને પહોંચાડે છે. ૧૦

इति द्वितीयः खण्डः समाप्तः ॥२॥

खण्ड २

१ निरुम्भम–ત્રણસ્તોભવડે યુક્ત.
२ इदये–इन्द्राय–ઇન્દ્રાર્થ.
३ पुरन्ध्या–बहुप्रज्ञया–પરમપ્રજ્ઞાયુક્ત.
४ वन्दद्वीराय–વીરોની પ્રશંસા કરનાર.
५ मेधसातये–यज्ञसम्भजनाय–યજ્ઞાનુષ્ઠાનનિમિત્ત.
६ आविवासति–પરિચર્યા કરે છે.
७ कश्यप–સર્વજ્ઞ ઇન્દ્ર.
८ स्वर्विदः–સ્વર્ગને પામનાર.
९ निचाय्य–નિશ્ચય કરીને.
१० प्रियमेधास –યજ્ઞનાપ્રેમીઓ.
११ पुरम–ભક્તોના મનોરથના પૂરક.
१२ पुरुनिःषिधे–અનેક શત્રુનો નાશકરનાર.
१३ विश्वानर–શત્રુઓ ઉપર ચઢાઈ કરનાર. (शत्रून प्रत्यृतस्य)।
१४ पर्वैः–ગમનવડે.

૧૦. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

૧૫ ऊती–ऊतिभि –રક્ષાનિમિત્ત
૧૬ न–इव ।
૧૭ भिमो –प्रभूतस्य–પુષ્કળ, બહુ
૧૮ सुदत्र–कल्याणदानेन्द्र–મંગલમય દાનકરનાર ઇન્દ્ર
૧૯ महय–प्रयच्छ–ધો
૨૦ अर्जुनि–શુભ્રવર્ણની
૨૧ ऋतुन–गमनानि–સર્વત્ર પ્રકાશરૂપ ગમન
૨૨ वय –પક્ષી
૨૩ स्यन–भवय–હોય છે
૨૪ प्रत्ना–પુરાણી
૨૫ अमृत–अमृतम् ।

अ. ४ खण्ड ३

२ ३ १२ ३१२३ १२ ३१२ ३११ ३१२
विश्वाः पृतना अभिभूतरं नरः सजूस्ततक्षुरिंद्रं जजनुश्च
३१२ २३ १२ ३२३१२३१ २२ ३१२
राजसे । क्रत्वे वरे स्थेमन्यामुरीमुतोग्रमोजिष्ठं तरसं
३ १२
तरस्विनम् ॥१॥

अन्व० विश्वाः नरः पृतनाः सजूः अभिभूतरम् इन्द्रम् ततक्षुः च राजसे जजनुः उत क्रत्वे वरे स्थेमनि आमुरीम् उग्रम् ओजिष्ठम् तरसम् तरस्विनम् ॥

अ० બહુવ્યાપ્ત ; ચઢાઈકરવાવાળી સેનાઓએ પરસ્પર એકઠી થઇ, શત્રુઓના–અત્યન્ત–તિરસ્કાર–કરનાર–ઇન્દ્રને આયુધસંપન્ન કર્યા, અને સ્તોતા. પોતાના પ્રકાશના અર્થ સૂર્યાત્મા–ઇન્દ્રને સ્તોત્ર–આદિ–દ્વારા પોતાના યજ્ઞમાં પ્રગટ કરે છે અને પોતાના વૃત્રવધ–આદિ–કર્મ ; અર્થ શ્રેષ્ઠ–સ્થિરસ્થાનપર–સ્થિત, શત્રુઓનેમારનાર, તીવ્રસ્વભાવ, પરમતેજસ્વી, બલી તથા વેગવાન્–ઇન્દ્રની ધનપ્રાપ્તિ અર્થ સ્તુતિ કરે છે. ૧

१ २ ३१२ ३२उ ३२उ ३ १ २ ३२३२
श्रत्ते दधामि प्रथमाय मन्यवेऽहन्यद्दस्युं नर्यं विवेरपः ।
३२उ ३ १२३ १२३२३ १ २३ १ २ ३ १
उभे यत्वा रोदसी धावतामनु भ्यसाते शुष्मात् पृथिवी
२
चिदद्रिवः ॥२॥

अन्व० अद्रिवः ते प्रथमाय मन्यवे श्रद्धामि यत् दस्युम् अहन् निर्यम् अपः वेः यत् उभे रोदसी त्वां अनुधावताम् पृथिवीचित् ते शुष्मात् भ्यसाते ॥

अ० હે–વજ્રધારિન્–ઇન્દ્ર! તમારા મુખ્યક્રોધની શ્રદ્ધા કરૂં છું. જે કોપ વડે કર્મના વિઘ્નકર્તા અસુરને માર્યો. નિઃશેષભાવે તેનો વધ કરી તમે મેઘોવડે ઢંકાયલ જલોને આ લોકમાં પહોંચાડયાં. જ્યારે બન્નેદ્યાવાપૃથિવી તમને આધીન થાય છે તેમમય વિસ્તારવાળું અન્તરિક્ષ પણ તમારા બળથી ભયભીત થાય છે. ૨

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २र ३ १
समेत विश्वा ओजसा पतिं दिवो य एक इदभूरतिथिर्ज-
२ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३
नानाम् । स पूर्व्यो नूतनमाजिगीषंतं वर्त्तनीरनु वावृत
२ ३ २
एक इत् ॥३॥

अन्व० विश्वाः दिवः ओजसा पतिम् समेत यः एक इत् जनानाम् अतिथिः भूः पूर्व्यः स आजिगीषन्तम् नूतनम् एक इत् वर्त्तना. अनुवावृते ॥

અ० હે સકલપ્રજાઓ ! તમે સ્વર્ગના બલવડે સ્વામીઇન્દ્રને સ્તોત્ર તથા હવિવડે ભલેપ્રકારેં પ્રાપ્ત હો. જે ઇન્દ્ર એકલાજ યજમાનોના અતિથિ સમાન પ્રિય હોય છે. પુરાતન તે ઈન્દ્ર, પોતાના શત્રુઓને જીતવાની ઇચ્છા કરવાવાળા નૂતન-આ સમયના-સ્તોતાને એકજ, વિજયના માર્ગપર ચલાવે છે અર્થાત્ વિજય કરાવે છે. ૩

३ १ २ ३ २ ३१ २ ३ ३ ३२ ३ १२
इमे ते इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो।
२उ ३ १ २ ३ २ ३ १२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
न हि त्वदन्यो गिर्वणो गिरः सघत् क्षोणीरिव प्रति तध्धर्य्य
३ १२
नो वचः ॥४॥

अन्व० प्रभूवसो पुरुष्टुत इन्द्र ये त्वा आरभ्य चरामसि ते इमे वयम् ते गिर्वणः त्वदन्यः गिरः न हि सघत् तत् नः वचः क्षोणीरिव प्रतिहर्य ॥

અ० અધિકધનવાળા, અનેકયજમાનોવડે-સ્તુતિ-કરાયલ-હે-ઈન્દ્ર ! જે અમે તમારા આશ્રયવડે આલમ્બન કરીને યજ્ઞમાં પ્રવૃત્ત થઇએ છઇએ તે અમે તમારા છઇએ. હે મંત્રોવડે-સ્તુતિ-કરવા-યોગ્ય-ન્દ્ર ! તમારાથી અન્ય સ્તુતિયોને પ્રાપ્ત હોતા નથી એથી તમે અમારા સ્તોત્રને, જેમ પૃથિવી પોતાવિષે ઉત્પન્ન-પ્રાણિમાત્રનો સ્વીકાર કરે છે તેમ સ્વીકાર કરો. ૪

૩. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

३ १२ ३१२ ३ २ २३ १२ ३२३क २र
चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्या३मिन्द्रं गिरो बृहतीरभ्यनूषत।
३ १ २ ३१ २३२ ३२२३ १२ ३१२
वावृधानं पुरुहूतꣳ सुवृक्तिभिरमर्त्यं जरमाणं दिवेदिवे॥५॥

अन्व० बृहतीः गिरः चर्षणीधृतम् मघवानम् उक्थ्यम् वावृधानम् पुरुहूतम् अमर्त्यम् सुवृक्तिभिः दिवे दिवे जरमाणम् इन्द्रम् अभ्यनूषत॥

અ० અમારી સ્તોત્રની અનેક વાણીયો, ઇચ્છિતફલ દઈ મનુષ્યોના પોષણ કરનાર, ધન વા યજ્ઞવાળા, પ્રશંસનીય, બલ-ધન-આદિ સંપત્તિવડે પ્રતિક્ષણ વધનાર, અનેકોવડે બોલાવાયલ, અમર, સુંદર સ્તુતિવાકયોવડે પ્રતિદિન-સ્તુતિકરાયલ-ઇન્દ્રની ચોમેર સ્તુતિ કરો. ૫

१ २ ३१२३१२ ३१२ ३२३१ ३१२
अच्छा व इन्द्रं मतयः स्वर्युवः सध्रीचीर्विश्वा उशतीरनूषत।
१२ ३ १२३ २३ २३ २३ २ ३ २ ३२२ ३१२
परिष्वजन्त जनयो यथा पतिं मर्य्यं न शुन्ध्युं मघवानमूतये

अन्व० यथा जनयः मर्य्यं पतिम् न शुन्ध्युम् मघवानम् ऊतये परिष्वजन्त स्वर्युवः सध्रीचीः विश्वाः उशतीः मतयः इन्द्रम् अच्छानूषत॥

અ० જેમ સ્ત્રિઓ મનુષ્યપતિને અને શુદ્ધ-દોષરહિત-ધનવાન્‌ને રક્ષાનિમિત્ત આલિંગન કરે છે તેમ જ સ્વર્ગસાથ મળવાવાળી એકઠીથએલ વ્યાપ્ત તથા કામનાકરતી સ્તુતિયો, ઇશ્વરની ચોમેર સ્તુતિ કરે છે ૬

३ २उ ३१२ ३२३२३१२ ३१२ ३१२ २
अभि त्यं मेषं पुरुहूतमृग्मियमिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्ण-
२ २३ २ ३ २ ३१२ ३ १२ ३१ २र ३१
वम्। यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषं भुजे मꣳहिष्ठमभि
२र
विप्रमर्चत ॥७॥

अन्व० त्यम् मेषम् पुरुहूतम् ऋग्मियम् वस्वो अर्णवम् गीर्भिः अभिमदत यस्य मानुषम् द्यावः न विचरन्ति भुजे मंहिष्ठम् विप्रम् अभ्यर्चत॥

અ૦ તે પ્રસિદ્ધ, શત્રુઓસાથ સ્પર્ધાકરવાવાળા, અનેક-યજમાનોએ-બોલાવેલ, વેદમંત્રોવડે સ્તુતિ કરાયલ, ધનોના-નિવાસસ્થાન-ઇન્દ્રને હે સ્તોતાઓ! સ્તુતિયોવડે અભિમુખ હોઇ પ્રસન્ન કરો. જે ઇન્દ્રનાં મનુષ્યોને-હિતકારી-કર્મ, સર્વને હિતકારી સૂર્યનાં કિરણોની સમાન વિશેષરૂપે વર્ત્તમાન હોય છે. ભોગને નિમિત્ત અત્યન્ત વૃદ્ધિપામેલ ઇન્દ્રને પૂજો. ૭

२उ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र
रयꣳ सुमेषं महया स्वर्विदꣳ शतं यस्य सुभुवः साकमीरते।
२ ३ १ २र ३ २ ३ २३१२ ३ १२ ३ १ २
अत्यं न वाजꣳ हवनस्यदꣳ रथमिन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः॥

अन्व० यस्य सुभुवः साकम् ईरते त्यम् मेषम् स्वर्विदम् रयम् अत्यं वाजं न हवनस्यदम् इन्द्रम् अवसे सुवृक्तिभिः महय शतम् आववृत्याम् ॥

અ૦ જેની શ્રેષ્ઠભૂમિયો સાથે પ્રાપ્ત થાય છે તે શત્રુઓસાથ સ્પર્ધાકરવાવાળા, ધનના દાતા, રથસમાન-અભીષ્ટ-સ્થાનપર-પહોંચાડવાવાળા, ગમનના સાધનરૂપ ઘોડાની સમાન યાગસ્થાનમાં શીઘ્ર પહોંચાડવાવાળા ઇન્દ્રને રક્ષા અર્થ શ્રેષ્ઠસ્તુતિયોવડે પૂજો. જેની હું સે વાર પ્રદક્ષિણા કરૂં છું. ૮

३१२३ १२ ३ २ ३ २ ३ १ १३१२ ३१२
घृतवती भुवनानामभिश्रियोर्वी पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा।
१ २ ३ १ २र ३ १२३ २ ३२३१२
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा॥९॥

अन्व० द्यावापृथिवी घृतवती भुवनानाम अभिश्रिया उर्वी पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ॥

અ૦ દ્યુલોક અને પૃથિવીલોક જલવાળાં, ભૂતોને—આશ્રય—કરવાયોગ્ય, વિસ્તીર્ણ, બહુકાર્યરૂપે પ્રસિદ્ધ, જલને-પૂરિત-કરવાવાળાં, સુંદરરૂપવાળાં, તથા ઇશ્વરની સર્વનિયામક શક્તિને ધારણ કરવાથી પૃથક્-ધારિત, નિત્ય તથા બહુ બીજવાળાં છે. ૯

३ १ २र ३ १ २ ३२ ३ १ २
उभे यदिन्द्र रोदसी आपप्राथोषा इव।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
महान्तं त्वा महीनाꣳ सम्राजं चर्षणीनाम्।

३ १ २र ३ १ २र
देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ॥१०॥

अन्व० इन्द्र उभे रोदसी यत उषा इव आपप्राथ महताम महान्तम चर्षणी नाम सम्राजम् इन्द्रम् त्वा देवी जनित्री अजीजनत् अजीजनत् भद्रा जनित्री ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! ધાવાપૃથિવી બન્નેને જે તમે, જેમ ઉષા પોતાના પ્રકાશવડે સર્વજગત્‌ને પૂર્ણ કરી દે છે તેમ પોતાના તેજવડે પૂર્ણ કરો છો એવા દેવતાઓના નાયક, મનુષ્યોના-ઇશ્વરરૂપ-તમે-ઇન્દ્રને દેવમાતા અદિતિદેવીએ ઉત્પન્ન કર્યા. એવા પુત્રને ઉત્પન્ન કર્યા તે કારણ તે શ્રેષ્ઠ-જનની છે ૧૦

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ ३ ३ २ ३ १ २ ३ १२ ३
प्र मन्दिने पितुमदर्चता वचो यः कृष्णगर्भा निरहन्नृ-
१ २ ३ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
जिश्वना। अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तꣳ सख्याय हुवेमहि ॥११॥

अन्व० मन्दिने पितुमत् वचः प्रार्चत यः ऋजिश्वना कृष्णगर्भा निरहन् अवस्यवः वृषणम् वज्रदक्षिणम् मरुत्वन्तम् सख्याय हुवेमहि ॥

અ૦ હે ઋત્વિજો! સ્તુતિયોગ્ય ઇન્દ્રના અર્થે હવિરૂપ અન્નવડેયુક્ત સ્તુતિનું અધિક ઉચ્ચારણ કરો. જે ઇન્દ્રે ઋજિશ્વાને સાથે લઇ કૃષ્ણ નામના અસુરની ગર્ભવતી સ્ત્રિયોનો કૃષ્ણાસુરસહિત નિઃશેષ વધ કર્યો. રક્ષાની-ઇચ્છાવાળા-અમે, મનોરથોની-વર્ષા-કરવાવાળા, દક્ષિણહાથમાં-વજ્રધારણકરનાર-ઇન્દ્રને મિત્રની સમાન અનુકૂલતા કરવા બોલાવીએ છઇએ. ૧૧

इति तृतीयः खण्डः समाप्तः ॥३॥

खण्ड ३

१ अभिभूतरं–શત્રુને અત્યન્ત અભિભવ–તિરસ્કાર–કરનાર.
२ नरः–नेत्र्यः–ચઢાઇ કરવાવાળી.
३ सजुः–परस्परं संगताः–પરસ્પર એકઠી થઇ.
४ जजनुः–जनयामासुः–પ્રગટ કર્યા.
५ राजसे–विराजनार्थ–પ્રકાશનના અર્થે.
६ क्रत्वे–વૃત્રવધ આદિ કર્મના અર્થે. (कर्मणे)।
७ स्थेमनि–स्थैर्य्ययुक्ते स्थाने स्थितम्–સ્થિર સ્થાનપર સ્થિત.
८ आमुरीम्–શત્રુનાભારનાર.
९ नर्य्यम्–નિઃશેષભાવે.
१० विवेः–इमं लोकं प्रापयगमयः–આ લોકમાં પહોંચાડયો.
११ भ्यसाते–बिभेति–ભયભીત થાય છે.
१२ अनुवावृते–અનુવર્ત્તાવે છે.
१३ वर्त्तनोः–વિજયનો માર્ગ.
१४ सघत्–प्राप्नोति–પ્રાપ્ત કરે છે.
१५ क्षोणी–પૃથિવી.
१६ प्रतिहर्य्य–कामयस्व–સ્વીકાર કરો.
१७ जरमाणं–स्त्वयमानं–સ્તુતિકરાતા.
१८ सुवृक्तिभिः–સુન્દર સ્તુતિવાકયો વડે.
१९ स्वर्युवः–स्वर्गेण मिश्रयित्र्यः–સ્વર્ગસાથ મળનારી.
२० सध्रीचीः–संगताः–એકઠી થયલ.
२१ जनयः–સ્ત્રીઓ.
२२ शुन्ध्युं–શુદ્ધ.
२३ अच्छा–अभि।
२४ मेघं–શત્રુઓસાથ સ્પર્ધાકરનાર
२५ ऋग्मियम्–ऋग्भिर्विकीयमाणम्–વેદમંત્રોવડે સ્તુતિ કરાતા
२६ वस्वः–ધનોના.
२७ अर्णवम्–આવાસભૂમિ; નિવાસસ્થાન.
२८ भुजे–ભોગાર્થ.
२९ स्वर्विदम्–ધનનાદાતા.
३० अत्यं–ગમન સાધનરૂપ.

१ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
यत्सोममिन्द्र विष्णवि यद्वा घ त्रित आप्त्ये ।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
यद्वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः ॥४॥

अन्व० इन्द्र विष्णवि यत सोमम यद्वा आप्त्ये त्रिते यद्वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः ॥

અ० હે ઈન્દ્ર ! શ્રીવિષ્ણુના સોમપાનનિમિત્ત આવવાપર બીજાયાગમાં જો કે તમે સોમનું પાન કરો છો અને જો કે આપ્તનાપુત્ર ત્રિતના યજ્ઞમાં સોમનું પાન કરો છો અને જોકે મરૂતોના સોમપાનનિમિત્ત આવવાપર અન્યના યજ્ઞમાં સોમ પીને પ્રસન્ન થાઓ છો તથાપિ તમે અમારા શ્રેષ્ઠ સોમો વડે પ્રસન્ન થાઓ. ૪

२ ३ १ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
एदु मधोर्मदिन्तरꣳ सिञ्चाध्वर्यो अन्धसः ।
३ २उ ३ १ २र ३ १ २
एवा हि वीर स्तवते सदावृधः ॥५॥

अन्व० अध्वर्यो मधोः अंधसः मदिन्तरम् इत आसिञ्च वीरः सदावृधः एव स्तवते हि ॥

અ० હે યજ્ઞનેતા ઋત્વિક્ ! મદકારી સોમના અત્યન્ત આનન્દ દેવાવાળા સોમરસને જ ઇન્દ્રનિમિત્ત ટપકાઓ. સમર્થ તથા સર્વદા હવિયોવડે વધારવા યોગ્ય ઈદ્રિનીજ સ્તોત્રાદિવડે સ્તુતિ કરાય છે. ૫

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत पिबाति सोम्यं मधु ।
१ २र ३ २
प्र राधाꣳसि चोदयते महित्वना ॥६॥

अन्व० इन्दु इन्द्राय आसिञ्चत सोम्यम मधु पिबाति महित्वना राधांसि प्रचोदयते ॥

અ० હે ઋત્વિજો ! ટપકવાવાળા સોમને ઈન્દ્રને અર્થે અભિમુખ હોઇ સિંચો. તદનન્તર, સોમમય મદકારી રસને ઇન્દ્ર પીએ અને પીને તે ઈન્દ્ર પોતાના મહિમાવડે સ્તુતિ કરવાવાળાને અધિકતાયે અન્ન દે. ૬

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
एतो न्विन्द्रꣳ स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरम्।
३ १ २र ३ २उ ३ २
कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्त्येक इत् ॥७॥

अन्व० सखायः नु एतः स्तोम्यम् नरम् तम् स्तवाम यः एक एव विश्वाः कृष्टीः अभ्यस्ति ॥

अ० હે મિત્રસમાન ઋત્વિજો! તમે શીઘ્ર જ આવો. સ્તોત્રયોગ્ય સર્વનેતા એવા આ ઈન્દ્રની આપણે સ્તુતિ કરીએ. જે ઇન્દ્ર એકલો જ સકલશત્રુઓની સેનાનો તિરસ્કાર કરે છે. ૭

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३२ ३२
इन्द्राय साम गायत विप्राय बृहते बृहत्।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
ब्रह्मकृते विपश्चिते पनस्यवे ॥८॥

अन्व० विप्राय बृहते ब्रह्मकृते विपश्चिते पनस्यवे इन्द्राय बृहत् गायत॥

अ० હે ઉદ્ગાતાઓ! મેધાવી, મહાન્, અન્નકર્ત્તા, વિદ્વાન્ તથા સ્તુતિચાહવાવાળા-ઈન્દ્ર-અર્થે તમે બૃહત્સામ ગાઓ. ૮

२उ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
य एक इद्विदयते वसु मर्त्ताय दाशुषे।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
ईशानो अप्रतिष्कुत इन्द्रो अङ्ग ॥९॥

अन्व० यः एक इत दाशुषे मर्त्ताय वसु विदयते अप्रतिष्कुतः इन्द्रः अङ्ग ईशानः ॥

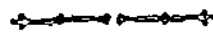
અ० જે ઈન્દ્ર એકલાજ હવિ-સમર્પણ-કરવાવાળા-મનુષ્યના-અર્થે ધન વિશેષરૂપે દે છે. પ્રતિકૂલશબ્દરહિત તે ઈન્દ્ર, શીઘ્ર સર્વજગતના સ્વામી થાય છે. ૯

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
सखाय आ शिषामहे ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
स्तुष ऊ षु वो नृतमाय धृष्णवे ॥१०॥

अन्व० सखायः वज्रिणे ब्रह्म आशिषामहे यः नृतमाय धृष्णवे सुस्तुपे ॥

અ૦ હે મિત્રરૂપ ઋત્વિજો ! અમે વજ્રધારી ઇન્દ્રના અર્થે સ્તોત્રની પ્રાર્થના કરીએ છઇએ. તમે-સર્વેય-નિમિત્ત હું સર્વોપરિનેતા, શત્રુઓને-ભય-દેવાવાળા-ઇન્દ્રના અર્થે સ્તુતિ કરૂં છું. ૧૦

इति चतुर्थः खण्डः समाप्त ॥४॥

खण्ड ४

१ क्रतुम्-કર્મકર્ત્તાને.
२ वृधस्य-वर्धकस्य-વર્ધક.
३ तविषम-महान्तम-મહાન.
४ पृक्षु-वैरिसम्पर्कजनितेषु संग्रामेषु-વૈરિસમ્બન્ધિ સંગ્રામોમાં.
५ लोककृत्नुम-લોક-સ્થાન-ના કર્તા.
६ सासहिम-શત્રુનો તિરસ્કાર કરનાર
७ हरिश्रियम-હરિનામક અશ્વોવડે શ્રવણીય-સેવ્ય.
७ वि णवि-विष्णौ सोमपानार्थमागते सति-શ્રીવિષ્ણુ સોમપાનનિમિત્ત આવતાં.
९ मन्दिन्तरम-અત્યન્ત આનન્દ દેનાર.
१० सदावृध-સર્વદા હવિયોવડે વધારવાયોગ્ય.
११ महित्वना-સ્વમહિત્વવડે.
१२ पेत -આવો.
१३ अभ्यसति-તિરસ્કાર કરે છે. (अभिभवति)।
१४ पनस्यवे સ્તુતિને ચાહનાર.
१५ अग-શીઘ્ર.
१६ अप्रतिष्कुत-परैरप्रतिशब्दित-પ્રતિકૂલ શબ્દરહિત.
१७ नृतम-સર્વોપરિનેતા.
१८ आशिषामहे-પ્રાર્થના કરીએ છઇએ.

अ. ४ खण्ड ५

३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २
गृणे तदिन्द्र ते शव उपमां देवतातये ।
१ २र ३ १ २र
यद्धंसि वृत्रमोजसा शचीपते ॥१॥

अन्व० इन्द्र ते तत शव उपमाम देवतातये गृणे यत शचीपते ओजसा वृत्रम हंसि ॥

अ० હે ઈન્દ્ર! તમારા પ્રસિદ્ધ બલની સમીપ યજમાન વા યજ્ઞનિમિત્ત હુ સ્તુતિ કરૂ છું. કેમકે, હે ઇન્દ્ર! બલવડે તમે વૃત્રને નષ્ટ કરો છો. ૧

२ ३ १ २र३ २ ३ १ २ ३ १ २
यस्य त्यच्छम्बरं मदे दिवोदासाय रन्धयन् ।
३ १ २र ३ १ २र
अयꣳ स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ॥२॥

अन्व० इन्द्र यस्य मदे त्यत शम्बरम दिवोदासाय रन्धयन स. अयम सोम ते सुत पिब ॥

अ० હે ઈન્દ્ર! તમે જે સોમને પીવાથી હર્ષ ઉત્પન્ન થવાપર તે શમ્બરાસુરને દિવોદાસના અર્થ મારો છો તે આ સોમ, તમારેનિમિત્ત સમ્પાદન કરેલો છે તેકારણ તમે તે પિઓ. ૨

१ २ ३ १ २
एन्द्र नो गधि प्रिय सत्राजितगोह्य ।
३ २उ ३ १ २ ३ १ २र ३ २
गिरिर्न विश्वतः पृथुः पतिर्दिवः ॥३॥

अन्व० प्रिय सत्राजित् अगोह्य इन्द्र गिरि न विश्वत पृथुः दिवः पति. नः आगहि ॥

अ० સર્વને પ્રિય, શત્રુઓના જીતવાવાળા તથા જેનો કોઈપણ તિરસ્કાર ન કરી શકે એવા હે ઇન્દ્ર! પર્વતની સમાન ચોમેર મહાન્, સ્વર્ગનાપતિ તથા ઈશ્વરરૂપ તમે અમારી સમીપ આવો. ૩

खण्ड ५

१ उपमात्-अन्तिक-समीपमां
२ देवतातये यजमान वा यज्ञनिमित्त
३ स्त्रयन-हूताभग्नि-मारे छो
४ सत्राजित्-महता शत्रूणा जेत-महान् शत्रुने जीतनार.
५ अगाध-ऊंडपणवडे तिरस्कार करी शकाय नहि तेवा
६ अ गहि-आगच्छ-आवो
७ चेतति-सम्यक् रीते जाणे छे
८ ईमहे-प्रार्थना करीए छीए
९ कृणातन-कुरुत करो
१० तुचे-पुत्राय-पुत्रने अर्थे
११ तनाय-पौत्रार्थे
१२ सुमहस शोभनतेजस्का श्रेष्ठ तेजवाळा
१३ निर्ऋतानाम विघ्नकर्ता राक्षसोना
१४ परिवृजम-परिवर्जनं-दूरकरवापणु
१५ शुन्ध्यु -आदित्य
१६ परिपतम-पततामानाना यजमान ना यद्वापरित पतता पक्षिणाम-यजमानोना वा चोमेर उडता पक्षीओना
१७ अर्मतामम-रोगने
१८ त्रि तम-बाधा करनार शत्रुने
१९ युयातन-पृथक्कुरुत-अलग करो
२० स्नातु -अभिषवकर्तु -सोम सम्पादन करनारना
२१ सुयत -सु उपरिगृहीत -सुन्दरतानी साथ ग्रहण करेल.

खण्ड ५

१ उपमान–अन्तिकं–સમીપમાં.
२ देवतातये યજમાન વા યજ્ઞનાનિમિત્ત.
३ रन्धयन–हन्तामवसि–મારો છો.
४ सत्राजित–महतां शत्रूणां जेत.–મહાન્ શત્રુને જીતનાર.
५ अगोह्य–કોઈપણવડે તિરસ્કાર કરી શકાય નહિ તેવા.
६ अ गहि–आगच्छ–આવો.
७ चेतति–સમ્યક્ રીતે જાણે છે.
८ ईमहे–પ્રાર્થના કરીએ છઈએ.
९ कृणोतन–कुरुत થો.
१० तुचे–पुत्राय–પુત્રને અર્થે.
११ तुनाय–પૌત્રાર્થ.
१२ सुमहसः–शोभनतेजस्का.–શ્રેષ્ઠ તેજવાળા.
१३ निर्ऋतानान–વિઘ્નકર્ત્તા રાક્ષસોના.
१४ परिवृजम–परिवर्जनं–દૂરકરવાપણું.
१५ शुष्युः–આદિત્ય.
१६ परिपदाम–पद्यमानानां यजमानानां यद्वापरितःपततां पक्षिणाम–
યજમાનોના વા ચોમેર ઉડનાં પક્ષીઓના.
१७ अमीवाम–રોગને.
१८ त्रिधन–બાધા કરનાર શત્રુને.
१९ युयोतन–पृथक्कुरुत–અલગ કરો.
२० सोतुः–अभिषवकर्त्तुः–સોમ સમ્પાદન કરનારના.
२१ सुयतः–सुष्ठुपरिगृहीतः–સુન્દરતાની સાથ ગ્રહણ કરેલ.

२ ३१ २ ३१२
आ वीरं पृतनासहम् ॥७॥

अन्व० शतक्रतो विचर्षणे त्वम् न. ओजः नृम्णम् आभर वीरम् पृतनासहम् आ ॥

अ० વિવિધપરાક્રમી-હે-અનેક-દૃષ્ટિવાળા ઇન્દ્ર! તમે અમને બલ તથા ધન દ્યો. વીરતાયુક્તસેનાઓના તિરસ્કાર-કરવાવાળા-તમને અમે આહ્વાન કરીએ છઈએ. ૭

१ ३क २र ३ १२ ३ १ २ ३१२ ३ १
अधा हीन्द्र गीर्वण उप त्वा काम ईमहे ससृग्महे ।
३२३ १ २ ३१२
उदेव ग्मन्त उदभिः ॥८॥

अन्व० गीर्वणः अधा हि त्वा काम ईमहे उपससृग्महे उदेव ग्मन्तः उदभिः॥

अ० હે ઇન્દ્ર! અમે આ સમય તમારી સમીપ ઇચ્છિત પદાર્થોની યાચના કરીએ છઈએ. આપને સ્તુતિયોવડે યુક્ત કરીએ છઈએ. [દૃષ્ટાંત કે-] જેમ જલસહિત-જનાર-પુરૂષ, અંજલિવડે જલ ઉછાળી સમીપના પુરૂષોને ક્રીડામાં સંયુક્ત કરે છે તેમ. ૮

१ २ ३ २३ २३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३१२
सीदन्तस्ते वयो यथा गोश्रीते मधौ मदिरे विवक्षणे ।
३ १ २र
अभि त्वामिन्द्र नोनुमः ॥९॥

अन्व० इन्द्र गोश्रीते मदिरे विवक्षणे ते मधौ वयो यथा त्वा अभि नोनुमः॥

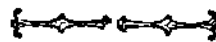
અ૦ હે ઇન્દ્ર! ગાયનાં-ઘી-દૂધથી-મિશ્રિત, હર્ષદાયક, સ્વર્ગમાં-પહોંચાડનાર-તમારા-સોમની સમીપ એકઠા થઇ બેઠેલાં પક્ષિયોની સમાન અમે, તમારી અભિમુખ હોઇ વારંવાર પ્રણામ કરીએ છઈએ. ૯

३२३ १ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २
वयमु त्वामपूर्व्य स्थूरं न कच्चिद्भरन्तोऽवस्यवः ।
१ २ ३ १ २
वज्रिं चित्रᳬ हवामहे ॥१०॥

अन्व० वज्रिन् अपूर्व्य भरन्तः चित्रम् त्वामु अवस्यवः हव महे स्थूरं न कच्चित् ॥

અ૦ વજ્રધારી ત્રણે સવનમા પ્રગટ હોવાથી હે નવીન ઇન્દ્ર! સોમરૂપ અન્નવડે પોતાનું-પોષણુ-કરનાર-અમે, વિવિધરૂપવાળા આપને જ આપની રક્ષા અર્થ ચાહતા સતા આહ્વાન કરીએ છઇએ. જેમકે અન્નઆદિવડે પોતાના ઘરને ભરવાવાળા અધિકગુણી કોઇ મનુષ્યને બોલાવે છે તેમ. ૧૦

इति षष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

खण्ड ६

१ जनुषा-જન્મવડે.
२ अमानृत्यः-શત્રુરહિત.
३ अना-अनेतृकः। अनियन्तृकः-નિયન્તાવડે રહિત.
४ अनापि-બન્ધુવર્જિત.
५ सनात्-चिरात्-સનાતન કાળથી.
६ आणिनाय-પ્રકર્ષપણે આણ્યું.
७ वस्यः-वसीय-પ્રશસ્ત ધન.
८ रिषण्यत-હાનિ-હિંસા ન પહોંચાડો.
९ प्रस्थावानः-प्रस्थातारः प्रगन्तारः-પ્રસ્થાન કરનાર.
१० यमयिष्णवः-નિયમમાં રાખવાવાળા.
११ उर्वरा-शस्याढ्याभूमि.-અન્નવડે ભરી ભૂમિ.
१२ संस्थ-સ્થાન.
१३ रिहते-लिहन्ति-ચાટે છે.
१४ ककुभ-દિશાઓ.
१५ विचर्षणे-વિવિધ દષ્ટિવાળા
१६ अघा-સંપ્રતિ.
१७ उदेव-ઉદકવડે.
१८ ग्मन्त-ગમન કરનાર પુરૂષો.
१९ स्थूरं-ગૃહ.

अ. ४ खण्ड ७

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३क २र
स्वादोरित्था विषूवतो मधोः पिबन्ति गौर्य्यः ।
१ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
या इन्द्रेण सयावरीर्वृष्णा मदन्ति शोभथा वस्वीरनु
१ १ २
स्वराज्यम् ॥१॥

अन्व० स्वादोः इत्था विषूवतः मधोः गौर्यः पिबन्ति याः वृष्णा सयावरीः मदंति शोभथाः च वः स्वराज्यम् अनु ॥

અ० રસયુક્ત, આ પ્રકારે સર્વ–યજ્ઞોમાં–કામઆવનાર–મીઠાસોમને શ્વેત-વર્ણની ગાયો પિએ છે. જે ગાયો મનોરથોની વર્ષા–કરવાવાળા–ઇન્દ્રની સાથ ગમનકરતી સતી પ્રસન્ન થાય છે તથા શોભાને પ્રાપ્ત થાય છે. દૂધદેતી સતી નિવાસ કરવાવાળી તે ગાયો, પોતાના સ્વામીના રાજ્યમાં સ્થિત રહે છે. ૧

३ २र ३ २उ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
इत्था हि सोम इन्मदो ब्रह्म चकार वर्द्धनम् ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ २ ३ १ २
शविष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निःशशा अहिमर्चन्ननु
३ १ २
स्वराज्यम् ॥२॥

अन्व० शविष्ठ वज्रिन् इत्था हि सोमे मदः वर्द्धनम् ब्रह्म चकार स्वराज्यम् अनु अर्चन् ओजसा पृथिव्याः अहिम् निःशशाः ॥

અ० હે વજ્રધારી–બલવાન્–ઇન્દ્ર! આ પ્રકારે શાસ્ત્રોક્તરીતિએ તમારા સોમને ગ્રહણ–કરી–લેવાપર સ્તુતિકરવાવાળાઓ તમારા વૃદ્ધિ–કરનાર–સ્તોત્રને સંપાદન કરે છે તે કારણ તમે, પોતાના રાજ્યમાં સ્વામિત્વ પ્રગટ કરતા સતા બલનીદ્વારા પૃથિવીમાંથી વૃત્રાસુરને પૂર્ણરૂપે શાસન કરો. અર્થાત્ તેનો વધ ન કરતાં તેને ભૂમિમણ્ડલમાંથી કાઢી મૂકો. ૨

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।

२उ ३ २ ३ ३ ३ १ २र ३ २र३ १ २
तमिन्महत्स्वाजिषूतिमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत् ॥३॥

अन्व० वृत्रहा इन्द्रः मदाय शवसे नृभिः वावृधे तमित् महत्सु आजिषु अर्भे ऊतीम् हवामहे सः वाजेषु नः प्राविषत् ॥

અ૦ વૃત્રાસુરના-નાશક-ઇન્દ્ર, હર્ષના અર્થે તથા બલના અર્થે યજ્ઞકર્તાઓવડે વૃદ્ધિને પમાડાયા. કેમકે સ્તુતિકરવાવડે દેવતાઓમાં બલ આવે છે. મોટા મોટા સંગ્રામોમાં તથા નાના સંગ્રામોમાં રક્ષા કરનારા તેજ ઇન્દ્રને અમે આહ્વાન કરીએ છઇએ. અમોએ-આહ્વાન-કરેલ-તે-ઇન્દ્ર, સંગ્રામોમાં અમારી અધિક રક્ષા કરો. ૩

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३क २र
इन्द्र तुभ्यमिदद्रिवोऽनुत्तं वज्रिन् वीर्य्यम् ।
२ ३ २ २ १ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २र३ २ ३ १ २ ३ १ २
यद्ध त्यं मायिनं मृगं तव त्यन्मायया वधीरर्चन्ननु स्वराज्यम् ॥

अन्व० अद्रिवन् वज्रिन् इन्द्र तुभ्यमित् वीर्यम् अनुत्तम् यद्ध स्वराज्यम् अनु अर्चन् मायिनम् मृगम् त्यम् वृत्रम् तव मायया अवधीः ॥

અ૦ હે-મેઘરૂપ-વાહનવાળા—વજ્રધારી—ઇન્દ્ર! તમારૂં જ સામર્થ્ય શત્રુઓવડે તિરસ્કૃત થયું નથી. જે સામર્થ્યદ્વારા નિશ્ચે, પોતાના રાજ્યમાં પોતાની પ્રભુતા-દેખાડનારા-તમે માયાવી, મૃગરૂપ ધારી તે વૃત્રાસુરને પોતાની માયાવડે મારી નાંખેલો છે. તે કારણ જ તમારી વીરતા પ્રસિદ્ધ છે. ૪

२ ३ १ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २
प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नि यꣳसते ।
१ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
इन्द्र नृम्णꣳ हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपोऽर्चन्ननु
३ १ २
स्वराज्यम् ॥५॥

अन्व० इन्द्र प्रेहि अभीहि धृष्णुहि ते वज्रः न नियंसते ते शवः नृम्णम् हि स्वराज्यम् अनु अर्चन् वृत्रं हनः अपः जयाः ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમે પ્રકર્ષપણે ચઢાઇ કરો. અભિમુખ જઈ મારવાયોગ્ય શત્રુઓને પકડી લો. તે શત્રુઓનો તિરસ્કાર કરવાપર તમારૂં વજ્ર શત્રુવડે

રોકાતું નથી. તમારું બલ મનુષ્યોને નમાવનાર છે. એમ છે તે કારણે પોતાના રાજ્યમાં પોતાની પ્રભુતા-દેખાડતા-અસુરને મારો. તે પછી તેણે-રોકેલ-જલને જીતી લઇ લો. ૫

२३१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धनम्।
३ १ २३२ ३ २३ २उ ३ १ २र ३ १ २ ३
युंक्ष्वा मदच्युता हरी कथं हनः कं वसौ दधोऽस्मांथ इन्द्र
१ २
वसौ दधः ॥६॥

अन्व० यत आजयः उदीरते धृष्णवे धनम् धीयते इन्द्र मदच्युता हरी युङ्क्ष्व कम हनः कम वसौ दधः वसौ दधः ॥

अ० જ્યારે સંગ્રામ આરંભાય છે તે સમય જે શત્રુઓને જીતે છે તેના અર્થે ધન સ્થાપન કર્યું જાય છે. અર્થાત્ જીતનારને ધન મળે છે. હે ઇન્દ્ર! એવાં યુદ્ધો ચાલવાપર તમે શત્રુઓના ગર્વને નષ્ટકરનાર-ઘોડાઓને જોડો અને કોઈ આપની આરાધના-ન-કરનાર-રાજાઓને મારો. કોઇ આપની આરાધના કરનારને ધનમાં સ્થાપન કરો. અર્થાત્ હારજીત તમેજ દો છો એથી હે ઇન્દ્ર! અમારા રાજાઓને ધનમાં સ્થાપન કરો. ૬

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २उ ३क १र ३ १ २
अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरी॥

अन्व० इन्द्र अक्षन् हि अमीमदन्त प्रियाः अवाधूषत स्वभानवः विप्राः नविष्ठया मती अस्तोषत ते हरी नु योज ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! યજમાનોએ તમે દીધેલ અન્નો ખાધાં અને ખાઇને નિશ્ચય તૃપ્ત થયા. પરમોત્તમ રસનો સ્વાદ લઇ તેને કહેવાને અસમર્થ હોઈ. તેમણે આનંદના કારણ પોતાના શિર હલાવ્યાં. તદનન્તર, તેજવડે દીપતા બુદ્ધિમાન્ ઋત્વિજોએ અતિનવીન સ્તુતિવડે સ્તુતિ કરી. તે કારણ આપના હરિનામક ઘોડાઓને તમે રથમાં જોડો. ૭

२ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २
उपो षु शृणुही गिरो मघवन्मातथा इव।

३ १ २ ३ १ २ ३ २३ २३ १ २ ३ २उ ३क २र ३ १ २
कदा नः सूनृतावतः कर इदर्थयास इद्योजा न्विन्द्र ते हरी ॥८॥

अन्व० मघवन् इन्द्र गिरः उपो सुशृणुहि अतथा इव नः सूनृतावतः कदा करः अर्थयासइत् ते हरी नु योज ॥

अ० હે ધનવાન્ ઇન્દ્ર ! અમારી સ્તુતિઓને સમીપ આવી સમ્યક્પ્રકારે સાંભળો. અને તમે પહેલાં જેવા હતા તેથી વિપરીત મ બનો. અર્થાત્ પહેલાં જેમ અનુગ્રહ કરતા હતા તેમજ કરતા રહો. અને અમને તમે સ્તુતિરૂપ પ્યારી અને સત્યવાણીવડે યુક્ત કયારે કરશો? તમે, અમોએ કરેલી સ્તુતિઓનો સ્વીકાર કરો છો જ તે કારણ આપના ઘોડાને શીઘ્ર આપના રથમાં જોડો. ૮

३ १ २ ३ २ १ २२ ३ १ २ ३ २
चन्द्रमा अप्स्वा३न्तरा सुपर्णो धावते दिवि ।
१ २ ३ १ २ . ३ १ २ ३ १
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य
२
रोदसी ॥९॥

अन्व० अप्सु अन्तः सुपर्णः चन्द्रमाः दिवि आधावते हिरण्यनेमयः विद्युतः वः पदम् अग्रम् न विन्दन्ति द्यावापृथिवी मे अस्य वित्तम् ॥

अ० અન્તરિક્ષમાંના જલમય મણ્ડલમાં અંદર વર્ત્તમાન સુષુમ્નાનામક સૂર્યના કિરણવડે યુક્ત ચન્દ્રમા દ્યુલોકમાં એકસમાનગતિવડે શીઘ્ર ગમન કરે છે. તે ચંદ્રમાવડે સંબંધરાખવાવાળાં, હે સુવર્ણની સમાન પર્યંતભાગવાળાં અથવા હિત અને રમણીય પ્રાંતવાળા પ્રકાશવાન્ કિરણો ! તમારા ચરણરૂપ અગ્રભાગને કૂપવડે ઢાંકેલ હોવાથી મારી ઇન્દ્રિયો પ્રાપ્ત કરી શકતી નથી તે કારણ આપ મને કૂપમાંથી કાઢો. હે દ્યુલોક તથા પૃથિવીલોકના અભિમાની દેવતાઓ ! તમે મારા સ્તોત્રને જાણો.

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रति प्रियतमꣳ रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
स्तोता वामश्विनावृषि स्तोमेभिर्भूषति प्रति माध्वी मम
३ १ २
श्रुतꣳ हवम् ॥१०॥

आव० अश्विनौ वाम प्रियतमम् वृषणम् वसुवाहनम् रथम् स्तोता ऋषिः स्तोमेभिः प्रतिप्रतिभूषति माध्वा श्रुतम् ॥

અ० હે અશ્વિનીકુમારો ! તમારાં અતિપ્યારાંકૃશ્નોની-વર્ષા-કરવાવાળા-ધનનાવાહક-રથને, સ્તુતિ કરવાવાળા-ઋષિ સ્તોમોવડે શોભિત કરે છે તે કારણ હે મધુવિદ્યાના જાણવાવાળા તમે સાંભળો. ૧૦

इति सप्तमः खण्डः समाप्तः ॥७॥

—ː—

खण्ड ७

१ विपूवत-સર્વયજ્ઞોમાં વ્યાપ્તિયુક્ત.
२ सयावरीः-सहगच्छन्त्यः सत्यः-સાથે ગમન કરતી સતી.
३ वहरीः-पयः प्रदानेन निवासकारिण्यः-દૂધદેતી સતી નિવાસકરવાવાળી.
४ शोमथा-शोभन्ते-શોભાને પ્રાપ્ત થાય છે.
५ अर्चन्-पूजयन्-સ્વસ્વામિત્વ પ્રકટ કરતાં.
६ निःशशा-निःशेषेण शशाः-પૂર્ણરૂપે શાસન કરો.
७ अहिम्-हन्तारंवृत्रम्-વૃત્રાસુરને.
८ अर्भे-નાનાસંગ્રામ.
९ अनुत्तम्-शत्रुभिरतिरस्कृतम्-શત્રુઓવડે અતિરસ્કૃત.
१० मृगं-મૃગરૂપધારી વૃત્ર.
११ वसौ-धने ।
१२ आजयः-સંગ્રામો.
१३ अक्षन्-भुक्तवन्तः-ખાધું
१४ अवाधूपत-मकम्पयन्-હલાવ્યાં.
१५ नविष्ठा-અતિશય નવીન.
१६ योज-योजय-જોડ
१७ अर्थयास-अर्थयसे-સ્વીકારો છો.
१८ सुपर्णः-સુષુમ્ણા સૂર્યરશ્મિ.
१९ माध्वी-मधुविद्याविदितारी-મધુવિદ્યાને જાણવાવાળા.

अ. ४ खण्ड १

१ २ ३ १ २ १ १ २
आ ते अग्न इधीमहि द्युमन्तं देवाजरम्।
२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३
यद्ध स्या ते पनीयसी समिद्दीदयति द्यवीषꣳ स्तोतृभ्य
१ २
आ भर ॥१॥

अन्व० अग्ने देव द्युमन्तम् अजरम् ते आ इधीमहि यद्ध ते स्या पनीयसी समित् द्यवि दीदयति स्तोतृभ्यः इषम् आभर ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ! દીપ્તિમાન્ જરારહિત એવા તૂંને અમે ચોમેર પ્રજ્વલિત કરીએ છઇએ. નિશ્ચય, તારી આ સ્તુતિનેયોગ્ય દીપ્તિ દ્યુલોકમાં દેદીપ્યમાન થાય છે તૂં અમને સ્તુતિકરનારાને અન્ન દે.

१ २र ३ १ २
अग्निं न स्ववृक्तिभिर्होतारं त्वा वृणीमहे।
३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
शीरं पावकशोचिषं वि वो मदे यज्ञेषु स्तीर्णबर्हिषं विवक्षसे ॥२॥

अन्व० न स्ववृक्तिभिः होतारम् वः यज्ञेषु स्तीर्णबर्हिषम् शीरम् पावक शोचिषम् त्वा अग्निम् विमदे आवृणीमहे विवक्षसे ॥

અ૦ હે અગ્ને! આ સમય આપની કરેલી નિર્દોષ સ્તુતિયોવડે દેવતાઓને બોલાવનાર વા હોમને-સિદ્ધ-કરનાર તમારા યજ્ઞોમાં જેના નિમિત્ત કુશોનું આસાદન કર્યું ગયું છે એવા ઔષધિ-આદિમાં સર્વત્રવ્યાપ્ત તથા શુદ્ધ કરનાર છે દીપ્તિ જેની એવા તમે-અગ્નિને, સોમપાનવડે - વિશેષ હર્ષ પ્રાપ્ત હોવાનિમિત્ત અભિમુખ હોઇ અમે આરાધના કરીએ છઇએ. હે અગ્ને! તમે મહાન છો. ૨

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
महे नो अद्य बोधयापो राये दिवित्मती।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
यथा चिन्नो अबोधयः सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते ॥३

अन्व० अद्य उषः दिविमती नः महे राये बोधय यथाचित् नः अबोधयः सुजाते अश्वसूनृते वाय्ये सत्यश्रवसि ॥

અ૦ આજ આ યાગને દિવસ હે ઉષાદેવિ ! દીપ્તિવાળાં તમે અમને બહુ ધનના અર્થ પ્રકાશિત હો. અર્થાત્ પ્રકાશ હોવાપર યજ્ઞનીદ્વારા ધનની પ્રાપ્તિ હોઇ શકે છે. જેમ અમને પહેલાં પ્રકાશિત કરેલા હે શ્રેષ્ઠ-જન્મવાળાં ! હે સત્યપ્રિયસ્તુતિવાળાં! તેમ તમે વયનાપુત્ર-હું-સત્યશ્રવાપર અનુગ્રહ કરો. ૩

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ र

भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुम्।

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ २३ १ ३ २ ३ १ २र३

अथा ते सख्ये अन्धसो वि वो मदे रणा गावो न यवसे

१ २

विवक्षसे ॥४॥

अन्व० विवक्षसे अन्धसः विमदे नः मनः दक्षम उत क्रतुम भद्रम वातय अथा ते सख्ये यवसे रणाः गावः न ॥

અ૦ હે સોમ ! તમે મહાન્ છો. તે કારણ સોમસંબંધી વસ્તુઓ વિશેષ હર્ષદાયક હોવાપર તમે અમારા મનને, અન્તરાત્માને અને પ્રજ્ઞાનને કલ્યાણ પહોંચાડો. અર્થાત્ એવી કૃપા કરો કે મારૂં મન શુભસંકલ્પ કર્યા કરે. મારો અન્તરાત્મા શુભકારી હો. અને મારૂં જ્ઞાન શુભ નિશ્ચય કરે, અને સ્તોતા તમારા મિત્રભાવમાં રમણ કરે. જેમ ઘાસમાં ગાય પ્રેમનીસાથ રમણ કરે છે તેમ. ૪

१ २ ३ १ ३ ३ २ ३ १ २र ३ १ २

क्रत्वा महाँ अनुष्वधं भीमं आ वावृते शवः ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ २ २

श्रिय ऋष्व उपाकयोर्नि शिप्री हरिवां दधे हस्तयोर्वज्रमायसम्॥

अ० क्रत्वा महान् भीमः अनुष्वधम शवः आवावृते ऋष्वः शिप्री हरिवान उपाकयोः हस्तयोः आयसं वज्रम श्रिये निदधे ॥

શ૦ પ્રજ્ઞાવડે મહાન્ તથા શત્રુઓને-ભયદેનાર-ઈન્દ્ર, સોમરૂપ અન્નના પાન હોવાપર પોતાના બલને અભિમુખ દેખાડે છે તદનન્તર, સુન્દર મોટી નાસિકાવાળા, હરિનામક અશ્વોવડેયુકત ઇન્દ્ર, સમીપવર્તી હાથોમાં લોઢાના વજ્રને સંપદાને અર્થ ધારણ કરે છે. ૫

२ ३ १ २र ३ २३ १ २ ३ १ २
स घा तं वृषणꣳ रथमधि तिष्ठाति गोविदम् ।
१ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ ३क २र
यः पात्रꣳ हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र
३ १ २
ते हरी ॥६॥

अन्व० सघा वृषणम् गोविदम् रथं अधितिष्ठाति हारियोजनम् पूर्णम् पात्रम् चिकेतति ते हरी नु योज ॥

અ૦ તે મિત્રભૂત ઇન્દ્ર, મનોરથોની–વર્ષા–કરવાવાળા, ગાયોની–પ્રાપ્તિ–કરાવવાવાળા રથપર ચઢો. જે રથ ધાનાઓવડેયુક્ત–સોમવડે–ભરેલ–પાત્રને જ્ઞાપિત કરે છે તે પોતાના ઘોડાને શીઘ્ર રથમાં જોડો. ૬

२ १ २र ३ २उ ३ २ ३ १ २र ३ १ २
अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः ।
२ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ २
अस्तमर्वन्त आशवोस्तं नित्यासो वाजिन इषꣳ स्तोतृभ्य
१ २
आ भर ॥७॥

अन्व० यः वसुः अस्तम् यम् धेनवः यन्ति अस्तम् आशवः अर्वन्तः अस्तम् नित्यासः वाजिनः तम् अग्निं मन्ये स्तोतृभ्यः इषम् आभर ॥

અ૦ જે ઉપાસકોનું ધન છે, ઘરની સમાન આશ્રયરૂપ જે અગ્નિને ગાયો તૃપ્ત કરવા જાય છે, જે આશ્રયરૂપ અગ્નિને શીઘ્રગામી અશ્વ પ્રાપ્ત થાય છે, જે આશ્રયરૂપ અગ્નિને નિત્ય ઉપાસનામાં લાગેલા હવિ–લઈ–જનાર–યજમાનો પ્રાપ્ત થાય છે તે અગ્નિની હું સ્તુતિ કરૂં છું. જે અમે સ્તુતિકરનારાઓને અન્ન દો. ૭

२उ ३ १ २ २ १ २र ३ १ २
न तमꣳहो न दुरितं देवासो अष्ट मर्त्यम् ।
३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ २ २ ३ २ ३ १ २
सजोषसो यमर्यमा मित्रो नयति वरुणो अति द्विषः ॥८॥

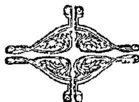
अन्व० देवासः सजोषसः अर्यमा मित्रः वरुणः अतिद्विषः यम् नयति तं मर्त्यम् अंहः न दुरितम् न अष्ट ॥

અ૦ હે દેવતાઓ! એકસમાન પ્રસન્નહોનાર, શત્રુઓને-દંડદેનાર-અર્યમા, રક્ષાકરનાર મિત્ર, પાપોનાનાશક વરૂણ, શત્રુઓને પાર કરી જેને ઉન્નતિના પદપર પહોંચાડી દે છે તે મનુષ્યને પાપ વ્યાપ્ત કરે નહિ તથા પાપના ફલરૂપ દુર્ગતિ વ્યાપ્ત કરે નહી. ૮

इति अष्टमः खण्डः समाप्तः ॥८॥

खण्ड ८

१ समित्-दीप्ति.
२ दादयति-दीप्यते-દેદીપ્યમાન થાય છે
३ पनीयसि-स्तुत्यर्हा.
४ विवक्षसे-महान् भवसि-મહાન્ છો.
५ वाच्ये-वचपुत्रे-વચનાપુત્ર.
६ अश्वसूनृते-પ્રિય તથા સત્યસ્તુતિવાળી.
७ वातय-गमय-પહોચાડો.
८ रणाः-પ્રીતિયુકત.
९ यवसे-ઘાસમાં.
१० सुप्वः-દર્શનીય; સુંદર.
११ अनुष्वधं-સોમલક્ષણ स्वधा-અન્નનું પાન સતે.
१२ उपाकयोः-समीपवर्त्तिन-સમીપવર્તી.
१३ चिकेतति-ज्ञापयति-જ્ઞાપિત કરે છે.
१४ अस्तं-ઘરસમાન આશ્રયરૂપ.
१५ अति-અતિક્રમણ-પાર કરીને.
१६ अष्ट-વ્યાપ્ત કરે છે.

अ. ४ खण्ड ९

२३ २ ३१ २ ३ २ ३ १ ३ १ २र
परि प्र धन्वेन्द्राय सोम स्वादुर्मित्राय पूष्णे भगाय ॥१॥

अन्व० सोम स्वादुः इन्द्राय मित्राय पूष्णे भगाय परिप्रधन्व ॥

અ૦ હે સોમ ! સ્વાદુરસવાળો તું ઇન્દ્રના અર્થ, મિત્રદેવતાના અર્થ, પૂષાના અર્થ તથા ભગદેવતાના અર્થ સર્વપાત્રોમાં પૂર્ણ વરસ ૧

२ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ १ २
पर्य्यू षु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सक्षणिः ।
३ ० ३ १ २ ३ १ २
द्विषस्तरध्या ऋणया न ईरसे ॥२॥

अन्व० सु वाजसातये परिप्रधन्व सक्षणिः वृत्राणि परि नः ऋणया द्विषः तरध्यै ईरसे ॥

અ૦ હે સોમ ! ભલેપ્રકાર અમને અન્ન દેવા અર્થ ચોમેર પાત્રોમાં પૂર્ણ હો. સહનશીલ તમે શત્રુઓપર ચઢીને જાઓ અમારા ઋણોના–નાશ–કરવાવાળા–તમે, શત્રુઓને પાર કરવાનિમિત્ત વા મારવાને ચઢીને જાઓ છો. ૨

१२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र
पवस्व सोम महांत् समुद्रः पिता देवानां विश्वाभि धाम ॥३॥

अन्व० सोम महान् समुद्रः पिता देवानाम् विश्वा धाम पवस्व ॥

અ૦ હે સોમ ! ગૌરવવાળારસરૂપે વહેવાવાળો, સર્વનો–પાલન–કરનાર–તું, દેવતાઓના સર્વસ્થાનો–શરીરોને–અભિલક્ષી પાત્રોને પૂર્ણ કર. ૩

१२ ३२उ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र
पवस्व सोम महे दक्षायाश्वो न निक्तो वाजी धनाय ॥४॥

अन्व० सोम अश्वो न नक्त वाजी महे दक्षाय धनाय पवस्व ॥

અ૦ હે સોમ ! અશ્વની સમાન જલોવડે શુદ્ધકરેલ, વેગવાળો તું, મહાન્ બલને અર્થ ધનનિમિત્ત પાત્રોને પૂર્ણ કર. ૪

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
इन्दुः पविष्ट चारुर्मदायापामुपस्थे कविर्भगाय ॥५॥

अन्व० चारः कविः इन्दुः अपां उपस्थे भगाय मदाय पविष्ट ॥

અ० કલ્યાણરૂપ, બુદ્ધિવર્ધક **સોમ**, જલોની અંદર સેવનીય ધનની અર્થ હર્ષનિમિત્ત ક્ષરિત થાય છે. ૫

२ ३ १ २ ३१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अनु हि त्वा सुतꣳ सोम मदामसि महे समर्य्यराज्ये ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २
वाजाꣳ अभि पवमान प्र गाहसे ॥६॥

अन्व० सोम सुतम् त्वा अभिमदामसि हि पवमान महे समर्यराज्ये वाजान अभि प्रगाहसे ॥

અ० હે **સોમ**! સમ્પાદનકરેલ–તમને અમે ક્રમપૂર્વક સ્તુતિ કરીએ છઈએ. હે પૂયમાન **સોમ**! તે તું. મનુષ્યોસહિત પોતાનાં મહાન્ રાજ્યની રક્ષાકરવા શત્રુઓની સેનાપર ચઢાઇ કરી જાય છે. ૬

१ ३क २र ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
क ईं व्यक्ता नरः सनीडा रुद्रस्य मर्य्या अथा स्वश्वाः ॥७॥

अन्व० व्यक्ताः नरः सनीडाः मर्याः अथा स्वश्वाः इमम के रुद्रस्य ॥

અ० કાન્તિયુકત–પ્રભુતા–કરવાવાળા, સમાન સ્થાનવાળા, મનુષ્યોનું–હિત કરવાવાળા, અને શ્રેષ્ઠઘોડાવાળા એવા દીનતાપૂર્વક રૂદન–પ્રાર્થના–કરવાવાળાને કોણ પોતાનાં હોય? ૭

२ ३ २३ २ २ ३उ ३ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २
अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रꣳ हृदिस्पृशम् ।
३ १ २ ३ १ २
ऋध्यामा त ओहैः ॥८॥

अन्व० अग्ने अद्य ओहैः स्तोमैः अश्वं न क्रतुं न भद्रम हृदिस्पृशम तम ऋध्यामः ॥

અ० હે **અગ્ને**! આજને દિવસ અમે, ઋત્વિજ–આદિ, ઇન્દ્રાદિને–પ્રાપ્ત–કરાવનાર–સ્તોત્રોવડે ઘોડાની સમાન, હવિ–પહોંચાડનાર–કર્ત્તાની સમાન અર્થાત્ ઉપકાર કરવાવાળા, કલ્યાણરૂપ, પરમપ્રિય, પ્રસિદ્ધ તમને વૃદ્ધિયુકત કરીએ છઈએ. ૮

३ १२ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
आविर्मर्य्या आ वाजं वाजिनो अग्मं देवस्य सवितुः सवम्।
३ १ २
स्वर्गा॑ २ अर्वन्तो जयत ॥९॥

अन्व० मर्य्याः आविः वाजिनः सवितुः सवम् वाजम् अग्मन् स्वर्गम् अर्वन्तः जयत ॥

અ० મનુષ્યોને હિતકારી, પ્રકાશવાન્, હવિ-પ્રાપ્ત-કરનાર વાજીનામના દેવતાઓએ, પ્રેરકદેવના સંપાદનીય અન્નરૂપ સોમને પ્રાપ્ત કર્યો. તે કારણ હે યજમાનો! તમે સ્વર્ગ તથા ઘોડાને જીતો. ૯

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २
पवस्व सोम द्युम्नी सुधारो महा॑ २ अवीनामनु पूर्व्यः ॥१०॥

अन्व० सोम द्युम्नी सुधारः पूर्व्यः महान् अवीनाम अनुपवस्व ॥

અ० હે સોમ! અન્નવાળો વા યશસ્વી, શોભનધારાયુક્ત, પુરાતન તથા મહાન્ એવો તૂં, રોમ થકી ક્રમે સંપાદિત હો. ૧૦

इति नवमः खण्डः समाप्तः ॥९॥

खण्ड ९

१ प्रधन्व-पात्रेषु प्रक्षर-પાત્રોમાં પૂર્ણરૂપે વરસ.
२ सक्षणिः-સહનશીલ.
३ तरध्यै-तरीतुम्-મારવા.
४ ईरसे-परिगच्छसे-જાય છે.
५ ऋणया-ऋणानां यापयिता विनाशयिता-ઋણોને નાશ કરનારા.
६ समुद्रः-समुद्रवन्ति रसाः तादृशः-રસરૂપે વહેવાવાળા.
७ पवस्व-परिक्षर-પ્રાત્રોને પૂર્ણ કર.
८ निक्तः-જલવડે શુદ્ધકરેલ. (वसतीवरीभिरद्भिर्विनिर्णिक्तः)।
९ उपस्थ-उपस्थान अन्तरिक्ष पवित्र वा-અંદર સ્થાન.
१० कविः-બુદ્ધિવર્ધક.
११ समर्यराज्ये-મનુષ્યોસહિત પોતાના રાજ્યની રક્ષાકરવા.
१२ वाजान्-શત્રુની સેના.
१३ व्यक्ताः-કાન્તિયુકત.
१४ नरः-नेतारः-પ્રભુતા કરવાવાળા.
१५ सनीडा-સમાન સ્થાનવાળા.
१६ ओहैः-इन्द्रादिप्रापकैः-ઇંદ્રાદિને પ્રાપ્ત કરાવનાર.
१७ ऋध्याम-समर्धयामः-વૃદ્ધિયુકત કરીએ છઇએ.
१८ आविः-પ્રકાશવાન્.
१९ मर्त्याः-મનુષ્યોને હિતકારી.
२० सवम्-अभिषोतव्यं-સંપાદનીય.
२१ अवीनाम्-रोम्णां रोमभ्यः-રોમ થકી.
२२ द्युम्नी-अन्नवान यशस्वी-અન્નવાળા વા યશસ્વી.

अ. ४ खण्ड १०

१ २ ३ १ २ ३ १ २३ २ ३ १२३ १ २
विश्वतोदावन् विश्वतो न आ भर यं त्वा शविष्ठमीमहे ॥१॥

अन्व० विश्वतोदावन् विश्वतः नः आभर शविष्ठम् यं त्वम् ईमहे ॥

અ० હે સર્વત્ર શત્રુઓને છેદન અને ભકતોને-દાનદેનારા-ઇન્દ્ર! તમે ચોમેર અમને ઇચ્છિત પદાર્થ દો. અત્યન્ત બળવાન જે તમે તેની સમીપ અમે અભીષ્ટફલની યાચના કરીએ છઈએ. १

३ २ ३ २उ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३२
एष ब्रह्मा य ऋत्विय इन्द्रो नाम श्रुतो गृणे ॥२॥

अन्व० ऋत्वियः यः नामश्रुतः एषः ब्रह्मा गृणे ॥

અ० વસંત-આદિ-ઋતુમાં-પ્રકટહોનાર જે ઇન્દ્ર પોતાવડે પ્રસિદ્ધ છે તે સ્તોતાઓના મનોરથોને વધારનાર છે તેની હું સ્તુતિ કરૂં છું २

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २
ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो अर्केरवर्द्धयन्नहये हन्तवा उ ॥३॥

अन्व० अहये हंतवे अर्कैः महयन्तः ब्रह्माणः इन्द्रम् अवर्धयन् ॥

અ० વૃત્રાસુર મારવાનિમિત્ત પ્રશંસાયોગ્ય સ્તોત્રોવડે પૂજનાર બ્રાહ્મણો ઇન્દ્રને પ્રસન્ન કરે છે ३

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अनवस्ते रथमश्वाय तक्षुस्त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ॥४॥

अन्व० अनवः (ऋमवः) ते अश्वाय रथम् तक्षुः पुरुहूत त्वष्टा वज्रम् द्युमन्तम् ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! મનુષ્યદેવતા તમારા ઘોડાના અર્થ રથને રચે છે. હે અનેકોએ-બોલાવેલા-ઇન્દ્ર! વિશ્વકર્માએ વજ્રને પ્રકાશયુકત કર્યું. ४

२ ३२ ३१ २३ २३ १ २र ३१ २ ३ १
शं पदं मघं रयीषिणो न काममव्रतो हिनोति न
२ ३ २
स्पृशद्रयिम् ॥५॥

१-२ આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

अन्व० रयीविणः शम पदम् मवम् अव्रतः न हिनोति कामम् रयिम न स्पृशत॥

અ૦ હવિ-અર્પણ-કરવાવાળા-પુરૂષો, સુખને, સ્થાનને તથા ધનને પણ પામે છે. ઇન્દ્રનિમિત્ત યજ્ઞાદિ-ન-કરનાર-પુરૂષ, દાનાદિ કરવા સમર્થ હોતો નથી. તથા પોતાના ઇચ્છિત ધનને સ્પર્શ પણ કરી શકતો નથી. ૫

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

सदा गावः शुचयो विश्वधायसः सदा देवा अरेपसः ॥६॥

अन्व० गावः सदा शुचयः विश्वधायसः सदा देवाः अरेपसः ॥

અ૦ ઇન્દ્રને-શરણ-જાનારા, સર્વદાનિર્મલ, વિશ્વનું-પોષણ-કરવાની-શક્તિ-વાળા, સર્વદા-દાનાદિગુણયુક્ત તથા પાપરહિત પણ હોય છે. ૬

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र

आ याहि वनसा सह गावः सचन्त वर्त्तनिं यदूधभिः ॥७॥

अन्व० उपः वनसा सह आयाहि गावः वर्त्तनिम सचन्त यत् ऊधभिः ॥

અ૦ હે ઉષાદેવિ! તમે ચાહવાયોગ્ય તેજની સાથ આવો. ઉષાની વાહન-રૂપ ગાયો રથનું સેવન કરે છે. જે ગાયો મોટા અવવાળી છે. ૭

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ २ १ २

उप प्रक्षे मधुमति क्षियन्तः पुष्येम रयिं धीमहे ते इन्द्र ॥८॥

अन्व० इन्द्र मधुमति प्रक्षे ते क्षियन्तः रयिम पुष्येम धीमहे ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! મધુરતાયુક્ત રાજકર્તૃક ન્યગ્રોધના ચમસમાં, તમારી-સમીપ-સ્થિત-હોનાર અમે, રમણીય અન્ન પોષીએ છઇએ અને તમારૂં ધ્યાન પણ કરીએ છઇએ. ૮

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २उ ३ १ २र

अर्चन्त्यर्कं मरुतः स्वर्का आ स्तोभति श्रुतो युवा स इन्द्रः ॥९॥

अन्व० स्वर्काः मरुतः अर्कं अर्चन्ति युवा श्रुतः स इन्द्रः आस्तोभति ॥

અ૦ સુંદર અન્ન વા સ્તોત્રવાળા મરૂત, પૂજવાયોગ્ય ઇન્દ્રને હવિ અને સ્તોત્રવડે પૂજે છે. નિત્યતરૂણ તે ઇન્દ્ર, તેના શત્રુઓને ચઢાઈ કરી મારે છે. ૯

२ ३ १ २ ३ १ २ ३

प्र व इन्द्राय वृत्रहन्तमाय ।

૬-૮-૯. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

अ. ४ खण्ड ११

१ २ ३ १ २र ३ २उ ३ १ २
अचेत्यग्निश्चिकितिर्हव्यवाड्न सुमद्रथः ॥१॥

अन्व० हव्यवान् चिकितिःसुमद्रथः रथः न अग्निः अचेति ॥

અ૦ હવિયોને પહોંચાડનાર, વિશેષ બુદ્ધિમાન્, શ્રેષ્ઠ હવિયોવડેયુક્ત, રથની-સમાન-પહોંચાડનાર-અગ્નિ, હવિ-દેવાવાળા-યજમાનને જાણે છે ૧

२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३क २र
अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भुवा वरूथ्यः ॥२॥

अन्व० अग्ने वरूथ्यः त्वम् नः अन्तमः उत त्राता शिवः भुवः ॥

અ૦ હે અગ્નિ ! સેવા-કરવા-યોગ્ય તમે, અમારા અધિક સમીપસ્થ અને રક્ષાદાયક તથા સુખદાયક હો. ૨

२ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ १ २
भगो न चित्रो अग्निर्महोनां दधाति रत्नम् ॥३॥

अन्व० महोनाम् भगो न चित्रः अग्निः रत्नम् दधाति ॥

અ૦ મહાન્મધ્યે સૂર્યનીસમાન વિચિત્રગુણોવાળા, વા પૂજનીય અગ્નિ, યજ્ઞ કરવાવાળાને શ્રેષ્ઠ ધન દે છે. ૩

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३१ ३ २
विश्वस्य प्र स्तोभ पुरो वासन् यदि वेह नूनम् ॥४॥

अन्व० विश्वस्य प्रस्तोभः यदि वा इह नूनम् पुरोवासन् ॥

અ૦ તે સર્વ શત્રુઓને નષ્ટ કરે છે. અને આ યજ્ઞમાં નિશ્ચય પૂર્વભાગમાં સ્થિત સતા તે અગ્નિની ઋત્વિજોવડે સ્તુતિ કરાય છે. ૪

३ २उ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
उषा अप स्वसुष्टमः सं वर्त्तयति वर्त्तनिꣳ सुजातता ॥५॥

अन्व० उषाः स्वसुः तमः अपसवर्त्तयति सुजातता वर्त्तनिम् ॥

અ૦ આ ઉષા, પોતાની બહેન રાતના અન્ધકારને પોતાના તેજવડે દૂર કરે છે તથા પોતાના શ્રેષ્ઠ પ્રકાશને રથપર પહોંચાડે છે. ૫

૩-૪ સ્વતંત્ર મંત્રો છે.

३२उ ३ १२ ३१२३ १२ ३२
इमा नु कं भुवना सीषधेमेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ॥६॥

अन्व० इमाः भुवनाः नु कम सीषधेम इन्द्रः च विश्वे देवाश्च ॥

अ० અમે, આ લોકોને શીઘ્ર સુખ પામવા વશમાં કરીએ છઈએ. અને ઇન્દ્ર તથા સકલદેવતાઓ પણ સ્તુતિવડે પ્રસન્ન થઈ આ કામને સિદ્ધ કરો. ૬ .

२ ३२३ १२ ३२उ ३ १२ १२
वि स्रुतयो यथा पथा इन्द्र त्वद्यन्तु रातयः ॥७॥

अ० इन्द्र त्वत् रातयः पथा स्रुतयः यथा वियन्तु ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! તમારા થકી દાન, જેમ રાજમાર્ગ થકી નાના માર્ગો નિકળે છે તેમ પ્રાપ્ત હો. ૭

३१ २र ३१२ ३१२ ३१२ ३१२
अया वाजं देवहितꣳ सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥८॥

अन्व० अया देवहितम् वाजम सनेम सुवीराः शतहिमाः मदेम ॥

अ० આ સ્તુતિવડે ઇન્દ્રદેવતાએ દીધેલ અન્નને અમે ભોગવીએ. અને સુંદરપુત્રોવડેયુકત અમે, સેંકડો હેમન્ત ઋતુઓ પર્યંત પ્રસન્ન રહીએ. ૮

३२ ३१ २र ३२३ १२३१२ ३१२
ऊर्जा मित्रो वरुणः पिन्वतेडाः पीवरीमिषं कृणुही न इन्द्र ॥९॥

अन्व० इन्द्र मित्रः वरुणः ऊर्जा इडा पिन्वत नः इषम् पीवरीम कृणुहि ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! મિત્રદેવતા, વરૂણદેવતા તથા તમે સર્વ બલસહિત અન્ન અમને દો. અમારા અન્નને અધિક કરો. અર્થાત્ બહુ અન્ન દો. ૯

२३ १२
इन्द्रो विश्वस्य राजति ॥१०॥

अन्व० इन्द्रः विश्वस्य राजति ॥

अ० કેમકે, ઇન્દ્ર સર્વ લોકોના ઇશ્વરરૂપ હોય છે તે કારણ પ્રધાનરૂપે ઇન્દ્રને ✓ અભિમુખ કરી કહ્યા છે. ૧૦

इति एकादशः खण्डः समाप्तः ॥११॥

૭-૯ આ સ્વતંત્ર મંત્રો છે.

खण्ड ११

१ चिकितिः-विशिष्टप्रज्ञः-વિશેષ બુદ્ધિમાન.
२ सुमद्रथः-सुष्ठुहविर्युक्तः-શ્રેષ્ઠ હવિવડેયુક્તં.
३ वरूथ्यः-वरणीयः। सम्भजनीयः-સેવાકરવાયોગ્ય.
४ अन्तमः-अन्तिकतमः-અધિક સમીપસ્થ.
५ चित्रः-વિચિત્ર ગુણોવાળા વા પૂજનીય.
६ महोनाम-महताम मध्ये-મોટા મધ્યે.
७ प्रस्तोमः-प्रस्तोभतिहिनस्ति-નષ્ટ કરે છે.
८ पुरोवासन-પૂર્વભાગમાં સ્થિત.
९ सुजातता-સુપ્રકાશત્વ; શ્રેષ્ઠ પ્રકાશ
१० वर्त्तिनिम-રથને.
११ सीपधेम-साधयामः-વશમાં કરીએ છઈએ.
१२ स्रुतयः-નાનામાર્ગ.
१३ रातयः-દાન.
१४ अया-अनया-આ સ્તુતિવડે.
१५ देवहितम-द्योतमानेनेन्द्रेणदत्तम-ઈન્દ્રે દીધેલ.
१६ पोपरीम-प्रवृद्धम-અધિક.
१७ पिन्वत-સિંચો; ઘો.
१८ ऊर्जा-રસ વા બલવડે સહિત.

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३
एन्द्र याह्युप नः परावतो नायमच्छा विदथानीव सत्पतिरस्ता
१ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ २उ ३ २ ३
राजेव सत्पतिः। हवामहे त्वा प्रयस्वन्तः सुतेष्वा पुत्रासो
२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
न पितरं वाजसातये मꣳहिष्ठं वाजसातये ॥३॥

अन्व० इन्द्र परावतः नः अच्छ उपयाहि अयं न सत्पतिः विदथानि इव अस्ता सत्पतिः राजा इव पयस्वन्तः त्वा सुतेषु आ हवामहे पुत्रासः वाजसातये पितरं न वाजसातये मꣳहिष्ठम् ॥

अ० હે ઇન્દ્ર! સ્વર્ગરૂપ દૂરદેશથી અમારી સમીપ શ્રેષ્ઠરૂપે આવો. [ત્યાંહાં દૃષ્ટાંત કહે છે કે-] જેમ આ અગ્નિ અને સુસિદ્ધ સોમ પ્રાપ્ત થયા છે. તથા જેમ ઋત્વિજોના-પાલક યજમાન યજ્ઞશાલામા આવે છે, તથા જેમ તારાગણોના પાલનકર્તા ચન્દ્રમા પોતાના ધામને પ્રાપ્ત થાય છે તેમ હવિર્સંપન્ન અમે યજમાન, તમને સોમસંપન્ન હોવાપર અભિમુખ હોઇ આહ્વાન કરીએ છઇએ. પુત્ર, બલ વા અન્નની પ્રાપ્તિ અર્થ પુત્રો જેમ પિતાને પોકારે છે તેમ સંગ્રામમાં જયપામવા અર્થ અમે તમને પોકારીએ છઇએ. ૩

१ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३
तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रꣳ सत्रा दधानमप्रतिष्कुतꣳ
१ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २
श्रवाꣳसि भूरि। मꣳहिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो ववर्त्त राये
३ १ २ ३ १ २ ३ २
नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री ॥४॥

अन्व० मघवानम् उग्रम् सत्रा भूरि श्रवांसि दधानम् अप्रतिष्कुतम् तम् इन्द्रम् जोहवीमि मंहिष्ठः यज्ञियः गीर्भिः आववर्त वज्री राये विश्वा सुपथा कृणोतु ॥

अ० ધનવાન, કોઇવિડે-ન-દબાનાર, સત્ય, અનેક-બલોને-ધારણ-કરનાર, જેને શત્રુ રોકી ન શકે તેવા પૂર્વમંત્રોમાં-વર્ણન-કરેલ-ઇન્દ્રને હું વારંવાર આહ્વાન કરૂં છું. પરમપૂજ્ય, યજ્ઞને-યોગ્ય-ઇન્દ્ર, અમારી સ્તુતિઓવડે યજ્ઞની અભિમુખ રહ્યા છે. તદનન્તર, વજ્રધારી ઇન્દ્ર, ધનને અર્થ સર્વેય સુમાર્ગી કરો. અર્થાત્ અમને સર્વ દિશાઓથી ધન પ્રાપ્ત હો. ૪

२ ३ १ २ ३२ ३ २ ३ १ २३ १ २र ३ १
अस्तु श्रौपट् पुरो अग्निं धिया दध आ नु त्यच्छर्धो दिव्यं
३ १ २ १२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे यद्ध क्राणा विवस्वते नाभा
३ २ ३ १ २ २ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २उ
सन्दाय नव्यसे। अध प्र नूनमुप यन्ति धीतयो देवाꣳ
३ २ ३ १ २
अच्छ न धीतयः ॥५॥

अन्व० पुर अग्निम धिया दधे त्यत् दिव्यं शर्धः नु आवृणीमहे इन्द्रवायू वृणीमहे यद्ध विवस्वते नव्यसे नाभा सन्दाय क्राणा श्रौपट् अस्तु अधः नः धीतय प्रनूनम उपयंति देवान अच्छ न धीतयः ॥

अ० હે ઇન્દ્ર ! હું આગળની ઉત્તરવેદીમાં આહવનીયનામક અગ્નિને પ્રણયન–આદિ–કર્મવડે ધારણ કરી ચૂકયો છું. અમે તે દિવ્ય, બલવાન્ અગ્નિ પ્રત્યે શીઘ્ર અભિમુખ હોઇ આરાધના કરીએ છઇએ. તથા ઇન્દ્ર અને વાયુની આરાધના કરીએ છઇએ. જે, ધનવાન્ નવીન યજમાનને અર્થ ભૂમિના નાભિરૂપ દેવયજનસ્થાનમાં પરસ્પર મળી કરી મનોરથ–સિદ્ધિ–કરનારા થાય છે. આ સ્તુતિનું શ્રવણ હો. અનન્તર, અમારાં સ્તુતિઆદિકર્મ નિશ્ચે તમને પ્રાપ્ત થાય છે. અને જાણે અગ્નિ આદિ દેવતાઓને અભિમુખ પ્રાપ્ત થવા હોય તેમ, અમારાં કર્મ તેમની સમીપ પ્રાપ્ત થાય છે. ૫

१ २ ३२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
प्र वो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवया-
२ १ २र ३ १ २ ३ १ ३ ३ १ २ २
मरुत् प्र शर्धाय प्र यज्यवे सुखादये तवसे भन्ददिष्टये
१ २ ३ १ २
धुनिव्रताय शवसे ॥६॥

अन्व० एवयामरुत गिरिजाः मतयः मरुत्वते विष्णवे महे वः प्रयन्तु प्रयज्यवे सुखादये तवसे मन्ददिष्टये धुनिव्रताय शवसे शर्धाय प्र ॥

अ० એવયામરુત્ નામના ઋષિની વાણીવડે ઉત્પન્ન–થયલ–સ્તુતિઓ, મરુત્સહિત વ્યાપક, મહાન્, તમે ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત હો. અને અધિક યજન

કરવાયોગ્ય, સુંદર આભરણવાળા, બળવાન્, સ્તુતિરૂપ ઇષ્ટિવાળા, મેઘોના ચાલનરૂપ કર્મવાળા, ગમનશીલ મરૂતોના બલને પ્રાપ્ત હો. ૬

३ २ ३ १ २र ३ २उ ३ १ २ १ १ २ ३
अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेषांसि तरति सयुग्वभिः
२ ३ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
सूरो न सयुग्वभिः। धारा पृष्ठस्य रोचते पुनानो अरुषो
२र २ ३ २ २ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
हरिः। विश्वा यद्रूपा परियास्यृक्वभिः सप्तास्येभिर्ऋक्वभिः॥७॥

अन्व० पुनानः हरिण्या अया रुचा विश्वा द्वेषांसि तरति सूरः न सयुग्वभिः पृष्ठस्य धारा रोचते पुनानः हरिः अरुषः यत् सप्तास्येभिः ऋक्वभिः ऋक्वभिः विश्वा रूपाणि परियाति॥

અ૦ પવિત્ર-કરનાર-સોમ! હરિતવર્ણની આ પ્રકાશવતી ધારાવડે સકલ દ્વેષકરનાર રાક્ષસોને વિનષ્ટ કરે છે. જેમ સૂર્ય ભેળાં થયેલાં કિરણોવડે અન્ધકારોને નષ્ટ કરે છે તેમ. તે જગતને ધારણ કરવાવાળા સોમની ધારા દેદીપ્ત હોય છે. પવિત્ર કરતો સતો હરિતવર્ણનો સોમ દમકી રહ્યો છે. જે સોમ-રસલાવનાર, સ્તુતિસંપન્ન તેજોવડે સર્વરૂપોને ચોમેર પ્રાપ્ત થાય છે. ७

३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३क २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभि त्यं देवꣳ सवितारमोण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसवꣳ
३ २ २ ३ ३ २ ३ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २र ३
रत्नधामभि प्रियं मतिम्। ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युत-
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
त्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा स्वः॥८॥

अन्व० कविक्रतुम् सत्यसवम् रत्नधामम् अभिप्रियम् मतिम् त्यम् सवितारम् देवम् अर्चामि यस्य भाः ऊर्ध्वा ओण्योः अदिद्युतत् सवीमनि अमतिः सुक्रतुः हिरण्यपाणिः कृपा स्वः अमिमीत॥

અ૦ સર્વજ્ઞ, સાચી-પ્રેરણા-કરવાવાળા, રમણીય-ધન-દેવાવાળા, ચોમેર પ્રિય, સ્તુતિનેયોગ્ય તે પ્રેરકદેવને હું પૂજું છું. જે સવિતાદેવની દીપ્તિ ઉંચી થઇ દ્યાવાપૃથિવીમાં અત્યંત દેદીપ્ત હોય છે. જેના આવિર્ભાવ હોવાપર સર્વની

કાન્તિ અત્યન્ત દીપે છે તે સુંદર–કર્મવાળા–સવિતાદેવ દયા કરી સ્વર્ગને નિમિત્ત આ સોમનું માન–માવ–કરે છે. ૮

३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १
अग्निꣳ होतारं मन्ये दास्वन्तं वसोः सूनुꣳ सहसो जात-
२ ३ २ ३ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
वेदसं विप्रं न जातवेदसम्। य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो
३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
देवाच्या कृपा। घृतस्य विभ्राष्टिमनु शुक्रशोचिष आजु-
२ ३ १ २
ह्वानस्य सर्पिषः ॥९॥

अ० अग्निम् होतारम् दास्वन्तम् वसोः सहसः सूनुम् जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् मन्ये यः देवः स्वध्वरः ऊर्ध्वया देवाच्या कृपा शुक्रशोचिषः आजुह्वानस्य सर्पिषः विभ्राष्टिम् अनु ॥

અ० સકલ–દેવસેનાઓમાં–અગ્રણી, વા યજ્ઞોમાં–આગળ–જાવાવાળા, અમારા યજ્ઞમાં દેવતાઓને આહ્વાન કરવાવાળા, વા હોમને–સુસિદ્ધ–કરવાવાળા, અધિક-ધન–દેવાવાળા, સર્વના પ્રશંસનીય, બલનાપુત્ર, વિદ્યાઓના જ્ઞાતા, જેને હું બુદ્ધિમાન બ્રાહ્મણની સમાન પરમમાન્ય માનું છું એવા ગુણવાળા જે અગ્નિદેવતા ભલે પ્રકાર યજ્ઞનો નિર્વાહ કરતા સતા ઉંચી, અને શ્રેષ્ઠદેવતાઓનું પૂજન કરવાવાળી વા દેવતા–પ્રત્યે–કહેલી સામર્થ્યરૂપ કૃપા કરી અર્થાત્ દેવતાઓને અર્થે હવિ પહોંચાડવાની ઈચ્છા કરી, દીપ્ત તેજસ્વી ચોમેર હોમાતા ઘીનો વિશેષરૂપે ભસ્મ હોવાપર સ્વીકાર કરે છે. ૯

२ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
तव त्यन्नर्य्यं नृतोऽप इन्द्र प्रथमं पूर्व्यं दिवि प्रवाच्यं कृतम्।
२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ २ ३ १ २ ३ १
यो देवस्य शवसा प्रारिणा असुरिणन्नपः भुवो विश्वमभ्य-
२ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र
देवमोजसा विदेदूर्जꣳ शतक्रतुर्विदेदिषम् ॥१०॥

अन्व० नृतः इन्द्र नर्यम् प्रथमम् पूर्व्यम् तत् त्यत् अपः दिवि प्रवाच्यम् देवस्य असु शवसा रिणन् अपः अरिण विदम् अदेवम् ओजसा अभिभुवः शतक्रतुः ऊर्जम् इषम् विदेत ॥

અ० સર્વને નચાવનાર અર્થાત્ પ્રેરણા કરનાર-હે-ઇન્દ્ર! મનુષ્યોના હિતકારી, પહેલાના પુરાતન તમો તેનું તે પ્રસિદ્ધકર્મ સ્વર્ગમાં દેવતાઓવડે વિશેષ પ્રશંસા પામવાને યોગ્ય છે. તે કર્મ તે છે કે તમે વિજય-ચાહવાવાળા-અસુરના પ્રાણુને બલવડે નષ્ટ કરતા તેણે રોકેલ જલોને પ્રેરણા કરી. તે તમે, વ્યાપ્ત અંધકારરૂપ અસુરનો બલવડે તિરસ્કાર કરો ઇન્દ્ર, બલ તથા હવિરૂપ અન્નને પામો. ૧૦

इति द्वादशः खण्डः समाप्तः ॥१२॥

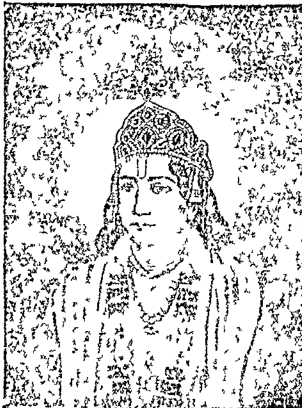
ऐन्द्रं पर्व च समाप्तम् ॥

खण्ड १२

१ त्रिकद्रुक्-જ્યોતિ ગૌ તથા આયુનામક દિવસ.
२ यवाशिरम्-યવમય સકતુવડે મિશ્રિત.
३ तुविशुष्मः-બહુ બલવાળા.
४ यथावशं-પહેલાં કામના કરેલી તે પ્રમાણે.
५ इन्दुः-स्रवन-ટપકતો.
६ कर्तवे-कर्तुम्-કરવા અર્થે.
७ ईम्-एनम्-આ.
८ मतिः-સ્તુત્ય; માનનીય.
९ दृशः-દર્શનીય.
१० विधर्म-વિધાતા.
११ ब्रध्नः-સૂર્ય.
१२ समीची-શુદ્ધ; નિર્મલ.
१३ स्वसर-દિવસ.
१४ चिताः-अपचिताः-તેજહીન થાય છે.
१५ मन्युमन्त.-પ્રકાશવંત.
१६ गोः-પ્રકાશવાળા ચન્દ્રમા આદિ સૂર્યના તેજવડે.
१७ विदथानि-યજ્ઞશાલાઓ.
१८ अप्रतिष्कुतं-શત્રુવડે અપ્રતિરોધનીય. શત્રુ રોકી ન શકે તેવા.
१९ शर्द्धः-બલવાન (અગ્નિને.)
२० नियत्वते-હવિરૂપ ધનવાન.
२१ क्राणा-कुर्वाणी-મનોરથ સિદ્ધિ કરનાર.
२२ श्रौषट्-श्रवणं भवतु-શ્રવણ હો.
२३ सन्दाय-सम्यग् बध्वा मिथः संयुज्य-પરસ્પર મલીને.
२४ मन्दद्विष्ये-સ્તુતિરૂપ દીપ્તિવાળા.
२५ धुनिव्रताय-મેઘોના ચાલનરૂપ કર્મવાળા.
२६ प्रयज्यवे-प्रकर्षेण यष्टव्याय-અધિક યજન કરવાયોગ્ય.
२७ सुमखाय-शोभनाभरणाय-સુંદર ખાદિ:-આભરણવાળા.
२८ हरिण्या-हरितवर्णया-હરિતવર્ણની.
२९ सयुग्भिः-सहयुक्तैः-એકઠી થએલ.
३० पृष्टः-જગતના ધારક.
३१ ऋक्वभिः-स्तुतिमद्भिस्तेजोभिः-સ્તુતિ સંપન્ન તેજોવડે.

૩૨ सतास्येभि-રસા હરણુશીલ આસ્ય-મુખ-વડે
૩૩ क्षोण्यो-દ્યાવાપૃથિવીમા.
૩૪ अमतिः-સર્વની કાન્તિ
૩૫ सवीमनि-प्रसवे-આવિર્ભાવ પરત્વે
૩૬ सत्यसत्रम्-અવિતથ પ્રેરણા કરનાર.
૩૭ देवाव्या-देवान् पूजयन्त्या देवान् प्रत्युक्तया वा-
દેવતાનું પૂજન કરવાવાળી વા દેવતાઓ પ્રત્યે કહેવી.
૩૮ विभ्राष्टिम्-विशेषेण भ्राजम्-વિશેષરૂપે ભાસ હોવાપર.
૩૯ कृपा-સામર્થ્યરૂપ કૃપાવડે.
૪૦ दात्वन्त-અધિક ધન દેવાવાળા
૪૧ वसो-प्रशस्यस्य सर्वेषाम्-સર્વના પ્રશંસનીય.

॥ पवमानं पर्व ॥

अ. ५ खण्ड १

३ १ २ ३ १ २र २र
उच्चा ते जातमन्धसो दिवि सद्भूम्या ददे ।
३ २उ ३ २ ३ १ २
उग्रꣳ शर्म महि श्रवः ॥१॥

अन्व० सोम ते अन्धसः उच्चा जातम दिवि सत् उग्रम् शर्म महि श्रवः भूम्या ददे ॥

અ० હે સોમ ! તારા રસનો ઉપર જન્મ થયો છે. દ્યુલોકમાં વિદ્યમાન પ્રભાવશાલી સુખને તથા બહુ અન્નને, ભૂમિવિષે-જન્મનારા-અમે પામીએ છઇએ ૧

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ २
स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया इन्द्राय पातवे सुतः ॥

अन्व० सोम इन्द्राय पातवे सुत स्वादिष्ठया मदिष्ठया धारया पवस्व ॥

અ० હે સોમ ! ઇન્દ્રને પાનકરવા-સમ્પાદન-કરેલ-તમે પરમસ્વાદયુકત તથા પરમહર્ષદેવાવાળી ધારાવડે ક્ષરિત હો ૨

१ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः ।
२ ३ १ २ ३ १ २
विश्वा दधान ओजसा ॥३॥

अन्व० वृषा धारया पवस्व च मरुत्वते विश्वा ओजसा दधानः मत्सरः ॥

અ० હે સોમ ! તું સ્તોતાઓના મનોરથોની વર્ષા કરતો સતો તારી ધારાવડે કલશમા આવ. અને આવવાપર જ્યારે અમે તુંને, ઇન્દ્રને અર્પણ કરીએ ત્યારે જેના મરૂત્ સહાયક છે એવા તે ઇન્દ્રની નિમિત્ત સકલધનને પોતાના બલવડે ધારણ કરતો સતો મદકારી હો. ૩

२ ३ २ २ १२ ३ १ २ ३ १ २
यस्ते मदो वरेण्यस्तेना पवस्वान्धसा ।
३ १२ ३ २
देवावीरघशꣳसहा ॥४॥

अन्व० ते देवावीः अघशंसहा वरेण्यः मदः यः (रसः) तेन अन्धसा पवस्व ॥

અ० હે સોમ ! દેવતાઓને ઇચ્છિત, રાક્ષસોને નાશક, પરમશ્રેષ્ઠ હર્ષદાયક ત્હારો જે રસ છે તે આદરયોગ્ય રસવડે તૂં કલશમાં આવ. ૪

१ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तिस्रो वाच उदीरते गावो मिमन्ति धेनवः ।
१२ ३ १ २
हरि रेति कनिक्रदत् ॥५॥

अन्व० तिस्रः वाचः उद्दीरते धेनवः गावः मिमंति हरिः कनिक्रदत् एति ॥

અ० ઋત્વિજ, ઋક્, આદિ ભેદવડે ત્રણ પ્રકારની સ્તુતિયોનું ઉચ્ચારણ કરે છે. દૂધવડે-તૃપ્ત-કરવાવાળી ગાયો, દોહવાનિમિત્ત ભેંભારે છે. હરિતવર્ણને સોમ, શબ્દ કરતો કલશમાં જાય છે. ૫

१ २ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २
इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्व मधुमत्तमः ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २
अर्कस्य योनिमासदम् ॥६॥

अन्व० इन्दो मधुमत्तमः अर्कस्य योनिम् आसदम् मरुत्वते पवस्व ॥

અ० હે સોમ ! અત્યન્ત-મધુર-તૂં, પૂજનીય યજ્ઞસ્થાનમાં વિરાજમાન થાવા ઇન્દ્ર અર્થે કલશમાં પ્રાપ્ત હો. ૬

२ १ ३ १ २र ३ १ २र ३ २
असाव्यꣳशुर्मदायाप्सु दक्षो गिरिष्ठाः ।
३ २उ ३ १ २
श्येनो न योनिमासदत् ॥७॥

अन्व० गिरिष्ठाः अंशुः मदाय असावि अप्सु दक्षः श्येनः न योनिम् आसदत् ॥

અ० પર્વતમાં ઉત્પન્ન થયલ **સોમ,** હર્ષ અર્થ સંપાદન કરેલો છે. તે જલોમાં વૃદ્ધિ પામે છે. જેમ શ્યેનપક્ષિ વન થકી આવી સ્થાનમાં સ્થિત થાય છે તેમજ આ સોમ પોતાના સ્થાનમાં સ્થિત થાય છે. ૭

१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

पवस्व दक्षसाधनो देवेभ्यः पीतये हरे ।

३ १ २ ३ १ ३ १ २

मरुद्भ्यो वायवे मदः ॥८॥

अन्व० हरे दक्षसाधनः मदः देवेभ्यः पीतये मरुद्भ्यः पवस्व ॥

અ० હે પાપ-હરવાવાળા-**સોમ** ! બલનો સાધક, મદકારી તું, ઈન્દ્રાદિ દેવતાઓના તથા વાયુદેવતાના પાનાર્થ કલશમાં પૂર્ણ હો. ૮

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २

परि स्वानो गिरिष्ठाः पवित्रे सोमो अक्षरत् ।

१ २ ३ १ २

मदेषु सर्वधा असि ॥९॥

अन्व० सोमः पवित्रे पर्यक्षरत् गिरिष्ठाः स्वानः मदेषु सर्वधा असि ॥

અ० આ **સોમ** શુદ્ધ પાત્રમાં પૂર્ણ થઇ રહ્યો છે. પર્વતપર ઉત્પન્ન થયલ એવો, સંપાદન-કર્યો-જતો-તું, સ્તોતાઆદિમાં સકલ અભીષ્ટ પદાર્થનો દાતા છે. ૯

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र २क २र ३ २

परि प्रिया दिवः कविर्वयांꣳसि नप्त्योर्हितः ।

३ १ २ ३ १ २

स्वानैर्याति कविक्रतुः ॥१०॥

अन्व० कविक्रतुः नप्त्योः हितः दिवः प्रियाः वयांसि स्वानैः परियाति ॥

અ० બુદ્ધિવર્ધક **સોમ** ! અધિષવણના ફલકોમાં સ્થાપિત થયો. તે, દ્યુલોકના પ્રિય જનારાને અધ્વર્યું સહિત પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૦

इति प्रथमः खण्डः समाप्तः ॥१॥

खण्ड १

१ अन्धसः–રસના.
२ उच्चा–ઉપર.
३ भूम्या–भौमजन्यः अस्मादृशः–ભૂમિમાં જન્મવાવાળો.
४ पातवे–पातुं–પાનાર્થ.
५ मत्सरः–મદકારી.
६ देवावीः–देवकामः–દેવતાઓના ઇચ્છિત.
७ अघशंसहा–રાક્ષસોના નાશક; હન્તા.
८ धेनवः–आशिरेण प्रीणयित्र्यः–દૂધવડે તૃપ્ત કરવાવાળી.
९ मिमन्ति–शब्दायन्ति–ભેંભારે છે.
१० हरिः–હરિતવર્ણનો સોમ.
११ कनिक्रदत–શબ્દ કરતો.
१२ अर्कं–અર્ચનીય–પૂજનીય યજ્ઞ.
१२ आसदम्–उपवेष्टुम्–વિરાજમાન હોવા.
१४ अंशुः–સોમ.
१५ दक्षः–પ્રવૃદ્ધ.
१६ हरे–પાપહરનાર વા હરિતવર્ણનો સોમ.
१७ स्वानः–सुवानः अभिषूयमाणः–સંપાદન કરાય છે.
१८ सर्वधा–सर्वस्य धाता दाता वा–સકલ અભીષ્ટોના દાતા
१९ कविक्रतुः–બુદ્ધિવર્ધક.
२० वयांसि–वयन्ति गच्छन्ति इति तानि–જાવાવાળા.
२१ स्वानैः–અધ્વર્યુઓ સહિત.
२२ नप्त्योः–અધિષવણનાં ફલકો.

अ. ५ खण्ड २

१ २र ३ २ ३ १२ ३ १ २
प्र सोमासो मदच्युतः श्रवसे नो मघोनाम् ।
३ २ ३ १ २
सुता विदथे अक्रमुः ॥१॥

अन्व० मदच्युतः सोमासः सुताः मघोनाम् नः विदथे श्रवसे प्राक्रमुः ॥

અ० આનન્દને-વરસાવનાર-સોમ, અભિષુત હોવાપર હવિર્પન્ન અમે તેના યજ્ઞમાં અન્ન તથા કીર્તિનિમિત્ત પાત્રોમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૧

१ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र सोमासो विपश्चितोऽपो नयन्त ऊर्मयः ।
१ २ ३ १ २
वनानि महिषा इव ॥२॥

अन्व० विपश्चित सोमासः अप ऊर्मयः महिषाः वनानि इव प्र नयन्त ॥

અ० બુદ્ધિવર્ધક સોમ, જલના તરંગોની સમાન જેમ પશુ વનમાં જાય છે તેમ પાત્રોમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૨

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
पवस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने ।
२ ३ २ ३ १ २
विश्वा अप द्विषो जहि ॥३॥

अन्व० इन्दो सुतः वृषा पवस्व जने नः यशसः कृधि विश्वाः द्विषः अपजहि ॥

અ० હે સોમ ! ખેંચ્યો એવો તું મનોરથોનો પૂર્ણકરનાર થતો ધારાવડે પાત્રમાં પ્રાપ્ત હો. દેશમાં અમને યશવાળા કર સર્વ શત્રુઓને નષ્ટ કર. ૩

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे ।
१ २ ३ १ २
पवसान स्वर्दृशम् ॥४॥

अन्व० हि वृषा असि पवमान स्वर्दृशम् भानुना द्युमन्तम् त्वा हवामहे ॥

અ० હે **સોમ**! તું નિશ્ચે, ઇચ્છિતફલોની વર્ષા કરવાવાળો છે. તે કારણ હે-પવિત્ર-કરનાર-**સોમ**! સર્વના દ્રષ્ટા તથા તેજવડે દીપતા સતા તને અમે યજ્ઞોમાં આહ્વાન કરીયે છઇએ. ૪

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ ३ २
इन्दुः पविष्ट चेतनः प्रियः कवीनां मतिः ।
३ १ २र ३ १ २
सृजदश्वꣳ रथीरिव ॥५॥

अन्व० चेतनः प्रियः इन्दुः कवीनाम् मतिः पविष्ट अश्वम् रथीरिव सृजत ॥

અ० ચેતનતા દેવાવાળો, દેવતાઓનો પ્યારો **સોમ**, ઋત્વિજોની સ્તુતિવડે પાત્રમાં પૂર્ણ થાય છે. ઘોડાને રથી જેમ તેમજ તે ધારાને રચે છે. ૫

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २
असृक्षत प्र वाजिनो गव्यां सोमासो अश्वया ।
३ १ २ ३१ २र
शुक्रासो वीरयाशवः ॥६॥

अन्व० वाजिनः आशवः सोमासः गव्या अश्वया वीरया प्रासृक्षत ॥

અ० બલવાન્, વેગવાન્ **સોમ**, ગાયની ઇચ્છાવડે, ઘોડાની ઇચ્છાવડે, તથા પુત્રોની ઇચ્છાવડે ઋત્વિજોદ્વારા અધિકતાપૂર્વક રચેલા છે. ૬

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
पवस्व देव आयुषगिन्द्रं गच्छतु ते मदः ।
३ १ २र ३ १ २
वायुमा रोह धर्मणा ॥७॥

अन्व० देवः पवस्व ते मदः आयुषक् इन्द्रम् गच्छतु धर्मणा वायुम् आरोह ॥

અ० હે **સોમ**! પ્રકાશવાન્ તું ધારાપૂર્વક પાત્રમાં પૂર્ણ હો. તારો આનન્દદાયક રસ, અનુપકતપૂર્વક ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત હો. તથા ધારક રસરૂપે વાયુને પ્રાપ્ત હો. ૭

१ २ ३ २ ३ १ २र ३ २
पवमानो अजीजनद्दिवश्चित्रं न तन्यतुम् ।

अ. ५ खण्ड २

१ २र ३ २ ३ १२ ३ १ २
प्र सोमासो मदच्युतः श्रवसे नो मघोनाम् ।
३ २ ३ १ २
सुता विदथे अक्रमुः ॥१॥

अन्व० मदच्युतः सोमासः सुताः मघोनाम नः विदथे श्रवसे प्राक्रमुः ॥

અ૦ આનન્દને-વરસાવનાર-સોમ, અભિષુત હોવાપર હવિસંપન્ન અમે તેના યજ્ઞમાં અન્ન તથા કીર્તિનિમિત્ત પાત્રોમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૧

१ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र सोमासो विपश्चितोऽपो नयन्त ऊर्मयः ।
१ २ ३ १ २
वनानि महिषा इव ॥२॥

अन्व० विपश्चितः सोमासः अपः ऊर्मयः महिषाः वनानि इव प्र नयन्त ॥

અ૦ બુદ્ધિવર્ધક સોમ, જલના તરંગોની સમાન જેમ પશુ વનમાં જાય છે તેમ પાત્રોમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૨

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
पवस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने ।
२ ३ २ ३ १ २
विश्वा अप द्विषो जहि ॥३॥

अन्व० इन्दो सुतः वृषा पवस्व जने नः यशसः कृधि विश्वाः द्विषः अपजहि ॥

અ૦ હે સોમ ! ખેંચ્યો એવો તૂં મનોરથોનો પૂર્ણકરનાર થતો ધારાવડે ાત્રમાં પ્રાપ્ત હો. દેશમાં અમને યશવાળા કર. સર્વ શત્રુઓને નષ્ટ કર. ૩

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे ।
१ २ ३ १ २
पवमान स्वर्दृशम् ॥४॥

अन्व० हि वृषा असि पवमान स्वर्दृशम् भानुना द्युमन्तम् त्वा हवामहे ॥

અ० હે સોમ! તું નિશ્ચે, ઇચ્છિતફલોની વર્ષા કરવાવાળો છે. તે કારણ હે-પવિત્ર-કરનાર-સોમ! સર્વના દ્રષ્ટા તથા તેજવડે દીપતા સતા તને અમે યજ્ઞોમાં આહ્વાન કરીએ છઇએ. ૪

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ ३ २
इन्दुः पविष्ट चेतनः प्रियः कवीनां मतिः ।
३ १ २र ३ १ २
सृजदश्वꣳ रथीरिव ॥५॥

अन्व० चेतनः प्रियः इन्दुः कवीनाम् मतिः पविष्ट अश्वम् रथीरिव सृजत् ॥

અ० ચેતનતા દેવાવાળો, દેવતાઓનો પ્યારો સોમ, ઋત્વિજોની સ્તુતિવડે પાત્રમાં પૂર્ણ થાય છે. ઘોડાને રથી જેમ તેમજ તે ધારાને રચે છે. ૫

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २
अस्रक्षत प्र वाजिनो गव्या सोमासो अश्वया ।
३ १ २ ३१ २र
शुक्रासो वीरयाशवः ॥६॥

अन्व० वाजिनः आशवः सोमासः गव्या अश्वया वीरया प्रासृक्षत ॥

અ० બલવાન્, વેગવાન્ સોમ, ગાયની ઇચ્છાવડે, ઘોડાની ઇચ્છાવડે, તથા પુત્રોની ઇચ્છાવડે ઋત્વિજોદ્વારા અધિકતાપૂર્વક રચેલા છે. ૬

१ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २
पवस्व देव आयुषगिन्द्रं गच्छतु ते मदः ।
३ १ २र ३ १ २
वायुमा रोह धर्मणा ॥७॥

अन्व० देवः पवस्व ते मदः आयुषक् इन्द्रम् गच्छतु धर्मणा वायुम् आरोह ॥

અ० હે સોમ! પ્રકાશવાન્ તું ધારાપૂર્વક પાત્રમાં પૂર્ણ હો. તારો આનન્દદાયક રસ, અનુપકતપૂર્વક ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત હો. તથા ધારક રસરૂપે વાયુને પ્રાપ્ત હો. ૭

१ २ ३ २ ३ १ २र ३ २
पवमानो अजीजनद्दिवश्चित्रं न तन्यतुम् ।

१ २ २२ ३२
ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत् ॥८॥

अन्व० पवमानः बृहत् वैश्वानरं ज्योतिः दिवः चित्रम् तन्यतुम् अजीजनत् ॥

અ० પવિત્ર કરનાર સોમે, મોટા વૈશ્વાનર નામના તેજને દ્યુલોકના વિચિત્ર વજ્રની સમાન ઉત્પન્ન કર્યું છે. ૮

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
परि स्वानास इन्दवो मदाय बर्हणा गिरा ।

१ २ ३ १ २
मधो अर्षन्ति धारया ॥९॥

अन्व० स्वानासः इंदवः बर्हणा गिरा मधो धारया मदाय पर्यर्षन्ति ॥

અ० સંપાદન કરાતા, દેદીપ્ત તથા સ્તુતિરૂપ વાણીવડે મદકારી સોમ, ધારાવડે દેવતાઓના મદ અર્થ દશાપવિત્રથી નીચે ટપકે છે. ૯

१ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ २
परि प्रासिष्यदत्कविः सिन्धोरूर्मावधि श्रितः ।

३ १ २र ३ १ २
कारुं बिभ्रत्पुरुस्पृहम् ॥१०॥

अन्व० कविः सिन्धोः ऊर्मौ अधिश्रितः पुरुस्पृहम् कारुम् बिभ्रत् परिप्रासिष्यदत् ॥

અ० બુદ્ધિવર્ધક, સિંધુના તરંગમાં આશ્રિત સતો, અનેકોને સ્પૃહાયોગ્ય, સ્તોતાને ધારણ કરતો સોમ પાત્રમાં ટપકે છે. ૧૦

इति द्वितीयः खण्डः समाप्तः ॥२॥

खण्ड २

१ मदच्युत –मदस्राविणः–આનન્દને વરસાવનાર.
२ मघोनाम्–हविष्मताम्–હવિસંપન્ન.
३ महिषा–प्रवृद्धा मृगाः–પશુ.
४ स्वर्दृशम्–સર્વના દૃષ્ટા.
५ मति–मत्या स्तुत्या–સ્તુતિવડે.
६ धर्मणा–ધારક રસવડે.
७ आयुषक्–अनुषक्त यथा भवति तथा–ભળતો સતો.
८ गव्या–ગવેચ્છાવડે.
९ तन्यतुम्–વજ્ર.
१० स्वानासः– सुवानाः अभिषूयमाणाः–સંપાદન કરાતા.
११ कारुम्–સ્તોતાને.
१२ प्रासिष्यदत्–परिस्यन्दते–ટપકે છે.

अ. ५ खण्ड ३

२३ २ ३२३२३ १२३१ २र
उपो षु जातमप्तुरं गोभिर्भगं परिष्कृतम्।
१२ ३१ २
इन्दुं देवा अयासिषुः ॥१॥

अन्व० सुजातम् अप्तुरम् भगम् गोभिः परिष्कृतम् इंदुम् देवा उपायासिषुः ॥

અ० સમ્યક્પ્રકારે-પ્રગટ-થયલ, જળોવડે-પ્રેરિત, શત્રુઓના-નાશક, ગો-ઘૃતાદિ-વડે સંસ્કૃત-સોમને દેવતાઓ પ્રાપ્ત થાય છે ૧

३ १ २ ३२उ ३ २३ १२
पुनानो अक्रमीदभि विश्वा मृधो विचर्षणिः।
३ २ ३ १२ ३१ २
शुम्भन्ति विप्रं धीतिभिः ॥२॥

अन्व० विचर्षणिः पुनानः विश्वाः मृधः अभ्यक्रमीत् विप्रम् धीतिभिः शुम्भन्ति ॥

અ० દ્રષ્ટા સોમ, સર્વ શત્રુસેનાઓ પર આક્રમણ કરે છે આ મેધાવી સોમને શુદ્ધિયોવડે અલંકૃત કરે છે ૨

३ २ ३१२ ३२उ ३ १२३१ २र
आविशन् कलशꣳ सुतो विश्वा अर्षन्नभि श्रियः।
२ ३ १ २
इन्दुरिन्द्राय धीयते ॥३॥

अन्व० सुतः कलशम् आविशन् विश्वाः श्रियः अभ्यर्षन् इन्दुः इन्द्राय धीयते ॥

અ० કાઢેલો, કલશમાં-પ્રવેશ-કરતો, સર્વ-સંપત્તિઓની-વર્ષા-કરતો સોમ, ઇન્દ્ર અર્થે સ્થાપન કરાય છે ૩

१ २ ३ २ ३ १ ३१२ ३क २र ३ २
असर्जि रथ्यो यथा पवित्रे चम्वोः सुतः।
१ २ ३ १ २
कार्ष्मन् वाजी न्यक्रमीत् ॥४॥

अन्व० रथ्यो यथा चम्वोः सुतः पवित्रे असर्जि वाजी काष्मन् न्यरमीत ॥

અ૦ જેમ રથના ઘોડા છોડી દેવામાં આવે છે તેમજ યજ્ઞમાં અધિષવણના ફલકોમાં કાઢેલો **સોમ** પાત્રમાં છોડેલો છે. એવો વેગવાળો **સોમ**, યજ્ઞરૂપ યુદ્ધમાં આક્રમણ કરે છે. ૪

२उ ३ १ २र ३ १ ३ २ ३ १ २
प्र यद्गावो न भूर्णयस्त्वेषा अयासो अक्रमुः ।
१ २ ३ २उ ३ १ २
घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम् ॥५॥

अन्व० यत् भूर्णयः त्वेषाः अयासः कृष्णाम् त्वचम् अपघ्नन्तः प्राक्रमुः गावः न ॥

અ૦ જે ત્વરાયુકત, પ્રકાશયુકત, ગમનશીલ તથા કાળી ઢાંકનારી ત્વચાને અભિષવવડે દૂરકરનાર **સોમ** યજ્ઞને પ્રવૃત્ત કરે છે. (તેમાં દૃષ્ટાંતઃ-) જેમ ગાયો શીઘ્ર વાડામાં જાય છે તેમ. ૫

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
अपघ्नन् पवसे मृधः क्रतुवित्सोम मत्सरः ।
३ १ २र ३ १ २
नुदस्वादेवयुं जनम् ॥६॥

अन्व० सोम मत्सरः मृधः अपघ्नन् क्रतुवित् पवसे अदेवयुम् नुदस्व ॥

અ૦ હે **સોમ**! મદકારી તું હિંસક શત્રુઓને મારતો, અમને જ્ઞાન દેતો પાત્રમાં પૂર્ણ થાય છે. એવો તું, દેવતાઓને-ન-ચાહવાવાળા-રાક્ષસોને દૂર કર. ૬

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः ।
३ १ २र ३ २
हिन्वानो मानुषीरपः ॥७॥

अन्व० मानुषीः अपः हिन्वानः यया सूर्यम् अरोचयः अया पवस्व ॥

અ૦ હે **સોમ**! મનુષ્યોને હિતકારી જળોને પ્રેરણા કરતો તું જે ધારાયે સૂર્યને પ્રકાશિત કરે છે તે ધારાયે પાત્રમાં આવ. ૭

अ. ५ खण्ड ४

१ २ ३ २३ १२३२ ३ १ २र३२
अचिक्रदद् वृषा हरिर्महान् मित्रो न दर्शतः ।
१ २र
सꣳसूर्य्येण दिद्युते ॥१॥

अन्व० वृषा हरिः महान् मित्रो न दर्शतः अचिक्रदत् सूर्येण सम् दिद्युते ॥

અ० મનોરથોની–વર્ષા–કરવાવાળો, હરિતવર્ણનો, પૂજ્ય, મિત્રસમાન દર્શનીય જે સોમ શબ્દગર્જના કરે છે તે સોમ, સૂર્યની સાથ દ્યુલોકમાં પ્રકાશિત થાય છે. ૧

२ ३ १२ ३ २३ १२३१ २
आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे ।
३ ३ १ २३ १२
पान्तमा पुरुस्पृहम् ॥२॥

अन्व० ते दक्षम् अद्य आ वृणीमहे मयोभुवम् वह्निम् पान्तम् पुरु पृहम् ॥

અ० હે સોમ ! અમે–યજન–કરવાવાળા, તારા બળની, આજ યજ્ઞને દિવસ અભિમુખ હોઈ આરાધના કરીએ છઈએ. [તારું તે બલ] સુખને દેવાવાળું, ધન–આદિ–પ્રાપ્ત–કરાવનાર, શત્રુઓથી રક્ષાકરનાર તથા જેને અનેક ચાહે છે તેવું છે. ૨

१२ ३ १ २ ३ १ २र ३२३ १ २
अध्वर्य्यो अद्रिभिः सुतꣳ सोमं पवित्र आ नय ।
३ १२ ३ १२
पुनाहीन्द्राय पातवे ॥३॥

अन्व० अध्वर्यो अद्रिभिः सुतम् पवित्रे आनय इन्द्राय पातवे पुनाहि ॥

અ० હે અધ્વર્યુ ! પાષાણોવડે–કાઢેલ–સોમરસને કલશમાં આણો તથા ઇન્દ્રને પાનકરવા નિમિત્ત પવિત્ર કરો. ૩

२३२ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २र
तरत्स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः ।

२ ३ २   १ २   २
तरत्स मन्दी धावति ॥४॥

अन्व० सुतस्य अन्धसः धारा मन्दी सः तरत् धावति ॥
અ૦ કાઢેલ સોમની ધારાવડે જે ઇન્દ્રને હર્ષ દે છે તે પુરૂષ પાપથકી તરી જાય છે તથા ઊર્ધ્વગતિને પ્રાપ્ત થાય છે. ૪

१   २   ३ १ २   ३ १   २ ३ १ २
आ पवस्व सहस्रिणꣳ रयिꣳ सोम सुवीर्य्यम् ।
३   १   २र
अस्मे श्रवाꣳसि धारय ॥५॥

अन्व० सोम सहस्रिणम् सुवीर्यम् रयिम् आ पवस्व अस्मे श्रवांसि धारय ॥
અ૦ હે સોમ! તું સહસ્રસંખ્ય, શ્રેષ્ઠશકિતયુકત ધનની અભિમુખ વરસ અને અમારે વિષે અન્નોને સ્થાપન કર. ૫

१ २ ३ १ २   ३ १ २   ३ १   २र
अनु प्रत्नास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः ।
३ १   २   ३   १ २
रुचे जनन्त सूर्य्यम् ॥६॥

अन्व० प्रत्नासः आयवः नवीयः पदम् अन्वक्रमुः रुचे सूर्यम् जनन्त ॥
અ૦ પુરાતન, ગમનશીલ સોમો, નવીન સ્થાન પ્રત્યે આક્રમણ કરે છે. દીપ્તિ અર્થે સૂર્યની સમાન સોમને ઉત્પન્ન કરે છે. ૬

१ २   ३ १ २ ३   १   २र ३   १ २
अर्षा सोम द्युमत्तमोऽभि द्रोणानि रोरुवत् ।
३ १ २   ३   २ ३ २
सीदन्योनौ वनेष्वा ॥७॥

अन्व० सोम द्युमत्तमः द्रोणानि रोरुवत् वनेषु योनौ आसीदन् अर्ष ॥
અ૦ હે સોમ! અત્યન્ત-દીપ્તિમાન્-તું, કલશમાં વારંવાર શબ્દગર્જના કરતો યજ્ઞગૃહોમાં સ્થાન મધ્યે પ્રથમ સ્થિત સતો આગમન કર. ૭

१ २   ३ १   २ ३ १ २   ३ १ २
वृषा सोम द्युमाꣳ असि वृषा देव वृषव्रतः ।

१ ३ १ २
वृषा धर्माणि दधिषे ॥८॥

अन्व० सोम वृषा द्युमान् असि देव वृषा वृषव्रतः वृषा धर्माणि दधिषे ॥

अ० હે સોમ ! કામનાઓની-વૃષ્ટિ-કરવાવાળો-તું, દીપ્તિવાળો છે. અને હે દિવ્ય સોમ ! મનોરથપૂરક તું વર્ષા-વૃષ્ટિ-ના-વ્રતવાળો છે. અને હે સોમ ! મનોરથપૂરક તું, દેવતા અને મનુષ્યોનાં હિતકારી કર્મોને ધારણ કરે છે. ૮

३१ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
इषे पवस्व धारया मृज्यमानो मनीषिभिः ।
१ २ ३ १ २र
इन्दो रुचाभि गा इहि ॥९॥

अन्व० इन्दो मनीषिभिः मृज्यमानः इषे धारया पवस्व रुचा गाः अभीहि ॥

अ० હે સોમ ! ઋત્વિજોવડે-શોધન-કરાતો-તું, અમને અન્નપ્રાપ્તિ કરાવવા ધારાવડે પાત્રમાં આગમન કર. અને રુચિકર અન્નરૂપે ગાય આદિ પશુઓને પ્રાપ્ત હો. ૯

३ १ २ ३ १२३ १ २ ३२
मन्द्रया सोम धारया वृषा पवस्व देवयुः ।
२ ३ १ २ ३ २
अव्या वारेभिरस्मयुः ॥१०॥

अन्व० सोम वृषा देवयुः अस्मयुः अव्या. वारेभिः मन्द्रया पवस्व ॥

अ० હે સોમ ! કામનાઓની-વર્ષા-કરવાવાળો, દેવતાઓનો ઇચ્છિત, અમોવડે-કામના-કરાતો-તું, રક્ષા કર. તેથા વાળોવડે-રચેલ-પાત્રમાં આનન્દદાયક ધારાવડે પ્રાપ્ત હો. ૧૦

३ १ २ ३ १ २ ३ २उ ३क २र
अया सोम सुकृत्यया महांत्सन्नभ्यवर्धथाः ।
३ १ २र
मन्दान इद्वृषायसे ॥११॥

अन्व० सोम अया सुकृत्यया महान् अभ्यवर्द्धथाः मन्दान इत् वृषायसे ॥

અ૦ હે સોમ ! આ સુન્દર ક્રિયાવડે પૂજિત સતો તૂં, દેવતાઓના નિમિત્ત વૃદ્ધિને પામ. પ્રસન્ન થતાંજ તે વૃષની સમાન શબ્દગર્જના કરે છે. ૧૧

३ १ २र ३ १ २र ३ १ २
अयं विचर्षणिर्हितः पवमानः सचेतति ।
३ १ २र ३२
हिन्वान आप्यं बृहत् ॥१२॥

अन्व० विचर्षणि हित पवमान अयम् आप्यम् बृहत् हिन्वानः सचेतति ॥

અ૦ વિશેષ જ્ઞાનમય, પાત્રમાં સ્થિત, શોધન કરાતો આ સોમ, જલથી–ઉત્પન્ન–હોનાર, બહુ અન્નને પ્રેરતો–દેતો–સતો સર્વ પુરૂષોવડે જાણ્યો જાય છે. ૧૨

१ २ ३ १ २र ३ १ २र
प्र न इन्दो महे तुन ऊर्मिं न बिभ्रदर्षसि ।
३ २ ३ २ ३ १ २
अभि देवाꣳ अयास्यः ॥१३॥

अन्व० इन्दो नः महे तुने प्रार्षसि न अयास्य. ऊर्मिम् बिभ्रत देवान् अभि ॥

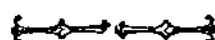
અ૦ હે સોમ ! ક્લિધમાન–ગળાતો એવો–તૂં અમારા બહુધનના અર્થે કલશમાં જાય છે. તે સમય અયાસ્યઋષિ, તારા તરંગને ધારણ કરતા સતા દેવતાઓનું યજન કરવા જાય છે. ૧૩

३ १ २ ३ २र ३ २ ३ १ २
अपघ्नन् पवते मृधोऽप सोमो अराव्णः ।
२ ३ १ २ ३ २
गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् ॥१४॥

अन्व० सोमः मृध अपघ्नन् अराव्ण इन्द्रस्य निष्कृतम् गच्छन् पवते ॥

અ૦ સોમ શત્રુઓને મારતો, શકિત છતાં ધનનું દાન ન કરનારાઓને પણ મારતો, અને ઇન્દ્રના સ્થાનને પ્રાપ્ત થતો, ધારાવડે ક્ષરિત–ઝરતો–થાય છે. ૧૪

इति चतुर्थः खण्ड. समाप्तः ॥४॥

खण्ड ४

१ हरिः-હરિતવર્ણનો.
२ दर्शत -દર્શનીય.
३ पान्तम-રક્ષા કરનાર.
४ मन्दी-देवानां हर्षक -દેવોને હર્ષ દેનાર.
५ पवित्र-કલશ
६ प्रत्नास-પુરાતન.
७ आयव -ગમનશીલ.
८ वनेषु-વન્ન ગૃહોમા.
९ वृषव्रत -વર્ષણશીલ કર્મવાળા.
१० मनीषिभि -ऋत्विजोवडे.
११ मन्द्रया-मदकरया-આનન્દદાયક.
१२ त्रयाः-રક્ષાકર.
१३ अस्मयु-अस्मत्काम અમોવડે કામના કરાતા.
१४ देवयु -દેવતાઓનો ઇચ્છિત.
१५ मन्दान -मोदमान -પ્રસન્ન હોતો.
१६ आप्यम-अप्सुभवम-જલથી ઉત્પન્ન હોનાર.
१७ हिन्वान.-प्रेरयन-દેતો.
१८ विचर्षणि-विद्रष्टा-વિશેષ જ્ઞાનમય
१९ मार्यसि-गच्छसि-જાય છે.
२० मृध-હિંસક શત્રુને.
२१ अराण -ધનનું દાન ન કરનાર.
२२ निष्कृतम-સ્થાન

अ. ५ खण्ड ५

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
पुनानः सोम धारयापो वसानो अर्षसि ।
१ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आ रत्न धा योनिमृतस्य सीदस्युत्सो देवो हिरण्ययः ॥१॥

अन्व० सोम पुनानः अपः वसानः धारया अर्षसि रत्नधा ऋतस्य योनिम् आसीदसि देवः उत्सः हिरण्ययः ॥

અ० હે સોમ! પવિત્ર-કરનાર-તું, જલોને આચ્છાદન કરતો ધારાવડે દ્રોણકલશમાં જાય છે. રમણીય-ધનોનો-દેવાવાળો-તું, યજ્ઞના સ્થાનને પ્રાપ્ત થાય છે અને દીપ્યમાન સોમ, વહેતો સતો દેવતાઓને હિતકારી તથા રમણીય થાય છે. ૧

२ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २ ३ २ ३ २
परीतो पिञ्चता सुतꣳ सोमो य उत्तमꣳ हविः ।
३ १ २र ३ २ २उ ३ २ ३ २ १ १ २
दधन्वाꣳयो नर्यो अप्स्वा३न्तरा सुपाव सोममद्रिभिः ॥२॥

अन्व० यः सोमः उत्तमं हविः नर्यः यः अप्सु अन्तः दधन्वान् सोमम् अद्रिभिः सुपाव सुतम् इतः परिषिञ्चत ॥

અ० જે સોમ દેવતાઓનું શ્રેષ્ઠ હવિ હોય છે, મનુષ્યોને હિતકારી જે સોમ જલોની અંદર ગમન કરે છે, જે સોમને અધ્વર્યુ પાષાણવડે કૂટે છે, તે કૂટી-કાઢેલા-સોમરસને આ સ્થાનથી ઉપર જલોમાં સિંચો. ૨

१ २ ३ १ २र ३ १ २र ३ १ २
आ सोम स्वानो अद्रिभिस्तिरो वाराण्यव्यया ।
२ ३ २ ३ २ ३क २र ३ २ ३ २ ३ १ २
जनो न पुरि चम्वोर्विशद्धरिः सदो वनेषु दध्रिषे ॥३॥

अन्व० सोम अद्रिभिः स्वानः अव्यया वाराणि तिरस् आ पवसे हरिः चम्वोः पुरि जनो न विशत् वनेषु सदः दध्रिषे ॥

અ० હે સોમ! પાષાણોવડે-કૂટી-કાઢેલો-તું, રક્ષક વાળોને વ્યવધાન કરતો અભિમુખ હોઇ કલશમાં પ્રાપ્ત થાય છે. હરિતવર્ણનો તે સોમ, અધિ-

ષવણુના કાષ્ઠઉપર રહેલ કલશમાં જેમ નગરમાં પુરૂષ પ્રવેશ કરે તેમ પ્રવેશ કરે છે તે તૂં કાષ્ઠના પાત્રોમાં સ્થાન ધારણ કરે છે ૩

१ २ ३१२ ३ २३१ २३ १२
प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा ।
३ १ २र ३१ २र३२३ १२ ३१२
अꣳशोःपयसा मदिरो न जागृविरच्छा कोशं मधुश्चुतम् ॥४॥

अन्व० सोम त्वम् देववीतये सिन्धुः न अर्णसा प्रपिप्ये न मदिरः जागृवि अंशो पयसा मधुश्चुतम् कोशम् अच्छ ॥

અ૦ હે સોમ! તૂં દેવતાઓના પાનાર્થ સિન્ધુની સમાન વસતીવરી નામક જળવડે વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત તથા પૂર્ણ થાય છે. તે સમય મદકારી, જાગરણ શીલ તૂં, લતાના ટુકડાના જળવડે મધુરરસને વેહેવડાવનાર દ્રોણકલશને પ્રાપ્ત થાય છે. ૪

१ ० ३२ ३२३२३२ २१२
सोम उ ष्वाणः सोतृभिरधिष्णुभिरवीनाम् ।
१२ ३१२ ३१२ ३१२ ३ १२
अश्वयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ॥५॥

अन्व० सोतृभि. स्वान' सोमः अवीनाम् स्नुभिः अधियाति उ अश्वया इव हरिता धारया याति मन्द्रया धारया याति ॥

અ૦ કૂટનારાવડે-કૂટી-કઢાતો-સોમ, અવિયોના વાળોવડે શુદ્ધ હોઇ અધિક પ્રયાણ કરે છે અર્થાત્ પ્રાપ્ત થાય છે તે પ્રસિદ્ધ છે કે, અશ્વા-વડવા-વડે જેમ, તેમ હરિતવર્ણની ધારાપૂર્વક પ્રાપ્ત થાય છે તથા આનન્દદાયક ધારાવડે પ્રાપ્ત થાય છે. ૫

२३१ २ ३१ २ ३१ २
तवाहꣳ सोम रारण सख्य इन्दो दिवे दिवे ।
३१२ ३ १ २ ३ १ २र ३२३ ३१ २
पुरूणि बभ्रो नि चरन्ति मामव परिधीꣳरतिताꣳ इहि ॥६॥

अन्व० इन्दो सख्ये दिवे दिवे रारण बभ्रो पुरूणि माम् न्यवचरन्ति तान परिधीन अतीहि ॥

અ૦ હે સોમ ! હું તારા મિત્રભાવમાં પ્રતિદિન રમણ કરૂં. હે સોમ ! બહુ રાક્ષસો મને બાધા દે છે તેમને તું નષ્ટ કર. ૬

३ १ २ ३१ २र
मृज्यमानः सुहस्त्या समुद्रे वाचमिन्वसि ।
३ २ ३ १ २ ३१ २३ २३ १ २ ३क २र
रयिं पिशङ्गं बहुलं पुरुस्पृहं पवमानाभ्यर्षसि ॥७॥

अन्व० सुहस्त्या मृज्यमानः समुद्रे वाचम् इन्वसि पवमान पिशङ्गम् बहुलम् पुरुस्पृहम् रयिम् अभ्यर्षसि ॥

અ૦ હે સુન્દર-આંગળીયોવડે-સંપાદન-કરેલા-સોમ ! પવિત્ર-કરાતો-તું, કલશમાં શબ્દની પ્રેરણા કરે છે. હે સોમ ! તું સોનાચાંદિઆદિવડે પીતવર્ણનું, બહુ તથા અનેકોવડે-ચાહના-કરાતું-ધન સ્તોતાઓને દે છે. ૭

३ १ २र ३ २ ३ १२३ २ ३ १ २
अभि सोमास आयवः पवन्ते मद्यं मदम् ।
३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
समुद्रस्याधि विष्टपे मनीषिणो मत्सरासो मदच्युतः ॥८॥

अन्व० आयवः मनीषिणः मत्सरासः मदच्युतः सोमासः समुद्रस्य विष्टपे मद्यम् मदम् अभिपवन्ते ॥

અ૦ ગમનશીલ, મનને-પ્રિય-લાગવાવાળા, મદકારી, રસને-ટપકાવવાવાળા-સોમ, કલશના ઉપર પોતાના મદકારી રસને ચોમેર કાઢે છે. ૮

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
पुनानः सोम जागृविरव्या वारैः परि प्रियः ।
१ २र ३ १ २ ३ १ २
त्वं विप्रो अभवोऽङ्गिरस्तम मध्वा यज्ञं मिमिक्ष णः ॥९॥

अन्व० जागृविः प्रियः पुनानः अव्याः वारैः परि अङ्गिरस्तम विप्रः अभवः नः यज्ञम् मध्वा मिमिक्ष ॥

અ૦ હે સોમ ! જાગરણશીલ, તૃપ્ત-કરવાવાળા-તમે, પવિત્ર થતા અવી-મેંઢી-ના વાળવડે બનેલા દશાપવિત્રમાં ટપકો છો. હે અંગિરસોમાં શ્રેષ્ઠ ! બુદ્ધિવર્ધક તમે, પિતૃઓના નેતા થાઓ છો. તે તમે અમારા યજ્ઞને પોતાના મધુર રસવડે સીંચવા ચાહો છો. ૯

१ २   ३ २ ३   १ २   ३ १ २   ३ २
इन्द्राय पवते मदः सोमो मरुत्वते सुतः ।
२ १ २   ३   १   २र   ३   १ २   ३   १ २
सहस्रधारो अत्यव्यमर्षति तमीमं मृजन्त्यायवः ॥१०॥

अन्व० मदः सुतः सोमः मरुत्वते इन्द्राय पवते सहस्रधारः अव्यम् अत्यर्षति तम् इमम् आयवः मृजन्ति ॥

અ૦ આનન્દદાયક એંચેલો સોમ, મરૂતોવડેયુકત ઇન્દ્રના અર્થ પાત્રમાં પૂર્ણ થાય છે. તદનન્તર, અનેક ધારાઓવડેયુકત સોમ, મેંઢીના પવિત્રાનું ઉલંઘન કરી નીકળે છે. તેને ઋત્વિજો શુદ્ધ કરે છે. ૧૦

१ २   ३ १   ३   १   २र ३   १   २
पवस्व वाजसातमोऽभि विश्वानि वार्य्या ।
१   २ ३ १   २ ३   २र   ३ १ २.   ३ २
त्वꣳ समुद्रः प्रथमे विधर्मं देवेभ्यः सोम मत्सरः ॥११॥

अन्व० सोम विश्वानि वार्या अभि वाजसातमः पवस्व देवेभ्यः मत्सरः समुद्रः विधर्मन् प्रथमे ॥

અ૦ હે સોમ ! સર્વ સ્તોત્રોને લક્ષ્ય કરી, અધિક અન્ન પ્રાપ્ત કરાવવાળો તું પ્રાપ્ત હો. હે સોમ ! દેવતાઓને મદકારી, તૃપ્ત કરવાવાળો વિશેષ પોષક તું, શ્રેષ્ઠ યજ્ઞમાં દેવતાઓના નિમિત્ત ક્ષરિત હો. ૧૧

१ २   ३ २ २ २ ३   १ २
पवमाना असृक्षत पवित्रमति धारया ।
३ १ २   ३ १   २ ३   १   २र ३ २ ३ १   २र
मरुत्वन्तो मत्सरा इन्द्रिया हया मेधामभि प्रयाꣳसि च ॥१२॥

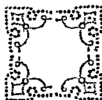
अन्व० मरुत्वन्तः मत्सराः इन्द्रियाः मेधाम् प्रियांसि च अभि हया पवमानाः धारया पवित्रम् असृक्षत ॥

અ૦ મરૂતોવડેયુકત, મદકારી, ઇન્દ્રનેપ્રિય, સ્તુતિ તથા અન્નોને પણ લક્ષ્ય કરી અર્થાત્ સ્તોતાઓને અન્નદેવાનિમિત્ત યજ્ઞમાં જાવાવાળો સોમ, પોતાની ધારાવડે પવિત્રનું અતિક્રમણ કરી સંપાદિત થાય છે. ૧૨

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥५॥

खण्ड ५

१ वसानः–आच्छादयन्–આચ્છાદન કરતો.
२ उत्सः–પ્રસ્યન્દનશીલ; વહેતો સતો.
३ अव्यया–अविमयानि–અવિમય.
४ वनेषु–કાષ્ઠનિમિત્ત પાત્રોમાં.
५ तिरः–વ્યવધાન કરતો.
६ प्रपिप्ये–વૃદ્ધિને પામે છે તથા પૂર્ણ થાય છે.
७ स्नुभिः–स्नुच्छ्रितैः वालैः पवित्रैः–વાળવડે શુદ્ધ થઇ.
८ रारण–રમણ કરું.
९ बभ्रो–હે ભુરાવર્ણના સોમ!
१० न्यववरन्ति–બાધા દે છે.
११ परिधीन्–રાક્ષસોને.
१२ समुद्र–કલશ.
१३ मनीषिणः–મનને પ્રિય લાગનાર.
१४ विष्टप–સ્થાન
१५ मत्सरासः–મદકારી.
१६ मिमिक्ष–सेक्तुमिच्छसि–સિંચવા ચાહે છે.
१७ आयवः–मनुष्याः–ઋત્વિજો.
१८ समुद्रः–તૃપ્ત કરવાવાળો.
१९ विधर्मन्–વિશેષ પોષક.
२० वार्य्या–વરણીય સ્તોત્રો.
२१ इन्द्रियाः–इन्द्रजुष्टाः–ઇન્દ્રને પ્રિય.
२२ हयाः–યજ્ઞમાં જનાર.

अ. ५ खण्ड ६

१ २र३ २३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र
प्र तु द्रव परि कोशं नि षीद नृभिः पुनानो अभि वाजमर्ष ।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तोऽच्छा वर्ही रशनाभिर्नयन्ति ॥१

अन्व० नु प्रद्रव कोश परिनिषीद नृभिः पुनान. वाजम अभ्यर्ष वाजिनं अश्व न त्वा मार्जयन्त प्रनिरशनाभि॰ वर्हिम अच्छ नयन्ति ॥

अ० હે સોમ ! તૂં શીઘ્ર આવીને પ્રાપ્ત હો અને કલશમાં સ્થિત હો. ઋત્વિજોવડે-પવિત્ર-કરાતો તૂ, યજમાનની નિમિત્ત અન્ન દે. બળવાન્ ઘોડાની સમાન તૂંને શુદ્ધ કરતા સતા અધ્વર્યુ-આદિ, આંગળીયોવડે યજ્ઞમાં ભલેપ્રકાર પહોંચાડે છે. ૧

१ ३र ३ १ २ ३ २ ३२ ३ २ ३ १ २
प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति ।
१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३क ३र ३ १ २
महिव्रतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ॥२॥

अन्व० उशना इव काव्यम ब्रुवाण देवः देवानाम जनिम प्रविवक्ति महिव्रतः शुचिबन्धु॰ पावकः वराहः रेभन पदा अभ्येति ॥

अ० ઉશનાની સમાન સ્તોત્રને બોલતો સ્તોતા, ઇન્દ્રાદિ દેવતાઓના અવતારોનું અધિક વર્ણન કરે છે. અનેક કર્મવાળો, દેદીપ્ત રહ્યું છે તેજ જેનું એવો, પાપોને-શુદ્ધ-કરનાર, શ્રેષ્ઠદિવસમાં સંપાદિત થતો સોમ, શબ્દગર્જના કરતો પાત્રોમાં આવે છે. ૨

३ १ २र ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र ३ २
तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्निर्ऋतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।
१ २ ३ १२ ३ २ २ ३ १ २ ३ १ २
गावो यन्ति गोपतिं पृच्छमानाः सोमं यन्ति मतयो
३ २
वावशानाः ॥३॥

अन्व० वह्निः तिस्रः वाचः प्रेरयति ऋतस्य धीतिम् ब्रह्मणः मनीषाम् गोपतिं गावः यन्ति पृच्छमानाः वावशानाः मतयः सोमं यन्ति ॥

અ० હવિ-પહોંચાડનાર-યજમાન, ઋક્ યજુ તથા સામરૂપ સ્તુતિયોને ઉચ્ચારણ કરે છે. તથા યજ્ઞને-ધારણ-કરવાવાળી, મહાન્ સોમની કલ્યાણરૂપ વાણીને ઉચ્ચારણ કરે છે. વૃષભની સમીપ ગાયો જાય છે તે પ્રકારે પૂછતા કામનાવાળા સ્તોતાઓ, સોમની સમીપ સ્તુતિ કરવા જાય છે. ૩

३ २ ३ २ ३१२ ३१२ ३२ ३२३ १२ ३ १२
अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्त रसम् ।
३२ ३२३ १२ ३ १२ ३२३ १२ ३२३ १२
सुतः पवित्रं पर्य्येति रेभन्मितेव सद्म पशुमन्ति होता ॥४॥

अन्व० अस्य प्रेषा हेमना पूयमानः देवः रसम् देवेभिः समपृक्त सुतः रेभन् पवित्रं पर्येति होता मिता पशुमन्ति सद्म इव ॥

અ० આ સોમના પ્રેરક હિરણ્યવડે પવિત્ર કરાતો દિવ્ય સોમ, પોતાના રસને દેવતાઓની સાથ સંયુક્ત કરે છે. તદનન્તર એંચી કાઢેલો સોમ શબ્દગર્જના કરતો ઊનના પવિત્રમય પાત્રમાં પ્રાપ્ત થાય છે. જેમ દેવતાઓનો આહ્વાન કરનાર યજ્ઞનો નિર્માતા ઋત્વિક્, પશુયુક્ત યજ્ઞશાલામાં પ્રવેશ કરે છે (તેમ). ૪

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३१ २ ३ १ २ ३ २
सोमः पवते जनिता मतीनां जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः ।
३ १ २र ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र
जनिताग्नेर्जनिता सूर्य्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः ॥

अन्व० मतीनाम् जनिता दिवः जनिता पृथिव्याः जनिता अग्नेः जनिता *सूर्यस्य जनिता इन्द्रस्य जनिता उत विष्णोः जनिता सोमः पवते* ॥

અ० બુદ્ધિયોનો-ઉત્પન્ન-કરવાવાળો, દ્યુલોકનો-પ્રકટ-કરવાવો, પૃથિવીનો પોષક, અગ્નિનો પ્રકાશક, સૂર્યનો પ્રેરક, આદિત્યનો તૃપ્તિકર્તા, ઇન્દ્રને પાનવડે આનન્દદાયક અને વિષ્ણુ-વ્યાપકદેવ-નો તૃપ્તિકર્તા સોમ, સંપાદન કરાતો સોમપાત્રમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૫

३ १ २ ३१ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभि त्रिपृष्ठं वृषणं वयोधामङ्गोषिणमवावशन्त वाणीः ।
२३ १२ ३ १२ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वना वसानो वरुणो न सिन्धुर्वि रत्नधा दयते वार्य्याणि ॥६॥

अन्व० वृष्णः ते पयः श्यः मधुमान वृषा पवित्रे पर्यक्षाः सहस्रदाः शतदाः भूरिदावा वाजी शश्वत्तमम् बर्हिः अस्थात ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! મનોરથપૂરક–તમારા–અર્થ આ તે **સોમ**, મધુરતાયુકત વરસવાવાળો દશાપવિત્રમાં ટપકે છે. તથા તેજ સહસ્રો સંખ્યાનું ધન દેવાવાળો, સેંકડો સંખ્યાનું ધન દેવાવાળો, બહુધન દેવાવાળો, બળવાન **સોમ**, અત્યન્ત પુરાતન યજ્ઞમાં સ્થિત થયો છે. ૯

१२ ३१२ ३२३१ १२३ २३ २२ २२
पवस्व सोम मधुमाꣳ ऋतावापो वसानो अधि सानो अव्ये।
२३१२ ३१२ ३१२ ३१२३१२
अव द्रोणानि घृतवन्ति रोह मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः॥१०॥

अन्व० सोम मधुमान् अपः वसानः अधि सानौ अव्ये पवस्व मदिन्तमः इन्द्रपानः मत्सरः घृतवन्ति द्रोणानि अवरोह ॥

અ૦ હે **સોમ** ! મધુરતાયુકત તું **વસતીવરી** નામક જલોને આચ્છાદન કરતો, અધિક ઊંચે ઊનના પવિત્રમાં ક્ષરિત હો. તદનન્તર, અત્યન્ત મદકારી, ઇન્દ્રને પીવાયોગ્ય તથા આનન્દ દેવાવાળો **સોમ**, જલયુકત દ્રોણકલશમાં પ્રકટ થાય છે. ૧૦

इति पष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

अन्व त्रिपृष्ठन वृषणम् वयोधाम् अङ्गोषिणम् वाणीः अवावशन्त वनाः वसानः सिन्धुः वरुणः इव रत्नधाः वार्याणि दयते ॥

અ૦ ત્રણ સવનવાળો, કામનાઓનો દાતા, અન્ન દેવાવાળો, મોટો શબ્દ કરવાવાળો સોમ તેની, સ્તુતિયો કામના કરે છે. જળોને-આચ્છાદન-કરનાર, જળોને-વેહેવડાવનાર-વરૂણની પેરે રત્નોને દેનારો સોમ, સ્તોતાઓને ધન દે છે. ૬

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र ३ २ १ २
अक्रांत्समुद्रः प्रथमे विधर्मं जनयन् प्रजा भुवनस्य गोपाः वृषा।
३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २र
पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत्सोमो वावृधे स्वानो अद्रिः ॥७॥

अन्व० समुद्रः गोपाः वृषा स्वानः प्रथमे भुवनस्य विधर्मन् प्रजाः जनयन् अक्रान ॥

અ૦ જળોની-વર્ષા-કરનાર, યજ્ઞનો રક્ષક, કામનાઓની-વર્ષા-કરતાર, અભિષવ-કરાતો-સોમ, વિસ્તીર્ણ જગના વિશેષ-ધારણ-કરવાવાળા-અન્ત રિક્ષમાં પ્રજાઓને ઉત્પાદન કરતો સર્વનું અતિક્રમણ કરે છે. ૭

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
कनिक्रन्ति हरिरा सृज्यमानः सीदन् वनस्य जठरे पुनानः।
१ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
नृभिर्यतः कृणुते निर्णिजं गामतो मतिं जनयत स्वधाभिः ॥८॥

अन्व० आसृज्यमानः हरिः कनिक्रन्ति पुनानः वनस्य जठरे सीदन् नृभिः यतः गाः निर्णिजम् कृणुते मतिम् स्वधाभिः जनयत ॥

અ૦ ચોમેર ખેંચી કઢાતો,હરિત-લીલા-વર્ણનો સોમ, વારંવાર શબ્દગર્જના કરે છે. તથા પવિત્ર કરાતો ચાહવાયોગ્ય, દ્રોણકલશમાં અંદર સ્થિત સતો શબ્દગર્જના કરે છે. ઋત્વિજોવડે દબાવેલો સોમ, ગાયના દૂધ આદિને આચ્છાદન કરતો, પોતાના શુદ્ધ રૂપને ગ્રહ-આદિમાં સંપાદન કરે છે. એથી તે સોમના અર્થ હવિયોસાથ સ્તોતા સ્તુતિ કરે છે. ૮

३ २उ ३ १ २ ३ २ ३ २३ २ ३ १ २ १ २ ३
एष स्य ते मधुमाँ इन्द्र सोमो वृषा वृष्णः परि पवित्रे अक्षाः।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २उ ३क २र
सहस्रदाः शतदा भूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिरा वाज्यस्थात् ॥९॥

अन्व० वृष्णः ते पपः स्यः मधुमान् कृवा पवित्रे पर्येक्षाः सहस्रदाः शतदाः भूरिदावा वाजी शश्वत्तमम् बर्हिः अस्थात् ॥

अ० હે ઇન્દ્ર ! મનોરથપૂરક–તમારા–અર્થ આ તે સોમ, મધુરતાયુકત વરસવાવાળો દશાપવિત્રમાં ટપકે છે. તથા તેજ સહસ્ત્રો સંખ્યાનું ધન દેવાવાળો, સેંકડો સંખ્યાનું ધન દેવાવાળો, બહુધન દેવાવાળો, બળવાન સોમ, અત્યન્ત પુરાતન યજ્ઞમાં સ્થિત થયો છે. ૯

१२ ३ १२ ३ २ ३ १ १२ ३ २ ३ २ २ २ २
पवस्व सोम मधुमाॅं ऋतावापो वसानो अधि सानो अव्ये।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अव द्रोणानि घृतवन्ति रोह मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः॥१०॥

अन्व० सोम मधुमान् अपः वसानः अधि सानौ अव्ये पवस्व मदिन्तमः इन्द्रपानः मत्सरः घृतवन्ति द्रोणानि अवरोह ॥

अ० હે સોમ ! મધુરતાયુકત તું વસતીવરી નામક જલોને આચ્છાદન કરતો, અધિક ઊંચે ઊનના પવિત્રમાં ક્ષરિત હો. તદનન્તર, અત્યન્ત મદકારી, ઇન્દ્રને પીવાયોગ્ય તથા આનન્દ દેવાવાળો સોમ, જલયુકત દ્રોણકલશમાં પ્રકટ થાય છે. ૧૦

इति षष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

खण्ड ६

१ कोशं-દ્રોણકલશ.
२ रशनाभि-રશના સમાન વિસ્તીર્ણ આંગળીયોવડે.
३ काव्यम-कविकर्म-સ્તોત્ર.
४ वराहः-શ્રેષ્ઠ દિવસ. (राजाहः)।
५ मन्द्रितः-प्रभूतकर्मा-અનેક કર્મવાળા.
६ पदा-स्थानि-સ્થાન. પાત્રો
७ रेभन्-શબ્દ કરતો.
८ जनिमा-જન્મો. (जन्मानि)।
९ वावशमानाः-कामयमानाः-કામનાવાળા.
१० मतयः-સ્તોતાઓ
११ प्रेषः-प्रेरकेण-પ્રેરક.
१२ धीतिम-धारयित्रीम-ધારણ કરવાવાળી.
१३ हेमना-हिरण्येन-હિરણ્યવડે.
१४ मिता-નિર્માતા.
१५ त्रिपृष्ठम-ત્રણ સવનવાળા.
१६ वयोधाम-અન્નના દાતા.
१७ अंगोषिणम-ઘોષ-ઉંચો શબ્દ-કરનાર.
१८ वना-वनानि-ઉદકો.
१९ सिन्धुः-मपांस्यन्दयिता-જળોને વેહેવડાવનાર.
२० श्वते-प्रयच्छति-દે છે.
२१ समुद्रः-अपां धर्षकः-જળોને વરસાવનાર.
२२ प्रथम-વિસ્તીર્ણ.
२३ वस्तर्न-वर्तनं च. ચાહવાયોગ્ય દ્રોણકલશના.
२४ निर्णिजम-શુદ્ધરૂપ.
२५ मनिम-સ્તુતિને.
२६ स्य-स -તે
२७ वाजी-બલવાન્ સોમ.
२८ पर्यक्षाः-पर्यक्षरन-ટપકે છે.
२९ भूरिदावा-બહુધન દેનાર.
३० अस्य-अभिमव पवित्र-શેનનું પવિત્ર.
३१ घृतवन्ति-ઉદકયુક્ત.

अ. ५ खण्ड ७

१ २३२उ ३ २३१२ ३१२३१२ ३ १२
प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यन्नेति हर्षते अस्य सेना।
३२ ३१२ ३१ ३१ ३ २उ ३ १३
भद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवांत्सखिभ्य आ सोमो वस्त्रा
३१२
रभसानि दत्ते ॥१॥

अन्व० सेनानी शूरः सोमः गव्यन् रथानाम् अग्रे प्रति अस्य सेना हर्षते सखिभ्यः इन्द्रहवान् भद्रान् कृण्वन् रभसानि वस्त्रा आदत्ते ॥

અ૦ સેનાઓની-આગળ-જનાર, શત્રુઓને-બાધા-દેનાર સોમ, યજમાનોનાં ગાય-આદિ-પશુઓની ઇચ્છા કરતો રથોની આગળ સમ્યક્પ્રકારે સંગ્રામમાં જાય છે. આ સોમની સેના પ્રસન્ન થાય છે અને યજમાનોને અર્થે તેમણે કરેલ ઇન્દ્રનાં આહ્વાનોને કલ્યાણરૂપ કરે છે. અર્થાત્ આહ્વાન કરેલ ઇન્દ્ર, સોમનું પાન કરી અભિલાષાઓને સિદ્ધ કરે છે. ઇન્દ્રના વેગપૂર્વક આગમન નિમિત્ત વસ્ત્રની સમાન આચ્છાદક દૂધ આદિને ગ્રહણ કરે છે. ૧

२ ३ २३१२ ३ २२२३२ ३१ २र
प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन् वारं यत्पूतो अत्येष्यव्यम्।
१२ ३१२३ १२ १२ ३२३ १२ ३२
पवमान पवसे धाम गोनां जनयन्त्सूर्यमपिन्वो अर्कैः ॥२॥

अन्व० ते मधुमतीः धाराः प्रासृग्रन् यत् पूतः अव्यम् वारम् अत्येषि पवमान गोनाम् धाम पवसे जनयन् अर्कैः सूर्यम् अपिन्वः ॥

અ૦ તારી મધુરતાયુક્ત ધારાઓ ત્યારે છોડી જાય છે કે જ્યારે વસતીવરી જળોવડે પવિત્ર કરેલ તૂં, મેઢીના ઊનને અર્થાત્ ઊનના પવિત્રને અતિક્રમણ કરી પાત્રમાં જાય છે. અને હે સોમ! ગાયોના દૂધને લક્ષ્ય કરીને ક્ષરિત થાય છે. તદનન્તર પ્રસિદ્ધ-હોતો-તૂં, પોતાના પૂજનીય તેજવડે સૂર્યને પૂર્ણ કરે છે. ૨

१ २ ३क २र ३ १ २र ३ १ २र
प्र गायताभ्यर्चाम देवान्त्सोमꣳ हिनोत महते धनाय ।
३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
स्वादुः पवतामति वारमव्यमा सीदतु कलशं देव इन्दुः ॥३॥

अन्व० प्रगायत देवान् अभ्यर्चामः महते हिनोत स्वादुः अव्यं वारम् अति पवताम् देवः इन्दुः कलशम् अति आसीदतु ॥

अ० હે સ્તોતાઓ ! સોમની સમ્યક્પ્રકારે સ્તુતિ કરો. અમે તો દેવતાઓનું પૂજન કરીએ છઇએ. બહુધનના અર્થે સોમના અભિષવનિમિત્ત પ્રેરણા કરો. તદનન્તર, મીઠો સોમ અવિમય વાલોના પવિત્રને અતિક્રમણ કરીને ક્ષરિત હો. દિવ્ય સોમ દેદીપ્ત સતો, અભિમુખ થઇ દ્રોણકલશમાં સ્થિત હો. ૩

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २र ३ १ २
प्र हिन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजꣳ सनिषन्नयासीत् ।
३ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३
इन्द्रं गच्छन्नायुधा सꣳशिशानो विश्वा वसु
१ २ ३ १ २
हस्तयोरादधानः ॥४॥

अन्व० प्रहिन्वानः रोदस्योः जनिता वाजम् सनिष्यन् आयुधा संशिशानः विश्वा वसु हस्तयो. आदधानः प्रायासीत् ॥

अ० અધ્વર્યુઓવડે–પ્રેરણા–કરાયલ, વર્ષા અને હવિ પહોચાડવા દ્વારા દ્યાવાપૃથિવીનો–ઉત્પન્ન–કરનાર, અન્નને દેતો, આયુધોને સમ્યક્પ્રકારે તીક્ષ્ણ કરતો, સકલ ધનોને અમને દેવાનિમિત્ત હાથોમાં ધારણ કરતો (સોમ) પ્રાપ્ત થાય છે. ૪

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र
तक्षयदी मनसो वेनतो वाग्ज्येष्ठस्य धर्म द्युक्षोरनीके ।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे गाव इन्दुम् ॥५॥

अन्व० वेनत मनसः वाक् यत् तक्षत धर्मन् ज्येष्ठस्य द्युक्षोः अनीके आ वरम् जुष्टम् पतिम् कलशे ईम् इन्दुम् वावशानाः गावः आयन् ॥

અ૦ કામયમાન સ્તોતાની સ્તુતિરૂપ વાણી જેને સંસ્કારયુક્ત કરે છે, યજ્ઞમાં પ્રશંસનીય સવનની આગળ, અર્થાત્ જ્યારે યજ્ઞોમાં સવનના સ્તોતાની વાણી સોમની પ્રશંસા કરે છે તદનન્તરજ શ્રેષ્ઠ દેવતાઓના મદનિમિત્ત પર્યાપ્ત, સર્વનાપાલક, કલશમાં સ્થિત આ સોમને ચાહતી ગાયો પોતાના દૂધ વડે મિશ્રિત કરવા–મેળવવા–આવે છે. ૫

३ १२ ३ १ २ ३ २३ १२ ३ २ ३ १२
साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुत्रीः।
२३ १२ ३१ २र ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २
हरिः पर्य्यद्रवज्जाः सूर्य्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी ॥६॥

अन्व० साकमुक्षः स्वसारः मर्जयन्त दश धीतयः धीरस्य धनुत्रीः हरिः सूर्यस्य जाः पर्यद्रवत् अत्यः वाजी न द्रोणं ननक्षे ॥

અ૦ એકસાથ સીંચવાવાળી, કર્મકરવા અહીં તહીં ચાલતી આંગળીયો સોમને શુદ્ધ કરે છે. તે દશ આંગળીયો, દેવતાવડે કામના કરાતા સોમની પ્રેરણા કરવાવાળી છે. તદનન્તર, લીલાવર્ણનો સોમ, સૂર્યની દિશાઓની ચોમેર જાય છે. ગમનશીલ અશ્વની સમાન સોમ કલશમાં જાય છે. ૬

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १
अधि यदस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्द्धन्ते धियः सूरे न
२र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ ३ १ २र ३ १ २
विशः । अपो वृणानः पवते कवीयान् वज्रं न पशुवर्द्ध-
३ १ २
नाय मन्म ॥७॥

अन्व० यद् अस्मिन् वाजिनीव शुभः सूरे विशः न धियः अधिस्पर्धन्ते अपः वृणानः कवीयान पवते पशुवर्धनाय मन्म व्रजं न ॥

અ૦ જ્યારે આ સોમના વિષયમાં ઘોડાના વસ્ત્રાદિક અલંકારોની સમાન જેમ સૂર્યમાં કિરણોનો ઉદય થાય છે તેમ હું 'પહેલી શુદ્ધ કરીશ, હું પહેલી શુદ્ધ કરીશ' એ પ્રકારે આંગળીયો ઉપસ્થિત થાય છે તદનન્તર, આ સોમ, **વસતીવરી** જલોને આચ્છાદન કરતો સ્તોતાઓની ઈચ્છા કરતો કલશમાં પ્રાપ્ત થાય છે. જેમ પશુઓની વૃદ્ધિ કરવા રક્ષા કરવાયોગ્ય ગોષ્ઠમાં ગોપાલ જાય છે તેમ. ૭

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
इन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह इन्वन्मदाय ।
२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
हन्ति रक्षो बाधते पर्य्यरातिं वरिवस्कृण्वन् वृजनस्य राजा ॥८॥

अन्व० इन्दुः वाजी गोन्योघाः इन्द्रे सह- इन्वन् वरिवः कृण्वन् वृजनस्य राजा सोमः मदाय पवते रक्षः हन्ति अरातिः परिबाधते ॥

અ० ક્ષરણશીલ, બલવાન્, ગમનશીલ, નીચે જનાર, ઇન્દ્રનિમિત્ત બલદાયક-રસને-પ્રેરણા-કરનાર, યજમાનને-ધન-દેવાવાળો, બળનો ઇશ્વરરૂપ સોમ, ઇન્દ્રને મદ થવા નિમિત્ત પાત્રમાં ટપકે છે તથા રાક્ષસોને નષ્ટ કરે છે તથા શત્રુઓને ચોમેરથી બાધા દે છે. ૮

१ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अया पवा पवस्वैना वसूनि मांश्चत्व इन्द्रो सरसि प्र धन्व ।
३ २ २ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ २ १ २ ३ १ २
ब्रध्नश्चिदस्य वातो न जूतिं पुरुमेधाश्चित्तकवे नरं धात् ॥९॥

अन्व० अया पवा एना वसूनि पवस्व इन्द्रो मांश्चत्वे सरसि प्रधन्व यस्य ब्रध्नश्चित् वातो न नरम् जूतिम् धात् पुरुमेधाश्चित् तकवे ॥

અ० હે સોમ ! આ પવમાન ધારાની સાથ આ ધનોને વરસાવ. હે સોમ ! તું માન્યોને ચાહવાયોગ્ય વસતીવરીનામક કલશમાં પહોંચ. તદનન્તર જે સોમને, સર્વના મૂલભૂત આદિત્ય વાયુની સમાન પ્રેરકવેગને ધારણ કરતા, તથા અનેક પ્રકારની બુદ્ધિવાળા ઇન્દ્ર પણ પ્રાપ્ત હો. ૯

३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र ३ २
महत्तत्सोमो महिषश्चकारापां यद्गर्भोऽवृणीत देवान् ।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ २ ३ १ २
अदधादिन्द्रे पवमान ओजोऽजनयत्सूर्य्ये ज्योतिरिन्दुः ॥१०॥

अन्व० महिषः सोमः महत् तत् चकार यत् अपां गर्भ देवान् अवृणीत पवमानः इन्द्रे ओजः न्यधात् इन्दुः सूर्ये ज्योति अजनयत् ॥

અ० મહાન્ સોમે તે બહુ મોટા કર્મો કર્યાં. તે એ કેઃ- જે જલોના ઉત્પાદક હોવાથી ગર્ભરૂપ આ સોમ દેવતાઓને ભજે છે. અને પૂયમાન

સોમ ઇન્દ્રમાં સોમપાનજનિત બલ ધારણ કરે છે. તથા સોમે સૂર્યમાં તેજ ઉત્પન્ન કર્યું તે- . ૧૦

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ २ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
असर्जि वक्वा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमा मनीषा।
२ ३ २ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३
दश स्वसारो अधि सानो अव्ये मृजन्ति वह्निꣳ
१ २ ३ १ २
सदनेष्वच्छ ॥११॥

अन्व० मनोता प्रथमा मनीषा वक्वा आजौ धिया रथ्ये यथा असर्जि दश स्वसारः सदनेषु वह्निम् सानौ अधि अव्ये अच्छ मृजन्ति ॥

અ૦ જેમાં દેવતાઓનાં મન ઓતપ્રોત હોઇ રહ્યાં છે, તે મુખ્ય-સ્તુતિ-કરાતો શબ્દાયમાન **સોમ**, યજ્ઞમાં સ્તોત્રની સાથે જે પ્રકારે સંગ્રામમાં ઘોડાને સંસૃષ્ટ કર્યા જાય છે તેમ [પાત્રોમાં] સંયુક્ત કર્યો જાય છે. દશ આંગળીયો, યજ્ઞગૃહોમાં પાત્રો પ્રત્યે અભિમુખ કરી આનન્દપદ પર પહોંચાડનાર **સોમને** ઊંચા સ્થાનપર ઊનના પવિત્ર પરત્વે ભલેપ્રકાર પ્રેરણા કરે છે. ૧૧

३ २ ३२३२३ १ ३ १ २ ३ १ २३ २ ३ १ २
अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ।
३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं चाच विशन्त्युशतीरुशन्तम् ॥१२॥

अन्व० अपां ऊर्मयः इव तर्तुराणाः इत् मनीषाः सोमम् अच्छ प्रेरयन्ति उशतीः नमस्यन्तीः उशन्तम् तम् उपयन्ति च सं च आविशन्ति च ॥

અ૦ જેમ જલના તરંગો શીઘ્રતા કરે છે તેમજ કર્મમાં દેવતાઓની સ્તુતિકરવાનિમિત્ત શીઘ્રતા-કરવાવાળા-ઋત્વિજ, સ્તુતિયોની સોમના પ્રત્યે પ્રેરણા કરે છે. સ્તુતિયો, સત્કાર કરતી સતી કામના કરવાવાળા તે સોમનો સમીપ પહોંચે છે તથા સંયુક્ત થાય છે તથા તેમાં પોતાનો પ્રવેશ પણ કરે છે. ૧૨

इति सप्तमः खण्डः समाप्तः ॥७॥

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
इन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह इन्वन्मदाय ।
२ ३ २३ १ २३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
हन्ति रक्षो बाधते पर्य्यरातिं वरिवस्कृण्वन् वृजनस्य राजा ॥८॥

अन्व० इन्दुः वाजी गोन्योघाः इन्द्रे सह- इन्वन् वरिवः कृण्वन् वृजनस्य राजा सोमः मदाय पवते रक्षः हन्ति अरातिः परिबाधते ॥

अ० क्षरणुशील, બલવાન્, ગમનશીલ, નીચે જનાર, ઇન્દ્રનિમિત્ત બલદાયક-રસને-પ્રેરણા-કરનાર, યજમાનને-ધન-દેવાવાળો, બળનો ઇશ્વરરૂપ સોમ, ઇન્દ્રને મદ થવા નિમિત્ત પાત્રમાં ટપકે છે તથા રાક્ષસોને નષ્ટ કરે છે તથા શત્રુઓને ચોમેરથી બાધા દે છે. ૮

१ २ ३१ २३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अया पवा पवस्वैना वसूनि माꣳश्चत्व इन्द्रो सरसि प्र धन्व ।
३२ २ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ २ १ २ ३ १ २
व्रध्नश्चिदस्य वातो न जूतिं पुरुमेधाश्चित्तकवे नरं धात् ॥९॥

अन्व० अया पवा एना वसूनि पवस्व इन्द्रो मांश्चत्वे सरसि प्रधन्व यस्य व्रध्नश्चित् वातो न नरम् जूतिम् धात् पुरुमेधाश्चित् तकवे ॥

अ० હે સોમ ! આ પવમાન ધારાની સાથ આ ધનોને વરસાવ. હે સોમ ! તું માન્યોને આહવાયોગ્ય વસતીવરીનામક કલશમાં પહોંચ. તદનન્તર જે સોમને, સર્વના મૂલભૂત આદિત્ય વાયુની સમાન પ્રેરકવેગને ધારણ કરતા, તથા અનેક પ્રકારની બુદ્ધિવાળા ઇન્દ્ર પણ પ્રાપ્ત હો. ૯

३ १ २र ३ १ २ ३ १ २र ३ २
महत्तत्सोमो महिषश्चकारापां यद्गर्भोऽवृणीत देवान् ।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ २ ३ २ ३ १ २
अदधादिन्द्रे पवमान ओजोऽजनयत्सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ॥१०॥

अन्व० महिषः सोमः महत् तत् चकार यत् अपां गर्भः देवान् अवृणीत पवमानः इन्द्रे ओजः न्यधात् इन्दुः सूर्ये ज्योतिः अजनयत् ॥

अ० મહાન્ સોમે તે બહુ મોટાં કર્મો કર્યાં. તે એ કેઃ- જે જલોના ઉત્પાદક હોવાથી ગર્ભરૂપ આ સોમ દેવતાઓને ભજે છે. અને પૂયમાન

२८ नरम्–પ્રેરક.
२९ जूतिम्–વેગને.
३० महिषः–મહાન્ વા પૂજ્ય.
३१ वक्वा–શબ્દાયમાન. (वचपरिभाषणे)।
३२ रथ्ये–रथ्यार्हे–રથેજોડવાયોગ્ય
३३ मनोता–यस्यां देवानां मनांसि प्रोतानि सः–
જેમાં દેવતાઓનાં મન ઓતપ્રોત થયાં છે તે.
३४ मनीषा–मनसःईपातज्ञान्–સ્તુતિસંપન્ન.
३५ तर्तुराणाः–त्वरमाणाः–શીઘ્રતા કરવાવાળો.
३६ उशतीः–स्तुतयः–સ્તુતિયો.
३७ नमस्यन्त्यः–सोमं योजयन्त्यः–સોમને સત્કાર કરતી.

खण्ड ७

१ गव्यन्-ગાય આદિની ઇચ્છા કરતો.
२ इन्द्रहवान्-ઇન્દ્રનાં આહ્વાનોને.
३ रभसानि-वेगेनागमननिमित्तानि-વેગપૂર્વક આગમન નિમિત્ત.
४ संशिशानः-સમ્યક્પ્રકારે તીક્ષ્ણ કરતો.
५ वेनत-कामयमानस्य-ચાહના કરાતો.
६ मनसः-સ્તોતાની.
७ धर्मन-ધારક યજ્ઞ વિષે.
८ द्युक्षोः-दीप्तस्तुतिकस्य सवनस्य-સવનની.
९ अनीके-प्रमुखे-આગળ.
१० साकमुक्षः-એકસાથે સીંચવાવાળી. (उक्षसेचने)।
११ स्वसारः-કર્મકરવા ઇત ઉત ગુપ્તપ્રકારે ગમનકરતી આંગળીયો.
१२ धनुत्री-प्रेरयित्र्यः-પ્રેરણા કરવાવાળી.
१३ जाः-प्रादुर्भूता जायाद्दिशः-દિશાઓ.
१४ अत्यः-અતનશીલ, ગમનશીલ,
१५ मन्म-મનનીય; રક્ષાકરવાયોગ્ય.
१६ सूरे-સૂર્ય વિષે.
१७ विश-રશ્મિઓ.
१८ कवीयान-સ્તોતાઓની ઇચ્છા કરતો.
१९ गोन्योघाः-गमनशीलर्नीचोंनाम्र रससंघातः-
ગમનશીલ નીચે જનારો રસસમૂહ.
२० वरिवः-વરણીય ધન.
२१ वृजनस्य-બલનો.
२२ पवा-पवमानया ।
२३ मांश्चत्वे-मन्यमानानां चातके-માન્યોને ચાહવાયોગ્ય
२४ प्रधन्व-प्रगच्छ-પહોંચ.
२५ सरसि-ઉદકવિષે; વસતીવરી નામક કલશમાં.
२६ ब्रध्नश्चित्-સર્વનો મૂલભૂત.
२७ तक्वे-अभिगच्छताम् । (तक्निर्गतिकर्मसु)।

૨૮ नरम्–પ્રેરક.

૨૯ जूतिम्–વેગને.

૩૦ महिपः–મહાન્ વા પૂજ્ય.

૩૧ वक्वा–શબ્દાયમાન. (वक्वपरिभाषणे) ।

૩૨ रथ्ये–रथ्यार्हे–રથેજોડવાયોગ્ય

૩૩ मनोता–यस्यां देवानां मनांसि प्रोतानि सः–
જેમાં દેવતાઓનાં મન ઓતપ્રોત થયાં છે તે.

૩૪ मनीषा–मनसःईषातज्ञान्–સ્તુતિસંપન્ન.

૩૫ ततुराणाः–त्वरमाणाः–શીઘ્રતા કરવાવાળો.

૩૬ उशतोः स्तुतयः–સ્તુતિયો.

૩૭ नमस्यन्त्यः–सोमं योजयन्त्यः–સોમને સત્કાર કરતી.

अ. ५ खण्ड ८

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयित्नवे ।
२ ३ १ ३ ३ १ २ ३क २र
अप श्वानꣳ श्नथिष्टन सखायो दीर्घजिह्व्यम् ॥१॥

अन्व० सखाय. व: पुरोजिती अन्धसः सुताय मादयित्नवे दीर्घजिह्व्यम श्वानम् अपश्नथिष्टन ॥

અ० હે મિત્ર સ્તોતાઓ ! તમે જેની સામે વિજય સ્થિત છે એવા સોમના ખેંચેલા અત્યન્તમદદાયક રસ અર્થ લાંબી જીભવાળા કુતરાને હટાવો. ૧

३ २ ३२ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २
अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति ।
१ ३ १ २ ३ २ २ ३क २र ३ १ २ ३ २
पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यख्यद्रोदसी उभे ॥२॥

अन्व० पूषा भगः रयि अयम् पुनान अर्षति विश्वस्य भूमनः पति. सोमः उभे रोदसी व्यख्यत ॥

અ० પોષક, સેવનયોગ્ય તથા ધનપ્રાપ્તિના કારણરૂપ આ **સોમ**, દશાપવિત્રમાં શુદ્ધ હોતો સતો કલશમા પ્રાપ્ત થાય છે. તથા સકલ પ્રાણિમાત્રનો પાલન કરનાર **સોમ**, દ્યુલોક અને પૃથિવીલોક બન્નેને પોતાના તેજવડે પ્રકાશિત કરે છે. ૨

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पवित्रवन्तो अक्षरं देवान् गच्छन्तु वो मदाः ॥३॥

अन्व० मधुमत्तमाः मन्दिन. सुतास. पवित्रवन्तः इन्द्राय क्षरन् वः मदाः देवान् गच्छन्तु ॥

અ० અત્યન્ત મધુરતાયુકત મદકારી ખેંચેલો **સોમ** પવિત્રમાં વર્ત્તમાન હોતો સતો, ઇન્દ્ર અર્થ પાત્રોમાં ટપકે છે. હે **સોમો** ! તમારો મદકારીરસ ઇન્દ્રાદિ–દેવતાઓને પ્રાપ્ત હો. ૩

१ २ ३ १ र ३ १ २ ३ १ २
सोमाः पवन्त इन्दवोऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः।
३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३क २र ३ १ २
मित्राः स्वाना अरेपसः स्वाध्याः स्वर्विदः ॥४॥

अन्व० गातुवित्तमाः मित्राः स्वानाः अरेपसः स्वाध्यः स्वर्विदः इन्दवः सोमाः पवन्ते ॥

અ૦ શ્રેષ્ઠ માર્ગપર લઇજનાર, દેવતાઓના મિત્રરૂપ, સુસિદ્ધ કરેલા, પાપ-રહિત, ભલેપ્રકાર-ધ્યાન-કરાવનાર તથા સ્વર્ગપ્રાપક સોમો અમારે નિમિત્ત આવે છે. ૪

३ १ २ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
अभी नो वाजसातमꣳ रयिमर्ष शतस्पृहम्।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्दो सहस्रभर्णसं तुविद्युम्नं विभासहम् ॥५॥

अन्व० इन्दो शतस्पृहम् सहस्रभर्णसम् तुविद्युम्नम् विभासहम् वाजसातमम् रयिम् नः अभ्यर्ष ॥

અ૦ હે દીપ્તિમાન્ સોમ! સેંકડોવડે ચાહવાયોગ્ય, સહસ્રોનું-ભરણ-કરનાર, બહુઅન્ન તથા યશવાળા, પ્રકાશના-તિરસ્કાર-કરનાર અર્થાત્ અત્યન્ત તેજસ્વી તથા બલદાયક પુત્રધન અમને પ્રાપ્ત કરાવો. ૫

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
अभी नवन्ते अद्रुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्।
३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वत्सं न पूर्व आयुनि जातꣳ रिहन्ति मातरः ॥६॥

अन्व० न मातरः पूर्वे आयुनि जातम् वत्सम् रिहन्ति अद्रुहः इन्द्रस्य प्रियम् काम्यम् अभिनवन्ते ॥

અ૦ જેમ વાછડાની માતા ગાય પેહેલી વયમાં ઉત્પન્ન થયેલ વાછડાને ચાહે છે તેમજ દ્રોહરહિત વસતીવરી નામનું જળ, ઇન્દ્રના પ્યારા સર્વ-કોઇએ-ચાહના-કરેલ-સોમને પ્રાપ્ત થાય છે. ૬

१ २३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आ हर्य्यताय धृष्णवे धनुष्टन्वन्ति पौꣳस्यम् ।
३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
शुक्रावि यन्त्यसुराय निर्णिजे विपामग्रे महीयुवः ॥७॥

अन्व० हर्यताय धृष्णवे पौंस्यम धनुरातन्वन्ति विपाम अग्रे महीयुवः शुक्राः असुराय निर्णिजे वयन्ति ॥

અ० સર્વને-ઇચ્છા-કરવાયોગ્ય તથા શત્રુઓનો-તિરસ્કાર-કરનાર-સોમ અર્થે પુરૂષત્વના પ્રકાશક શ્રેષ્ઠ ધનુષપર પ્રત્યન્ચા ચઢાવે છે. વિદ્વાનોની આગળ પૂજા-આહુવાવાળા-અધ્વર્યુ, શ્વેત ગોદુગ્ધને, બલવાન્ સ્વરૂપને શુદ્ધ કરવા આચ્છાદન કરે છે. ૭

२३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
परि त्यꣳ हर्य्यतꣳ हरिं बभ्रुं पुनन्ति वारेण ।
२ ३१उ ३ २उ ३ १ २ ३१ २र
यो देवान् विश्वाꣳ इत्परि मदेन सह गच्छति ॥८॥

अन्व० हर्यत हरिम् बभ्रुम त्यम् वारेण परिपुनन्ति यः विद्वान् देवान् इत मदेन सह परिगच्छति ॥

અ० સર્વને-સ્પૃહા-કરવાયોગ્ય, હરિતવર્ણના તથા બભ્રુવર્ણના આ સોમને ઊનના પવિત્રમાં શુદ્ધ કરે છે. જે સોમ, સકલ ઇન્દ્રાદિ દેવતાઓને જ મદકારી રસ સાથ પ્રાપ્ત થાય છે. ૮

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
प्र सुन्वानायान्धसो मर्त्तो न वष्ट तद्वचः ।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र
अप श्वानमराधसꣳ हता मखं न भृगवः ॥९॥

अन्व० सुन्वानाय अन्धसः तत् वच मर्तः न प्रवष्ट अराधसं मखं भृगवः न श्वानम अपहत ॥

અ० સુસિદ્ધ-કરાતા-સોમના પ્રસિદ્ધ વચનને, કર્મમાં વિઘ્ન કરનાર ન સાંભળો. તથા હે સ્તોતાઓ! જેમ પહેલા દક્ષિણાહીન મખને ભૃગુઓએ હટાવેલો તેમ કૂતરાને દૂર કરો. ૯

इति अष्टमः खण्डः समाप्तः ॥८॥

खण्ड ८

१ पुरोजितो–જેની આગળ વિજયસ્થિત હોય છે તેના. (पुरःस्थितजयस्य)।
२ अवदनथिष्ठन–अपहनथयत–હટાડો.
३ भूमनः–ભૂતજાતનો; પ્રાણિમાત્રનો.
४ मादयितवे–अत्यन्त मदकराय–અત્યન્ત મદદાયક.
५ गातुवित्तमाः–अतिशयेन मार्गस्यलम्भकाः–શ્રેય માર્ગપર લઈજનાર.
६ स्वाध्याः–शोमनध्यानाः–ભલેપ્રકાર ધ્યાન કરાવનાર.
७ स्वर्विदः–સ્વર્ગપ્રાપક.
८ सहस्रभर्णसम्–बहुविध भरणम्–સહસ્રોના ભરણ કરનાર.
९ विभासहम्–પ્રકાશના તિરસ્કાર કરનાર.
१० अभिनरन्ते–अभिगच्छन्ति–પ્રાપ્ત થાય છે.
११ आयुनि–वयांसि–વયમાં.
१२ हर्यत–सर्वવડે સ્પૃહણીય.
१३ वियन्ति–આચ્છાદન કરે છે.
१४ निर्णिजे–स्वरूपाय शोधनार्थम्–સ્વરૂપ શુદ્ધ કરવા.
१५ विप्राम्–मेधाविनाम्–વિદ્વાનોના.
१६ महीयवः–पूजाकामाः–પૂજા ચાહવાવાળા.
१७ वष्ट–कामयताम्–સાંભળો.
१८ अराधसम्–દક્ષિણાહીન.

अ. ५ खण्ड ९

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २उ ३ २३
अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यह्वो अधि येषु
१ २ २र ३ २ ३२उ ३ २३ १ २
वर्द्धते। आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नधि रथं विश्वञ्चमरुह-
द्विचक्षणः ॥१॥

अन्व० चनोहितः प्रियाणि नामानि अभिपवते येषु यह्वः अभिवर्द्धते बृहन् बृहतः सूर्यस्य विश्वञ्चम् रथम् अधि विचक्षणः आरुहत् ॥

અ૦ ભોજન-કરવા-યોગ્ય અને હિતકારી **સોમ,** જગતને-તૃપ્ત-કરનાર-જલોને ચોમેર પ્રાપ્ત થાય છે. જે જલોમાં આ મહાન્ સોમ અધિક વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે તદનન્તર, આ મહાન્ **સોમ,** મોટા સૂર્યના સર્વત્ર ગમન કરનાર રથની ઉપર વિશ્વનો દ્રષ્ટા થતો સતો ચઢે છે. ૧

२ १ २ ३ १ २३ २ ३ १ २ ३२३२३१२
अच्चोदसो नो धन्वन्त्विन्दवः प्र स्वानासो बृहद्देवेषु हरयः।
१ २ ३ २ ३२३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वि चिदश्नना इषयो आरातयोऽर्यो नः सन्तु सनिषन्तु
३ १ २
नो धियः ॥२॥

अन्व० अचोदसः हरयः स्वानासः इन्दवः नः बृहद्देवेषु प्रधन्वन्तु अरातयः नः अरयः इषयः अश्नना विचित् सन्तु नः धिया सनिषन्तु ॥

અ૦ અન્યની-પ્રેરણાથી-રહિત, પાપહારી વા હરિતવર્ણના સુસિદ્ધ-કરાતા-સોમ, અમારા અનેક દેવતાઓવડેયુક્ત યજ્ઞોમાં પ્રાપ્ત હો. ધન-આદિનું-દાન-ન-કરનારા અમારા શત્રુ, અન્નોની ઇચ્છા કરતા ભોજનથી વિયુક્ત હો. અમારાં દેવવિષયક સ્તોત્રો દેવતાઓને પ્રાપ્ત હો. ૨

३२उ ३ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
एष प्र कोशे मधुमाꣳ अचिक्रददिन्द्रस्य वज्रो वपुषो
२ २ ३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
वपुष्टमः। अभ्यृ३ तस्य सुदुघा घृतश्चुतो वाश्रा अर्षन्ति

३ १ २
पयसा च धेनवः ॥३॥

अन्व० इन्द्रस्य वज्रः वपुषः वपुष्टमः एषः मधुमान कोशे प्राचिक्रदत् ऋतस्य सुदुघः घृतश्चुतः धाराः पयसा धेनवः च अभ्यर्षन्ति ॥

અ૦ બલદાયક હોવાથી ઇન્દ્રના વજ્રરૂપ બીજ વાવનારા, મધ્યે શ્રેષ્ઠ–બીજ–વાવનાર આ મધુર રસયુક્ત સોમ.દ્રોણકલશમાં ગર્જના કરે છે. અમોઘ-ફલવાળા–સોમની ફલોને–સુંદરતાયે–વરસાવનારી, જળને રેડનારી શબ્દ કરતી ધારાઓ, પયવડેયુક્ત ધેનુઓની સમાન પ્રાપ્ત થાય છે. ૩

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २र
प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतꣳ सखा सख्युर्न प्र मिनाति
३ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
सङ्गिरम् । मर्य्य इव युवतिभिः समर्षति सोमः कलशे
३ १ २ ३ २
शतयामना पथा ॥४॥

अन्व० इन्दुः इन्द्रस्य निष्कृतम् प्रो अयासीत् सखा सख्युः सङ्गिरम न प्रमिनाति युवतिभिः मर्य इव समर्षत सोमः शतयामना पथा कलशे ॥

અ૦ સોમ, ઇન્દ્રના સંસ્કારયુક્ત સ્થાન–ઉદર–પ્રત્યે અધિક જાય છે. અને જઇને મિત્રરૂપ સોમ, મિત્ર ઇન્દ્રના સમ્યક્ ગળી જવાના આધારરૂપ ઉદરને કષ્ટ દેતો નથી. અને જેમ તરૂણીયોની સાથ પુરૂષ સંગત હોય છે તેમજ મિશ્રણશીલ–મેળવવાવાળાં–વસતીવરી જલોની સાથ મળે છે અને તે સોમ, અનેક છિદ્રયુક્ત દશાપવિત્રના માર્ગે દ્રોણકલશમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૪

३ २ ३ १ २३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
धर्त्ता दिवः पवते कृत्व्यो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः।
१ २ ३ २उ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभिर्वृथा पाजाꣳसि कृणुते
३ २
नदीष्वा ॥५॥

अन्व० धर्त्ता कृत्व्यः रसः देवानां दक्षः नृभिः अनुमाद्यः हरिः दिवः पवते सत्वभिः सृजानः अत्यो न वृथा पाजांसि नदीषु कृणुते ॥

અ૦ મર્વનો ધારક, શોધવાયોગ્ય, રમરૂપ, દેવતાઓને-બલ-દેનાર, ઋત્વિજોને-સ્તુતિ-કરવા-યોગ્ય, હરિતવર્ણનો **સોમ**, અન્તરિક્ષમાં સ્થિત દશાપવિત્રમાંથી પવિત્ર થઇ આવે છે. જેમ ઘોડો અનાયાસે જાય તેજ રીતે પ્રયત્ન વિનાજ પોતાના વેગને **વસતીવરી** જલોના પ્રવાહોમાં કરે છે. ૫

१२ ३ १ २ ३२उ ३ १२ ३ १ २र

वृपा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नां प्रतरीतोपसां

३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३

दिवः। प्राणा सिन्धूनां कलशाँ अचिक्रददिन्द्रस्य हार्द्या-

३ १ २ ३ १ २

विशन्मनीपिभिः ॥६॥

अन्व० मतीनां वृपा विचक्षणः अह्नाम् उपसाम् दिवः प्रतरीता सोमः पवते सिन्धूनाम् प्राणा मनीषिभिः इन्द्रस्य हार्दि आविशत् कलशान् अभि अचिक्रदत् ॥

અ૦ સ્તોતાઓના-મનોરથોની-વર્ષા કરનાર, વિશિષ્ટ દ્રષ્ટા, દિવસોનો, ઉષઃકાલનો, ધુલોકનો, વા આદિત્યનો-વધારનાર આ **સોમ**, સુસિદ્ધ કર્યો જાય છે અને જળોવડે પૂર્ણ **સોમ** સ્તુતિયોની સાથ ઇન્દ્રના હૃદયમાં પ્રવેશ કરવા ચાહતો કલશો પ્રત્યે લક્ષ્ય કરી ધારાપૂર્વક પ્રવેશ કરતાં ગર્જના કરે છે. ૬

१२ ३२ ३१२ ३ ३ २ ३ १२ ३१ २

त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्रिरे सत्यामाशिरं परमे व्योमनि।

३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र

चत्वार्य्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारूणि चक्रे यदृतैरवर्द्धत॥७॥

अन्व० परमे व्योमनि अस्मै त्रि सप्त धेनवः सत्याम् आशिरम् दुदुह्रिरे यत् ऋतैः अवर्द्धत अन्या चत्वारि भुवना निर्णिजे चारूणि चक्रे ॥

અ૦ શ્રેષ્ઠ યજ્ઞમાં સ્થિત આ સોમના અર્થ એકવીશ ગાયો, યથાર્થ દૂધ આદિ દોહીને પાત્રોમાં પૂર્ણ કરે છે. અર્થાત્ બારે માસ પાંચઋતુ, ત્રણલોક અને આદિત્ય આ એકવીશ મળીને ગાયોમાં દૂધ ઉત્પન્ન કરે છે. અને આ **સોમ** જ્યારે યજ્ઞોવડે વધે છે ત્યારે બીજાં ચાર વસતીવરી-આદિ-જલોને, શુધ્ધ કરવા કલ્યાણરૂપ કરે છે. ૭

१ २ ३ १२३ १२ ३१ २र ३ १३ ३२

इन्द्राय सोम सुपुतः परि स्रवापामीवा भवतु रक्षसा सह।

२ ३१२ ३२३ २२ ३२ .१२
मा ते रसस्य मत्सत द्वयाविनो द्रविणस्वन्त इह सन्त्विन्दवः ॥८

अन्व० सोम सुषुतः इन्द्राय परिस्रव अमीवा रक्षसा सह अपभवतु ते रसस्य मा मत्सत द्वयाविनः इन्दवः इह द्रविणस्वन्तः सन्तु ॥

અ० હે **સોમ** ! તું સુન્દર પ્રકારે સિદ્ધ કરેલો ઇન્દ્રના અર્થે ચોમેર રસ છોડ. રોગ, રાક્ષસની સાથ દૂર હો. તારા રસના પોતાના અંશને પીને સત્ય તથા અનૃતવડેયુક્ત પાપીઓ મદયુક્ત ન હો. તારા રસ આ યજ્ઞમાં અમારા અર્થે ધનવાન્ હો. ૮

१ २ ३ १ २ ३२उ ३ २३ १२३ ३ २ ३ १
असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दस्मो अभि गा
२र ३२उ ३१२३ १२ ३१ २र
अचिक्रदत्। पुनानो वारमत्येष्यव्ययꣳ श्येनो न योनिं
३१२३ १२
घृतवन्तमासदत् ॥९॥

अन्व० अरुषः वृषा हरिः सोमः असावि राजेव दस्मः गाः अभि अचिक्रदत् पुनानः अव्यं वारम् अत्येषि श्येनः न घृतवन्तम् योनिम् आसदत् ॥

અ० દમકદાર, કામનાઓની–વર્ષા–કરનાર **સોમ** સંપાદિત થયો છે. તથા રાજાની સમાન દર્શનીય સતો જલોને ચોમેર લક્ષ્ય કરી પોતાનો રસ નિકળવા સમય તે ગર્જના કરે છે. તે પવિત્ર હોતો સતો મેઢીના ઊનના પવિત્રને ઉલંઘી નીકળે છે. તદનન્તર, શ્યેનપક્ષીની સમાન પોતાના જલમય સ્થાનને પ્રાપ્ત થાય છે. ૯

२ ३२उ ३ १२ ३२३१ २ ३ २३२उ ३१२
प्र देवमच्छा मधुमन्त इन्दवोऽसिष्यन्दत गाव आ न धेनवः।
३ १२ ३१२३ १२ ३१२३ १२ ३१२
बर्हिषदो वचनावन्तः ऊधभिः परिस्रुतमुस्रिया निर्णिजं धिरे॥

अन्व० मधुमन्तः इन्दवः देवं अच्छ प्रासिष्यदन्त न धेनवः गावः आ बर्हिषदः वचनवन्तः उस्रियाः ऊधभिः परिस्रुतम् निर्णिजम् धिरे ॥

અ०મધુર રસવાળો **સોમ** ઇન્દ્રદેવપ્રત્યે ગ્રહઆદિ પાત્રોમાં પ્રાપ્ત થાય છે. જેમ દૂધવડે તૃપ્ત કરનાર ગાયો પોતાના વાછડાપ્રતિ દૂધ ટપકાવે (તેમ).

અને યજ્ઞમાં સ્થિત ભેંભારવ કરતી ગાયો, પોતાના દૂધના અવવડે ચોમેર ટપકનાર શુદ્ધ દુગ્ધરૂપ સોમરસને ઇન્દ્ર નિમિત્ત ધારણ કરે છે. ૧૦

३ २२र २र ३ १ ३ १२ ३ २३क २र
अञ्जते व्यञ्जते समञ्जते क्रतुꣳ रिहन्ति मध्वाभ्यञ्जते ।
१ २ ३२ ३१२ ३१२ ३२ ३२३ १
सिन्धोरुच्छ्वासे पतयन्तमुक्षणꣳ हिरण्यपावाः पशुमप्सु
२
गृभ्णते ॥११॥

अन्व० अञ्जते व्यञ्जते समञ्जते क्रतुम् रिहन्ति मध्वा अभ्यञ्जते सिन्धोः उच्छ्वासे पतयन्तम् उक्षणम् हिरण्यपावः पशुम् गृभ्णते ॥

અ૦ ઋત્વિજ સોમને ગાયોના દુગ્ધાદિ સાથ મેળવે છે. અનેક પ્રકારે મેળવે છે. દેવતા બલકર્તા સોમનો સ્વાદ લે છે. અને ફરી ગોઘૃતવડે મેળવે છે. તેજ સોમને, જલના આધારભૂત ઉચ્ચદેશમાંજ સેચન કરનારને સુવર્ણવડે પવિત્ર કરતા પશુરૂપે ગ્રહણ કરે છે. ૧૧

३१२३ १२ ३१ २र ३ १२ ३ १२
पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्य्येषि विश्वतः ।
१२ ३२उ ३ १ २ ३२३१ २र३ १ २र
अतप्ततनूर्न तदामो अश्नुते शृतास इद्वहन्तः सं तदाशत ॥१२॥

अन्व० ब्रह्मणस्पते ते पवित्रम् विततम् प्रभुः गात्राणि पर्य्येषि विश्वतः अतप्त-तनूः आमः नाश्नुते शृतासः इत् वहन्तः तत् समाशत ॥

અ૦ હે મંત્રના-સ્વામી-સોમ ! તારૂં શ્રેષ્ઠ અંગ સર્વત્ર ફેલાયું છે. શક્તિમાન્ તૂં પીનારના અંગોને પ્રાપ્ત થાય છે. ચોમેર તારા તે પવિત્રને, પયોવ્રત આદિવડે જેનું શરીર સંતપ્ત થયું નથી એવો પરિપાક રહિત વ્યાપ્ત થતો નથી. પરિપક્વ હોઇને જ યજ્ઞના નિર્વાહ કરતા તે પવિત્રને વ્યાપ્ત કરે છે. ૧૨

इति नवमः खण्डः समाप्तः ॥९॥

खण्ड ९

१ चनोहितः–चनसेअन्नायहितः–ભોજન કરવાયોગ્ય અને હિતકારી.
२ नामानि–नमनशीलानि उदकानि–જલો.
३ यह्वः–મહાન્
४ विष्वञ्चम–સર્વત્ર ગમન કરનાર.
५ अचोदनाः–अचोदनाः अनन्यप्रेरिताः–અન્યની પ્રેરણાથી રહિત.
६ प्रधन्वन्तु–प्रगच्छन्तु–પ્રાપ્ત હો.
७ अर्य्यः–अरयः–શત્રુ.
८ इषयः–इषोन्नानि इच्छन्तः–અન્નોની ઇચ્છા કરતા.
९ अदनाः–अशनेन–ભોજનવડે.
१० विचित–વિયુક્ત.
११ कोश–દ્રોણકલશ.
१२ वपुष्टमः–अतिशयेनवप्ता–શ્રેષ્ઠ બીજ વાવનાર.
१३ वाश्राः–શબ્દ કરતી.
१४ घृतश्चुतः–ઉદકના રસને ટપકાવનારી
१५ संगिरम–સમ્યક્પ્રકારે ગળવાના આધારરૂપ ઉદર.
१६ शतयामना–शतयाम्ना–અનેક છિદ્રયુક્ત.
१७ कृत्व्यः–कर्तव्यः शोध्यः–શોધન કરવાયોગ્ય.
१८ नदीषु–વસતીવરી જળના પ્રવાહો મધ્યે
१९ पाजांसि–બલ; પોતાનો વેગ.
२० मतीनाम–સ્તોતાઓનો.
२१ प्रतरीता–प्रवर्द्धयिता–વધારનાર.
२२ हार्दि–હૃદય.
२३ आशिरम–દૂધ આદિ.
२४ द्वयाविनः–જુઠું તથા સત્યવડેયુક્ત; અર્થાત્ પાપી.
२५ दस्मः–દર્શનીય.
२६ धिरे–दधिरे–ધારણા કરે છે.
२७ उस्रियाः–ગાયો.
२८ उच्छ्रयासे–उच्छ्रिते–ઉચ્ચદેશમાં.
२९ पशुम्–द्रष्टारम्। (पश्यतेः)–દ્રષ્ટારૂપ.
३० आमः–અપરિપક્વ.
३१ शृतासः–પરિપક્વ.

—❧—

अ. ५ खण्ड १०

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २र ३ १२
इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः ।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
श्रुष्टे जातास इन्दवः स्वर्विदः ॥१॥

अन्व० श्रुष्टे जातासः इन्दवः स्वर्विदः हरयः सुताः इमे वृषणम् अच्छयन्तु ॥

અ૦ શીઘ્રપ્રસિદ્ધ તથા પાત્રોમાં ટપકતા, સર્વજ્ઞ, હરિતવર્ણના ખેંચેલા આ સોમ, કામનાઓની-વર્ષા-કરનાર-ઈન્દ્રને પ્રાપ્ત હો. ૧

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२
प्र धन्वा सोम जागृविरिन्द्रायेन्दो परि स्रव ।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
द्युमन्तꣳ शुष्ममा भर स्वर्विदम् ॥२॥

अन्व० सोम जागृविः प्रधन्व इन्दो इन्द्राय परिस्रव द्युमन्तम् स्वर्विदम् शुष्म आभर ॥

અન્વ૦ હે સોમ ! જાગરણશીલ-તું, પાત્રમાં પ્રાપ્ત હો. હે સોમ ! તું ઈન્દ્ર અર્થે પાત્રોમાં ચોમેર વરસ. દેદીપ્ત, સ્વર્ગ-પ્રાપ્ત-કરાવનાર તથા શત્રુઓનું શોષક બલ દે. ૨

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २
सखाय आ नि षीदत पुनानाय प्र गायत ।
२ ३ २ ३ १ २र ३ २
शिशुं न यज्ञैः परि भूषत श्रिये ॥३॥

अन्व० सखायः आ निषीदत पुनानाय प्रगायत शिशुम न श्रिये यज्ञैः परिभूषत ॥

અ૦ હે મિત્ર સ્તોતાઓ ! તમે સ્તુતિ કરવા બેસો. પવિત્ર કરાતા સોમ અર્થે સામગાન કરો. જેમ પિતા પોતાના બાલક પુત્રને આભૂષણોવડે સુશોભિત કરે છે તેમ તમે આ સોમને શોભા અર્થે યજ્ઞયોગ્ય હવિયોવડે અલંકૃત કરો. ૩

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गायत ।
२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
शिशुं न हव्यैः स्वदयन्त गूर्तिभिः ॥४॥

अन्व० सखायः वः मदाय पुनानम् तम् अभिगायत शिशुं न हव्यैः गूर्तिभिः स्वदयन्त ॥

અ० હે મિત્ર ઋત્વિજો ! તમે દેવતાઓના મદનિમિત્ત સુસિદ્ધ કરાતા તે સોમની સ્તુતિ કરો. બાલકની સમાન હવિયોવડે તથા સ્તુતિયોવડે સ્વાદિષ્ઠ કરો ૪

३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
प्राणा शिशुर्महीना॒ हिन्वन्नृतस्य दीधितिम् ।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
विश्वा परि प्रिया भुवदध द्विता ॥५॥

अन्व० प्राणा महीनाम् अपाम् शिशुः ऋतस्य दीधितिम् हिन्वन् विश्वा प्रिया परि भुवत् द्विता ॥

અ० યજ્ઞવિધિને-પરિપૂર્ણ-કરનાર, પૂજનીય-જલોનો-શિશુસમાન-સોમ, યજ્ઞના પ્રકાશક પોતાના રસને પ્રેરણા કરતો સકલ પ્રિય હવિયોને વ્યાપ્ત થાય છે. અને દ્યુલોક તથા ભૂલોક બન્ને સ્થાનપર વર્તમાન હોય છે. ૫

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
पवस्व देववीतय इन्दो धाराभिरोजसा ।
२ ३ २ ३ १ २
आ कलशं मधुमान्त्सोम नः सदः ॥६॥

अन्व० इन्दो देववीतये ओजसा धाराभिः पवस्व सोम मधुमान् नः कलशम् आसद ॥

અ० હે સોમ ! દેવતાઓના ભક્ષણ અર્થે બલ સાથે પોતાની ધારાઓવડે પાત્રમાં પૂર્ણ હો. હે સોમ ! મદકારી-રસવાળો-તું, અમારા દ્રોણકલશમાં સ્થિત હો. ૬

१ २ ३ २ ३ २उ ३ २ ३ १ २
सोमः पुनान ऊर्मिणाव्यं वारं वि धावति ।
१ २ ३ १ २र ३ १ २
अग्रे वाचः पवमानः कनिक्रदत् ॥७॥

अन्व० पवमानः वाचः अग्रे कनिक्रदत् पुनानः सोमः ऊर्मिणा अव्यं वारम् विधावति ॥

अ० पवित्र, स्तोत्रनी आगळ वारंवार गर्जना करतो, सुसिद्ध-करातो-सोम, पोतानी धारावडे ऊनना दशापवित्र प्रति नानाप्रकारे गमन करे छे. ७

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उच्यते ।
३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
भृतिं न भरा मतिभिर्जुजोषते ॥८॥

अन्व० पुनानाय वेधसे सोमाय वचः प्रोच्यते मतिभिः जुजोषते प्रभर भृतिं न ॥

अ० (स्तोता पोताना आत्माने कहे छे-) पवित्रवडे-शुद्ध-होनार, कर्मोना विधाता सोमना अर्थे स्तोत्रनुं उच्चारण करो. अने स्तुतियोवडे प्रसन्न होनार अर्थे अधिक स्तुति करो जेम सेवकने धन दे छे (तेम). ८

१ २ ३ १ २ ३ १ १
गोमन्न इन्दो अश्ववत्सुतः सुदक्ष धनिव ।
१ ३ २ २ ३ २ ३ १ २
शुचिं च वर्णमधि गोषु धारय ॥९॥

अन्व० सुदक्ष इन्दो सुतः नः गोमत् अश्ववत् धनिव शुचिम् वर्णम् गोषु अधि धारय ॥

अ० हे बळशाली सोम! सुसिद्ध-करेल-तुं, अमने गायोसहित, घोडा सहित धन दे. तदनन्तर, हुं पवित्र तथा देदीप्तरसने गोरसमां अधिक पामुं. ९

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
अस्मभ्यं त्वा वसुविदमभि वाणीरनूषत ।
१ २ २ १ २ ३ १ २
गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि ॥१०॥

अन्व० वसुविदम् त्वा अस्मभ्यम वाणीः अभ्यनूषत ते वर्णम गोभिः अभिवासयामासि ॥

અ૦ હે સોમ! ધન—દાતા—તુંને, અમને ધન આદિ દેવા અમારી વાણીયો ચોમેર સ્તુતિ કરે છે. અને અમે તમારા રસને ગાયોના દૂધ–આદિવડે ચોમેર આચ્છાદિત કરીએ છીએ. ૧૦

१२ ३ २उ ३२३ १ २ ३ १ २
पवते हर्य्यतो हरिरति ह्वराꣳसि रꣳह्या ।
३क २र ३ १ २ ३ २३१२
अभ्यर्ष स्तोतृभ्यो वीरवद्यशः ॥११॥

अन्व० हर्यतः हरिः रंह्या ह्वरांसि अति पवते स्तोतृभ्यः वीरवत् यशः अभ्यर्ष ॥

અ૦ ઇચ્છાકરવાયોગ્ય, હરિતવર્ણનો સોમ, શ્રેષ્ઠ વેગે તિરછા પવિત્રમાંથી બ્હાર નિકળી જાય છે. હે સોમ! તું સ્તુતિ કરનારાઓને પુત્રયુક્ત કીર્તિ દે. ૧૧

२३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
परि कोशं मधुश्चुतꣳ सोमः पुनानो अर्षति ।
३ २र ३ १ २ ३ १ २
अभि वाणीर्ऋषीणाꣳ सप्तानूषत ॥१२॥

अन्व० पुनानः सोमः मधुश्चुतम् कोशं परि अर्षति ऋषीणाम् सप्तवाणीः अभ्यनूषत ॥

અ૦ આ પવિત્ર કરાતો સોમ, મધુરતાને ટપકાવનાર પોતાના રસને કલશમાં પહોંચાડે છે. આ સોમની, ઋષિઓની સાત છંદોવાળી વાણીયો સ્તુતિ કરે છે. ૧૨

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

खण्ड १०

१ श्रुष्टे-श्रुष्टी-શીઘ્ર.
२ स्वर्विद् -સર્વજ્ઞ.
३ हरय -હરિત વર્ણના.
४ गूर्त्तिभि -સ્તુતિયોવડે.
५ प्राणा -यज्ञंकुर्वाणा.-યજ્ઞવિધિને પરિપૂર્ણ કરનાર.
६ महोनाम-महतीनाम्र महनीयानाम वा-પૂજનીય.
७ द्विता-द्विधा-દ્યુલોકમાં તથા ભૂલોકમા.
८ आसद्-आसीद्-સ્થિત હો.
९ ऊर्मिया-પોતાની ધારાવડે.
१० भृतिम्-भृतकाय-સેવકને.
११ प्रभर અનિકતાયે સ્તુતિ કરો.
१२ धनिव-धन्च-गमय-દો.
१३ वर्णम्-રસ.
१४ अभिवासयाम -अभितआच्छादयाम -ચોમેર આચ્છાદિત કરીએ છીએ
१५ रंह्या-साधुवेगेन-શ્રેષ્ઠ વેગવડે.
१६ ह्वांसि-કુટિલ-તિરછા-(પવિત્રાને).
१७ वोरवत्-પુત્રયુકત.
१८ हर्यत -स्पृहणीय -ઇચ્છાકરવાયોગ્ય.

अ. ५ खण्ड ११

१२ ३ १२ ३ १२ ३ १ २ ३
पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः ।
१२ ३१ २३ ३१
महि द्युक्षतमो मदः ॥१॥

अन्व० सोम मधुमत्तमः क्रतुवित्तमः महि द्युक्षतमः मदः इन्द्राय मदः पवस्व ॥

અ० હે સોમ ! અત્યન્ત મધુરતાયુક્ત, પ્રજ્ઞા વા કર્મને-પ્રાપ્ત-કરાવનાર, પૂજનીય, પરમદેદીપ્ત તથા હર્ષદાયક તૂં, ઇન્દ્ર અર્થ મદકારી હોતો પવિત્ર હો. ૧

३ २ ३ २ ३२उ ३ १२ ३ १ २ ३३२
अभि द्युम्नं बृहद्यश इषस्पते दिदीहि देव देवयुम् ।
१ २र ३ १ २
वि कोशं मध्यमं युव ॥२॥

अन्व० इषस्पते देव देवयुम् द्युम्नम् बृहत् यशः अभिदीदिहि मध्यमम् कोशम् वियुव ॥

અ० હે અન્નના-સ્વામી-સ્તુતિયોગ્ય-સોમ ! દેવતાઓને પ્રાપ્તહોવા-યોગ્ય-તૂંને અમે સ્તુતિ કરીએ છઇએ. તૂં અમને દેદીપ્યમાન. બહુ અન્ન અભિમુખ હોઇ દે. અન્તરિક્ષમાં સ્થિત મેઘને વર્ષાને લીધે છિન્નભિન્ન કર. ૨

१ २३ १२ ३ २ ३ १ २र ३ १ २ ३ १ २
आ सोता परि षिञ्चताश्वं न स्तोममप्तुरꣳ रजस्तुरम् ।
३ १२३१२
वनप्रक्षमुदप्रुतम् ॥३॥

अन्व० अश्वं न स्तोमम् अप्तुरम् रजस्तुरम् वनप्रक्षम् उदप्रुतम् आ सोत परिषिञ्चत ॥

અ० હે ઋત્વિજો ! ઘોડાની-સમાન-વેગવાન્, સ્તુતિનેયોગ્ય, અન્તરિક્ષમાં સ્થિત, જળોના પ્રેરક, તેજોના પ્રેરક, જળોવડે મિશ્રિત વા પાત્રોમાં ફેલાયલ, જળમાં-જનારા-સોમને અભિષુત કરો. તથા ચોમેર **વસતીવરી** આદિવડે સીંચો. ૩

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ ३
एतमु त्यं मदच्युतꣳ सहस्रधारं वृषभं दिवोदुहम्।
२ ३ २ २ ३ १ २
विश्वा वसूनि बिभ्रतम् ॥४॥

अन्व० दिवः मदच्युतम सहस्रधारम वृषभम विश्वा वसूनि बिभ्रतम एतं त्यमु दुहम ॥

अ० દેવતાઓની કામના કરનાર ઋત્વિક્ મદના પ્રેરક, અનેક ધારાવાળા, કામના-પૂરી-કરનાર, સકલ-ધનોને-ધારણ-કરનાર આ સોમનેજ દોહે છે. ૪

१ ३ ३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २र
स सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इडानाम्।
२ ३ १ २ ३ २
सोमो यः सुक्षितीनाम् ॥५॥

अन्व० यः वसूनाम यः रायाम यः इडानाम यः सुक्षितीनाम आनेता सः सुन्वे ॥

अ० જે ધનોનો, જે દૂધ-આદિ-દેવાવાળી-ગાયોનો, જે ભૂમિયોનો તથા જે શ્રેષ્ઠ મનુષ્યોનો લાવવાવાળો છે તે સોમ, ઋત્વિજોવડે અભિષુત કરાયો છે. ૫

२ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
त्वꣳ ह्यारङ्ग दैव्य पवमान जनिमानि द्युमत्तमः।
३ १ २ ३ १ २
अमृतत्वाय घोषयन् ॥६॥

अन्व० पवमान द्युमत्तमः त्वम हि दैव्यं जनिमानि अमृतत्वाय अङ्ग घोषयन ॥

अ० હે પૂયમાન સોમ ! અત્યન્ત દીપ્તિમાન્ તૂંજ, દેવસંબંધી જન્મોને અર્થાત્ દેવતાઓને જાણે છે. તેમના અમરણ અર્થે ઋત્વિજોવડે શીઘ્ર ગર્જના ઉત્પન્ન કરાય છે. ૬

३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ ३
एष स्य धारया सुतोऽव्या वारेभिः पवते मादिन्तमः।
१ २ ३ २ ३ १ २
क्रीडन्नूर्मिरपामिव ॥७॥

अन्व० मदिन्तमः अपां ऊर्मिः इव क्रीडन् स्यः एषः सुतः अव्याः वारेभिः धारया पवते ॥

અ૦ પરમ–આનન્દ–દેવાવાળો, જળના પ્રવાહની સમાન અહીં તહીં ક્રીડા કરતો તે આ–અભિપુત–સોમ, ઊનના પવિત્રમાંથી પોતાની ધારાવડે કલશમાં ટપકે છે. ૭

३ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २३ ३ १ २र ३ १ २
य उस्त्रिया अपि या अन्तरश्मनि निर्गा अकृन्तदोजसा ।
३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभि व्रजं तत्निषे गव्यमश्व्यं वर्मीव धृष्णवा रुज ।
१ ३ १ २ ३ १ २
ओ३म् वर्मीव धृष्णवा रुज ॥८॥

अन्व० यः उस्त्रियाः अपि याः अश्मनि अन्तः गाः ओजसा निरकृन्तत् गव्यम् अश्व्यम् व्रजम् अभितत्निषे धृष्णो वर्मीव आरुज ॥

અ૦ જે વેહેવાવાળાં, અન્તરિક્ષમાં અસુરોએ-ધારણ–કરેલાં, મેઘોની અંદરનાં જળોને બળપૂર્વક છિન્નભિન્ન કરે છે તે–તું–સોમ, અસુરોએ–હરણ–કરેલ–ગાયોના તથા અશ્વોના સમૂહને ચોમેર વ્યાપ્ત કરે છે. હે શત્રુઓને–ભય–દેવાવાળા–સોમ ! તું કવચધારી સમાન અસુરોને નષ્ટ કર. ૮

इति एकादशः खण्डः समाप्तः ॥११॥

खण्ड ११

१ क्रतुवित्तमः–પ્રજ્ઞા વા કર્મને પ્રાપ્ત કરાવનાર.
२ द्युक्षतमः–પરમદીપ્ત.
३ वियुव–વિશ્લેષય–વૃષ્ટયર્થં છિન્નભિન્ન કરો.
४ अप्तुरम्–અન્તરિક્ષસ્થ જલના પ્રેરક.
५ वनप्रक्षम्–उदकैः सम्पृक्तम्–જળોવડે મિશ્રિત.
६ रजस्तुरम–તેજોના પ્રેરક.
७ उदप्रुतम्–उदकंगच्छन्तं प्लवमानम्–જળમાં જનાર.
८ विभ्रतम्–धारयन्तम्–ધારણ કરનાર.
९ सुक्षितीनाम्–શ્રેષ્ઠ મનુષ્યોના.
१० जनिमानि–જન્મો.
११ अश्मनि–મેઘ મધ્યે.
१२ उस्त्रियाः–उत्सरणशीलाः–વેહેનાર.
१३ अप्रियाः–अप्याः–અન્તરિક્ષમાં ધારણ કરેલા.
१४ गाः–જળ.
१५ व्रजम्–સમૂહ.
१६ तत्निषे–વ્યાપ્ત કરે છે.
१७ वर्मी–કવચધારી.
१८ आरुज–जहि–નષ્ટ કરો.

पवमानं पर्व समाप्तम् ॥

॥ आरण्यकं पर्व. ॥

अ. ६ खण्ड १

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्र ज्येष्ठं न आभर ओजिष्ठं पुपुरि श्रवः ।
१२२र ३ १ २ ३ १ ३ २र
यद्दिधृक्षेम वज्रहस्त रोदसी उभे सुशिप्र पप्राः ॥१॥

अन्व० वज्रहस्त सुशिप्र इन्द्र यत् दिधृक्षेम उभे रोदसी पप्राः ज्येष्ठम ओजिष्ठम पुपुरि श्रवः नः आभर ॥

अ० હાથમાં-વજ્ર-ધારણ-કરવાવાળા, સુંદર-હનુવાળા-હે-ઇન્દ્ર! જેને અમે ધારણ કરવા ચાહીએ છઇએ અને જેને ઉભય દ્યુલોક અને ભૂમિ પૂર્ણ કરે છે તે પરમ પ્રશંસનીય, અત્યન્ત બલદાયક તથા તૃપ્તિ-દેવાવાળા-અન્નને અમારા અર્થ દો. ૧

२ २ २ ३ १ २ ३ १र २उ३२ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधिक्षमा विश्वरूपं यदस्य ।
३ २ ३ १ २ ३ २र ३ १ २ ३ २
ततो ददाति दाशुषे वसूनि चोदद्राध उपस्तुतं चिदर्वाक् ॥२॥

अन्व० इन्द्रः जगतः चर्षणीनाम् राजा यत् अधिक्षमा अस्य विश्वरूपम् ततः दाशुषे वसूनि ददाति उपस्तुतम् राधः अर्वाक् चित् चोदत ॥

अ० જે જંગમ-પશુ-આદિના તથા મનુષ્યોના રાજા છે. અને જે ભૂતલ-પર આનું સર્વપ્રકારનું ધન છે તેના પણ ઇશ્વર છે. તેમાંથી દાન-આદિ-કરવાવાળા-યજમાનને સર્વ પ્રકારનું ધન દે છે. તે ઇન્દ્ર! ભલેપ્રકાર પ્રશસ્ત ધનને અમારી અભિમુખ પ્રેરણા કરો અર્થાત્ અમને દે. ૨

२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २उ ३ २३क २र
यस्येदमा रजो युजस्तुजे जने वनंस्वः ।
१ २ ३ १ २ ३ २
इन्द्रस्य रन्त्यं बृहत् ॥३॥

अन्व० ज्योयुज यस्य इदम् स्वः तुजे वनम् इन्द्रस्य रण्यम् बृहत् ॥

અ૦ જ્યોતિયોવડે યુક્ત અર્થાત્ અત્યંત તેજસ્વી જે ઈન્દ્રનું આ સ્તોત્ર યુક્ત હવિ છે તે, સ્વર્ગમાં વા સર્વત્ર દાતાયજમાનના વિષયમાં ચાહના-કરવા-યોગ્ય છે. તે કારણ નિઃસન્દેહ ઈન્દ્રનું દાન અતિરમણીય છે. તથા પુષ્કળ રૂપ છે. ૩

१२३१ २ ३ १२३१र २र३१र३र ३ १ २
उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं विमध्यमꣳ श्रथाय ।
१२ ३ २ ३१२ २र३२३ १ २
अथादित्यव्रते वयं तवानागसो अदितये स्याम ॥४॥

अन्व० वरुण उत्तमम् पाशम् अस्मत् उत् श्रथाय अधमम् अव मध्यमम् वि अथ आदित्य वयम् तव व्रते अदितये अनागसः स्याम ॥

અ૦ હે વરૂણ! ઉત્તમ-શિરમાં બાંધેલ-પાશને અમારા અર્થે ઉપર ઢીલો કરો. નાભિદેશના મધ્યમ પાશને વિયુક્ત કરો. અર્થાત્ અલગ કરી ઢીલો કરો તે પછી હે અદિતિના પુત્ર વરૂણ! અમે શુનશેપ, તમારા કર્મમાં દુઃખ વા ખણ્ડનથી રહિત હોવા અપરાધરહિત થઈએ. ૪

१ २ ३१र ३ १२ ३१र२र ३ १ २
त्वया वयं पवमानेन सोम भरे कृतं विचिनुयाम शश्वत् ।
१ २ ३ १२ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी
३ २
उत द्यौः ॥५॥

अन्व० सोम पवमानेन त्वया वयम् भरे शश्वत् कृतम् विचिनुयाम तत् मित्रः वरुण अदिति सिन्धुः पृथिवी उत द्यौ नः मामहन्ताम् ॥

અ૦ હે સોમ! પવિત્રનીદ્વારા-શુદ્ધ-કરાતો-તૂં તેની સહાયતાવડે અમે, સંગ્રામમાં અનેક પરાક્રમ-આદિ-કર્તવ્ય વિશેષ કરીએ છઈએ. તે કારણ મિત્ર, વરૂણ, અદિતિદેવી, સિન્ધુ, પૃથિવી તથા દ્યુલોક અર્થાત્ તેમના અભિમાની દેવતા અમને ધન આદિ દઈ મોટા કરે. ૫

३ १ २र ३२उ३ २
इमं वृषणं कृणुतैकमिन्माम् ॥६॥

अन्व० एकम् इमम् इत वृषणम् कृणुत माम् ॥

अ० (ઉપર કહેલા હે મિત્રાદિ-દેવતાઓ !) તમે દાન કરવામાં અદ્વિતીય આ એક સોમનેજ મનોરથોની-વર્ષા-કરવાવાળો કરો. મને પણ ફલોની-વર્ષા-કરવાવાળી-ક્રિયાવડે યુકત કરો. ૬

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः ।

३ १२ २२

वरिवोवित्परिस्रव ॥७॥

अन्व० सः वरिवोवित नः यज्यवे इन्द्राय वरुणाय मरुद्भयः परिस्रव ॥

अ० હે સોમ ! તે-અમને-ધન-પ્રાપ્તકરાવનાર-તું, અમારા યજમાનને યોગ્ય અર્થાત્ પૂજનીય ઇન્દ્રાર્થ, વરૂણાર્થ તથા મરૂતોના અર્થ ધારાપૂર્વક ટપક. ૭

३ १२ २२ ३ २उ २ २ ३ १ २

एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणाम् ।

१ २

सिषासन्तो वनामहे ॥८॥

अन्व० एना मानुषाणाम् विश्वानि द्युम्नानि अर्यः सिषासन्तः आ वनामहे ॥

अ० આ સ્તોત્રવડે મનુષ્યોનાં સર્વ અન્નોને પ્રાપ્ત થતા અમે બાટી લેવા-(વેહેંચી લેવા) ચાહતા યથોચિત બાટી લઇએ છઇએ. ૮

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

अहमस्मि प्रथमजा ऋतस्य पूर्वं देवेभ्यो अमृतस्य नाम ।

२ ३ १ २ ३ २उ ३ १ २ ३ २उ ३ १ ३ २ १ ३

यो मा ददाति स इदेवमावदहमन्नमन्नमदन्तमद्मि ॥९॥

अन्व० अहम् देवेभ्यः पूर्वम् अमृतस्य ऋतस्य प्रथमजा नाम अस्मि यः माम् ददाति सः इत एवम् आवत् अन्नम् अदन्तम् तम् अहम् अन्नम् अद्मि ॥

अ० (અન્નની અધિષ્ઠાત્રી દેવતા કહે છેઃ-) હું અન્ન, અગ્નિ-આદિ-દેવતાઓથી પહેલું છું. હું વિનાશરહિત—સત્યસ્વરૂપ—પરમાત્માનો સર્વથી પહેલો-ઉત્પન્ન-હોનાર પ્રસિદ્ધપદાર્થ છું. જે પુરૂષ હું અન્નને અતિથિયો અથ

દે છે તેજ આ દેખાતી રીતિયે સર્વ પ્રાણિયોની રક્ષા કરે છે. અને જે લોભ-યુક્ત થઇ પ્રાણિઓને અન્ન દેતો નથી અર્થાત્ કેવલ પોતેજ ખાઇ લે છે તે નાનાપ્રકારના-અન્નોના-ખાનાર-લોભીને હું અન્નદેવતા ખાઇ જાઉં છું અર્થાત્ તેનો નાશ કરી દઉં છું. ૯

इति प्रथम खण्डः समाप्तः ॥१॥

—⊱⊰—

खण्ड १

१ पुपुरि-पूरकम-તૃપ્તિ દેવાવાળું.
२ दिधिषेम-धारयितुमिच्छेम-ધારણ કરવા ચાહીએ છઇએ.
३ पप्राः-आपूरयन्ति-પૂર્ણ કરે છે.
४ अधिक्षमा-अधिक्षमि-ભૂતલપર.
५ रश्मीयुज-જ્યોતિયોવડેયુક્ત; અત્યંત તેજસ્વી.
६ तुजे-दातरि-દાતા યજમાનના વિષયમાં.
७ वनं-वननीयं-ચાહના કરવાયોગ્ય.
८ रत्यम-અત્યન્ત રમણીય.
९ उन्मृथाय-उत्कृष्ट शिथिलं कुरु-ઉપરથી ઢીલો કરો.
१० अव-अधस्तात्-નીચેના.
११ विश्रथाय वियुज्य शिथिलकुरु-વિયુક્ત-અલગ કરી-ઢીલો કરો.
१२ अदितये-खण्डनराहित्याय-દુઃખ વા ખણ્ડનથી રહિત રહેવા.
१३ भरे-સંગ્રામમાં.
१४ मामहन्ताम-पूजयन्तु धनादिदानेन-ધન આદિ દઇ મોટા કરે.
१५ आवत-अवति-રક્ષા કરે છે.
१६ नाम-खलु ।

—⊱⊰—

अ. ६ खण्ड २

२ ३ १ २   ३ २ ३ १ २
त्वमेतद्धारयः कृष्णासु रोहिणीषु च ।
१ २   ३ २ ३ १ २
परुष्णीषु रुशत्पयः ॥१॥

अन्व० कृष्णासु रोहिणीषु च परुष्णीषु एतत् रुशत्पयः त्वम् अधारयः ॥

અ० હે ઇન્દ્રદેવ! કાળા વર્ણની, લાલ વર્ણની અને અનેકવર્ણોની ગાયોના આ દમકતા શ્વેત દૂધને ધારણ કર્યું છે, તે કારણ અમે તેના સામર્થ્યની પ્રશંસા કરીએ છઇએ. ૧

१ २   २२३ १ २   ३२ ३१   २   ३ १ २   ३ २
अरूरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा मिमेति भुवनेषु वाजयुः ।
३   १ २   ३ १ २ ३ १ २   ३ २ ३ २ ३ १ २
मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः पितरो गर्भमादधुः

अन्व० उषसः पृश्निः अग्रियः अरूरुचत उक्षा भुवनेषु वाजयुः मिमीते मायाविनः अस्य मायया ममिरे गर्भम् आदधुः ॥

અ० ઉષાસમ્બન્ધી **આદિત્ય** નામવાળો મુખ્ય સોમ સ્વપ્રકાશિત હોય છે અને સર્વને પ્રકાશિત કરે છે. અને તે જલ વરસાવનાર મેઘરૂપ થઇ લોકોમાં બલ અને આનન્દની ઇચ્છા કરતો અત્યન્ત ગર્જના કરે છે. પ્રજ્ઞાવાળા દેવતાઓએ આ સોમની પ્રજ્ઞાદ્વારા રચના કરી છે. અર્થાત્ અગ્નિ–આદિ–દેવતા, સોમના એક એક ભાગને પીવાના પ્રભાવ થકી પોતપોતાના વ્યાપારવડે જગતની રચના કરે છે. એવા આ સોમના પ્રતાપથી મનુષ્યોને દેખવાવાળા, પાલન કરનાર દેવતા અથવા પિતૃપુરૂષ ઓષધોમાં ગર્ભને ધારણ કરે છે. (આ પ્રકારે અહીં **સૂર્યાત્મા** સોમની સ્તુતિ કરી છે કેમકે સૂર્યનાં કિરણો પ્રવેશ થવાપર જ સોમ વૃદ્ધિને પામે છે.) ૨

२ ३ २उ ३   २ ३   १ २ ३   १   २ ३ १ २
इन्द्र इद्धर्यो सचा संमिश्र आ वचोयुजा ।
१ २   ३ १   २ ३ १ २
इन्द्रो वज्री हिरण्यया ॥३॥

अन्व० इन्द्र इत वचोयुजा हर्यां सचा आसंमिश्रः इन्द्रः वज्री हिरण्ययः ॥

અ० ઈન્દ્રજ વચનમાત્રથી રથમા જોડાઇ જનાર અર્થાત્ સુન્દર-શિક્ષા-પામેલા-હરિનામક-અશ્વોને એકમાથ સર્વત્ર મેળવી દેનાર છે. તે ઇન્દ્ર વજ્રધારી છે અને તેણે સકલ આભૂષણો ધારણ કરેલાં છે. ૩

२ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्र वाजेषु नोव सहस्त्रप्रधनेषु च ।
३२ ३ १ २ ३ १ २
उग्र उग्राभिरूतिभिः ॥४॥

अन्व० इन्द्र उग्रः उग्राभिः ऊतिभिः नः वाजेषु च सहस्रप्रधनेषु अव ॥

અ० હે ઇન્દ્ર! મહાબલી હોવા કારણ કોઇવડે-ન-દબાનાર-તમે, ન-દબાનારી-પરમતેજસ્વી રક્ષાઓવડે મને સાધારણ યુદ્ધોમાં અને મહાયુદ્ધોમાં પણ રક્ષા કરો. ૪

१ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २र ३ १ ३ १ २
प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामानुष्टुभस्य हविषो हविर्यत् ।
३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १ २र ३ १ २
धातुर्द्युतानात्सवितुश्च विष्णो रथन्तरमाजभारा वसिष्ठः ॥५॥

अन्व० यस्य प्रथः च सप्रथः वसिष्ठः अनुष्टुभस्य हविषः यत् हविः रथन्तरम धातु च द्युतानात् सवितु आजभारा ॥

અ० જે વસિષ્ઠને પ્રથનામનો પુત્ર છે અને જે ભરદ્વાજને સપ્રથનામનો પુત્ર છે તે બન્નેમાં હું પ્રથના પિતા વસિષ્ઠે અનુષ્ટુભ છંદવડેયુકત ધર્મનું જે હવિષાણુ-પ્રાપ્તકરાવનાર **રથન્તર** નામનું સામ છે તેને **ધાતા** નામના દેવતાથકી અને દ્યોતમાન-સર્વના-ઉત્પાદક-શ્રીવિષ્ણુદેવથી પ્રાપ્ત કર્યું. ૫

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
नियुत्वा न्वायवागह्ययथं शुक्रो अयामि ते ।
१ २ ३ २ ३ २
गन्तासि सुन्वतो गृहम् ॥६॥

अन्व० वायो नियुत्वान् आगहि अयम् शुक्रः ते अयामि सुन्वत गृहम् गन्तासि ॥

અ૦ હે વાયુદેવ! વાહનોવડેયુક્ત થઈ તમે આવો. આ દેદીપ્યમાન સોમ તમારે અર્થ નિયમની સાથ ગૃહણ કરેલો છે. કેમકે, તમે સોમનારસ-તૈયાર-કરનાર-યજમાનને ઘેર જાઓ છો. ૬

१ २र ३ १ २ ३ १ २
यज्जायथा अपूर्व्य मघवन् वृत्रहत्याय ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र
तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तभ्ना उतो दिवम् ॥७॥

अन्व० अपूर्व्य मघवन् वृत्रहत्याय यत् जायथाः तत् पृथिवीम् अप्रथयः उत दिवम् अस्तभ्ना. ॥

અ૦ આપની પહેલાં બીજો કોઈ હતો જ નહીં એવા અનાદિ હે સકલધનોના-ભંડારરૂપ-ઇન્દ્રદેવ! વૃત્રાસુરનો નાશકરવા જે સમય તમે પ્રકટ થયલા તે સમય તમે પૃથિવીને પ્રસિદ્ધ અને દૃઢ કરેલી. અને દ્યુલોકને અન્તરિક્ષવડે રૂડી રીતે સ્થિત કરી દીધેલો. આવો પ્રભાવ કોઇયેમા નથી તમારામાંજ છે.

इति द्वितीयः खण्डः समाप्त ॥२॥

—⁂—

खण्ड २

१ पद्दणीषु-અનેક વર્ણની.
२ उक्षा-जलस्य सेक्ता-જળ વરસાવનાર.
३ मिमेति-भृशं शब्दायते-અત્યન્ત શબ્દ કરે છે.
४ वाजयुः-બલ અને અન્નદેવાની ઇચ્છાવાળો.
५ ममिरे-निर्मितवन्त-રચના કરે છે.
६ संमिश्र-संमिश्रयिता-ભેળવી દેનાર.
७ सहस्रप्रधन-જેમાં સહસ્ર હાથી ઘોડા આદિનો લાભ થાય તેવુ મોટું સંગ્રામ
८ द्युतानात्-द्योतमानात्-દ્યોતમાન.
९ आजभार-आहृतवान्-પ્રાપ્ત કર્યું.
१० नियुत्वान्-વાહનોવડેયુક્ત. (नियुतो वाहनानि)।
११ अयामि-नियतः गृहीत.-નિયમપૂર્વક ગૃહણ કરેલ.

अ. ६ खण्ड ३

२ ३ १ ३ २ ३ १ २र ३ २ ३ १ २र
मयिं वर्चो अथो यशोऽथो यज्ञस्य यत्पयः ।
३ २ ३ १ २ ३ १ २र
परमेष्ठी प्रजापतिर्दिवि द्यामिव दृꣳहतु ॥१॥

अन्व० परमेष्ठी दिवि द्यामिव मयि वर्चः दृंहतु अथो यशः अथो यज्ञस्य यत् पयः ॥

અ૦ પરમલોકમાં-નિવાસ-કરનાર-પ્રજાપતિ, દ્યોતમાન સ્વર્ગમાં દ્યોતમાન કાન્તિની સમાન મારા શરીરમાં બ્રહ્મતેજને વધારે અને દૃઢ કરે. અને યશ કીર્ત્તિને વધારી દૃઢ કરે. અને યજ્ઞના સંબંધવાળું ઉત્તમ જે હવિરૂપ અન્ન છે તેને પણ વધારે અને દૃઢ કરે. ૧

२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १र २र ३ १ २
सन्ते पयाꣳसि समुयन्तु वाजाः संवृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
३ १ २ ३ १ २ ३ १र २र ३ १ २
आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवाꣳस्युत्तमानि धिष्व ॥२॥

अन्व० सोम अभिमातिषाह ते पयांसि संयन्तु वाजाः वृष्ण्यानि अमृताय आ दिवि उत्तमानि श्रवांसि धिष्व ॥

અ૦ હે **સોમ**! શત્રુઓના-નાશકરનાર-તમને અર્પણાર્થ નિયત કરેલ ક્ષીર પ્રાપ્ત હો. તથા હવિરૂપ અન્ન તમને પ્રાપ્ત હો. વીર્ય પણ તમને પ્રાપ્ત હો. અર્થાત્ આ સર્વને ગ્રહણ કરો. હે **સોમ**! તું પોતાના અમરપણાને અર્થે ચોમેર વૃદ્ધિ પામતો સતો, સ્વર્ગમાં અમારે ખાવાયોગ્ય ઉત્તમ હવિરૂપ અન્નોને ધારણ કરે છે. ૨

२ ३ १र २र ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
१र २र ३ २ १ २ ३ १ २र ३ १र २र
त्वमातनोरुर्वा३न्तरिक्षन्त्वञ्ज्योतिषा वि तमो ववर्थ ॥३॥

अन्व० सोम त्वम् इमाः विश्वाः ओषधीः अजनयः त्वम् अपः त्वम् गाः उरु अन्तरिक्षम् त्वम् आततोः तमः त्वम् ज्योतिषा विववर्थ ॥

અ૦ હે સોમ ! તેં આ ભૂમિપર વર્ત્તમાન સકલ ઓષધીયોને ઉત્પન્ન કરી છે. તેં આ ઓષધીયોના કારણભૂત વર્ષાનાં જલોને ઉત્પન્ન કર્યાં છે. તેં ગૌ--આદિ-સકલ-પશુઓને ઉત્પન્ન કર્યાં છે. વિસ્તારવાળા અન્તરિક્ષને તેં ફેલાવ્યું છે. અને આ અન્તરિક્ષમાં જે અમારી દૃષ્ટિને રોકનાર અન્ધકાર હતો તેને પણ તેં પોતાના પ્રકાશવડે અસ્તવ્યસ્ત વા નષ્ટ કર્યો છે. ૩

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
अग्निमीडे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् ।
१ २ ३ १ २
होतारꣳ रत्नधातमम् ॥४॥

अन्व० यज्ञस्य पुरोहितम् होतारम् रत्नधातमम् अग्निं देवम् ईडे ॥

અ૦ યજ્ઞના પુરોહિતરૂપ અથવા યજ્ઞના પૂર્વભાગમાં આહવનીયરૂપે સ્થિત, દેવતાઓના યજ્ઞમધ્યે હોતા બનવાવાળા, યાગરૂપ રત્નોના અતિશય ધારક અને પોષક અગ્નિદેવતાને હું સ્તુતિ કરૂં છું. ૪

१ २ ३ २र ३ २ ३ २ ३ १ २३१र २र
ते मन्वत प्रथमं नाम गोनां त्रिः सप्त परमं नाम जानन् ।
२ २३२३क२र ३ २ ३ १ २ ३ १र २र३ १ २
ता जानतीरभ्यनूपत क्षा आविर्भुवन्नरुणीर्यशसा गावः ॥५॥

अन्व० अन्ने ते प्रथमम् गोनाम् नाम अमन्वत त्रिःसप्त परमम् नाम जानन् ताः जानतीः क्षाः अभ्यनूपत यशसा अरुणी गावः आविर्भुवन् ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમારી-સ્તુતિકરવાવાળા-અંગિરસોએ, પહેલાં વાણી-સંબંધી સ્તુતિસાધક શબ્દમાત્રને જાણ્યા પછી તે વાણીસંબંધી એકવીસ પરમ ઉત્તમ સ્તુતિના સાધક સ્તોત્રરૂપ નામોને વા ગાયત્રી આદિ છન્દોને જાણ્યા અર્થાત્ જગતી-આદિ-છંદોવડે-યુક્ત-મંત્રોદ્વારા અગ્નિની સ્તુતિ કરી. તે-સ્તુતિયોને-જાણનાર-પ્રજાએ, ઉષાકાળમાં સ્તુતિ કરી. તદનન્તર, સૂર્યના તેજની સાથ દીપ્તિમંત થયલ તે વાણીયો પ્રકટ થઈ. ૫

२ ३ १र २र ३ १ २ ३ २ ३ २ ३क२र
समन्या यन्त्युपयन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यस्पृणन्ति ।

२ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १र २र ३ १ २ ३ १ २
तमू शुचिं शुचयो दीदिवांꣳसमपान्नपातमुपयन्त्यापः ॥६॥

अन्व० अन्याः आपः संयन्ति अन्याः उपयन्ति समानम् नद्यः ऊर्वम् पृणन्ति तमु अपान्नपातम् शुचिम् दीदिवांसम् शुचयः उपयन्ति ॥

अ० એક વર્ષાનું જળ ભૂમિમાં જઇને પડે છે. પહેલેથી જ ભૂમિમાં સ્થિત બીજાં જળ તેમાં ભળી જાય છે. અને તે સર્વ જળ મળી એકઠું નદીરૂપ થઇ સમુદ્રમાં–વર્ત્તમાન–વડવાનલને તૃપ્ત કરે છે. તેજ જળોના પૌત્ર, નિર્મલ–દીપ્તિમાન–જળને શુદ્ધજળ સમીપ પ્રાપ્ત થાય છે. ૬

१र २र ३ १ ३ २ १र २र ३ १ २र
आप्रागाद्भद्रा युवतिरह्नः केतून्त्समीर्त्सति ।
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ ३ २
अभूद्भद्रा निवेशनी विश्वस्य जगतो रात्री ॥७॥

अन्व० भद्रा युवतिः आगात् अह्नः केतून् समीर्त्सति भद्रा रात्री विश्वस्य जगतः निवेशनी अभूत् ॥

अ० સૂર્યના પ્રકાશથી હોનાર સન્તાપને નિવારણ કરી સુખદેવાવાળી, અન્ધકારને–મિશ્રણ–કરનારી રાત્રી, અભિમુખ આવી રહી છે. તે ચન્દ્રમાનાં કિરણોસાથ સમ્યક્ સંબંધ કરવા ચાહે છે. તે કારણજ કલ્યાણી રાત્રી, સકલ જગતની રૂડીરીતે શયન કરાવનારી હોય છે. અર્થાત્, દિવસમાં પોતપોતાના વ્યાપારોવડે ખિન્ન થયલાં સર્વ પ્રાણિઓને પોતાના આશ્રયમાં આરામ દે છે. ૭

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २र ३ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३
प्रक्षस्य वृष्णो अरुपस्य नू महः प्र नो वचो विदथा जात-
१ २ ३ १ २ ३ १र २र ३ २ ३ १ २ ३
वेदसे । वैश्वानराय मतिर्नव्यसे शुचिः सोम इव पवत
१ २३ १ २
चारुरग्नये ॥८॥

अन्व० प्रक्षस्य वृष्णः अरुपस्य महः नु नः वचः विदथे वैश्वानराय प्र नव्यसे जातवेदसे अग्नये शुचिः चारुः मतिः सोम इव पवते ॥

अ० હે વૈશ્વાનર ! સર્વત્ર વ્યાપ્ત વા હવિરૂપ–અન્નવાળા. મનોરથોની–વર્ષા–કરવાવાળા દીપ્તિમાન્ જે તમે તેના પૂજનીય બલ વા તેજની હું શીઘ્ર જ

સ્તુતિ કરું છું. તે લીધેજ અમારું વચન યાગમાં સકલ નરોને અભિલષિત–પદ પર–પહોંચાડનાર–અગ્નિદેવના અર્થ પ્રાપ્ત થાય છે અર્થાત્ સ્તુતિ કરે છે. અતિ નવીન અર્થાત્ હવિવડે અત્યન્ત પ્રજવલિત હોનાર તથા પ્રાણિમાત્રને–જાણનાર–અગ્નિદેવના અર્થ નિર્મલ અથવા સ્તુતિકરવાવાળાના પાપને નાશ કરી દેનાર કલ્યાણકારિણી મનન–કરવાયોગ્ય–સ્તુતિ, જેમ સોમ દશાપવિત્રમાંથી ટપકી જાય છે તે પ્રકારે મારા હૃદયમાંથી સ્વાભાવિક જ નીકળે છે. ૮

१ २ ३ १ २र ३ २ ३ १२ २र ३ १र २र ३ १ २
विश्वे देवा मम शृणवन्तु यज्ञमुभे रोदसी अपान्नपाच्च मन्म ।
२ ३ १ २ ३ १ ३ २उ ३ १ २
मा वो वचाꣳसि परिचक्ष्याणि वोचꣳ सुम्नेष्विद्वो अन्तमामदेम ॥९॥

अन्व० विश्वे देवाः मम मन्म यज्ञम् शृणवन्तु अपान्नपात् उभे रोदसी वः परिचक्ष्याणि वचांसि मावोचम वः अन्तमाः सुम्नेषु इत मदेम॥

અ० સકલદેવો મારી માન્ય–કરવાયોગ્ય–પૂજાને વા હવિને ગૃહણ કરો ઉભય દ્યુલોક અને પૃથિવીલોકના અભિમાની દેવતા મારા સ્તોત્રને સાંભળી ચિત્તમાં ધારણ કરો. હે દેવતાઓ ! તમારા અર્થ ત્યાગ કરવાયોગ્ય જે વચન હોય તેને ઉચ્ચારણ કરતો નથી કિન્તુ, સુન્દર સ્તોત્રોને ઉચ્ચારણ કરૂં છું. તે કારણ તમારી અત્યન્ત સમીપ પહોંચતા અમે, આપે દીધેલ સુખમાં જ આમોદ કરીએ. ૯

१ २ ३ १ २ ३ २र २र ३ २
यशो मा द्यावापृथिवी यशो मेन्द्रबृहस्पती ।
३ १ २ ३ १ २ ३ १र
यशो भगस्य विन्दतु यशो मा प्रतिमुच्यताम् ।
३ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
यशस्व्यास्याः सꣳसदोऽहं प्रवदिता स्याम् ॥१०॥

अन्व० द्यावापृथिवी यशः मा आविशतु इन्द्र बृहस्पती यशः मा भगस्य यशः मा मा प्रतिमुच्यताम् यशस्व्यास्याः संसदः यशः अहम् प्रवदिता स्याम् ॥

અ० હે દેવો ! દ્યુલોક તથા ભૂલોકનો યશ હું–સ્તુતિ કરનારને પ્રાપ્ત હો. ઇન્દ્ર અને બૃહસ્પતીનો યશ મને પ્રાપ્ત હો. આદિત્યનો યશ મને પ્રાપ્ત હો.

આ મહાન યશથી હું કદી વિયુક્ત ન હોઉં. આ સભાનો શ્રેષ્ઠ યશ કદાપિ નષ્ટ ન હો. હું સર્વત્ર પ્રગલ્ભતાપૂર્વક બોલવાવાળો થાઉં. ૧૦

१ २ ३ २ ३क२र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ २
इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्रवक्षणा अभिनत्पर्वतानाम् ॥११॥

अन्व० वज्री प्रथमानि यानि वीर्याणि चकार नु प्रवोचम् अहिम् अहन् अनु अपः ततर्द पर्वतानाम् वक्षणाः प्राभिनत् ॥

અ० વજ્રધારી ઇન્દ્રે પૂર્વસિદ્ધ વા મુખ્ય જે પરાક્રમનાં કર્મ કરેલાં, તે ઇન્દ્રનાં પરાક્રમોને હું શીઘ્રજ કહું છું. તેણે મેઘને માર્યો તે એક પરાક્રમ છે. ફરી જલોને તાડન કર્યું અર્થાત્ ભૂતલપર રેડયાં તે બીજું પરાક્રમ છે. પહાડોની વેહેવાવાળી નદીઓને કિનારાઓ ખોદી પ્રવાહિત કરી આ ત્રીજું પરાક્રમ છે. ૧૧

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् ।
३ १ २३१२ १२ ३ २र २३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
त्रिधातुरर्को रजसो विमानोऽजस्रं ज्योतिर्हविरस्मि सर्वम् ॥१२॥

अन्व० अग्निः अहम् जन्मना एव घृतम् मे चक्षुः अमृतम् मे आसन् अर्कः त्रिधातुः रजसः विमानः अजस्रं ज्योतिः हविः सर्वम् अस्मि अग्निः अस्मि जन्मना जातवेदाः घृतं मे चक्षुः अमृतम् मे आसन् त्रिधातुः रजसः विमानः अजस्रं ज्योतिः सर्वं हविः ॥

અ० હું અગ્નિ જન્મથીજ સર્વજ્ઞ છું. ઘૃત મારૂં ચક્ષુ છે. અમૃત—નાના પ્રકારના વિષયોપભોગરૂપ કર્મફલ—તે મારા મુખમાં છે. જગતનો રચનાર પ્રાણ તે હું છું. હું પોતાને ત્રણભાગમાં વિભક્ત કરી તેમાં વાયુરૂપે અન્તરિક્ષનો અધિષ્ઠાતા છું. નિત્ય તેજઃપ્રકાશરૂપે દ્યુલોકનો અધિષ્ઠાતા આદિત્યપણ હું જ છું. (આ રીતે ભોક્તાસ્વરૂપ કહી પોતાના ભોગ્યસ્વરૂપનું વર્ણન કરે છે.) ભોગ્યરૂપે પ્રસિદ્ધ વસ્તુ છે તે સર્વ હું જ છું. અથવા (૨) હું દેવતાઓને હવિ પોહોચાડનાર છું. હું ઉત્પત્તિ કાલથીજ જ્ઞાનવાન્ છું. અથવા ઉત્પન્ન—ચયલ—પદાર્થ—માત્રને આત્મસ્વરૂપે જાણવાવાળો સર્વાત્મા છું. કેમકે, પ્રસિદ્ધ ઘૃત મ્હારૂં ચક્ષુઃસ્થાનીય છે. પ્રભારૂપ જે અવિનાશી જ્યોતિરૂપ અમૃત છે તે મારા મુખમાં છે. પ્રાણ અપાન તથા વ્યાનરૂપ ત્રણપ્રકારે વર્ત્તમાન પૂજનીય જે પ્રાણ છે તે

પણ હું જ છું. તથા અન્તરિક્ષનો વિશેષ પરિમાણુકરવાવાળો જે વાયુ છે તે પણ હું જ છું. (અધિક શું કહું ?) ઘૃત-પુરોડાશ-આદિરૂપ જે હવિ છે તે સર્વ પણ હું જ છું. અર્થાત્ હું જ સર્વવ્યાપક બ્રહ્મ છું. ૧૨

२ ३ २ ३ १र २र ३ १र २र ३ १र २र३ १ २
पात्यग्निर्विपो अग्रं पदं वेः पाति यह्वश्चरणं सूर्यस्य ।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ २
पाति नाभा सप्तशीर्षाणमग्निः पाति देवानामुपमादमृष्वः ॥

अ० अग्नि· वे· विपः अग्रम पदम पाति यह्व· सूर्यस्य चरणम पाति नाभा सप्तशीर्षाणम पाति ऋष्व· उपमादम पाति ॥

અ० અગ્નિદેવતા, સર્વત્રવ્યાપ્ત ભૂમિના મુખ્યસ્થાનની રક્ષા કરે છે. મહાન અગ્નિ, સૂર્યના માર્ગરૂપ અન્તરિક્ષની રક્ષા કરે છે. અન્તરિક્ષમા મરૂદ્ગણની રક્ષા કરે છે. તે દર્શનીય અગ્નિ, દેવતાઓને-આનન્દ-દેવાવાળા-યજ્ઞની રક્ષા કરે છે. ૧૩

इति तृतीय खण्डः समाप्त. ॥३॥

खण्ड ३

१ दंहतु-वर्धयतु-દૃઢ કરે.
२ अभिमातिषाहः-શત્રુનો નાશકરવાવાળો. (शत्रूणां हन्तुः)।
३ वृष्ण्यानि-वीर्य.
४ धिष्व-धारयते-ધારણ કરે છે.
५ शिवर्वथ-વિનષ્ટ વા અસ્તવ્યસ્ત કર્યો છે.
६ क्षाः-પ્રજા.
७ ऊर्वम-વડવાનલ.
८ पृणन्ति-તૃપ્ત કરે છે.
९ युवतिः-तमसोमिश्रयित्री-અન્ધકારને મેળવનાર.
१० अह्नः-ચન્દ્રમાનાં.
११ समीर्त्सति-सम्यक् संबन्धुयतुमिच्छति-સમ્યક્ સંબંધ કરવા ચાહે છે.
१२ निवेशनी-निवेशकारिणी-રૂડી રીતે શયન કરાવનારી.
१३ प्रक्षस्य-संपृक्तस्य व्याप्तस्य वा पृक्षंहविर्लक्षणमन्नं तद्वतः-
સર્વત્ર વ્યાપ્ત વા હવિરૂપ અન્નવાળા.
१४ अह्वस्य-દીપ્તિમાન્ નો.
१५ मतिः-મનન કરવાયોગ્ય સ્તુતિ.
१६ मन्म-મનનીય યજ્ઞ; યજનીય પૂજા વા હવિ.
१७ परिचक्ष्याणि-પરિવર્જનીય; ત્યાગકરવા યોગ્ય.
१८ संसदः-समूहस्य-સભાનો.
१९ प्रवक्षणा-प्रवहणशीलाः नदीः-વેહેનારી નદીઓને.
२० अर्कः-પ્રાણ.
२१ आसन्-आस्ये-મુખમાં.
२२ त्रिमान-અધિષ્ઠાતા; વા પરિમાણ કરનાર વાયુ.
२३ दिवः-दिवः-भूम्याः-ભૂમિનું.
२४ चरणम्-માર્ગરૂપ અન્તરિક્ષ.
२५ यहः-મહાન્.
२६ सप्तशीर्षाणम्-મરૂદ્ગણને.
२७ उपमाद्म्-આનન્દ દેવાવાળા.
२८ ऋञ्चः-દર્શનીય.

अ. ६ खण्ड ४

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
भ्राजन्त्यग्ने समिधान दीदिवो जिह्वा चरत्यन्तरासनि ।
१र २र ३ १२ ३२३१र ३र ३१ २
स त्वन्नो अग्ने पयसा वसुविद्रयिं वर्चो दृशेऽदाः ॥१॥

अन्व० समिधान दीदिवः अग्ने भ्राजन्ती आसनि अंतः जिह्वा चरति सः वसुवित् त्वम् अग्ने पयसा रयिम् दृशे वर्चः अदाः ॥

अ० ऋत्विजोદ્વારા પ્રજ્વલિત કરાતા સર્વોપરિ વિરાજમાન હે અગ્નિદેવ! પ્રકાશમાન, મુખની અંદર સ્થિત તમારી જીભ હવિને ભક્ષણ કરે છે. તે ધન-પ્રાપ્ત-કરાવનાર-તમે-અગ્નિદેવ, અમને અન્નની સાથ રમણીય ધનદર્શનાર્થે અર્થાત્ દેખવાયોગ્ય તેજ વા તેજસ્વીપણું દો. ૧

३ १र २र ३ १२ २र
वसन्त इन्नु रन्त्यो ग्रीष्म इन्नु रन्त्यः ।
३१२ २र ३१२ ३ १२ २र३ १र २र
वर्षाण्यनु शरदो हेमन्तः शिशिर इन्नु रन्त्यः ॥२॥

अन्व० वसन्तः इन्नु रन्त्यः ग्रीष्मः इन्नु रन्त्यः वर्षाणि अनु शरदः हेमन्तः शिशिरः इन्नु रन्त्यः ॥

अ० ચૈત્ર-વૈશાખ રૂપ વસન્ત ઋતુજ રમણીય હોય છે. જ્યેષ્ઠ-આષાઢરૂપ ગ્રીષ્મઋતુ જ રમણીય હોય છે. શ્રાવણ-ભાદ્રપદરૂપ વર્ષાઋતુ, અનન્તર આશ્વિન-કાર્તિકરૂપ શરદ, માર્ગશીર્ષ-પોષરૂપ હેમન્ત અને માઘ-ફાલ્ગુનરૂપ શિશિર ઋતુ જ રમણીય હોય છે. ૨

३१२३ १२ ३ २ ३१२
सहस्रशीर्षाः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
१२ २र ३१२ ३ १ २ ३ २
स भूमिꣳ सर्वतो वृत्वात्यतिष्ठद् दशांगुलम् ॥३॥

अन्व० पुरुषः सहस्रशीर्षाः सहस्राक्षः सहस्रपात् सः भूमिम् सर्वतः वृत्वा दशांगुलम् अत्यतिष्ठत् ॥

અ૦ સકલ પ્રાણિયોના સમષ્ટિરૂપ બ્રહ્માંડશરીરી **વિરાટનામક** પુરૂપ સહસ્ર–અનન્ત–શિરવાળા છે, અનન્ત નેત્રોવાળા છે સહસ્રચરણોવાળા છે. તે બ્રહ્માંડ ગોલકરૂપા ભૂમિને ચોમેર લપેટી દશ અંગુલનો દેશ–હૃદય–ને ઘેરી સ્થિત છે. અર્થાત્ તે પોતાની અચિન્ત્યશકિતના પ્રભાવવડે મોટામાં મોટો તથા નાનામાં નાનો છે. આ સર્વ બ્રહ્માડ પણ તેના મહાન્ કલેવરની અંદર છે. અને પ્રત્યેક પ્રાણીના હૃદયમાં પણ તે વર્ત્તમાનછે. ૪

३ २ ३२उ ३१ २३१ २ ३ १ २ ३१ २

त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येहाभवत्पुनः ।

२ ३ २ ३क २र ३ २ ३ २

तथा विष्वङ् व्यक्रामदशनाऽनशने अभि ॥४॥

अन्व० त्रिपात पुरुषः ऊर्ध्वः उदैत अस्य पादः इह पुनः अभवत् तथा विष्वङ् व्यक्रामत् अशनानशने अभि ॥

અ૦ સંસાર–સ્પર્શથી–રહિત અનેક રૂપવાળો આ **ત્રિપાદવાળો પુરૂપ**, અજ્ઞાનના કાર્યરૂપ સંસારથી અલગ રહ્યો છે. અર્થાત્ સંસારના ગુણદોષોના સ્પર્શથી જુદો રહી ઉત્કર્ષપૂર્વક સ્થિત હોય છે. આ પુરૂપનો જ એક પાદ–અંશ–છે. તે અહીં માયામાં વારંવાર પ્રકટ થયો છે. અર્થાત્ સૃષ્ટિ તથા સંહાર દ્વારા વારંવાર અહીં આવે છે. માયામાં આવ્યા પછી દેવ, મનુષ્ય, પશુપક્ષી આદિરૂપે અનેકરૂપ સતો વ્યાપ્ત થાય છે. ભોજન–આદિના–વ્યવહારવાળા ચેતનપ્રાણી સમૂહરૂપ તથા તેથી રહિત પહાડ–નદી–આદિ–અચેતનરૂપે આ જગતમા ફેલાય છે. ૪

१ २ ३ २उ ३ २ ३ २उ ३ १ २

पुरुष एवेदꣳ सर्वं यद्भूतं यच्च भाव्यम् ।

१ २ ३ १ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २

पादोऽस्य सर्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥५॥

अन्व० इदम् सर्वम् पुरुषः एव यत् भूतम् च भाव्यम् सर्वा भूतानि अस्य पादः अस्य त्रिपात् अमृतम् दिवि ॥

અ૦ આ જે વર્ત્તમાન જગત્ છે તે સર્વ **પુરૂપ** જ છે. જે ઉત્પન્ન થઇ ચુકયું છે અને જે ઉત્પન્ન થનાર છે તે સર્વ **પુરૂપ** જ છે. ત્રિકાલવર્ત્તિ સકલ ચરાચર પ્રાણી આ પુરૂપનો ચતુર્થાંશ છે. આ પુરૂપના શેષ ત્રણ પાદો અર્થાત તેનું અવશિષ્ટ સ્વરૂપ વિનાશરહિત છે, અને ચેતનાત્મક સ્વપ્રકાશ સ્વરૂપમાં સ્થિત છે. ૫

१ २ ३ २उ ३ १ २ ३ १२
तावानस्य महिमा ततो ज्यायाꣳश्च पूरुषः ।
३ १ २ ३ १ २र ३ १र २र ३ १ २
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥६॥

अन्व० तावान् अस्य महिमा पूरुषः ततः अपि ज्यायान् उत अमृतत्वस्य ईशानः यत् अन्नेन अतिरोहति ॥

अ० ભૂત ભવિષ્યત્ તથા વર્ત્તમાન જગતનો જે આધાર છે તે સર્વ આ પુરૂષનું સામર્થ્યવિશેષ છે. તે તેનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ હોય નહિ. વાસ્તવિક પુરૂષ તો તે મહિમાથી પણ અત્યન્ત અધિક છે અને તે પોતાની માયાવડે દેવત્વનો સ્વામી બન્યો છે. કેમકે પ્રાણીયોના ભોગ્યકર્મફલ નિમિત્ત પોતાની કારણાવસ્થાનું લંઘન કરી આ દેખાતી જગત્ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે. આ પ્રકારે પ્રાણિયોનાં કર્મફલ ભોગવવાને અર્થ જ તે જગદ્રૂપતાને ગ્રહણ કરે છે. વાસ્તવમાં આ તેનું સ્વરૂપ હોતું નથી. ૬

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
ततो विराडजायत विराजो अधि पूरुषः ।
२ २ १र २र ३ २उ ३ १ २ ३ २
स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥७॥

अन्व० ततः विराट् अजायतः विराजो अधि पूरुषः सः जातः अत्यरिच्यत पश्चात् भूमिम् अथो पुरः ॥

अ० તે આદિપુરૂષ વા કારણપુરૂષથી બ્રહ્માંડ શરીર ઉત્પન્ન થયું. તે વિરાટ્ દેહના ઊપર તે દેહનો અભિમાની કોઈ પુરૂષ ઉત્પન્ન થયો. તે ઉત્પન્ન-થયલ-વિરાટ્પુરૂષ, વિરાટ્થી ભિન્ન દેવતા, મનુષ્ય તથા પશુ-પક્ષી-આદિરૂપ થયો. તેણે દેવ-આદિ-જીવભાવની અનન્તર ભૂમિને રચી. તથા ભૂમિની રચનાની અનન્તર તે જીવોનાં શરીરોને રચ્યાં. ૭

१ २ ३ १ २ ३ १र २र ३ १ २ ३ १र
मन्ये वां द्यावापृथिवी सुभोजसौ ये अप्रथेथाममितमभि
२र १ २ ३ १ २ ३ १र २र ३ १
योजनम् । द्यावापृथिवी भवतꣳ स्योने ते नो मुञ्चतमꣳ
२
हसः ॥८॥

अन्व० द्यावापृथिवी वाम् सुभोजसौ मन्ये अमितम् योजनम् अभ्यप्रथेथाम् द्यावापृथिवी स्योने भवतम् ते न अंहसः मुञ्चतम् ॥

અ૦ હે દ્યુલોક અને પૃથિવીલોકના અભિમાની દેવતાઓ ! તમે બન્ને સુન્દર પાલન કરનારા છો એમ હું જાણુ છું. અનન્ત-ધન-આદિને ચોમેર ખૂબ વધારો. હે દ્યુલોક તથા ભૂલોકના અભિમાની દેવતાઓ ! તમે અમને સુખ રૂપ હો. તે દ્યાવાપૃથિવી અમને પાપથી છોડાવે. ૮

१२ ३ १ २ ३ १ २ ३२३ १२
हरी त इन्द्र श्मश्रूण्युतो ते हरितौ हरी ।
१ २ ३१२ ३१२ ३१२
तन्त्वा स्तुवन्ति कवयः पुरुपासो वनर्गवः ॥९॥

अन्व० इन्द्र ते श्मश्रूणि हरी उतो ते हरी हरितौ वनर्गवः कवयः पुरुपासः तम् त्वां स्तुवन्ति ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારી દાઢી મૂછ હરિતવર્ણની છે. અને તમારા ઘોડા હરિતવર્ણના છે. ગાયોનો વા વેદવાણિયોનો ભકત મેધાવી પુરૂષ તમારી સ્તુતિ કરે છે. ૯

२उ३ १२ ३ २३ २३ १२३२
यद्वर्चो हिरण्यस्य यद्वा वर्चो गवामुत ।
३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
सत्यस्य ब्रह्मणो वर्चस्तेन मा सᳫंसृजामसि ॥१०॥

अन्व० हिरण्यस्य यत् वर्चः वा गवाम् यत् वर्चः उत सत्यस्य ब्रह्मणः वर्चः मा संसृजामसि ॥

અ૦ હિતકારી રમણીય સુવર્ણનું જે તેજ છે, અને ગાયોનું જે તેજ છે, અને સર્વને માન્ય સત્યસ્વરૂપ વેદનું વા બ્રાહ્મણનું જે તેજ છે, તે વડે યુકત થવાની અમે પ્રાર્થના કરીએ છઇએ. અર્થાત્ હે ભગવન્ ! અમને એવો આશીર્વાદ દો કે અમે ધનવાન્ પશુવાલા અને બ્રહ્મતેજવાળા તથા શ્રોત્રિય થઇએ. ૧૦

२३१२ ३ २३ २३क २३१ २
सहस्तन्न इन्द्र दद्ध्योज ईशे ह्यस्य महतो विरप्शिन् ।
२ ३ १ ३१र २र ३ १ २ ३२३ १ २ ३ १ २
क्रतुन्न नृम्णᳫं स्थविरञ्च वाजं वृत्रेषु शत्रून्त्सहना कृधी नः ॥

अन्व० विरप्शिन् इन्द्र तत् सहः ओजः नः दद्धि हि अस्य महत. ईशे नः क्रतुं न नृम्णम् च स्थविरम् वाजम् कृधि नः शत्रून् वृत्रेषु सह्ना ॥

અ० સ્તુતિ કરવાવાળાને સ્પષ્ટ વચનથી સાચો આશીર્વાદ દેવાવાળા હે ઇન્દ્ર! તે શત્રુઓને-દબાવવાવાળું-બળ અમને દ્યો. કેમકે, તમે આ મહાન્ બળના ઇશ્વર હો છો. તે કારણુ હે ઇન્દ્ર! અમારા યજ્ઞની સદૃશ ધન અને બહુ-વૃદ્ધિ-પામેલ-બલ સંપાદન કરો. તથા અમારા શત્રુઓને, અમને બાધા દેવાવાળા ઉપાયોના વિષયમાં એકસાથ હતાશ કરીએ. ૧૧

३१२   ३१२   ३२३ १ २ ३ २ ३ १ २

सहर्षभाः सहवत्सा उदेत विश्वा रूपाणि बिभ्रतीद्व्यूध्नीः ।

३२ ३२३१ २   ३ ७ ३१र २र   ३ २ ३१ २

उरुः पृथुरयं वो अस्तु लोक इमा आपस्सुप्रपाणा इहस्त ॥१२॥

अन्व० विश्वाः रूपाणि बिभ्रतीः सहर्षभाः सहवत्साः द्व्यूध्नीः उदेत उरुः पृथुः अयम् लोकः वः अस्तु इह इमा आपः सुप्रपाणाः स्त ॥

અ० હે ગાયો! સર્વ રૂપોને ધારણુ કરતી સતી વૃષભોસહિત, વાછડાં સહિત સાયંપ્રાતઃ બે પ્રકારની અવવાળી હોતી સતી સમૃદ્ધિને પ્રાપ્ત હો લાંબો વિસ્તારવાળો આ લોક તમારા અર્થ હો. આ ભૂમિમાં આ જળ સુખ-પૂર્વક અધિક પીવાયોગ્ય હો. એથી તમે અહીં વૃદ્ધિની સાથ રહો. ૧૨

इति चतुर्थः खण्डः समाप्तः ॥४॥

खण्ड ४

१ वसुवित्-धनलम्भक.
२ रत्य -રમણીય
३ उदीत्-ઉત્કર્ષ સાથ સ્થિત થયો છે.
४ अशनं-ભોજનાદિ વ્યવહારોપેત ચેતન પ્રાણિસમૂહ.
५ भायम-ભવિષ્યત્ જગત્
६ अन्न-પ્રાણિયોના ભોગ્ય કર્મફલરૂપ નિમિત્તવડે.
७ पुर.-શરીરો.
८ सुभोजसौ-સુન્દર પાલન કરવાવાળાં
९ स्योनं-सुखरूपे स्वकार्ये-સુખરૂપ.
१० वनर्गर-वननीया सम्भजनीया गावो येषां ते-ગાયો વા વાણીના ભક્ત
११ गिरष्ठिान-विशेषण रमणाय व्यश्तवचनं तदस्यास्तीति तस्य संबोधने-
સ્તુતિ કરવાવાળાને સ્પષ્ટવચનથી સાચો આશીર્વાદ દેવાવાળા.
१२ स्यविर-અતિશય અવૃદ્ધ.
१३ नृम्णम्-ધન.
१४ वृत्रेषु-आवरकेषु उपायेषु-બાધા દેવાવાળા, ઉપાયોના વિષયમા.
१५ भतुम्-યજ્ઞ.
१६ सहना-એકસાથ હતાશ.
१७ द्वयूर्णो -સાય પ્રાત:કાળ એ પ્રકારનાં અવવાળી
१८ सुप्रपाणा -सुखेन प्रकर्षेण पातु योग्या -સુખપૂર્વક અધિકતાયે પીવાયોગ્ય.
१९ स्त-भवत ।

अ. ६ खण्ड ५

२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
अग्न आयूꣳषि पवस आसुवोर्जमिषञ्च नः ।
३ २ २ ३ १ २
आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१॥

अन्व० अग्ने आयूंषि पवसे नः ऊर्जम् च इषम् आसुव दुच्छुनाम् आरे बाधस्व ॥

अ० હે પવમાન અગ્નિદેવ! તમે અમારાં અન્નો વા આયુષ્યને સંપાદન કરો છો વા વધારો છો અમારા અન્નરસવડે ઉત્પન્ન હોનાર બલને અને અન્નને અભિમુખ પ્રેરો–દ્યો. દુષ્ટ કુતરાની સમાન રાક્ષસોને અમારાથી દૂરજ પીડિત કરો. ૧

३ २ ३ १ २ ३ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
विभ्राड् बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविह्रुतम् ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १र
वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पिपर्ति बहुधा
२र
विराजति ॥२॥

अन्व० विभ्राड् यज्ञपतौ अविह्रुतम् आयुः दधत् बृहत् सोम्यम् मधु पिबतु यः वातजूत त्मना अभिरक्षति प्रजाः पिपर्त्ति बहुधा विराजति ॥

अ० વિશેષ-દેદીપ્યમાન–સૂર્ય, યજમાનને વિષે નિષ્કંટ આયુષ્ય વા અન્નને સ્થાપન કરતા બહુ સોમયુક્ત મધુને પીઓ જે સૂર્ય, રાશિચક્રના પ્રેરક વાયુદ્વારા પ્રેરિત સતા સ્વયંજ સર્વ જગતને પોતાનાં કિરણોદ્વારા સ્પર્શ કરતા પાલન કરે છે, પ્રજાઓને વર્ષા આદિ દઈ પોષણ કરે છે, તથા વિશેષ પ્રકાશિત થાય છે. ૨

३ ३ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
२ ३ १ २ ३ ७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १र २र २ ३ १
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षꣳसूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥

खण्ड ४

१ वसुवित-ધનલમ્ભક.
२ रत्न्यः-રમણીય.
३ उद्दैत-ઉત્કર્ષ સાથ સ્થિત થયો છે.
४ अशनं-ભોજનાદિ વ્યવહારોપેત ચેતન પ્રાણિસમૂહ.
५ मात्यम-ભવિષ્યત્ જગત્.
६ अन्न-પ્રાણિયોના ભોગ્ય કર્મફલરૂપ નિમિત્તવડે.
७ पुरः-શરીરો.
८ सुमोजसौ-સુન્દર પાલન કરવાવાળાં.
९ स्योने-સુખરૂપે સ્વકાર્યે-સુખરૂપ.
१० वनर्गरः-वननीयाः सम्भजनीया गावो येषां ते-ગાયો વા વાણીના ભકત.
११ विरप्शिन्-विशेषेण रमणीय व्यक्तवचनं तद्स्यास्तीति तस्य संबोधने-
સ્તુતિ કરવાવાળાને સ્પષ્ટવચનથી સાચો આશીર્વાદ દેવાવાળા.
१२ स्थविरं-અતિશય પ્રવૃદ્ધ.
१३ नृम्णम्-ધન.
१४ दृभेषु-आवरकेषु उपायेषु-બાધા દેવાવાળા; ઉપાયોના વિષયમાં.
१५ क्रतुम्-યજ્ઞ.
१६ सद्यना-એકસાથ હતાશ.
१७ द्युम्नोः-સાયંપ્રાતઃકાળ બે પ્રકારનાં અવવાળી.
१८ सुप्रपाणाः-सुखेन प्रकर्षेण पातुं योग्याः-સુખપૂર્વક અધિકતાયે પીવાયોગ્ય.
१९ स्त-भवत ।

अ. ६ खण्ड ५

२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
अग्न आयूꣳषि पवस आसुवोर्जमिषञ्च नः ।
३ २ २ ३ १ २
आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१॥

अन्व० अग्ने आयूंषि पवसे नः ऊर्जम् च इषम् आसुव दुच्छुनाम् आरे बाधस्व ॥

अ० હે પવમાન અગ્નિદેવ! તમે અમારાં અન્નો વા આયુષ્યને સંપાદન કરો છો વા વધારો છો. અમારા અન્નરસવડે ઉત્પન્ન હોનાર બલને અને અન્નને અભિમુખ પ્રેરો-દ્યો. દુષ્ટ કુતરાની સમાન રાક્ષસોને અમારાથી દૂરજ પીડિત કરો. ૧

३ २ ३ १ २ ३ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
विभ्राड् बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविहुतम् ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १र
वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पिपर्ति बहुधा
२र
विराजति ॥२॥

अन्व० विभ्राड् यज्ञपतौ अविहुतम् आयुः दधत् बृहत् सोम्यम् मधु पिबतु यः वातजूतः त्मना अभिरक्षति प्रजाः पिपर्त्ति बहुधा विराजति ॥

अ० વિશેષ-દેદીપ્યમાન-સૂર્ય, યજમાનને વિષે નિષ્કંટ આયુષ્ય વા અન્નને સ્થાપન કરતા બહુ સોમયુકત મધુને પીઓ. જે સૂર્ય, રાશિચક્રના પ્રેરક વાયુદ્વારા પ્રેરિત સતા સ્વયંજ સર્વ જગતને પોતાનાં કિરણોદ્વારા સ્પર્શ કરતા પાલન કરે છે, પ્રજાઓને વર્ષા આદિ દઈ પોષણ કરે છે, તથા વિશેષ પ્રકાશિત થાય છે. ૨

३ ३ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १र २र २ ३ १
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षꣳसूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥

अन्व० देवानाम् अनीकम् मित्रस्य वरुणस्य अग्नेः चक्षुः चित्रम् उदगात् द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् आप्राः सूर्यः जगतः च तस्थुषः आत्मा ॥

अ० કિરણોના વા દેવતાઓના તેજઃસમૂહરૂપ, મિત્ર, વરૂણ, અગ્નિ-આદિ-દેવતાઓના પ્રકાશક વા ચક્ષુ ઇન્દ્રિયરૂપ આશ્ચર્યકારી સૂર્યમણ્ડલ ઉદયાચળપર પોહોચ્યું. અને તે ઉદયને પ્રાપ્ત થતા વેંતજ દ્યુલોક અને પૃથિવીલોકને અને અન્તરિક્ષલોકને પોતાના તેજવડે ચોમેર પૂર્ણ કરે છે. તે સૂર્ય, જંગમનો તથા સ્થાવર જગતનો જીવાત્મા છે. ૩

१र २र ३ ३ १ ३ २ १ २ ३ २
आयङ्गौः पृश्निरक्रमीदसदन्मातरं पुरः ।
३ १ २ ३ १ २
पितरं च प्रयन्त्स्वः ॥४॥

अन्व० गौ पृश्निः अयम् आ अक्रमीत् पुरः मातरम् असदत् पितरम् च प्रयन् स्वः ॥

अ० ગમન સ્વભાવવાળો, તેજવડે વ્યાપ્ત આ સૂર્ય, ઉદયાચલને પ્રાપ્ત થઇ આક્રમણ કરી રહ્યો છે અને વ્યાપ્ત થઇ પૂર્વદિશામાં સકલ પ્રાણિમાત્રની નિર્માણ-કરવાવાળી-ભૂમિને પ્રાપ્ત થઈ રહ્યો છે. અને ફરી પાલન કરવાવાળા દ્યુલોકને અને અન્તરિક્ષલોકને પ્રાપ્ત થાય છે તથા શોભન ગમનવાળો થાયછે. ૪

३ १ २ ३२र ३ १ २ ३ २
अन्तश्चरति रोचनास्य प्राणादपानती ।
२र ३ १ २र
व्यख्यन्महिषो दिवम् ॥५॥

अन्व० अस्य रोचना प्राणात् अपानती चरति महिषः दिवम् व्यख्यत्॥

अ० આ સૂર્યની દીપ્તિ અર્થાત્ ચમક, મુખ્યપ્રાણની પ્રાણ-આદિ-પાંચ વૃત્તિયોમાંથી નાડીયોદ્વારા વાયુને ઉપર લઇ જઇ તે વાયુને નાડીયોનીદ્વારા અધોમુખ કરતી શરીરની અંદર મુખ્યપ્રાણરૂપે રહે છે. એવી દીપ્તિવડે યુક્ત મહાન્ સૂર્ય, અન્તરિક્ષને પ્રકાશિત કરે છે. ૫

३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
त्रिꣳ शद्धाम विराजति वाक् पतङ्गाय धीयते ।
२ ३ २ ३ २ ३ १ २
प्रतिवस्तोरह द्युभिः ॥६॥

अन्व० वस्तोः त्रिंशत धाम द्युभिः अह विराजति वाक् पतङ्गाय प्रतिधीयते॥

અ० દિવસની ત્રીશ ઘડી પર્યંત કિરણોવડે નિઃસન્દેહ વિશેષ દેદીપ્ત હોય છે તે સમય વેદવાણી, તે સૂર્ય અર્થ પ્રત્યેક મુખમાં ધારણ કરી જાય છે. ૬

२ ३ २ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २
अप त्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः ।
१ २ ३ १ २
सूराय विश्वचक्षसे ॥७॥

अन्व० विश्वचक्षसे सूराय त्ये तायवः यथा नक्षत्रा अक्तुभिः अपयन्ति ॥

અ० સર્વના-પ્રકાશક-સૂર્યને લીધે અર્થાત્ સૂર્યોદયનો સમય દેખી પ્રસિદ્ધ તસ્કરોની સમાન તારાગણ, રાત્રિયોની સાથ પલાયન કરી જાય છે. ૭

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
अदृश्रन्नस्य केतवो विरश्मयो जनाँ अनु ।
१ २ ३ १ २
भ्राजन्तो अग्नयो यथा ॥८॥

अन्व० भ्राजंतः अग्नयः इव अस्य सूर्यस्य केतवः रश्मयः जनान अनुव्यदृश्रन्॥

અ० દેદીપ્યમાન અગ્નિયોની સમાન આ સૂર્યનાં અન્ય પદાર્થોને દેખાડનારાં કિરણો, સકલભૂતોને ક્રમે દેખે છે. અર્થાત્, ક્રમક્રમપૂર્વક સર્વ જગતને પ્રકાશિત કરી દે છે. ૮

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य ।
२ ३ १ २ ३ २
विश्वमाभासि रोचनम् ॥९॥

अन्व० सूर्य तरणिः विश्वदर्शतः ज्योतिष्कृत असि विश्वम् रोचनम् आभासि॥

અ० હે સૂર્ય! તમે જેમાં કોઇ જઇ ન શકે તેવા મોટા ભારે માર્ગમાં જાઓ છો અથવા ઉપાસકોના રોગને પાર કરો છો. પાપ દૂર કરવા નિમિત્ત સકલ પ્રાણિ આપનાં દર્શન કરે છે. અથવા, તમે વસ્તુમાત્રને પ્રકાશિત કરો છો. તમે ચન્દ્રમા-આદિ-જ્યોતિઓના કર્તા છો. અર્થાત્, અસ્ત સમય સૂર્યનાં કિરણો, ચન્દ્રમા આદિમાં પ્રતિબિમ્બિત થઇ અન્ધકારનો નાશ કરે છે. જેમ દ્વારના

દર્પણપર પડેલા કિરણો ઘરની અંદરના અન્ધકારને દૂર કરી દે છે તેમ. તે કારણ જ હે સૂર્યદેવ ! તમે સર્વ વિશ્વને દીપ્તિમાન્ કરતા સર્વત્ર પ્રકાશિત થાઓ છો. ૯

३२ ३२३ १२ ३१र २र३ १२

प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्ङुदेषि मानुषान् ।

३२उ ३क ३२

प्रत्यङ् विश्वᳪं स्वर्दृशे ॥१०॥

अन्व० सूर्य देवानाम् विशः प्रत्यङ् उदेषि मानुषान् प्रत्यङ् विश्वम् स्वः दृशे प्रत्यङ् ॥

અ० હે સૂર્ય ? તૂ દેવતાઓના મરુત્ નામક દેવતાઓની અભિમુખ ઉદયને પામે છે. મનુષ્યોની અભિમુખ ઉદયને પ્રાપ્ત થાય છે. તથા સકલ દ્યુલોકને દેખવા તેની સન્મુખ ઉદયને પામે છે. અર્થાત્, ઉદય હોવા સમય જે કોઇ જુવે છે તે સમજે છે કે - સૂર્ય અમારી સન્મુખ ઉદય થઇ રહ્યા છે. ૧૦

१२ ३ १२ ३२३ २३ १२

येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनाँ अनु ।

१ २ ३ १२

त्वं वरुण पश्यसि ॥११॥

अन्व० पावक वरुण जनान् भुरण्यन्तम् येन चक्षसा अनु पश्यसि ॥

અ० હે સર્વને-શુદ્ધ-કરવાવાળા ! અનિષ્ટ-નિવારક-હે-સૂર્ય ! તમે પ્રાણિયોને-ધારણ-કરનાર વા પોષણ-કરનાર-આ-લોકને જે પ્રકાશવડે ક્રમે પ્રકાશિત કરો છો તે પ્રકાશની અમે સ્તુતિ કરીએ છઇએ. ૧૧

१ २र३ १२ ३२३ १२ ३ १ २

उद्द्यामेषि रजः पृथ्वहा मिमानो अक्तुभिः ।

२ ३ १ २

पश्यञ्जन्मानि सूर्य ॥१२॥

अन्व० सूर्य अहा अक्तुभिः मिमानः जन्मानि पश्यन् पृथु रजः द्याम् उदेषि॥

અ० હે સૂર્ય ! તમે દિવસોને રાત્રિયો સાથ માપતા તથા જન્મ-ધારણ-કરવાવાળાં-પ્રાણિયોને પ્રકાશિત કરતા, મોટા-વિસ્તારવાળા-દ્યુલોકને તથા અન્તરિક્ષલોકને ઉદય થઇ પ્રાપ્ત થાઓ છો. ૧૨

१ २ ३ १ ३ २ ३ २ ३ २ २ ३क २२
अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरो रथस्य नप्त्र्यः ।
१ २ ३ १ २
ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥१३॥

अ० सूरः शुन्ध्युवः रथस्य नप्त्र्यः सप्त अयुक्तः स्वयुक्तिभिः ताभिः याति ॥

અ० સર્વના-પ્રેરક-સૂર્યે, શોધન કરવાવાળી, રથને-ન-પાડનારી સાત ઘોડીયોને પોતાના રથમા જોડી. પોતાથી રથમા જોડાયલી તે ઘોડીયો દ્વારા યજ્ઞના સ્થાનને તે પ્રાપ્ત થાય છે (તે માટે તેને હવિ અર્પણ કરવું જોઇએ). ૧૩

३ १ २ ३ २ ३ ३ २ १ २
सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य ।
३ १ २
शोचिष्केशं विचक्षण ॥१४॥

अन्व० सूर्यदेव विचक्षण सप्त हरितः त्वा वहन्ति रथे शोचिष्केशम् ॥

અ० હે-દ્યોતમાન-સૂર્યદેવ! હે સર્વના પ્રકાશક! સાત-ઘોડા-વા-રસને-ખેંચવાવાળાં-કિરણો, આપને પ્રાપ્ત થાય છે. આપ રથમાં સ્થિત તથા તેજ જેના કેશરૂપ છે તેવા છો (તેને પ્રાપ્ત થાય છે.) ૧૪

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥५॥

खण्ड ५

१ आसुव-आभिमुख्येन प्रेरय-અભિમુખ હોઇ દો.
२ दुच्छुनाम्-દુષ્ટ કૂતરા સમાન રાક્ષસોને.
३ आरे-દૂર
४ अविहुतम्-નિષ્કંટક.
५ वातजूतः-વાયુવડે પ્રેરિત.
६ पिपर्त्ति-वृष्टयादि प्रदानेन पूरयति पालयति वा-
વર્ષા આદિ દઇ પોષણ કરે છે.
७ अनीकम्-તેજઃસમૂહરૂપ.

૯ गौः–ગમન સ્વભાવવાળો.
१० वृदिनः–તેજવડે વ્યાપ્ત.
११ स्वः–सु अरण–શોભન ગમનવાળો.
१२ अपानती–અધોમુખ કરતી.
१३ व्यख्यन्–પ્રકાશિત કરે છે.
१४ वस्तोः–દિવસની.
१५ पतंगाय–સૂર્યાર્થ.
१६ तायव–તસ્કરો.
१७ अक्तुभिः–રાત્રિયોસાથ.
१८ त्ये–પ્રસિદ્ધ.
१९ तरणि–દુર્ઘટ માર્ગમાં જનાર; ઉપાસકોના રોગને ટાળનાર.
२० प्रत्यङ्–प्रतिगच्छन्–અભિમુખ હોઇને.
२१ भुरण्यन्तम–धारयन्तं पोषयन्तं वा–ધારણ વા પોષણ કરતો.
२२ मिमानः–उन्मापयन्–માપતો.
२३ अहा–अहनि–દિવસો.
२४ सूरः–સર્વના પ્રેરક સૂર્ય.
२५ शुन्ध्युवः–શોધિકા.
२६ नप्त्य–नपातयित्र्यः–ન પાડી નાંખનાર.
२७ स्वयुक्तिभि–स्वकीययोजनेन–પોતે જોડતાં.
२८ शोचिष्केशम्–તેજ જેના કેશરૂપ છે તેને.

आरण्यकं पर्व समाप्तम् ॥

* महानाम्नि आर्चिकः ॥

३ १ २ ३२ ३ १ २र ३ १२
विदा मघवन् विदा गातुमनुशंसिषो दिशः ।
१ २ ३ १ २
शिक्षा शचीनांपते पूर्वीणां पुरुवसो ॥१॥
३ २उ ३ १ २ ३ २ २
आभिष्ट्वमभिष्टिभिः स्वा३र्नांशुः ।
१२ ३ १२३१२ ३ १ २ ३२
प्रचेतन प्रचेतयेन्द्र द्युम्नाय न ईषे ॥२॥
३२उ ३ २ ३ १ २र
एवा हि शक्रो राये वाजाय वज्रिवः ।
१ २ ३२ ३ १ २ ३२३१२ ३ २३ १ २
शविष्ट वज्रिन्नृंजसे मंहिष्ट वज्रिन्नृंजस आयाहि पिब मत्स्व ॥

अन्व० मघवन विशः गातुम् विदाः दिशः अनुशंसिषः पुरूवसो पूर्वीणां शचीपते आभिः अभिष्टिभिः त्वम् शिक्ष स्व न अंशुः प्रचेतन प्रचेतय हि त्वम् नः ईषे द्युम्नाय शक्रः एव वज्रिवः राये वाजाय शविष्ट वज्रिन् ऋंजसे मंहिष्ट वज्रिन् ऋंजसे आयाहि पिब मत्स्व ॥

હે ઇન્દ્ર! તું સર્વ જાણે છે. તારી સ્તુતિ કરનારના ગંતવ્ય દેશને તું જાણે છે. [એ કારણથી] તૂં માર્ગોનો ઉપદેશ કર. ૧

હે સર્વવિદ્યાદિ-ધનના-અધિષ્ઠાતા-ઇન્દ્ર! હે સનાતન-બુદ્ધિયોના-સ્વામિ! આ સ્તુતિઓથી વિદ્યાદિ ધન આપો કારણ કે તમે બહુધન છો. તમે સૂર્યના સમાન વ્યાપક છો હે પ્રકાશકારક! અમોને સારા જ્ઞાનની પ્રેરણા કરો. કારણ કે તમે અમારે માટે અન્ન અને યશને માટે સમર્થ છો ૨

* આ ઋચાઓ અમલ પુસ્તકમા નથી શાસ્ત્રી રેવાશંકરની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી લખેલી છે

વજ્રધારક હે ઇન્દ્ર! ધનને માટે, બલને માટે [કૃપા કરો] હે બલવાન્ વજ્રધારક! આપને અમો પ્રસન્ન કરીએ છીએ. હે પૂજનીય! વજ્રયુક્ત ઇન્દ્ર! આપને અમો પ્રસન્ન કરીએ છીએ. આપ આવો અને [સોમનું] પાન કરો અને આનંદયુક્ત રહો. ૩

३२ ३२ ३२३ २३ १ २ ३२३२३ १२
विदा राये सुवीर्यं भवो वाजानांपतिर्वशांऽअनु ।
१ २ ३२२ १ २र३ १२
मंऽहिष्ठ वज्रिन्नृंजसे यः शविष्ठः शूराणाम् ॥४॥

अन्व० वाजानाम् पतिः वशान् अनुभवः राये सुवीर्य विदाः मंहिष्ठ वज्रिन् ऋंजसे यः शूराणां शविष्ठः ॥

અ૦ સેનાઓનાપતિ સ્વાધીન અને અનુકુલ બનાવો. અને ધનપ્રાપ્તિ માટે સુંદર પુરૂષાર્થ કરાવો. અતિસત્કારયોગ્ય શસ્ત્રાસ્ત્રધારક હે ઇન્દ્ર! આપને પ્રસન્ન કરીએ છીએ. જો કે આપ શૂરવીરોમાં બલવાન્ છો ૪

१ २र ३१२३ २ ३२
यो मंऽहिष्ठो मघोनामंऽशुर्न शोचिः ।
१ २ ३१२ ३१२ ३१ २र
चिकित्वो अभिनो नयेंद्रो विदे तमुस्तुहि ॥५॥

अन्व० यः मघोनाम् मंहिष्ठः चिकित्वः अंशु न शोचिः नः अभिनय इन्द्रः विदे तम् उ स्तुहि ॥

અ૦ જે આપ ઇંદ્રોમાં મહાદાની છો. હે જ્ઞાનવાન્ સૂર્યસમાન પ્રકાશયુક્ત! આપ અમોને સર્વ તરફથી લઇ જાઓ. ઇન્દ્ર પ્રાપ્ત થાય છે તેની હું સ્તુતિ કરૂં છું. ૫

२३२ ३२उ ३१२ ३ १२३१२
ईशे हि शक्रस्तमूतये हवामहे जेतारमपराजितम् ।
१ २ ३२३२३ २३ १ २३२ ३२
स नः स्वर्षदतिद्विषः क्रतुश्छंदऋतं बृहत् ॥६॥

अन्व० हि शक्रः ईशे तम् अपराजितम् जेतारम् ऊतये हवामहे सः द्विषः अति नः स्वर्षत् क्रतुः छंदः ऋतं बृहत ॥

અ૦ કારણ કે શકિતમાન્ ઇંદ્ર સર્વને દાબી શકે છે. ન હારવાવાળા પણ જીતવાવાળાને રક્ષાને માટે અમે બોલાવીએ છીએ. તે ઇંદ્ર શત્રુઓને ઉલ્લંઘીને અમોને લઈ જાય અને જે કારણથી અહીં વેદ અને સત્ય ઘણુ હો ૬

२ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इंद्रं धनस्य सातये हवामहे जेतारमपराजितम् ।
१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३
स नः स्वर्षदतिद्विषः स नः स्वर्षदतिद्विषः ॥७॥

अन्व० धनस्य सातये अपराजितम् जेतारं इन्द्रं हवामहे सः नः द्विषः अति स्वर्षत् सः नः द्विष अति स्वर्षत् ॥

અ૦ વિદ્યાદિ ધનના લાભને માટે પરાભવ નહિ પામનાર કિંતુ જય-સ્વભાવવાળા-ઇન્દ્રને અમે બોલાવીએ છીએ. તે ઇન્દ્ર અમારા શત્રુઓને દૂર કરો. ૭

१ २ ३ १ २ ३ १ २र
पूर्वस्य यत्ते अद्रिवोंऽशुर्मदाय ।
३ १ २र ३ १ २
सुम्न आधेहि नो वसो पूर्त्तिः शविष्ठ शस्यते ।
३ २उ ३ २ ३ १ २र ३ १ २
वशी हि शक्रो नूनं तं नव्यꣳ सन्न्यसे ॥८॥

अन्व० अद्रिवः पूर्वस्य ते अंशुः मदाय नः सुम्ने आधेहि शविष्ठ पूर्तिः शस्यते हि वशी शक्रो वृत्रहन् तत नूनं नव्यम् सन्न्यसे ॥

અ૦ હે અખંડ-વજ્રધારક-ઇન્દ્ર! સનાતન એવા આપના કિરણો આનંદને માટે થાય છે. તે કિરણો અમોને સુખમાં સ્થિત કરો. હે બલવાન્ ઇન્દ્ર! આપે કરેલું પોષણ વખાણવાલાયક છે. કેમકે આપ ત્રણલોકને વશ રાખવાલાયક છો. હે દુષ્ટોના-નાશકરનાર-ઇન્દ્ર! તે કારણથી ખરેખર ક્ષણભંગુર સંસારિક સુખને હું તજું છું. ૮

३ १ २र ३ १ ३ २
प्रभो जनस्य वृत्रहन् समर्य्येषु ब्रवावहै ।
२ ३ २उ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
शूरो यो गोषु गच्छति सखा सुशेवो अद्वयुः ॥९॥

વજ્રધારક હે ઇન્દ્ર! ધનને માટે, બલને માટે [કૃપા કરો] હે બલવાન્ વજ્રધારક! આપને અમો પ્રસન્ન કરીએ છીએ. હે પૂજનીય! વજ્રયુકત ઇન્દ્ર! આપને અમો પ્રસન્ન કરીએ છીએ. આપ આવો અને [સોમનું] પાન કરો અને આનંદયુકત રહો. ૩

३२ ३२ ३२३ २३ १ २ ३२३२२ १२
विदा राये सुवीर्यं भवो वाजानांपतिर्वशाँअनु ।
१ २ ३२२ १ २र३ १२
मंहिष्ठ वज्रिन्नृंजसे यः शविष्ठः शूराणाम् ॥४॥

अन्व० वाजानाम् पतिः वशान् अनुभवः राये सुवीर्यं विदाः मंहिष्ठ वज्रिन् ऋंजसे यः शूराणां शविष्ठः ॥

અ० સેનાઓનાપતિ સ્વાધીન અને અનુકુલ બનાવો. અને ધનપ્રાપ્તિ માટે સુંદર પુરૂષાર્થ કરાવો. અતિસત્કારયોગ્ય શસ્ત્રાસ્ત્રધારક હે ઇન્દ્ર! આપને પ્રસન્ન કરીએ છીએ. જે કે આપ શુરવીરોમાં બલવાન્ છો ૪

१ २र ३१२३ २ ३२
यो मंहिष्ठो मघोनामंशुर्न शोचिः ।
१ २ ३१२ ३१२ ३१ २र
चिकित्वो अभिनो नयेंद्रो विदे तमुस्तुहि ॥५॥

अन्व० यः मघोनाम् मंहिष्ठः चिकित्वः अंशुः न शोचिः नः अभिनय इन्द्रः विदे तम् उ स्तुहि ॥

અ० જે આપ ઇંદ્રોમાં મહાદાની છો. હે જ્ઞાનવાન્ સૂર્યસમાન પ્રકાશયુક્ત! આપ અમોને સર્વ તરફથી લઈ જાઓ. ઇન્દ્ર પ્રાપ્ત થાય છે તેની હું સ્તુતિ કરૂં છું. ૫

२ ३ २ ३२उ ३१२ ३ १२३१२
ईशे हि शक्रस्तमूतये हवामहे जेतारमपराजितम् ।
१ २ ३२३२३ २३ १ २३२ ३२
स नः स्वर्पदतिद्विषः क्रतुश्छंदऋतं बृहत् ॥६॥

अन्व० हि शक्रः ईशे तम् अपराजितम् जेतारम् ऊतये हवामहे सः द्विषः अति नः स्वर्षत् क्रतुः छंदः ऋतं बृहत् ॥

અ૦ કારણ કે શક્તિમાન્ ઇદ્ર સર્વને દાબી શકે છે. ન હારવાવાળા પણ જીતવાવાળાને રક્ષાને માટે અમે બોલાવીએ છીએ. તે ઇંદ્ર શત્રુઓને ઉલ્લંઘીને અમોને લઈ જાય અને જે કારણથી અહીં વેદ અને સત્ય ઘણું હો ૬

२३ १२   ३ १ २   ३ १ २ ३ १ २
इंद्रं धनस्य सातये हवामहे जेतारमपराजितम् ।

१ २   ३ २ ३ २ ३   १ २   ३ २ ३ २ ३
स नः स्वर्पदतिद्विषः स नः स्वर्पदतिद्विषः ॥७॥

अन्व० धनस्य सातये अपराजितम जेतार इन्द्रं हवामहे सः नः द्विषः अति स्वर्पत सः नः द्विष अति स्वर्पत ॥

અ૦ વિદ્યાદિ ધનના લાભને માટે પરાભવ નહિ પામનાર કિંતુ જય-સ્વભાવવાળા-ઇન્દ્રને અમો બોલાવીએ છીએ. તે ઇન્દ્ર અમારા શત્રુઓને દૂર કરો. ૭

१२३ १२   ३ १२र
पूर्वस्य यत्ते अद्रिवोंऽशुर्मदाय ।

३ १   २र   ३ १   २
सुम्न आधेहि नो वसो पूर्त्तिः शविष्ठ शस्यते ।

३२उ   ३ २ ३ १   २र   ३ १ २
वशी हि शक्रो नूनं तं नव्यꣳ सन्न्यसे ॥८॥

अन्व० अद्रिवः पूर्वस्य ते अंशु मदाय नः सुम्ने आधेहि शविष्ठ पूर्तिः शस्यते हि वशी शक्रो वृत्रहन् तत नूनं नव्यम सन्न्यसे ॥

અ૦ હે અખંડ–વજ્રધારક-ઇન્દ્ર! સનાતન એવા આપના કિરણો આનંદને માટે થાય છે. તે કિરણો અમોને સુખમાં સ્થિત કરો. હે બલવાન્ ઇન્દ્ર! આપે કરેલું પોષણ વખાણવાલયક છે. કેમકે આપ ત્રણલોકને વશ રાખવાલાયક છો. હે દુષ્ટોના–નાશકરનાર–ઇન્દ્ર! તે કારણથી ખરેખર ક્ષણભંગુર સંસારિક સુખને હું તજું છું. ૮

३ १   २र   ३   २ ३   २
प्रभो जनस्य वृत्रहन् समर्य्येषु ब्रवावहै ।

२ ३ २उ   ३ १ २ ३   १ २   ३ २ ३ १ २
शूरो यो गोषु गच्छति सखा सुशेवो अद्वयुः ॥९॥

अन्व० ऊनस्य प्रभो वृत्रहन् अर्व्येषु सग्रवावहै यः शूरः सखा सुशेवः अद्वयुः गोषु गच्छति ॥

ભા० હે મનુષ્યોના સ્વામિ, દુષ્ટોના—નાશકરનાર—ઇન્દ્ર! [એ સુખનો ત્યાગ કર્યા પછી] તે ત્યાગીઓ પરસ્પર જ્ઞાનનો સારી રીતે પ્રચાર કરે. જે જ્ઞાની તથા સર્વનામિત્ર આનંદસ્વરૂપ તથા અદ્વિતીય છે. વળી, પૃથિવી વિગેરે સર્વ લોકમાં જાય છે. તે પરમાત્મા સબંધી જ્ઞાનનો પ્રચાર કરે. ૯

३२ २ ३१२ ३२ १
एवाह्येऽ३ऽ३ऽ३व एवाह्यग्ने एवाहीन्द्र ।
३१ २र ३१ २र
एवाहि पूषन् एवाहि देवाः ॥१०॥

अन्व० एव हि एव एव हि अग्ने एव हि इन्द्र एव हि पूषन् एव हि देवाः ॥

ભા० નવમા મંત્રના ઉત્તરાર્થમાં જે પ્રમાણે ઇન્દ્રનું વર્ણન કર્યું છે તેમજ એ ખરેખર છે. હે પ્રકાશકસ્વરૂપ! જેમ આપનું પૂર્વે વર્ણન કર્યું છે આપ તેમજ છો. હે પરમૈશ્વર્યવાન પરમાત્મા! આપનું જે પ્રમાણે પૂર્વે વર્ણન કર્યું તેવાજ આપ છો. હે દેવો! આપનું મંત્ર વિભાગોમાં જે પ્રમાણે વર્ણન કર્યું છે તેવાજ આપ છો. ૧૦

इति महानाम्न्यार्चिकः समासः ॥

શ્રીયુત મોતીલાલ રવિશંકર ઘોડાના

અન્ય અનુવાદો તથા પ્રકાશનો.

(૧-૩) શ્રીમદ્‌ભગવદ્‌ગીતા. (શ્રી શંકરાનંદી સંપૂર્ણ ટીકા સમેત.)

(૪-૧૯) શ્રી ઋગ્વેદસંહિતા. (શ્રી સાયણભાષ્યાનુસાર) તેના પ્રથમ અષ્ટકના વિભાગ ૨ પ્રસિદ્ધ.

(૨૦-૨૧) શ્રીમચ્છંકરાચાર્ય પ્રણીતા. ઉપદેશસાહસ્રી તેમાં ગદ્યભાગ પ્રસિદ્ધ.

(૨૨-૨૩) સ્વામીશ્રી મધુસૂદન સરસ્વતીકૃત ભક્તિરસાયન તેમાં પ્રથમભાગ પ્રસિદ્ધ

(૨૪) શ્રી બ્રહ્મસહસ્રનામ [શ્રી શારદાપીઠ માસિકમાં પ્રસિદ્ધ]

+(૨૫) શ્રી ઈશોપનિષદ્ [છ ટીકાઓ સમેત સંવાદાત્મક]

(૨૬-૨૮) શ્રીશુક્લયજુર્વેદસંહિતા. [શ્રી ઉવટાચાર્ય તથા મહીધરના સંપૂર્ણ ભાષ્ય સમેત) છપાય છે.

(૨૯-૩૦) શ્રી વિદ્યારણ્યમુનીકૃત-અનુભૂતિપ્રકાશ. છપાય છે.

(૩૧) શ્રી જૂનાગઢનિવાસી શ્રી નાથભવાન ઊર્ફે સ્વામીશ્રી અનુભવાનંદકૃત શ્રીધરી સુબોધિની ટીકા સમેત શ્રીમદ્ ભગવદ્‌ગીતા [સને ૧૯૩૦] ના "સાહિત્ય"માં પ્રસિદ્ધ.

(૩૨) ... ... શ્રી બ્રહ્મગીતા-સ્કંદપુરાણાંતર્ગત [સને ૧૯૩૨] ના "સાહિત્ય" માં પ્રસિદ્ધ.

(૩૩) વાર્તિકકાર શ્રી સુરેશ્વરાચાર્ય પ્રણીત ગાયત્રીવાર્ત્તિક.

(૩૪-૩૫) શ્રી સામવેદસંહિતા. [શ્રી સાયણભાષ્યાનુસાર] છપાય છે

+(૩૬-૩૯) શ્રી અથર્વવેદસંહિતા.

+(૪૦) ઋગ્વેદાન્તર્ગત શ્રી શાંખાયન-ગૃહ્યસૂત્ર. (પાટલાપુરસ્થ નાગરબ્રાહ્મણ શ્રીકૃષ્ણજિત્તનય શ્રીનારાયણપ્રણીત ભાષ્યસંવલિત) તેનો ગુજરાતી ભાષાન્તર.

+(૪૧) શ્રી નાથભવાન ઊર્ફે સ્વામીશ્રી અનુભવાનંદકૃત-**ચાતુરી.**

+(૪૨) „ „ „ **વિષ્ણુપદ.**

+ આ ચિહ્નવાળાં પુસ્તકો હજી અપ્રસિદ્ધ છે.

शुद्धिपत्र.

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति.
३	३१		
शुक	शुक	२	६
पद्यूपु	पद्यूपु	,,	२३
३ १ २ ३ २ ३१	३ १ २ ३ २ ३ १		
मृ त ये म हे दे वो	मृ त ये म हे दे वो	३	१३
नमोमिः	नमोभिः	५	१४
अध्वराणान	अध्वराणाम्	७	४
३	२	,,	१३
तविष्ठे	तपिष्ठे	,,	२१
मृर्घा	मूर्धा	८	१२
इममृपु	इममूपुं	,,	१७
प्रवाचः	प्रवोचः	,,	१९
ईति	इति	१०	१५
३२१	३१२		
द्वितीयया	द्वितीयया	११	२०
३१	३१		
दवाऽ	देवाः	१३	४
मरणधर्मरहित्	मरणधर्मरहित.	,,	७
वसा	वसो	,,	१०
१२	१२		
राधाऽस्ति	राधाऽस्ति	,,	,,
अग्न	अग्ने	१४	१
२१	३१		
श्रुधि	श्रुधि	१७	१८
२३	२३१		
प्रातर्या	प्रातर्या	,,	१९
नर्य	नर्यं	२०	२१
३२ ३ २	२२ ३ २		
स वि ता	स वि ता	२१	५
અન્નદાનાર્થ	અન્નદાનાર્થ	,,	१२
જે મનુષ્ય	તે મનુષ્ય	,,	१९

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
मतास	मर्तास	२२	२२
दूत्यं	दूत्यं ३	२४	११
३ २र	१ २र		
सघग्ने	सघग्ने	२५	१२
अग्निरप्र	आग्निरप्र	२७	२
ईलःई	ईलाई	२८	२७
२३र	२र		
वसुनि	वसूनि	३०	२०
वाजयन्त	वाजयन्तः	३५	१
अर्घ्वै	अर्न्वै	३७	५
र३१२	२३१२		
वृहस्पतिम	वृहस्पतिम	,,	१७
घृत_पम	घृतप्रुपम	३९	२३
१ २ २ १ ३	१ २ २ ३ ३		
म य स्क र द प	म य स्क र द प	४१	१७
रिवा	दिवो	,,	२८
नथी	કાઢી નાંખવો	४४	२१
१२ ३ १ २ २	१ २ ३ १ २ ३		
पर्न्यपर्न्यमित्सोतार	पन्यंपन्यमित्सोतार	५०	२०
घम्नितमः	घुम्नितम.	५१	१८
क्षारणीये	क्षीरणीये	,,	२२
१ २ ३ २	१ २ ३ १		
वृष्णामस्मभ्य	वृष्णामस्म	५७	२१
वसंन	वत्सं न	६१	२१
१ १ २	३ १ २		
सोमपाग्ने	सोमपाव्ने	६५	१०
स्तोमतिः	स्तोमतिः	६८	११
ग्रामष्र	ग्रामष्र	६९	१४
२ २ ३	३ २ ३		
सत्रासाहं	सत्रासाहं	७०	१२
घमद्यामन	घुमद्यामन	७६	१५
પ્રસરે	પ્રકારે	,,	२२

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
२ २ १ २	२ ३ १ २		
वसन्यामरात	वसन्यासरात	७९	१५
३ २	२ ३		
इन्द्र	इन्द्र	,,	२०
३ १ २	३ १		
उ पो नु स	उ पो नु स	८१	१४
इन्द्रः	इन्द्रः	८३	१
अमोपत	अमीपत	,,	१
कर्त्तमिच्छति	कर्तुमिच्छति	८४	७
इन्द्र	इन्द्रं	८९	२
१२ १	१२		
अतश्चिदिन्द्र	अतश्चिन्द्र	,,	८
२ २उ	३ २उ		
इ दं	इ दं	९१	१२
देवांय	देवाय	९३	१०
३ १	३ २		
दीर्घ२	दीर्घ२	९४	१३
संयुक्त	संपृक्त	९५	१२
द्वितोयाध्यायस्य	द्वितायाध्यायस्य	,,	२१
अधस्तान्निपातये	अधस्तान्निपात्यते	९६	१५
२३ २	२३१२		
जरितृभ्यो	जरितृभ्या	९७	१९
ऋत्विन	ऋत्विजो	९८	३
तष्टा	त्वष्टा	९९	१
२ २	३ २		
वृधे	वृधे	,,	७
३र ३२	२र ३२		
वध्वरमं	वध्वरमं	,,	२४
२र३ १ २	२र३		
मु हु रु क्या च	मु हु रु क्या च	१००	८
अनुकूळ	अनुकूळ	१०२	७
जग्रभ्यः	जर्भुभ्यः	,,	१०

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
हरिण्यये	हिरण्यये	१०२	१६
मधुमत्त	मधुमत्तमाः	१०४	२१
तृष्यम्	तृष्यन्	१०५	७
अभिश्लेणात	अभिश्लेपाद्	,,	२१
अभ्यनूषत्	अभ्यनूषत	१०६	१९
प्रार्य्यम्णा	मार्य्यम्णे	१०७	१७
१ २ ३१२ स्तोमेभिगयवः	१ २ ३१२ स्तोमेभिरायवः	१०८	१
समोचीनोसः	समीचीनासः	,,	३
सधमाद्य	सधमाद्ये	१०९	१०
२ ओजो	२र ओजो	११०	१
पौस्थानि	पौंस्यानि	१११	१४
३ २ अतस्त्वा	२र अतस्त्वो	११२	९
वृत्रहम्	वृत्रहन्	,,	११
अतेः	अत	,,	,,
भाग	भागं	११३	१६
दीघायो	दीर्घायो	,,	२१
आभूपत्	आभूपत	११५	१०
वर्पकर्पवं	वर्पकथय	,,	१६
इन्द्रोमा४९	इन्द्रोमा४९	११८	११
શીઘ્ર-પ્રાત-હોનાર	શીઘ્ર-પ્રાપ્ત-હોનાર	,,	१७
सहत्नम्	सहस्रम्	,,	२३
अग्यानवेऽसि	अस्यानवेऽसि	११९	९
પૂવદિશામાં	પૂર્વદિશામાં	,,	१२
बाधतश्च	वाघतश्च	१२२	१०
सोमपाव्न	सोमपाने	,,	१७
मांढुपे	मीढुपे	१२३	२०
उरुधाराम्	उरुधाराम्	१२७	१८
वृहन्तः	वृहन्त	१२८	३
क्व	क	,,	८
अस्माकरत्नुं	अस्माकमरत्नुं	,,	१७
વધારો	વધારો.	,,	२२

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति.
पजन्यः	पर्जन्यः	१२९	३
स्तरः	स्तरीः	,,	११
वृत्रहन्तम्	वृत्रहन्तम	,,	१८
समधः	समातः	१३०	८
वद्धय	वर्द्धय	१३१	३
क पृथिव्यां	कौपृथिव्यां	१३५	२१
गोघत	गोघृत	१३७	७
व्जसृजः	असृजः	१३८	१
नाथमानः	नाथमानाः	१३९	९
सत	शत	१४४	१४
लोके	लोके।	,,	१६
दवा	दृष्ट्वा	१४७	८
सगरस्थ	सगरस्य	१५१	१९
शीघ्रागामी	शीघ्रगामी	१६०	१७
वद्धनम्	वर्द्धनम्	१६४	७
चतुष्पात्	चतुष्पात्	१६५	१४
देवा	देवाः	,,	१९
घिः	दिवः	,,	२१
यत्वा	यत्त्वां	१६८	१४
३ य	२ य		
घगमसि	चरामसि	१६९	११
२ अर्णवम्	३ अर्णवम्	,,	,,
सेवार	सोवार	१७०	१६
१३१२	२३१२	१७१	१३
मधुदुघे	मधुदुघे	,,	१४
भूरिरेतस	भूरिरेतसा	१७४	७
स्तवाम्	स्तवाम	१७७	३
वैरिसम्यर्कजनितेपु	वैरिसम्पर्कजनितेपु	१७८	१०
३ २ मदः	१ २ नदः	१८०	१
१ ३ अ॰हसः	१ २ अ॰हसः	१८१	२

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
३ २ ३ १ ३	३ २ ३ २		
सोतुर्वाहुभ्या५	सोतुर्वाहुभ्या५	,,	९
१ ३क	२ ३क		
अधा	अधा	१८५	७
हवमहे	हवामहे	१८६	१
१ १ २	३ १ २		
स्वराउयम्	स्वराज्यम्	१८७	४
ववीः	वस्वोः	,,	६
।नःशशा	नि:शशा	,,	१२
वद्धनम्	वर्द्धनम्	,,	१४
३ ३ १	२ ३ १		
जिघृति	जिघृति	१८८	१
२ १२	३ १२		
मायिनं	मायिनं	,,	१०
३ १ २	३ १ २		
धृष्णाव	धृष्णवे	१८९	४
२	२		
अधूपत	अधूपत	,,	१५
१ २	२ २		
न्विन्द्र	न्विन्द्र	,,	१६
स्वमनवः	स्वमानवः	,,	१७
माध्वा	माध्वी	१९१	२
स्तार्णवर्हिषं	स्तीर्णवर्हिषं	१९२	११
३ ३२	२ ३१		
अनुष्वधं	अनुष्वध	१९३	१७
भीमं	भीमः	,,	,,
२२	३ २		
वज्रमायसम्	वज्रमायसम्	,,	१८
२ २ ३	१ २ ३		
वरुणो	वरुणो	१९४	१९
समयराज्ये	समर्य्यराज्ये	१९७	६
१ २१	२ ३ १		
न मद्र२९	न मद्र२१		१६

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पंक्ति
प्रात्रोने	पात्रोने	१९९	८
त्वम्	त्वा	२००	३
ગયો	ગાયો	२०१	१२
મેટા	મોટા	,,	,,
विश्वतोशावन्	विश्वतोदावन्	२०२	६
हव्यवाट्	हव्यवाड्	२०३	२
सुचा	सुचो	,,	६
३२	२३		
नूनम्	नूनम्	,,	१४
१२	१२३		
त्वयन्तु	त्वयन्तु	२०४	६
स्तुतय॰	स्तुतय॰	२०५	१३
इन्द्रः	इन्दु	२०६	४
१ २र	३ २र		
सत्यमिन्द्रम्	सत्यमिन्द्रम्	,,	,,
३२३२१	३२३१२		
सहस्रमानवो	सहस्रमानवो	,,	१४
दधानमप्रतिस्कुत९	दधानमप्रतिष्कुत९	२०७	१४
३१३	३१२		
त्वसे	त्वसे	२०८	१७
त्सवोमानि	त्सवीमनि	२०९	१६
–ભાવ–	–ભાપ–	२१०	३
१२र	१ २र		
शतक्रतुर्विदेदिषम्	शतक्रतुर्विदेदिषम्	,,	२०
સ્નાહરણુશીલ	રસહરણુશીલ	२१३	१
२र	२र		
सद्भूम्या ददे	सद्भूम्या ददे	२१४	१
२२	१२		
मत्सर॰	मत्सरः	,,	१४
२२	३२		
मदो	मदो	२१५	१
१ २उ	३ २उ		
तिस्रो	तिस्रो	,,	६

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पंक्ति
२ १ ३	३ २ ३		
वायवे	वायवे	२१६	७
२क	३क		
नप्त्योर्हितः	नप्त्याहितः	,,	१६
उपवेन्तुन्	उपवेन्तुम्	२१७	१४
१	२		
कवीनां	कवीनां	२१९	५
२ २	३ २		
ज्योतिर्वैश्वानरं	ज्योतिर्वैश्वानरं	२२०	९
बर्हणा	बर्हणा	,,	७
१ ३	३		
परि	परि	,,	१०
३ १	३ २		
भूर्णयस्त्वेषा	भूर्णयस्त्वेषा	२२३	५
२र	२र		
नुदस्वादेवयुं	नुदस्वादेवयुं	,,	१३
३ ३	२ ३		
अया	अया	२२४	६
वाजम्	वाजम्	,,	१३
पुरुपृहम्	पुरुस्पृहम्	२२६	१०
पवित्रे	पवित्र	,,	१५
२र ३	२ ३		
मृधोऽप	मृधोऽप	२२९	१५
निकृतम्	निष्कृतम्	,,	१७
चम्वो	चम्वो	२३१	१८
सहस्रवारः	सहस्रधारः	२३४	३
३१ ३	३ १ २ ३		
वाजसातमोऽभि	वाजसातमोऽभि	,,	७
२ ३	२ ३ १		
प्रथमे	प्रथमे	,,	८
१	२		
प्र तु	प्र तु		

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
३र काव्य	२र काव्य	२३६	१०
३र अभ्येति	२र अभ्येति	,,	११
ક્રતો	ક્રતો	,,	१७
३२ २ ३ पृच्छमानाः	३१ २३ पृच्छमानाः	,,	१९
साना	सानो	२३८ .	७
२३२ ३२२३ हरिरा सृज्यमानः	२३१ २३ २३ हरिरा सृज्यमानः	,,	१३
२ २ ३ निर्णिजं	३२३ निर्णिजं	,,	१८
स्वाधाभिः	स्वधाभिः	,,	२०
द्रोणुकलशमां	द्रोणुकलशमां	,,	२२
१२३ पवित्रे	३१२ पवित्रे	,,	२६
१र३ वसानो	२र३ वसानो	२३९	७
२२ २२ सानो अव्ये	२३ १२ सानो अव्ये	,,	,,
क्षदित	क्षरित	,,	१२
१ ३ वक्षा	१ २ वक्षा	२४१	२
२२ २३२ वारं यत्पूतः	१२ ३१२ वारं यत्पूतो	,,	१३
१ २ गोनां	३ २ गोनां	,,	१४
३२ इन्द्रं	२३ इन्द्रं	२४२	११
अरातिः	अराति	२४४	४
१र३ इन्दवो	१२३ इन्दवो	२४९	
स्वाध्यः	स्वाध्याः	,,	

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
	३ २		
ढिचक्षणः	ढिचक्षणः	२५२	४
चिदस्लना	चिदस्लना	,,	१३
१ २ ३	३ १ २ ३		
अचिक्रदद्दिन्द्रस्य	अचिक्रदद्दिन्द्रस्य	,,	२०
समर्पत	समर्पति	२५३	१२
३	३ २		
दुदुह्रिरे	दुदुह्रिरे	२५४	१५
अवद्धत	अवर्द्धत	,,	१७
१ ३	१ २		
रक्षसा	रक्षसा	,,	२४
२ २	१ २ ३		
द्रविणस्वन्त ईह	द्रविणस्वन्त इह	२५५	२
१ २ ३	१ २		
राजेव	राजेव	,,	९
३ २ २र	३ २ ३र		
अक्षते	अक्षते	२५६	३
अलंकृत्	अलंकृत	२५८	२१
१ ३	१ २		
शुचि	शुचि	२६०	१६
अभिवासवामासि	अभिवासयामसि	२६१	२
१ २	३क ३		
र७९ह्या	र७१ह्या	,,	७
३ २र	३ २उ		
अभि	अभि	,,	१४
३ १ २ ३	३ १ २ ३ १२		
सोम क्रतुवित्तमो मदः	सोम क्रतुवित्तमो मदः	२६३	३
३ १	१ २		
मदः	मदः	,,	४
३ ३ २	३ २		
देवयुम्	देवयुम्	,,	९
३	२ ३ १ २		
दिवोदुहम्	दिवोदुहम्	२६४	२

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
२ २ ३	१ २ ३		
यमूनि	यमूनि	२६४	३
३ २	२ ३		
सुन्वे	सुन्वे	,,	८
२	२		
य	य	२६५	७
३ १ २३ ३	३ १ २र ३		
अन्तरश्मनि	अन्तरश्मनि	,,	,,
१ ३			
उभे	उभे	२६७	४
	२ ३ १ २		
ततो ददाति	ततो ददाति	,,	१२
३र ३ १	२र ३ १		
विमध्यम४९	विमध्यम४९	२६८	६
	२र		
पवमानेन	पवमानेन	,,	१४
१ ३ २ १ ३	१ २ ३ १ २		
मदन्तमग्नि	मदन्तमग्नि	२६९	१८
१ २ २ २ ३	१ २ ३ २ ३		
अरूहचदुषसः	अरूहचदुषसः	२७१	९
इद्धर्या	इद्धर्याः	,,	२२
संमिश्र	संमिश्ठ	,,	,,
३ १ ३ १ २	३ १ २ ३ २		
हविर्यत्	हविषो हविर्यत्	२७२	१२
यि	मयि	२७४	३
१ ३	२ ३		
वर्चो	वर्चो		
३ १ २	३ १ २		
रत्नधातमम्	रत्नधातमम		
ઉપાકાળમાં	ઉપાકાળમાં		
१ २	३ २		
शुत्रयो	शुत्रयो		
३ २			
युवतिरद्दः			